

๖. จตุพยุหหารสมุปาต

๖๘. ตตถ กตโม จตุพยุโห
หารสมุปาโต.

“ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส, สมฺมา-
สงฺกปฺปโคจโร”ติ คาถา. “ตสฺมา
รกฺขิตจิตฺตสฺสา”ติ รกฺขิตํ ปริปาถียตีติ
เอสา นีรุตฺติ. อึธ ภควโต โภ
อริปปาโย, เย ทุกฺคตีหิ ปริมุจฺจิตุกามา
ภวิสฺสนฺติ, เต ธมฺมจารีโน ภวิสฺสนฺตีติ
อัยฺ เอตถ ภควโต อริปปาโย,
โภกาลีโก หิ สารีปฺตฺตโมคฺคฺลฺลาเนสุ
เถเรสุ จิตฺตํ ปโทสยิตฺวา มหา-
ปทุมฺนिरเย อุปฺปนฺโน. ภควา จ
สฺติอารกฺเขน เจตฺสา สมฺนฺนาคโต,
สฺตฺตมฺหิ วุตฺตํ “สฺติยา จิตฺตํ
รกฺขิตพฺพน”ติ.

นียุตโต จตุพยุโห หารสมุปาโต.

๖. จตุพยุหหารสัมปาตะ

๖๘. ในบรรดาหาระเหล่านั้น
จตุพยุหหารสัมปาตะเป็นไฉน.

คำว่า “ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส,
สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร” เป็นคาถา. คำว่า
“ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส” มีนिरุตติตั้งนี้ว่า
จิตที่รักษาแล้วย่อมรักษาไว้ เป็นต้น.
ในที่นี้พระผู้มีพระภาคทรงมีพระประสงค์
อย่างไร, ในที่นี้ พระผู้มีพระภาคทรงมี
พระประสงค์ตั้งนี้ว่า ชนเหล่าใด ต้องการ
จะพ้นจากทุกคติทั้งหลาย ชนเหล่านั้น
จักเป็นผู้มีปรกติประพฤติธรรม, จริงอยู่
พระโภกาลีกทำจิตให้ประทุษร้ายในพระ-
สารีบุตรเถระ และพระโมคคัลลานเถระ
จึงไปเกิดในมหาปทุมนรก. ก็พระผู้มี-
พระภาคทรงประกอบด้วยพระทัยมีสติ
เป็นเครื่องรักษา, ท่านกล่าวไว้ใน
พระสุตฺตว่า “สฺติยา จิตฺตํ รกฺขิตพฺพ”
(บุคคลควรรักษาจิตด้วยสติ) ดังนี้.

จตุพยุหหารสัมปาตะได้ขยายความ
ประกอบแล้ว.

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. อารัฏฐหารสัมปาต

๖๕. ตตฺถ กตโม อารัฏฺโฐ
 หารสัมปาโต.

“ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส สมฺมา-
 สงฺกปฺปโคจโร”ติ คาถา. “ตสฺมา
 รกฺขิตจิตฺตสฺส, สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร”ติ
 สมโถ.^๑ “สมฺมาทิฏฺฐิจฺปุเรกฺขารโ”ติ
 วิปสฺสนา. “ฉตฺวาน อุกฺทพฺพยนฺ”ติ
 ทุกฺขปริณฺญา. “ถีนมิทฺธาภิกฺขุ ภิกฺขุ”ติ
 สมฺทยฺปหานํ. “สพฺพา ทฺถคฺคตฺติโย
 ชเห”ติ นิโรธ.^๒ อิมานิ จตฺตาริ
 สจฺจานิ.

นียุตโต อารัฏฺโฐ หารสัมปาโต.

๗. อารัฏฐหารสัมปาตะ

๖๕. ในบรรดาหาระเหล่านั้น
 อารัฏฐหารสัมปาตะเป็นไฉน.

คำว่า “ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส
 สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร” จัดเป็นคาถา.
 คำว่า “ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส สมฺมา-
 สงฺกปฺปโคจโร” จัดเป็นสมถะ. คำว่า
 “สมฺมาทิฏฺฐิจฺปุเรกฺขารโ” (มุ่งสัมมาทิฐิ
 เป็นเบื้องหน้า) เป็นวิปัสสนา. คำว่า
 “รู้ความเกิดขึ้นและความดับ” เป็น
 ความกำหนดรู้ทุกข์. คำว่า “ภิกฺขุ
 ครอบงำถีนมิทฺธะได้แล้ว” เป็นการละ
 สมุทัย (เหตุเกิดขึ้นแห่งทุกข์). คำว่า
 “จะพึงละทุกฺคิตทั้งปวง” เป็นนิโรธ. สัจจะ
 ๔ เหล่านี้.

อารัฏฐหารสัมปาตะ ได้ขยายความ
 ประกอบแล้ว.

^๑ ส. ม. ออ สมมถา.

^๒ ส. ม. ออ นิโรธ.

๘. วิภตติหารสมุปาโต

๗๐. ตตฺถ กตฺโม วิภตติหาร-
สมุปาโต.

“ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส, สมนฺมา-
สงฺกปฺปโคจโร”ติ คาถา. กุสลปฺกฺโข
กุสลปฺกฺเขน นิตฺทิสิตฺพุโพ. อกุสลปฺกฺโข
อกุสลปฺกฺเขน นิตฺทิสิตฺพุโพ.

นียุตฺโต วิภตติหารสมุปาโต.

๘. วิภตติหารสัมปาตะ

๗๐. ในบรรดาหาระเหล่านั้น
วิภตติหารสัมปาตะเป็นไฉน.

คำว่า “ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส
สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร” เป็นคาถา. ฟัง
แสดงฝ่ายกุศล ด้วยฝ่ายกุศล. ฝ่ายอกุศล
ก็ฟังแสดงด้วยฝ่ายอกุศล.

วิภตติหารสัมปาตะได้ขยายความ
ประกอบแล้ว.

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงค์รัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๕. ปรีวัตตนหารสัมปาต

๗๑. ตตถ กตโม ปรีวัตตโน
หารสัมปาโต.

“ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส, สฺมมา-
สงฺกปฺปโคจโร”ติ คากา. สฺมถ-
วิปสฺสนาย ภาวิตาย นิโรธ ผลํ,
ปรีณฺณาคํ ทุกฺขํ, สฺมทโย ปหีนฺ,
มคฺโค ภาวิทฺ ปฏิปกฺเขน.

นียุตโต ปรีวัตตโน หารสัมปาโต.

๕. ปรีวัตตนหารสัมปาตะ

๗๑. ในบรรดาหาระเหล่านั้น
ปรีวัตตนหารสัมปาตะเป็นไฉน.

คำว่า “ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส,
สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร” เป็นคากา. เมื่อ
สมถะและวิปัสสนาอันบุคคลเจริญแล้ว
นิโรธย่อมเป็นผล, ทุกข์อันบุคคล
กำหนดรู้แล้ว, สมุทัยก็ละได้แล้ว,
มรรคเป็นอันเจริญแล้ว ด้วยกุศลธรรม
อันเป็นปฏิปักษ์.

ปรีวัตตนหารสัมปาตะ ได้ขยาย
ความประกอบแล้ว.

๑๐. เววจนหารสมุปาต

๗๒. ตตุถ กตโม เววจโน
หารสมุปาโต.

“ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส, สมฺมา-
สงฺกปฺปโคจโร”ติ คาถา. “ตสฺมา
รกฺขิตจิตฺตสฺสา”ติ จิตฺตํ มโน
วิญฺญาณํ มนินฺทริยํ มนายตฺนํ
วิชานนา วิชานิตตฺตํ, อิทํ เววจนํ.
“สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร”ติ เนกขมฺม-
สงฺกปฺโป อพฺยาปาทสงฺกปฺโป อวิหีสํ-
สงฺกปฺโป, อิทํ เววจนํ. “สมฺมา-
ทิกฺขิตฺตํ”ติ สมฺมาทิกฺขิตฺตํ นาม
ปณฺณาสตฺตํ ปณฺณาขคฺโค ปณฺณา-
รตฺนํ ปณฺณาปชฺโชโต ปณฺณาปโตโท
ปณฺณาปาสาโท, อิทํ เววจนํ.

นียุตโต เววจโน หารสมุปาโต.

๑๐. เววจนหารสัมปาตะ

๗๒. ในบรรดาหาระเหล่านั้น
เววจนะหารสัมปาตะเป็นไฉน.

คำว่า “ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส,
สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร”เป็นคาถา. คำว่า
“ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส” ดังนี้ คือ จิต
ใจ วิญฺญาณ มนินฺทริย มนายตนะ
ความรู้แจ้ง ความที่บุคคลรู้แจ้ง, คำ
ที่กล่าวมานี้เป็นไวพจน์กัน. คำว่า “มี
ความดำริชอบเป็นโคจร” ได้แก่ ความ
ดำริในอันออกบวช, ความดำริในอันไม่
พยาบาท, ความดำริในอันไม่เบียดเบียน,
คำที่กล่าวมานี้เป็นไวพจน์กัน. ปัญญา
ประจูดังศาสตรา ปัญญาตั้งพระขรรค์.
ปัญญาตั้งรัตนะ ปัญญาอันรุ่งเรือง.
ปัญญาตั้งปฏิภาณ ปัญญาตั้งปราสาท
ชื่อว่าสัมมาทิกฺขิตฺตํ ในบทว่า “สมฺมาทิกฺขิต-
ตฺตํ”, คำที่กล่าวมานี้เป็นไวพจน์
กัน.

เววจนหารสัมปาตะ ได้ขยายความ
ประกอบแล้ว.

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๑. ปณฺณตติหารสมฺปาต

๗๓. ตตฺถ กตโม ปณฺณตติ
หารสมฺปาโต.

“ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส, สมฺมา-
สงฺกปฺปโคจโร”ติ คาถา. “ตสฺมา
รกฺขิตจิตฺตสฺสา”ติ ปทญฺจานปณฺณตติ
สตียา. “สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร”ติ
ภาวนापณฺณตติ สมถสฺส. “สมฺมา-
ทิกฺขิตฺตํเรกฺขาโร, ฌตฺวาน อุตฺถพฺพนฺ”ติ
ทสฺสนภุมิยา นิกฺเขปปณฺณตติ. “ถีน-
มิตฺธาภิกฺขุ ภิกฺขุ”ติ สมุทฺยสฺส
อนวเสสฺสปฺปหานปณฺณตติ. “สพฺพา
ทฺถคฺคตีโย ชเห”ติ ภาวนापณฺณตติ
มคฺคสฺส.

นียุตฺโต ปณฺณตติหารสมฺปาโต.

๑๑. ปัญญาตติหารสัมปาตะ

๗๓. ในบรรดาหาระเหล่านั้น
ปัญญาตติหารสัมปาตะเป็นไหน.

คำว่า “ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส,
สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร” เป็นคาถา. คำว่า
“ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส” เป็นปทญฺจาน
บัญญัติแห่งสติ. คำว่า “สมฺมาสงฺกปฺป-
โคจโร” เป็นภาวนาบัญญัติแห่งสมถะ.
คำว่า “มุงฺงสัมมาทิกฺขิตฺตํเรกฺขาโร”
เป็นนิกฺเขป-
บัญญัติแห่งทสฺสนภุมิ. คำว่า “ภิกฺขุ
ครอบงฺ่าถีนมิตฺถะ” เป็นการบัญญัติ
การละสมุทฺยอันหาเศษเหลือมิได้. คำว่า
“จะพฺิงละทฺถคฺคิตฺถังสิณฺ” เป็นภาวนา
บัญญัติแห่งมรรค.

ปัญญาตติหารสัมปาตะ ได้ขยาย
ความประกอบแล้ว.

๑-๑๕๕

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๒. โอตฺรณหฺรสมฺปาท

๗๔. ตตฺถ กตฺโม โอตฺรณ-
หฺรสมฺปาทอ.

“ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส, สมฺมา-
สงฺกปฺปโคจโร”ติ, กถา. “ตสฺมา
รกฺขิตจิตฺตสฺส สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร
สมฺมาทิกฺกุจฺปุเรกฺขารอ”ติ สมฺมาทิกฺกุจฺยา
คหิตาย คหิตานิ ภาวนติ
ปญฺจินฺทฺริยานิ, อัย อินฺทฺริเยหิ
โอตฺรณา.

ตานิเยว อินฺทฺริยานิ วิชฺชา,
วิชฺขุปปาทา อวิชฺชานิโรธ, อวิชฺชา-
นิโรธา สงฺขารนิโรธ, สงฺขารนิโรธา
วิญฺญาณนิโรธ, ๗เปฯ เอว สพฺพ,
อัย ปฏฺิจฺจสมฺปปาเทน โอตฺรณา.

ตานิเยว ปญฺจินฺทฺริยานิ ตีหิ
ขนฺฺเชหิ สงฺคหิตานิ สึลฺกขนฺฺเชน
สมาทิกฺกขนฺฺเชน ปญฺญาขนฺฺเชน, อัย
ขนฺฺเชหิ โอตฺรณา.

๑๒. โอตฺรณหฺรสมฺปาทะ

๗๔. ในบรรดาหาระเหล่านั้น
โอตฺรณหฺรสมฺปาทะเป็นไฉน.

คำว่า “ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส,
สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร” เป็นกถา.
คำว่า “ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส สมฺมา-
สงฺกปฺปโคจโร สมฺมาทิกฺกุจฺปุเรกฺขารอ”
ความว่า เมื่อความเห็นชอบอันบุคคลถือ
เอาแล้ว ก็ย่อมเป็นอันถือเอาอินฺทฺริย ๕
ได้ นี่เป็นการจัดเข้าด้วยอินฺทฺริยทั้งหลาย.

อินฺทฺริยเหล่านั้นแหละชื่อว่าวิชฺชา
เพราะวิชฺชาเกิด อวิชฺชาก็ดับ, เพราะ
อวิชฺชาดับ สงฺขารก็ดับ, เพราะสงฺขาร
ดับ วิญฺญาณก็ดับ ฯลฯ ดับอย่างนี้
ทั้งหมด, นี่เป็นการจัดเข้าด้วยปฏฺิจ-
จสมฺปปาต.

อินฺทฺริย ๕ เหล่านี้นั้นแหละ
สงฺเคราะห์ด้วยขันธ์ ๓ คือสึลขันธ์
สมาทิขันธ์ ปญฺญาขันธ์, นี่เป็นการ
จัดเข้าด้วยขันธ์ทั้งหลาย.

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตานิเยว ปณฺจินุทฺริยานิ สงฺขาร-
 ปรียาปนฺนानิ. เย สงฺขารา
 อนาสวา โน จ ภวฺกคา, เต
 สงฺขารา ฐมฺมธาทุสงฺคหิตา, อยฺ
 ธาทูหิ โอตรณา.

สา ฐมฺมธาทุ ฐมฺมายตน-
 ปรียาปนฺนา, ยํ आयตน์ อนาสวํ
 โน จ ภวฺกํ, อยฺ आयตเนหิ
 โอตรณา.

นินฺยตุโต โอตรโณ หารสมฺปาโต.

อินทรียํ ๕ เหล่านั้นนั้นและ
 นับเนื่องด้วยสังขาร. สังขารเหล่าใด
 ไม่มีอาสวะ และไม่ใช่นองศ์แห่งภพ,
 สังขารเหล่านั้นสงเคราะห์เข้าในธรรม-
 ธาตุ, นี่เป็นการจัดเข้าด้วยธาตุทั้งหลาย.

ธรรมธาตุนั้นนับเนื่องในธรรมมา-
 ยตนะ आयตนะใด ไม่มีอาสวะ และ
 ไม่ใช่นองศ์แห่งภพ, นี่เป็นการจัดเข้า
 ด้วยอายตนะทั้งหลาย.

โอตรณहारสัมปาตะ ได้ขยาย
 ความประกอบแล้ว.

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๓. โสณหารสมุปาโต

๗๕. ตตฺถ กตโม โสธโน
หารสมุปาโต.

“ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส สมฺมา-
สงฺกปฺปโคจโร”ติ คาถา. ยตฺถ
อามฺภโก สุกฺโข, โส ปญฺเห
วิสชฺชิตอ ภาตฺติ. ยตฺถ ปน
อามฺภโก น สุกฺโข, น ตาว โส
ปญฺเห วิสชฺชิตอ ภาตฺติ.

นียุตฺโต โสธโน หารสมุปาโต.

๑๓. โสณหารสัมปาตะ

๗๕. ในบรรดาหาระเหล่านั้น
โสณหารสัมปาตะเป็นไฉน.

คำว่า “ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส
สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร” เป็นคาถา. ความ
เริ่มในปัญหาใดชำระแล้ว ปัญหา
นั้นยอมเป็นอันท่านวิสัชชาแล้ว. แต่ความ
เริ่มในปัญหาใดยังไม่ชำระแล้ว ปัญหา
นั้นยอมเป็นอันยังมีได้วิสัชชาก่อน.

โสณหารสัมปาตะ ได้ขยายความ
ประกอบแล้ว.

๑๔. อธิภูฐานหารสัมปาต

๗๖. ตตถ กตโม อธิภูจาโน
หารสัมปาโต.

ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส, สมนฺมา-
สงฺกปฺปโคจโรติ คาถา. ตสฺมา
รกฺขิตจิตฺตสฺสาติ เอกตฺตตา. จิตฺตํ
มโน วิญฺญาณํ, อยํ เวมตฺตตา.
สมฺมาสงฺกปฺปโคจโรติ เอกตฺตตา.
เนกขมฺมสงฺกปฺโป อพฺยาปาทสงฺกปฺโป
อวิหีสาสงฺกปฺโป อยํ เวมตฺตตา.
สมฺมาทิจฺจุเรกฺขาโรติ เอกตฺตตา.
สมฺมาทิจฺจิ นาม ยํ ทฺกฺขเ ฉาณํ
ทฺกฺขสมฺมทฺเย ฉาณํ ทฺกฺขนิโรธ
ฉาณํ ทฺกฺขนิโรธคามินียา ปฏิปทา
ฉาณํ มคฺเค ฉาณํ เหตุมฺหิ
ฉาณํ เหตุสมฺบุปฺนฺเนสฺ ฐมฺเมสฺ
ฉาณํ ปจฺจเย ฉาณํ ปจฺจย-
สมฺบุปฺนฺเนสฺ ฐมฺเมสฺ ฉาณํ, ยํ
ตตถ ตตถ ยถาภูตํ ฉาณทสฺสนํ
อภิสมฺโย สมฺปฏิเวโร สจฺจาคนนํ,
อยํ เวมตฺตตา. ฉตฺวาน อุกฺทพฺพนฺติ
เอกตฺตตา, อุกฺเณน อวิชฺชาปจฺจยา
สงฺขารา, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ,

๑๔. อธิภูฐานหารสัมปาตะ

๗๖. ในบรรดาหารเหล่านั้น อธิภู-
ฐานหารสัมปาตะเป็นไหน.

คำว่า ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส
สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร เป็นคาถา. คำว่า
ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส เป็นความเหมือนกัน.
จิต ใจ วิญฺญาณ นี้เป็นความต่างกัน.
คำว่า มีสัมมาสังกัปปะเป็นโคจรเป็น
ความเหมือนกัน. เนกขมฺมสังกัปปะ
อพฺยาปาทสังกัปปะ อวิหีสาสังกัปปะ
นี้เป็นความต่างกัน. คำว่า มีสัมมาทิจฺจิ
เป็นเบื้องหน้า เป็นความเหมือนกัน.
ชื่อว่าสัมมาทิจฺจิคือรู้ทุกข รู้ทุกขสมฺมทฺย,
รู้ทุกขนิโรธ, รู้ทุกขนิโรธคามินิปฏิบัติ,
รู้มรรค, รู้เหตุ, รู้ธรรมที่เกิดแต่เหตุ,
รู้ปัจจัย, รู้ธรรมที่เกิดแต่ปัจจัย, ยถา-
ภูตญานทสฺสนะ การตรัสรู้ การ
แทงตลอด การถึงสัจจะในธรรมนั้น ๆ
อันใดนี้เป็นความต่างกัน. คำว่า รู้ความ-
เกิดและความดับ เป็นความเหมือนกัน,
เพราะอวิชชาเป็นปัจจัยด้วยความเกิดขึ้น
จึงมีสังขาร เพราะสังขารเป็นปัจจัยจึงมี
วิญฺญาณ, ล้วนแต่มีความเกิดขึ้น ด้วย

เนตตตปาถเน. ป-VI. ๑-๑๕

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอวํ สพฺพํ สมุทโย ภวติ. วเยน
 อวิชฺชานโรธา สงฺขารโรโธ, เอวํ
 สพฺพํ โรโธ โหติ, อयํ เวมตฺตตา.
 ถีนมิทฺธาภิกฺขุ ภิกฺขุติ เอกตฺตตา, ถีนํ
 นาม ยา จิตฺตสฺส อกฺลลตา
 อกมฺมนียตา, มิทฺธํ นาม ยํ กายสฺส
 ลีนตฺตํ, อयํ เวมตฺตตา. สพฺพา
 ทฺกคฺคิโย ชฺหติ เอกตฺตตา, เทวมนุสฺเส
 วา อุปฺนิธาย อปายา ทฺกคฺคิ,
 นิพฺพานํ วา อุปฺนิธาย สพฺพา
 อุปฺปตฺติโย ทฺกคฺคิ, อยํ เวมตฺตตา.

ประการฉะนี้. เพราะอวิชชาดับด้วย
 ความเสื่อมไป สังขารจึงดับ, ทุกอย่าง
 ล้วนแต่มีความดับไปด้วยอาการอย่างนี้,
 นี้เป็นความต่างกัน. คำว่า ภิกษุผู้ถูก
 ถีนมิทฺธะครอบงำเป็นความเหมือนกัน,
 ชื่อว่าถีนะ คือความไม่ควรแก่การงาน
 คือความไม่เป็นที่ตั้งแห่งการงานของจิต,
 ชื่อว่ามิทฺธะ คือความย่อหย่อนแห่งกาย,
 นี้เป็นความต่างกัน. คำว่า จะพึงละ
 ทฺกคฺคิทั้งปวงได้ เป็นความเหมือนกัน,
 อบายชื่อว่าทฺกคฺคิเพราะเทียบเคียงเทวดา
 และมนุษย์, อีกนัยหนึ่ง อุปฺปตฺติทั้งปวง
 ชื่อว่าทฺกคฺคิ เพราะเทียบเคียงนิพพาน,
 นี้เป็นความต่างกัน.

นียฺตุโต อธิฏฺฐาโน หารสมฺปาโต.

อธิฏฺฐานหารสมฺปาตะ ได้ขยาย
 ความประกอบแล้ว.

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๕. ปริกขารหารสมปาต

๗๗. ตตถ กตโม ปริกขารโ
หารสมปาโต.

ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส, สฺมมา-
สํกปฺปกโจโรตี คธา. อญฺ
สมถวิปสฺสนาย ปริกขารโ.

นียตุโต ปริกขารโ หารสมปาโต.

๑๕. ปริกขารหารสัมปาตะ

๗๗. ในบรรดาหาระเหล่านั้น
ปริกขารหารสัมปาตะเป็นไฉน.

คำว่า ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส
สมฺมาสํกปฺปกโจโร เป็นคธา. นี้
เป็นบริวาร (ความปรุงแต่ง) แห่งสมถะ
และวิปัสสนา.

ปริกขารหารสัมปาตะ ได้ขยาย
ความประกอบแล้ว.

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงค์รัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๖. สมารูปนหารสมุปาต

๗๘. ตตฺถ กตโม สมารูปโน
หหารสมุปาโต.

“ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺส
สมฺมาสงฺกปฺปโคจโร
สมฺมาทิกฺกุจฺปุเรกฺขารो
ฉตฺวาน อุทฺยพฺพยํ
ถินมิตฺธาภิกฺกุ ภิกฺกุ
สพฺพา ทฺถคฺคตฺติโย ชฺเห”ติ.

ตสฺมา รกฺขิตจิตฺตสฺสชาติ ตินฺนํ
สฺจฺจิตานํ ปทฺฐจฺานํ, จิตฺเต รกฺขิตเต
ตํ รกฺขิตํ ภาวติ กายกมฺมํ วจฺจกมฺมํ
มโนกมฺมํ. สมฺมาทิกฺกุจฺปุเรกฺขารอติ
สมฺมาทิกฺกุจฺยิยา ภาวิตาย ภาวิตอ ภาวติ
อริโย อฏฺฐจฺคฺโก มคฺโค. เกน
การณฺน, สมฺมาทิกฺกุจฺิตอ หิ
สมฺมาสงฺกปฺโป ปภาวติ, สมฺมาสงฺกปฺปโต
สมฺมาวาจา ปภาวติ, สมฺมาวาจาโต
สมฺมากมฺมนฺโต ปภาวติ, สมฺมา-

๑๖. สมารูปนหารสัปปาตะ

๗๘. ในบรรดาหาระเหล่านั้น
สมารูปนหารสัปปาตะเป็นไฉน.

พระคาถาว่า

“เพราะเหตุนั้น ภิกษุพึงเป็นผู้รักษา
จิต มีความดำริชอบเป็นโคจร มุ่ง
ความเห็นชอบเป็นสำคัญ รู้ความ
เกิดขึ้นและความเสื่อมไป ขจัดถีนะ
และมิทระได้ พึงละทุกคติทั้งปวง”
ดังนี้.

คำว่า เพราะเหตุนั้น ภิกษุพึง
เป็นผู้รักษาจิตเป็นปทัฏฐานของสุจริต ๓,
เมื่อรักษาจิตไว้ได้ จิตที่รักษาได้นั้นก็
เป็นกายกรรม วจฺจกรรม มโนกรรม.
คำว่า มุ่งความเห็นชอบเป็นสำคัญ คือ
เมื่ออบรมสัมมาทิจิแล้ว ก็ย่อมเป็นอัน
อบรมอริยมรรคมีองค์ ๘. ด้วยเหตุไร
เพราะความดำริชอบย่อมเกิดแต่สัมมาทิจิ,
สัมมาวาจา ย่อมเกิดแต่สัมมาสังกัปปะ,
สัมมากัมมันตะ ย่อมเกิดแต่สัมมาวาจา,

^๑ พ. อ. ๒๕/๑๒๕ เหตุฯ ๗๐, ๑๔๓ องฺกุสฺปิ.

นยสมุฏฐาน

๗๙. ตตถ กตมํ นยสมุฏฐานํ.

ปุพฺพทา โภฏี^๑ น ปณฺณายติ อวิชฺชา ย
จ ภวตณฺหา ย จ, ตตถ อวิชฺชา-
นึวรณํ ตณฺหาสํโยชนํ. อวิชฺชานึวรณา
สตุตา อวิชฺชาสํยุตฺตา^๒ อวิชฺชาปกฺเขน
วิจฺรนฺติ, เต วุจฺจนฺติ ทิฏฺฐิจฺจิตฺตาติ.
ตณฺหาสํโยชนา สตุตา ตณฺหาสํยุตฺตา
ตณฺหาปกฺเขน วิจฺรนฺติ, เต วุจฺจนฺติ
ตณฺหาจฺริตาติ. ทิฏฺฐิจฺจิตฺตา อิตฺโต
พหิทฺธา ปพฺพชิตฺตา อตฺตกิลมถานุโยค-
มนุยุตฺตา วิหฺรนฺติ. ตณฺหาจฺริตา อิตฺโต
พหิทฺธา ปพฺพชิตฺตา กามสฺสุ กาม-
สุขลลิกานุโยคมนุยุตฺตา วิหฺรนฺติ.

นยสมุฏฐาน

๗๙. ในบรรดาสมุฏฐานเหล่านั้น
นยสมุฏฐานเป็นไฉน.

คือเงื่อนไขต้นของอวิชชาและภวตัณหาย่อม
ไม่ปรากฏ, ในอวิชชาและภวตัณหา
อวิชชาเป็นนิวรณ์ ตัณหาเป็นสังโยชน. สัตว์
ทั้งหลายผู้มีอวิชชานิวรณ์ ประกอบ
ด้วยอวิชชา ย่อมเที่ยวไป ด้วยฝักฝาย
แห่งอวิชชา, สัตว์เหล่านั้นท่านเรียกว่า
ทิฏฐิจริต (ผู้เที่ยวไปด้วยทิฐิ). สัตว์ทั้งหลาย
ผู้มีตัณหาสังโยชน ผู้ประกอบด้วยตัณหา
ย่อมเที่ยวไปด้วยฝักฝายแห่งตัณหา, สัตว์
เหล่านั้น ท่านเรียกว่า ตัณหาจริต
(ผู้เที่ยวไปด้วยตัณหา). นักบวชภายนอก
ศาสนานี้ผู้มีทิฐิเป็นจริต ย่อมประกอบ
เนื่อง ๆ ซึ่งอตฺตกิลมถานุโยคอยู่. นักบวช
ภายนอกศาสนานี้ ผู้มีตัณหาเป็นจริต
ย่อมประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งกามสุขัลลิกา-
นุโยคในกามทั้งหลายอยู่.

^๑ ไป. ปุพฺพโภฏี.

^๒ ส. ม. อวิชฺชา สยุตฺตา.

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงค์รัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ ก็ การณ์ ยํ ทิฏฐิจจริตา
 อีโต พหิทฺธา ปพฺพชิตา อตฺต-
 กิลมถานุโยคมนุยุตฺตา วิหรนฺติ. ตณฺหา-
 จริตา อีโต พหิทฺธา ปพฺพชิตา กามesu
 กามสุขลลิกานุโยคมนุยุตฺตา วิหรนฺติ.

อีโต พหิทฺธา นตฺถิ สจฺจวตฺถานํ,
 กุโต จตฺตสจฺจปฺปกาสนา วา สมถ-
 วิปสฺสนาโกสลลํ วา อุปสมสุขปฺปตฺติ
 วา. เต อุปสมสุขสฺส อนภิญญา
 วิปริตเจตา เอวมาหํสุ “นตฺถิ สุขน
 สุขํ, ทุกฺเคน นาม สุขํ อธิคนฺตพฺพนฺ”ติ.
 โย กามे ปฏิสฺเสวติ, โส โลกํ
 วทฺถมยติ, โย โลกํ วทฺถมยติ, โส
 พหุํ ปุณฺณํ ปสวตีติ เต เอวํสณฺณิ
 เอวํทิฏฺฐิ ทุกฺเคน สุขํ ปตฺถยมานา
 กามesu ปุณฺณสณฺณิ อตฺตกิลมถานุโยค-
 มนุยุตฺตา จ วิหรนฺติ กามสุขลลิกา-
 นุโยคมนุยุตฺตา จ, เต ตทภิญญา
 สนฺตา โรคเมว วทฺถมยนฺติ, คณฺทเมว
 วทฺถมยนฺติ, สลฺลเมว วทฺถมยนฺติ, เต

ในบรรดานักบวชที่เป็นทิจฺฐิจริตและ
 ตณฺหาจริตนั้น ข้อที่นักบวชในภายนอก
 แต่ศาสนาผู้นั้นเป็นทิจฺฐิจริต ย่อมประกอบ
 เนื่อง ๆ ซึ่งอตฺตกิลมถานุโยคอยู่. นักบวช
 ภายนอกแต่ศาสนาที่ เป็นตณฺหาจริต
 ย่อมประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งกามสุขลลิกา-
 นุโยคในกามทั้งหลายอยู่ มีเหตุเป็น
 อย่างไร.

การกำหนดสัจจะย่อมไม่มีในภายนอกแต่
 ศาสนานี้, การประกาศสัจจะ ๔ กิติ
 ความเป็นผู้ฉลาดในสมณะและวิปัสสนากิติ
 ความบรรลุสุขอันเกิดแต่นิพพานกิติ จะ
 มีมาแต่ไหน. นักบวชเหล่านั้นย่อมมี
 ความคิดวิปริตเพราะไม่รู้จักความสุขอัน
 เกิดแต่นิพพาน จึงกล่าวอย่างนี้ว่า “จะ
 หาความสุขหาได้ด้วยความสุขย่อมไม่มี,
 ธรรมดาสุขจะพึงประสบได้ก็ด้วยทุกข์”.
 นักบวชเหล่านั้น มีความสำคัญอย่างนี้มี
 ความเห็นอย่างนี้ว่า ผู้ใดเสพกาม ผู้นั้น
 ย่อมทำโลกให้เจริญ ผู้ใดทำโลกให้เจริญ
 ผู้นั้นย่อมประสบบุญเป็นอันมาก ดังนี้
 เมื่อปรารภความสุขด้วยความทุกข์
 มีความสำคัญในกามทั้งหลายว่าเป็นบุญ

๑-๑๕ นยสมุฏฐาน

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โรคาภิตุนหา คณฺทปฏิปีพิตา
 สลฺลาอนุวิหฺธา นิริยติรจฺฉานโยนิเปตาสุ-
 เรสุ อุมฺมุชฺชนิมุชฺชานิ กโรนฺตา
 อุกฺฆาตนิคฺฆาตํ ปจฺจนฺโกนฺตา
 โรคคณฺทสลฺลเกสฺสชฺชํ น วินฺทนฺติ.

ประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งอตฺตกิลมถานฺนุโยคอยู่
 และประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งกามสุขัลลิกานุ-
 โยคอยู่, นักบวชเหล่านั้นมีความสำคัญ
 อย่างนั้นอยู่ จึงยังโรคให้เจริญเที่ยว
 ยังผีให้เจริญเที่ยว ยังลูกศรให้เจริญเที่ยว,
 นักบวชเหล่านั้นผู้ถูกโรคเสียดแทงแล้ว
 ถูกบีบบั่นแล้ว ถูกลูกศรทิ่มแทงแล้ว
 เมื่อกระทำการผิดขึ้นดําลงอยู่แต่ในนรก
 กําเนิดดิรัจฉานแปรตและอสุรกายทั้งหลาย
 เสวยเนื่อง ๆ เฉพาะความสูงความต่ำ
 ย่อมไม่ประสพยาที่ระงับโรคผีและลูกศร
 ได้.

ตตฺถ อตฺตกิลมถานฺนุโยโค กามสุขัลลิกานุ-
 นุโยโค จ สงฺกิลฺเส, สมถวิปสฺสหนา
 โวทานํ. อตฺตกิลมถานฺนุโยโค กาม-
 สุขัลลิกานุโยโค จ โรโค, สมถวิปสฺสหนา
 โรคนิคฺฆาตกเกสฺสชฺชํ. อตฺตกิลมถานฺนุโยโค
 กามสุขัลลิกานุโยโค จ คณฺโฑ,
 สมถวิปสฺสหนา คณฺทนิคฺฆาตกเกสฺสชฺชํ.
 อตฺตกิลมถานฺนุโยโค กามสุขัลลิกานุโยโค
 จ สลฺโล, สมถวิปสฺสหนา สลฺลทฺถรณ-
 เกสฺสชฺชํ.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น อตฺตกิลมถา-
 นุโยคและกามสุขัลลิกานุโยคเป็นสังกิลเส,
 สมถะและวิปัสสนาเป็นความผ่องแผ้ว.
 อตฺตกิลมถานุโยค และกามสุขัลลิกานุโยค
 เป็นโรค, สมถะและวิปัสสนาเป็นยา
 บำบัดโรค. อตฺตกิลมถานุโยคและกาม-
 สุขัลลิกานุโยคเป็นผี, สมถะและวิปัสสนา
 เป็นยาบำบัดผี, อตฺตกิลมถานุโยคและ
 กามสุขัลลิกานุโยคเป็นลูกศร, สมถะและ
 วิปัสสนาเป็นยาถอนลูกศร.

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ สงฺกิลเส ทุกฺขํ, ตททิสฺสโก
ตณฺหา สมุทโย, ตณฺหานิโรธ
ทุกฺขนิโรธ, สมถวิปัสสนา ทุกฺข-
นิโรธคามินี ปฏิปทา, อิมานิ จตตาริ
สจฺจานิ. ทุกฺขํ ปริณฺเฉยฺย, สมุทโย
ปหาตพฺโพ, มคฺโค ภาเวตพฺโพ,
นิโรธ สจฺจิกาตพฺโพ.

๘๐. ตตถ ทิฏฺฐิจริตา รูปี
อตฺตโต อุปฺกจฺจนฺติ. เวทนี ๗เปฯ
สณฺณํ... สงฺขาร... วิญฺญาณํ อตฺตโต
อุปฺกจฺจนฺติ. ตณฺหาจริตา รูปรนฺตํ
อตฺตานํ อุปฺกจฺจนฺติ. อตฺตนิ วา รูปี,
รูปสฺมี วา อตฺตานํ, เวทนาวนฺตํ
๗เปฯ สณฺณาวนฺตํ... สงฺขารวนฺตํ...
วิญฺญาณวนฺตํ อตฺตานํ อุปฺกจฺจนฺติ,
อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณสฺมี
วา อตฺตานํ, อยํ วุจฺจติ วิสตีวตฺตูกา
สกุทายทิฏฺฐิ.

ตสฺสา ปฏิปทฺษา โลกุตฺตรา
สมฺมาทิฏฺฐิ, อนฺวายิกา สมฺมาสงฺกปโป
สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมนฺโต สมฺมา-
อาชีโว สมฺมาวายาโม สมฺมาสตี

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น สังกิลเส
เป็นทุกข์ ตัณหาคือความข้งอยู่ในทุกข์
นั้น เป็นสมุทัย, ความดับตัณหาคือ
ทุกข์นิโรธ, สมถะและวิปัสสนาเป็นทุกข์-
นิโรธคามินีปฏิบัติ, เหล่านี้สัจจะ ๔.
ทุกข์ควรกำหนดรู้, สมุทัยควรละ, มรรค
ควรเจริญ, นิโรธควรกระทำให้แจ้ง.

๘๐. ในบรรดาบุคคลเหล่านั้น ผู้
เป็นทิจฺฐิจริต ย่อมเข้าถึงรูป (ยึดถือ
รูป)ว่าเป็นอัตตา. ย่อมเข้าถึงเวทนา ๗ลฯ
สัณฺญา... สงฺขาร...วิญฺญาณว่าเป็นอัตตา.
ผู้เป็นตัณหาจริต ย่อมเข้าถึงอัตตาว่า
มีรูป. หรือว่ารูปในอัตตา, หรือว่า
อัตตาในรูป ย่อมเข้าถึงอัตตาว่ามีเวทนา
๗ลฯ ว่ามีสัณฺญา... ว่ามีสงฺขาร... ย่อม
เข้าถึงอัตตาว่ามีวิญฺญาณ, หรือว่า
วิญฺญาณในอัตตา, หรือว่าอัตตาใน
วิญฺญาณ, นี้ท่านเรียกว่า สักกายทิจฺฐิ
อันมีวัตฺต ๒๐.

สัมมาทิจฺฐิอันเป็นโลกุตระเป็น
ปฏิปักษ์ต่อสักกายทิจฺฐินั้น, สัมมาสังกัปปะ
สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ
สัมมาวายามะ สัมมาสตี สัมมาสมาธิ

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงค์ตัน
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมมาสมาธิ, อัย อริโย อฏฺฐงฺกโก
มคฺโค, เต ตโย ขนฺธา สีลกฺขนฺโธ
สมาธิกฺขนฺโธ ปญฺญากฺขนฺโธ. สีลกฺ-
ขนฺโธ สมาธิกฺขนฺโธ จ สมโถ,
ปญฺญากฺขนฺโธ วิปสฺสนา. ตตฺถ
สกุทฺถาย ทุกฺขํ, สกุทฺถายสมุทฺถาย
ทุกฺขสมุทฺถาย, สกุทฺถานิโรธํ ทุกฺข-
นิโรธํ, อริโย อฏฺฐงฺกโก มคฺโค
ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏิปทา, อิมานิ
จตฺตาริ สจฺจานิ. ทุกฺขํ ปริณฺเวทยํ,
สมุทฺถาย ปหาตพฺโพ, มคฺโค
ภาเวตพฺโพ, นิโรธํ สจฺฉิกาทพฺโพ.

ตตฺถ เย รูปี อตฺตโต
อุปคจฺจนฺติ. เวทนี ๗เปยฺ สญฺญํ...
สงฺขารเ... วิญฺญาณํ อตฺตโต
อุปคจฺจนฺติ. อิเม วุจฺจนฺติ “อฺจุเจท-
วาทีโน”ติ. เย รูปานฺตํ อตฺตานํ
อุปคจฺจนฺติ. อตฺตนิ วา รูปํ, รูปสฺมี
วา อตฺตานํ. เย เวทนามานฺตํ ๗เปยฺ
เย สญฺญาวานฺตํ... เย สงฺขารานฺตํ...
เย วิญฺญาณานฺตํ อตฺตานํ อุปคจฺจนฺติ,
อตฺตนิ วา วิญฺญาณํ, วิญฺญาณสฺมี
วา อตฺตานํ. อิเม วุจฺจนฺติ

เป็นไปตามสัมมาทิฐินั้น, นี้อริยมรรค
มีองค์ ๘, ธรรมเหล่านั้นคือขั้นที่ ๓
ได้แก่ศีลขั้นที่ ๓ สมาธิขั้นที่ ๓ ปัญญาขั้นที่ ๓.
ศีลขั้นที่ ๓ และสมาธิขั้นที่ ๓ เป็นสมณะ, ปัญญา
ขั้นที่ ๓ เป็นวิปัสสนา. ในบรรดาธรรม
เหล่านั้น สักกายะเป็นทุกข สักกาย-
สมุทัยก็เป็นทุกขสมุทัย, ดับสักกายะ ก็
เป็นทุกขนิโรธ, อริยมรรคมีองค์ ๘ เป็น
ทุกขนิโรธคามินีปฏิบัติ, นี้สัจจะ ๔.
ทุกขพึงกำหนดรู้ สมุทัยพึงละเสีย
มรรคพึงเจริญ, นิโรธพึงกระทำให้แจ้ง.

ในบรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคล
เหล่าใดย่อมเข้าถึงรูปว่าเป็นอัตตา,
ย่อมยึดเวทนา ๗ข สัญญา... สังขาร...
ย่อมยึดวิญฺญาณว่าเป็นอัตตา. บุคคล
เหล่านี้ท่านเรียกว่า “มีวาทะว่าชาตสฺญู”.
บุคคลเหล่าใดย่อมเข้าถึงอัตตาว่ามีรูป.
หรือว่ารูปในอัตตา หรือว่าอัตตาในรูป.
บุคคลเหล่าใดย่อมเข้าถึงอัตตาว่าเป็น
เวทนา ๗ข ว่าเป็นสัญญา... ว่าเป็น
สังขาร... ย่อมเข้าถึงอัตตาว่าเป็น
วิญฺญาณหรือวิญฺญาณในอัตตา หรือว่า

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“สสฺสทวาทิโน”ติ, ตตฺถ อฺจุเจท-
 สสฺสทวาทา อฺโก อนฺตา, อัย
 สํสารปวตฺติ. ตสฺส ปฏิปทฺโข
 มชฺฌิมา ปฏิปทา อริโย อฏฺฐจฺจฺโค
 มคฺโค, อัย สํสารนิวตฺติ. ตตฺถ
 ปวตฺติ ทุภฺขํ, ตทฺทิสฺสฺโค ตณฺหา
 สมุทโย, ตณฺหานิโรธํ ทุภฺขนิโรธํ,
 อริโย อฏฺฐจฺจฺโค มคฺโค ทุภฺข-
 นิโรธคามินิ ปฏิปทา, อิมานิ
 จตฺตาริ สจฺจานิ. ทุภฺขํ ปริณฺณเยยฺย,
 สมุทโย ปหาตพฺโพ, มคฺโค
 ภาเวตพฺโพ, นิโรธํ สจฺจนิภาตพฺโพ.

อัสสตาในวิญญาณ. บุคคลเหล่านี้ท่าน
 เรียกว่า “มีวาทะว่ายังยืน (เที่ยง)”,
 ในบรรดาวาทะเหล่านั้น อัจเจทวาทะ
 และสัสสทวาทะเป็นส่วนสุดทั้ง ๒, นี้เป็น
 ความเป็นไปของสังสารวัฏ. อริยมรรค
 มืองค์ ๘ เป็นมัชฌิมาปฏิปทา เป็น
 ปฏิปักษ์ของความเป็นไปของสังสารวัฏ
 นั้น, นี้เป็นการคลายออกจากสังสารวัฏ.
 ในบรรดาธรรมเหล่านั้น ความเป็นไป
 เป็นทุกข์ ตัณหาคือความข้งอยู่ใน
 ทุกข์นั้น เป็นสมุทัย ความดับตัณหา
 เป็นความดับทุกข์, อริยมรรคมีองค์ ๘
 เป็นทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา, นี้สัจจะ ๔.
 ทุกข์พึงกำหนดรู้ สมุทัยพึงละ มรรค
 พึงเจริญ นิโรธพึงกระทำให้แจ้ง.

ตตฺถ อฺจุเจทสสฺสจฺจํ สมาสโต
 วิสตีวตฺตกา สกฺกายทิกฺขิ, วิตฺถารโต
 ทฺวาสมฺมุจฺจิ ทิกฺขิจฺจฺตานิ, เตสํ ปฏิปทฺโข
 เตจตฺตาลีลํ^๑ โพรธิปทฺขิยา ฐมา
 อฏฺฐ วิโมกฺขา ทส กสิณายตนาณิ.
 ทฺวาสมฺมุจฺจิ ทิกฺขิจฺจฺตานิ โมหชาลํ

ในบรรดาทิกขิเหล่านั้น ความเห็น
 ว่าขาดสูญและความเห็นว่าเที่ยงจัดเป็น
 สกกายทิกขิมิวัตถุ ๒๐ โดยย่อ, จัดเป็น
 ทิกขิ ๖๒ โดยพิสดาร, โพรธิปทขियธรรม
 ๔๓ วิโมกข์ ๘ กสิณายตนะ ๑๐
 อันเป็นปฏิปักษ์ต่อความเห็นเหล่านั้น.

^๑ ส. โป. เตตาลีล.

คุณพงษ์เพ็ญ คํารงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนาทิอนิธนปฺปวตฺตํ. เตจตฺตาลีสํ
 โปธิปฺกฺขียา ฐมฺมา ฅาณวชิรํ
 โมหชาลปฺปทาลนํ. ตตฺถ โมโห
 อวิชฺชา, ชาลํ ภาวตฺตฺตฺหา, เตน วุจฺจติ
 “ปฺพุพา โภฏฺฐิ น ปณฺณายติ อวิชฺชา
 จ ภาวตฺตฺตฺหา ยจ”ติ.

๘๑. ตตฺถ ทิฏฺฐิจริโต อสฺมี
 สาสเน ปพฺพชิโต สลฺเลขานุสฺนตฺตวฺตฺติ
 ภาวติ สลฺเลขเ ติปฺพการโว. ตตฺตฺหา-
 จริโต อสฺมี สาสเน ปพฺพชิโต
 สิกฺขานุสฺนตฺตวฺตฺติ ภาวติ สิกฺขาย
 ติปฺพการโว. ทิฏฺฐิจริโต สมนฺตฺตนิยามํ
 โอกกมนฺโต ฐมฺมานุสาริ ภาวติ.
 ตตฺตฺหาจริโต สมนฺตฺตนิยามํ โอกก-
 มนฺโต สทฺธานุสาริ ภาวติ, ทิฏฺฐิจริโต
 สุขาย ปฏฺฐิพทาย ทนฺธาภิญฺญา
 ชิปฺปาภิญฺญา จ นิยุยาติ. ตตฺตฺหา-
 จริโต ทุกฺขาย ปฏฺฐิพทาย ทนฺธา-
 ภิญฺญา ชิปฺปาภิญฺญา จ นิยุยาติ.

ทิจฺฐิ ๖๒ จัดเป็นข่ายคือโมหะอันเป็นไป
 ไม่มีเบื้องต้นและไม่ขาดสาย. โปธิปักขีย-
 ธรรม ๔๓ เป็นฅาณวชิระเครื่องทำลาย
 ข่ายคือโมหะ. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
 โมหะคืออวิชชา ข่ายคือภาวตฺตฺหา,
 ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า “เงื่อนต้น
 แห่งอวิชชาและภาวตฺตฺหา ย่อมไม่ปรากฏ”
 ดังนี้.

๘๑. ในธรรมเหล่านั้น บุคคลผู้
 เป็นทิจฺฐิจริตบวชในพระศาสนา นี้ ย่อม
 เป็นผู้มีความประพฤตฺตฺสงบโดยลำดับใน
 ธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส เป็นผู้มีความ
 เคารพกล้าในธรรมเครื่องขัดเกลากิเลส.
 บุคคลผู้เป็นตฺตฺหาจริตบวชในพระศาสนา
 นี้ ย่อมเป็นผู้มีความเป็นไปสงบ โดยลำดับ
 ในสิกขา มีความเคารพกล้าในสิกขา.
 ผู้เป็นทิจฺฐิจริตยังลงสู่สมัตตนิยามธรรม
 ย่อมชื่อว่า เป็นฐมฺมานุสาริ. ผู้เป็น
 ตฺตฺหาจริตยังลงสู่สมัตตนิยาม ย่อม
 ชื่อว่า สทฺธานุสาริ, ผู้เป็นทิจฺฐิจริตย่อม
 ออก (จากวัฏฏะ) ด้วยสุขาปฏฺฐิพทา
 ทนฺธาภิญฺญา และชิปปาภิญฺญา (พวกที่
 ปฏิบัติสะดวก ตรัสรู้ช้า และตรัสรู้เร็ว).

คุณพงษ์เพ็ญ คํารงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ ก็ การณ์, ยํ ตณฺหาจริโต
 ทุกฺขาย ปฏิปทาย ทนฺธาภิญฺญา
 ขิปฺปาภิญฺญา จ นียฺยาติ, ตสฺส
 หิ กามา อปริจฺจตฺตา ภวนฺติ, โส
 กามหิ วิเวจฺยมาโน ทุกฺเคน
 ปฏินิสฺสรติ ทนฺธญฺจ ฌมฺมํ อาชานาติ.
 โย ปนายํ ทิฏฺฐิจริโต อยํ อาทิตฺเตยว
 กามหิ อนตฺถิโก ภวติ. โส ตโต
 วิเวจฺยมาโน ขิปฺปญฺจ ปฏินิสฺสรติ,
 ขิปฺปญฺจ ฌมฺมํ อาชานาติ. ทุกฺขาปิ
 ปฏิปทา ทฺวิธา ทนฺธาภิญฺญา จ
 ขิปฺปาภิญฺญา จ. สุขาปิ ปฏิปทา
 ทฺวิธา ทนฺธาภิญฺญา จ ขิปฺปาภิญฺญา
 จ. สตฺตาปิ ทฺวิธา มุกฺขินฺทฺริยาปิ
 ติกฺขินฺทฺริยาปิ. เย มุกฺขินฺทฺริยา, เต
 ทนฺธญฺจ ปฏินิสฺสรนฺติ, ทนฺธญฺจ
 ฌมฺมํ อาชานนฺติ. เย ติกฺขินฺทฺริยา,
 เต ขิปฺปญฺจ ปฏินิสฺสรนฺติ, ขิปฺปญฺจ
 ฌมฺมํ อาชานนฺติ; อีมา จตฺสฺโส

ผู้เป็นต้นหาจริต ย่อมออก(จากวัฏฏะ)
 ด้วยทุกขาปฏิบัติ ทนฺธาภิญฺญา และ
 ขิปฺปาภิญฺญา (พวกที่ปฏิบัติลำบาก
 ตรัสรู้ช้า และตรัสรู้เร็ว).

ในข้อนั้น ข้อที่ผู้เป็นต้นหาจริตออก
 (จากวัฏฏะ) ด้วยทุกขาปฏิบัติ ทนฺธา-
 ภิญฺญาและขิปฺปาภิญฺญา มีเหตุเป็น
 อย่างไม่ เพราะกามทั้งหลายของท่าน
 ยังเป็นอันไม่ได้สละท่านยังต้องปลดเปลื้อง
 จากกามทั้งหลายอยู่ จึงสลัดทุกข์ออกได้
 ลำบากและเข้าใจธรรมได้ช้า. ส่วนท่าน
 ผู้เป็นทิจฺฐิจริต ไม่ต้องการกามทั้งหลาย
 มาตั้งแต่ต้นทีเดียว. ท่านปลดเปลื้องจาก
 กามนั้นอยู่ จึงสลัดออกได้เร็ว และเข้าใจ
 ธรรมได้เร็ว. แม้ปฏิบัติลำบากก็มี ๒
 อย่าง คือ ตรัสรู้ช้าก็มี ตรัสรู้เร็วก็มี.
 แม้ปฏิบัติสะดวกก็เป็น ๒ อย่าง คือ
 ตรัสรู้ช้าและตรัสรู้เร็ว. แม้สัตว์ทั้งหลาย
 ก็มี ๒ พวก คือ ผู้มีอินทรีย์อ่อนบ้าง มี
 อินทรีย์แข็งบ้าง. สัตว์เหล่าใดมีอินทรีย์
 อ่อน สัตว์เหล่านั้นย่อมสลัดออกได้ช้า
 และย่อมเข้าใจธรรมได้ช้า. สัตว์เหล่าใด
 มีอินทรีย์แข็ง, สัตว์เหล่านั้นย่อมสลัดออก

คุณพงษ์เพ็ญ คํารงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิบัติ. เย หิ เกจิ นิยยิสฺสุ วา
 นิยฺยนฺตฺติ วา นิยฺยิสฺสนฺตฺติ วา, เต
 อิมานิ เอว จตฺตฺติ ปฏิปทาหิ. เอวํ
 อริยา จตฺตฺตฺกมคฺคํ ปณฺณาเปนฺตฺติ
 อพฺุชชฺนเสวิตาย พาลกนฺตฺตาย
 รตฺตฺวาสินียา นนฺทียา ภวตฺตฺนฺทหาย
 อวฺุฏฺฏนตฺตํ.^๑ อยํ วุจฺจติ
 นนฺทียาวฺุฏฺฏสฺส นยสฺส ภูมิตฺติ,
 เตนาห “ตฺตฺนฺทญฺจ อวิชชฺมฺปิ จ
 สมเถนา”ติ.

ได้เร็วและเข้าใจธรรมก็เร็ว, เหล่านี้
 จัดเป็นปฏิบัติ ๔. จริงอยู่ สัตว์เหล่าใด
 เหล่าหนึ่งออกไปแล้ว(จากวัฏฏะ)ก็ดี กำลัง
 จะออกอยู่ก็ดี จักออกไปก็ดี, สัตว์
 เหล่านั้น ก็ย่อมออกไปด้วยปฏิบัติ ๔
 เหล่านี้แหละ. พระอริยะทั้งหลาย ย่อม
 บัญญัติมรรคหมวด ๔ ไว้ด้วยประการ
 อย่างนี้ เพื่อความไม่เป็นไปแห่งภว-
 ตัณฑอันเป็นความเพลิดเพลिनอันชน
 ผู้ไม่รู้เสพแล้ว อันคนพาลใคร่แล้ว
 อันสัตว์อบรมมาสิ้นราตรีนาน. นี้ท่าน
 เรียกว่านันทิยาวัฏฏนยฺภูมि, ด้วยเหตุนั้น
 ท่านจึงกล่าวว่า “ตฺตฺนฺทญฺจ อวิชชฺมฺปิ
 จ สมเถน” (แบบการอธิบายโดยย่อมนำ
 ไปทั้งตัณฑหาและอวิชชาด้วยสมณะ) ดังนี้.

๘๒. เวยฺยากรณฺเส หิ เย
 กุสลากุสลาติ เต ทฺวิธา^๒
 อฺุปปริกฺขิตพฺพา โลกวฺุฏฺฏานุสาริ จ
 โลกวิวฺุฏฺฏานุสาริ จ. วฺุฏฺฏํ นาม
 สํสาโร. วิวฺุฏฺฏํ นิพฺพานํ. กมฺมกิลฺเสสา
 เหตุ สํสารสฺส. ตตฺถ กมฺมํ เจตนา

๘๒. คำว่า ก็กุศลธรรมและ
 อกุศลธรรมเหล่าใดที่กล่าวแล้วในคำตอบ
 ทั้งหมด ความว่า กุศลธรรมและ
 อกุศลธรรมเหล่านั้น พึงตรวจดูโดยส่วน ๒
 คือโลกวัฏฏานุสาริ (เป็นไปตามความ
 หมุนเวียนของโลก) ๑ โลกวิวัฏฏานุสาริ

^๑ ส. ม. อวฏฏนตฺตํ, โป. อวตฺตฺนตฺตํ.

^๒ โป. ทฺวิเชน.

คุณพงษ์เพ็ญ คํารงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เจตสิกญจ นิตุทิสิตพพ. ตํ กถํ
 ทฏฐพพ. อุปจเยน. สพเพปี กิเลส
 จตุหิ วิปลลาเสหิ นิตุทิสิตพพา,
 เต กตถ ทฏฐพพา, ทส วตถุเก
 กิเลสปุณฺเช. กตมานิ ทส วตถุณิ,
 จตุตารโ อหารโ, จตุตารโ
 วิปลลาสา, จตุตาริ อุปาทานานิ,
 จตุตารโ โยคา, จตุตารโ คนฺธา,
 จตุตารโ อสวา, จตุตารโ โอมา,
 จตุตารโ สลฺลา, จตฺสโส วิญญานญ-
 จิตฺโต, จตุตาริ อคตฺกมนานิ. ปจฺเม
 อหารเร ปจฺโม วิปลลาโส, ทฺติเย
 อหารเร ทฺติโย วิปลลาโส, ตฺติเย
 อหารเร ตฺติโย วิปลลาโส, จตฺตฺเถ
 อหารเร จตฺตฺโถ วิปลลาโส. ปจฺเม
 วิปลลาเส ปจฺมํ อุปาทานํ. ทฺติเย
 วิปลลาเส ทฺติยํ อุปาทานํ, ตฺติเย
 วิปลลาเส ตฺติยํ อุปาทานํ, จตฺตฺเถ
 วิปลลาเส จตฺตฺถํ อุปาทานํ. ปจฺเม
 อุปาทานเ ปจฺโม โยโค, ทฺติเย
 อุปาทานเ ทฺติโย โยโค, ตฺติเย
 อุปาทานเ ตฺติโย โยโค, จตฺตฺเถ
 อุปาทานเ จตฺตฺโถ โยโค.

(เป็นไปตามความหมุนกลับ ของโลก) ๑.
 สงสารชื่อว่าวิฏฐะ. นิพพานชื่อว่าวิวิฏฐะ.
 กรรมกิเลสเป็นเหตุของสงสาร. พึงแสดง
 ไชกรรม คือเจตนาและเจตสิก ในกรรม-
 กิเลสเหล่านั้น. กรรมนั้นพึงเห็นอย่างไร
 พึงเห็นได้ด้วยความสำเร็จแล้ว. กิเลส
 ทั้งหลายแม้ทั้งหมด พึงแสดงไชด้วย
 วิปลาส ๔. วิปลาสเหล่านั้นพึงเห็นได้ใน
 ที่ไหน, พึงเห็นได้ในกองแห่งกิเลสอัน
 เป็นวัตถุ ๑๐. วัตถุ ๑๐ เป็นฉน คือ
 อาหาร ๔, วิปลาส ๔, อุปาทาน ๔,
 โยคะ ๔, คันถะ ๔, อสวะ ๔, โอฆะ
 ๔, สัลลสะ (กิเลสจุลกุศกร) ๔, วิญญานฐิติ
 ๔, การถึงอกติ ๔. ในอาหารที่ ๑ ก็เป็น
 วิปลาสที่ ๑ ในอาหารที่ ๒ ก็เป็น
 วิปลาสที่ ๒, ในอาหารที่ ๓ ก็เป็น
 วิปลาสที่ ๓, ในอาหารที่ ๔ ก็เป็น
 วิปลาสที่ ๔. ในวิปลาสที่ ๑ ก็เป็น
 อุปาทานที่ ๑, ในวิปลาสที่ ๒ ก็เป็น
 อุปาทานที่ ๒, ในวิปลาสที่ ๓ ก็เป็น
 อุปาทานที่ ๓, ในวิปลาสที่ ๔ ก็เป็น
 อุปาทานที่ ๔. ในอุปาทานที่ ๑ ก็เป็น
 โยคะที่ ๑, ในอุปาทานที่ ๒ ก็เป็นโยคะ

คุณพงษ์เพ็ญ คัมภีร์รัตน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปจเม โยเค ปจโม คนฺโถ, ทฺติเย
 โยเค ทฺติโย คนฺโถ, ตฺติเย โยเค
 ตฺติโย คนฺโถ, จตุตฺเถ โยเค จตุตฺโถ
 คนฺโถ, ปจเม คนฺเถ ปจโม
 อาสโว, ทฺติเย คนฺเถ ทฺติโย อาสโว,
 ตฺติเย คนฺเถ ตฺติโย อาสโว, จตุตฺเถ
 คนฺเถ จตุตฺโถ อาสโว. ปจเม
 อาสเว ปจโม โอฆ, ทฺติเย อาสเว
 ทฺติโย โอฆ, ตฺติเย อาสเว ตฺติโย
 โอฆ, จตุตฺเถ อาสเว จตุตฺโถ โอฆ.
 ปจเม โอฆ ปจโม สลฺโล, ทฺติเย
 โอฆ ทฺติโย สลฺโล, ตฺติเย โอฆ
 ตฺติโย สลฺโล, จตุตฺเถ โอฆ จตุตฺโถ
 สลฺโล. ปจเม สลฺเล ปจมา
 วิญฺญาณฐิติ, ทฺติเย สลฺเล ทฺติยา
 วิญฺญาณฐิติ, ตฺติเย สลฺเล ตฺติยา
 วิญฺญาณฐิติ, จตุตฺเถ สลฺเล จตุตฺถิ^๑
 วิญฺญาณฐิติ. ปจมายํ วิญฺญาณฐิตินํ
 ปจมํ อคฺตฺติคฺคณํ. ทฺติยายํ วิญฺญาณฐิตินํ
 จิตฺตินํ ทฺติยํ อคฺตฺติคฺคณํ. ตฺติยายํ

ที่ ๒, ในอุปาทานที่ ๓ ก็เป็นโยคะที่ ๓,
 ในอุปาทานที่ ๔ ก็เป็นโยคะที่ ๔.

ในโยคะที่ ๑ ก็เป็นคันถะที่ ๑, ในโยคะ
 ที่ ๒ ก็เป็นคันถะที่ ๒, ในโยคะที่ ๓
 ก็เป็นคันถะที่ ๓, ในโยคะที่ ๔ ก็เป็น
 คันถะที่ ๔. ในคันถะที่ ๑ ก็เป็นอาสวะ
 ที่ ๑, ในคันถะที่ ๒ ก็เป็นอาสวะที่ ๒,
 ในคันถะที่ ๓ ก็เป็นอาสวะที่ ๓, ใน
 คันถะที่ ๔ ก็เป็นอาสวะที่ ๔. ในอาสวะ
 ที่ ๑ ก็เป็นโอฆะที่ ๑ ในอาสวะที่ ๒
 ก็เป็นโอฆะที่ ๒, ในอาสวะที่ ๓ ก็เป็น
 โอฆะที่ ๓, ในอาสวะที่ ๔ ก็เป็นโอฆะ
 ที่ ๔. ในโอฆะที่ ๑ ก็เป็นสัลลสะที่ ๑,
 ในโอฆะที่ ๒ ก็เป็นสัลลสะที่ ๒, ในโอฆะ
 ที่ ๓ ก็เป็นสัลลสะที่ ๓, ในโอฆะที่ ๔
 ก็เป็นสัลลสะที่ ๔. ในสัลลสะที่ ๑ ก็เป็น
 วิญฺญาณฐิติที่ ๑, ในสัลลสะที่ ๒ ก็เป็น
 วิญฺญาณฐิติที่ ๒, ในสัลลสะที่ ๓ ก็เป็น
 วิญฺญาณฐิติที่ ๓, ในสัลลสะที่ ๔ ก็เป็น
 วิญฺญาณฐิติที่ ๔. ในวิญฺญาณฐิติที่ ๑
 ก็เป็นการถึงอคฺตฺติที่ ๑. ในวิญฺญาณฐิติ
 ที่ ๒ ก็เป็นการถึงอคฺตฺติที่ ๒.

^๑ ส. จตุตฺถา.

คุณพงษ์เพ็ญ คํารงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิญญาณฐิติยํ ตติยํ อคติคมณํ,
จตุตถียํ^๑ วิญญาณฐิติยํ จตุตถํ
อคติคมณํ.

ในวิญญาณฐิติ ที่ ๓ ก็เป็นการถึงอคติที่
๓, ในวิญญาณฐิติที่ ๔ ก็เป็นการถึง
อคติที่ ๔.

๘๓. ตตถ โย จ กพพีกาโร
อาหาโร ผสฺโส อาหาโร, อิเม
ตณฺหาจริตฺตสฺส ปุคฺคตฺตสฺส อุกฺก-
กิลฺเสสา. โย จ มโนสณฺเจตนาหาโร
โย จ วิญญาณาหาโร, อิเม ทิฏฺฐิ-
จริตฺตสฺส ปุคฺคตฺตสฺส อุกฺกิลฺเสสา. ตตถ
โย จ “อสุภะ สุภนฺ”ติ วิปลฺลาโส,
โย จ “ทุกฺขะ สุขนฺ”ติ วิปลฺลาโส,
อิเม ตณฺหาจริตฺตสฺส ปุคฺคตฺตสฺส
อุปกฺกิลฺเสสา. โย จ “อนิจฺเจ นิจฺจนฺ”ติ
วิปลฺลาโส, โย จ “อนตฺตนิ อตฺตา”ติ
วิปลฺลาโส, อิเม ทิฏฺฐิจริตฺตสฺส ปุคฺคตฺตสฺส
อุปกฺกิลฺเสสา. ตตถ ยญฺจ กามุปาทานํ
ยญฺจ ภาวุปาทานํ, อิเม ตณฺหา-
จริตฺตสฺส ปุคฺคตฺตสฺส อุกฺกิลฺเสสา. ยญฺจ
ทิฏฺฐุปาทานํ ยญฺจ อตฺตวาทุปาทานํ,
อิเม ทิฏฺฐิจริตฺตสฺส ปุคฺคตฺตสฺส
อุปกฺกิลฺเสสา. ตตถ โย จ กามโยโค,

๘๓. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
กพพีการาหารและผัสสาหารเหล่านี้
เป็นอุปกิเลสของบุคคลผู้เป็นต้นหาจริต.
มโนสณฺเจตนาหารและวิญญาณาหาร
เหล่านี้ เป็นอุปกิเลสของบุคคลผู้เป็นทิจฺฐิ-
จริต. ในบรรดาวิปลาสเหล่านั้น
วิปลาส(ความเห็นผิด)ว่า “งามในสิ่งที่
ไม่งาม” และวิปลาส (ความเห็นผิด) ว่า
“เป็นสุขในสิ่งที่เบื่อกุข” เหล่านี้เป็น
อุปกิเลสของบุคคลผู้มีต้นหาเป็นจริต.
วิปลาส (ความเห็นผิด) ว่า “เที่ยงในสิ่ง
ที่ไม่เที่ยง” และวิปลาส (ความเห็นผิด)
ว่า “เป็นตัวตนในสิ่งที่มีไม่ใช่ตัวตน” เหล่านี้
เป็นอุปกิเลสของบุคคลผู้เป็นทิจฺฐิจริต.
ในบรรดาอุปาทานเหล่านี้ กามุปาทาน
และภาวุปาทาน เหล่านี้เป็นอุปกิเลสของ
บุคคลผู้เป็นต้นหาจริต. ทิฏฺฐุปาทาน
และอตฺตวาทุปาทาน เหล่านี้เป็นอุปกิเลส

^๑ ส. จตุตถายํ.

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

www.dhammadownload.com

โย จ ภวโยโค, อิเม ตณฺหาจริตฺสฺส
 ปุคฺคฺลสฺส อุกฺกฺกิลเสสา. โย จ
 ทิฏฺฐิโยโค, โย จ อวิชฺชาโยโค, อิเม
 ทิฏฺฐิจริตฺสฺส ปุคฺคฺลสฺส อุกฺกฺกิลเสสา.
 ตตฺถ โย จ อภิชฺฌาภายคณฺโถ,
 โย จ พยาปาโท ภายคณฺโถ, อิเม
 ตณฺหาจริตฺสฺส ปุคฺคฺลสฺส อุกฺกฺกิลเสสา.
 โย จ ปรามาสภายคณฺโถ, โย จ
 อิทฺทฺสจฺจาภินิเวสภายคณฺโถ, อิเม
 ทิฏฺฐิจริตฺสฺส ปุคฺคฺลสฺส อุกฺกฺกิลเสสา.

ตตฺถ โย จ กามาสโว, โย จ
 ภวาสโว, อิเม ตณฺหาจริตฺสฺส
 ปุคฺคฺลสฺส อุกฺกฺกิลเสสา. โย จ
 ทิฏฺฐาสโว, โย จ อวิชฺชาสโว, อิเม
 ทิฏฺฐิจริตฺสฺส ปุคฺคฺลสฺส อุกฺกฺกิลเสสา.
 ตตฺถ โย จ กามโฆ, โย จ
 ภโวโฆ, อิเม ตณฺหาจริตฺสฺส ปุคฺคฺลสฺส
 อุกฺกฺกิลเสสา. โย จ ทิฏฺฐโฆ, โย
 จ อวิชฺชโฆ, อิเม ทิฏฺฐิจริตฺสฺส
 ปุคฺคฺลสฺส อุกฺกฺกิลเสสา. ตตฺถ โย
 จ ราคสฺสโล, โย จ โทสสฺสโล, อิเม
 ตณฺหาจริตฺสฺส ปุคฺคฺลสฺส อุกฺกฺกิลเสสา.

ของบุคคลผู้เป็นทิจฺฐิจริต. ในบรรดาโยคะ
 เหล่านี้ กามโยคะและภวโยคะ เหล่านี้
 เป็นอุปกิเลสของบุคคลผู้เป็นตณฺหาจริต.
 ทิจฺฐิโยคะและอวิชฺชาโยคะเหล่านี้ เป็น
 อุปกิเลสของบุคคลผู้เป็นทิจฺฐิจริต. ใน
 บรรดาคันถะเหล่านี้ อภิชฺฌาภายคณฺถะ
 และพยาบาทภายคณฺถะ เหล่านี้เป็น
 อุปกิเลสของบุคคลผู้เป็นตณฺหาจริต.
 ปรามาสภายคณฺถะและอิทฺทฺสจฺจาภินิเวส-
 ภายคณฺถะ เหล่านี้เป็นอุปกิเลสของบุคคล
 ผู้เป็นทิจฺฐิจริต.

ในบรรดาอาสวะเหล่านี้ กามาสวะ
 และภวาสวะ เหล่านี้เป็นอุปกิเลสของ
 บุคคลผู้เป็นตณฺหาจริต. ทิฏฺฐาสวะและ
 อวิชฺชาสวะ เหล่านี้เป็นอุปกิเลสของ
 บุคคลผู้เป็นทิจฺฐิจริต. ในบรรดาโฆมะ
 เหล่านี้ กามโฆมะและภโวโฆมะ เหล่านี้
 เป็นอุปกิเลสของบุคคลผู้เป็นตณฺหาจริต.
 ทิจฺฐิโฆมะและอวิชฺชโฆมะ เหล่านี้เป็น
 อุปกิเลสของบุคคลผู้เป็นทิจฺฐิจริต. ใน
 บรรดาสลฺลະ (กิเลสเพียงดั่งลูกศร) เหล่านี้
 ราคสฺลฺลະและโทสสฺลฺลະ เหล่านี้เป็น
 อุปกิเลสของบุคคลผู้เป็นตณฺหาจริต.

คุณพจน์เพ็ญ คํารัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา.

โย จ มานสฺสโล, โย จ โมหสฺสโล,
 อิมํ ทิฏฺฐิจฺจริตสฺส ปุคฺคสฺส
 อุกฺกิลเสสา. ตตฺถ ยา จ รูปฺปกา
 วิญฺญาณญฺจิตฺติ, ยา จ เวทฺหนฺปกา
 วิญฺญาณญฺจิตฺติ, อิมํ ตณฺหาจฺริตสฺส
 ปุคฺคสฺส อุกฺกิลเสสา. ยา จ
 สณฺณูปกา วิญฺญาณญฺจิตฺติ, ยา จ
 สงฺขารูปกา วิญฺญาณญฺจิตฺติ, อิมํ
 ทิฏฺฐิจฺจริตสฺส ปุคฺคสฺส อุกฺกิลเสสา.
 ตตฺถ ยญฺจ ฉนฺทา อคฺตฺติคฺคมนฺํ ยญฺจ
 โทสา อคฺตฺติคฺคมนฺํ, อิมํ ตณฺหาจฺริตสฺส
 ปุคฺคสฺส อุกฺกิลเสสา. ยญฺจ ภยา
 อคฺตฺติคฺคมนฺํ, ยญฺจ โมหฺหา อคฺตฺติคฺคมนฺํ,
 อิมํ ทิฏฺฐิจฺจริตสฺส ปุคฺคสฺส
 อุกฺกิลเสสา.

๘๔. ตตฺถ กพฺพิการเว ออาหารเว
 “อสุภํ สุขนฺ”ติ วิปลฺลาโส. ผสฺเส
 ออาหารเว “ทุกฺเข สุขนฺ”ติ วิปลฺลาโส.
 วิญฺญาเน ออาหารเว “อนิจฺเจ นิจฺจนฺ”ติ
 วิปลฺลาโส. มโนสณฺเจตนาเย ออาหารเว
 “อนตฺตนิ อตฺตา”ติ วิปลฺลาโส. ปจฺเม
 วิปลฺลาเส จิตฺโต กามे อฺปาทฺยติ,
 อิทํ วุจฺจติ กามฺปาทานํ. ทฺตฺติเย

มานสฺสละและโมหสฺสละ เหล่านี้เป็น
 อุปกิเลสของบุคคลผู้เป็นทิจฺจริต. ใน
 บรรดาวิญฺญาณฐิตีเหล่านั้น วิญฺญาณฐิตี
 ที่เข้าถึงรูปและวิญฺญาณฐิตีที่เข้าถึงเวทนา
 เหล่านี้เป็นอุปกิเลสของบุคคลผู้เป็น
 ตณฺหาจฺริต. วิญฺญาณฐิตีที่เข้าถึงสณฺญา
 และวิญฺญาณฐิตีที่เข้าถึงสังขาร เหล่านี้
 เป็นอุปกิเลสของบุคคลผู้เป็นทิจฺจริต. ใน
 บรรดาอคฺติเหล่านั้น การถึงฉนฺทาคฺติ
 และการถึงโทสาคฺติ เหล่านี้เป็นอุปกิเลส
 ของบุคคลผู้เป็นตณฺหาจฺริต. การถึง
 ภยากคฺติและการถึงโมหาคคฺติ เหล่านี้เป็น
 อุปกิเลสของบุคคลผู้เป็นทิจฺจริต.

๘๔. ในบรรดาอาหารเหล่านั้น
 วิปลาส(ความเห็นผิด)ว่า “งามในสิ่งที่
 ไม่งาม” ในกพพิการอาหาร. วิปลาส
 (ความเห็นผิด)ว่า “เป็นสุขในสิ่งที่
 ทุกข์” ในผัสสอาหาร. วิปลาส(ความ
 เห็นผิด)ว่า “เที่ยงในสิ่งที่ไม่เที่ยง”
 ในวิญฺญาณาหาร. วิปลาส(ความเห็นผิด)
 ว่า “เป็นอตฺตาในสิ่งที่มิใช่อตฺตา” ใน

คุณพงษ์เพ็ญ คํารงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิปลลาเส จิตฺ อเนาคตํ ภวํ
 อุกฺปาทิยติ, อิทํ วุจฺจติ ภวฺอุปาทานํ.
 ตติเย วิปลลาเส จิตฺ สํสารา-
 ภินนฺทินิ ทิฏฺฐิ อุกฺปาทิยติ, อิทํ วุจฺจติ
 ทิฏฺฐุอุปาทานํ, จตฺตเถ วิปลลาเส จิตฺ
 อตฺตทานํ กปฺปิยํ อุกฺปาทิยติ, อิทํ
 วุจฺจติ อตฺตวาทูปาทานํ.

กามุปาทาเนน กามะหิ สํยุชฺชติ,
 อयํ วุจฺจติ กามโยโค. ภวฺอุปาทาเนน
 ภเวหิ สํยุชฺชติ, อयํ วุจฺจติ ภวโยโค.
 ทิฏฺฐุอุปาทาเนน ปาปิกาย ทิฏฺฐิยา
 สํยุชฺชติ, อयํ วุจฺจติ ทิฏฺฐิโยโค.
 อตฺตวาทูปาทาเนน อวิชฺชาย สํยุชฺชติ,
 อयํ วุจฺจติ อวิชฺชาโยโค.

ปจฺจเม โยเค จิตฺ อภิชฺชฌาย กายํ
 คนฺถติ, อयํ วุจฺจติ อภิชฺชฌายกายคนฺถ.
 ทุตฺติเย โยเค จิตฺ พยาปาเทน กายํ
 คนฺถติ, อयํ วุจฺจติ พยาปาทกาย-
 คนฺถ. ตติเย โยเค จิตฺ ปรามาเสน
 กายํ คนฺถติ, อयํ วุจฺจติ

มโนสํญฺเจตนาหาร. ผู้ตั้งอยู่ในวิปลาส
 ที่ ๑ ย่อมยึดมั่นกาม, นี้ท่านเรียกว่า
 กามุปาทาน. ผู้ที่ตั้งอยู่ในวิปลาสที่ ๒
 ย่อมยึดมั่นภพต่อไป, นี้ท่านเรียกว่า
 ภวฺอุปาทาน. ผู้ที่ตั้งอยู่ในวิปลาสที่ ๓
 ย่อมยึดมั่นทิจฺฐิอันมีความเพลิดเพลिनยิ่ง
 ในสังสาร นี้ท่านเรียกว่า ทิฏฺฐุอุปาทาน.
 ผู้ที่ตั้งอยู่ในวิปลาสที่ ๔ ย่อมยึดมั่น
 ตัตตน นี้ท่านเรียกว่าอตฺตวาทูปาทาน.

กามุปาทานย่อมประกอบสัตว์ไว้
 ด้วยกามทั้งหลาย, นี้ท่านเรียกว่า
 กามโยคะ. ภวฺอุปาทานย่อมประกอบสัตว์
 ไว้ด้วยภพทั้งหลาย นี้ท่านเรียกว่า
 ภวโยคะ. ทิฏฺฐุอุปาทานย่อมประกอบสัตว์
 ไว้ด้วยทิจฺฐิอันลามกนี้ท่านเรียกว่าทิจฺฐิโยคะ.
 อตฺตวาทูปาทานย่อมประกอบสัตว์ไว้ด้วย
 อวิชชา นี้ท่านเรียกว่า อวิชชาโยคะ.

สัตว์ผู้ตั้งอยู่ในโยคะที่ ๑ ย่อมผูก
 กายไว้ด้วยอภิชฌา, นี้ท่านเรียกว่า
 อภิชฌายกายคนฺถ. ผู้ตั้งอยู่ในโยคะที่ ๒
 ย่อมผูกกายไว้ด้วยพยาบาท. นี้ท่าน
 เรียกว่า พยาปาทกายคนฺถ. ผู้ตั้งอยู่
 ในโยคะที่ ๓ ย่อมผูกกายไว้ด้วยปรามาส

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปราคายกายนุโก. จตุตถ โยเค
จิโต อิทัสจจาภินิเวเสน กายั คนุถติ,
อัย วุจจติ อิทัสจจาภินิเวสกายกนุโก.

ตสฺส เอว คนุถิตา กิเลสา
อาสวนฺติ. กุโต จ วุจจติ อาสวนฺตฺติ,
อนุสยโต วา ปริยฎฐานโต วา.
ตตถ อภิขฌมากายกนุถน กามาสโว,
พฺยาปาทกายกนุถน ภวาสโว,
ปราคายกายนุถน ทิฎฐาสโว,
อิทัสจจาภินิเวสกายกนุถน อวิชฺชาสโว.

ตสฺส อิมะ จตฺตาริ อาสวา
เวปฺปุลลํ คตา โอมะ ภวนฺติ. อิติ
อาสวเวปฺปุลลา โอมะเวปฺปุลลํ. ตตถ
กามาสเวน กามโสม, ภวาสเวน
ภโวสม, ทิฎฐาสเวน ทิฎฐโสม,
อวิชฺชาสเวน อวิชฺโชสม.

นี้ท่านเรียกว่าปราคายกายนุโก. ผู้ตั้ง
อยู่ในโยคะที่ ๔ ย่อมผูกกายไว้ด้วย
อิทัสจจาภินิเวส, นี้ท่านเรียกว่าอิทัส-
จจาภินิเวสกายกนุโก.

กิเลสทั้งหลายที่ผูกไว้อยู่อย่างนี้ของ
บุคคลนั้นย่อมไหลไป. ถามว่า กิที่
เรียกว่า ไหลไปจากไหน ตอบว่า
จากอนุสัย หรือจากปริยฎฐานะ (ความ
กัสมรรณ). ในบรรดากิเลสเหล่านั้น
กามาสวะย่อมสำเร็จด้วยอภิขฌมากาย-
กนุถะ, ภวาสวะย่อมสำเร็จด้วยพยาบาท
กายกนุถะ, ทิฎฐาสวะย่อมสำเร็จด้วย
ปราคายกายนุถะ, อวิชชาสวะย่อม
สำเร็จด้วยอิทัสจจาภินิเวสกายกนุถะ.

อาสวะ ๔ เหล่านี้ของบุคคลนั้นถึง
ความไพบูลย์ ย่อมเป็นโสมะ. โสมะ
ไพบูลย์ เพราะอาสวะไพบูลย์ด้วย-
ประการฉะนี้. ในบรรดาอาสวะเหล่านั้น
กามโสมะมีเพราะกามาสวะ, ภโวสมะ
มีเพราะภวาสวะ, ทิฎฐโสมะมีเพราะทิฎฐิ
อาสวะ, อวิชชาโสมะมีเพราะอวิชชาสวะ.

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๒๐

ตสฺส อิเม จตฺตารโ อโฆมา
 อนุสยสหคตา อชฺฌาสมํ อนุปริวิฏฺฐา
 หทยํ อากฺขจฺจ ติฏฺฐจฺจนฺตฺติ, เตน วุจฺจติ
 สลฺลาอิติ. ตตฺถ กามโฆเมน รากสลฺโล,
 ภวโฆเมน โทสสลฺโล, ทิฏฺฐโฆเมน
 มานสลฺโล, อวิชฺโชฆเมน โมหสลฺโล.

ตสฺส อิเมหิ จตฺตฺติ สลฺเลหิ
 ปริยาทินนํ^๑ วิญฺญาณํ จตฺตฺสุ
 ธมฺเมสุ สณฺหหติ รูปे เวทนาย
 สณฺญาเย สงฺขารेषु. ตตฺถ รากสลฺเลน
 นนฺทูปเสจฺเจเนน วิญฺญาเณน รูปูปคา
 วิญฺญาณญฺจิติ, โทสสลฺเลน นนฺทูป-
 ปเสจฺเจเนน วิญฺญาเณน เวทนูปคา
 วิญฺญาณญฺจิติ, มานสลฺเลน นนฺทูป-
 เสจฺเจเนน วิญฺญาเณน สณฺญาูปคา
 วิญฺญาณญฺจิติ, โมหสลฺเลน นนฺทูป-
 เสจฺเจเนน วิญฺญาเณน สงฺขารูปคา
 วิญฺญาณญฺจิติ.

โอฆะ ๔ เหล่านี้ของบุคคลนั้น
 สหจรตด้วยอนุสัยเข้าไปสู่อัธยาตย์จดหยั
 ตั้งอยู่, ด้วยเหตุานั้น ท่านจึงกล่าวว่
 เป็นสัลลสะลูกศรดังนี้. ในบรรดาลูกศร
 เหล่านั้น ลูกศรคือรากะมีเพราะกาม-
 โอฆะ, ลูกศรคือโทสะมีเพราะภวโอฆะ,
 ลูกศรคือมานะมีเพราะทิฐิโอฆะ, ลูกศร
 คือโมหะมีเพราะอวิชชาโอฆะ.

วิญฺญาณที่ลูกศรทั้ง ๔ เหล่านี้
 ยึดไว้แล้ว ของบุคคลนั้น ย่อมตั้งอยู่ใน
 ธรรม ๔ คือในรูปในเวทนา ในสังขาร
 ในสังขารทั้งหลาย. ในบรรดาธรรม ๔
 เหล่านั้น วิญฺญาณฐิติที่เข้าถึงรูปด้วย
 วิญฺญาณ อันจรตด้วยนั้นที่ความยินดี
 เพราะลูกศรคือรากะ, วิญฺญาณฐิติที่เข้า
 ถึงเวทนา ด้วยวิญฺญาณที่จรตด้วยนั้นที่
 ความยินดี เพราะลูกศร คือ โทสะ,
 วิญฺญาณฐิติที่เข้าถึงสังขาร ด้วย
 วิญฺญาณที่จรตด้วยนั้นที่ความยินดี เพราะ
 ลูกศรคือมานะ วิญฺญาณฐิติที่เข้าถึง

^๑ ม. ปริยาทิณณ.

ตสฺส อิมานิ จตุหิ วิญญาณญ-
 จิตฺตีหิ อุปตถทฺธํ วิญญาณํ จตุหิ
 ธมฺเมหิ อคติ คจฺจติ ฉนฺทา โทสา
 ภายา โมหา. ตตฺถ ราเคน
 ฉนฺทาคติ คจฺจติ, โทเสน โทสาคติ
 คจฺจติ, ภาเยน ภายาคติ คจฺจติ,
 โมहेเน โมหาคติ คจฺจติ. อิติ โข
 ตณฺจ กมฺมํ อิมे จ กิเลสา,
 เอส เหตุ สํสารสฺส, เอว
 สพฺเพ กิเลสา จตุหิ วิปลฺลาเสหิ
 นิตฺทิสิตฺตพฺพา.

๘๕. ตตฺถ อิมานิ จตฺสฺสอํ ทิสฺสา
 กพฺพิการโร อาหารโร “อสุภะ สุภนฺ”ติ
 วิปลฺลาโส, กามุปาทานํ, กามโยโค,
 อภิชฌาภายคณฺโถ, กามาสโว,
 กามโมหะ, รากสฺสโล รุปฺปกา
 วิญญาณญฺจิติ, ฉนฺทา อคติคฺมนนฺติ
 ปจฺจมา ทิสฺสา.

สังขาร ด้วยวิญญาณที่รดด้วยนั้นที่
 ความยินดีเพราะลูกศรคือโมหะ.

วิญญาณที่ถูกวิญญาณจิตติ ๔ เหล่านี้
 อุปถัมภ์แล้วของบุคคลนั้น ย่อมถึงอคติ
 ด้วยธรรม ๔ คือ เพราะรัก เพราะชัง
 เพราะกลัว เพราะหลง. ในบรรดาธรรม
 เหล่านี้ บุคคลย่อมถึงฉันทาคติเพราะ
 รากะ, ถึงโทสาคติ เพราะโทสะ, ถึง
 ภายาคติ เพราะความกลัว, ถึงโมหาคติ
 เพราะความหลง. ด้วยประการดังนี้แล
 จึงมีกรรมนั้นด้วย กิเลสเหล่านี้ด้วย,
 นั้นเป็นเหตุของสังสารวัฏ, กิเลสทั้งหลาย
 ทั้งปวง พึงแสดงไขด้วยวิปลาส ๔
 ด้วยประการฉะนี้.

๘๕. ในบรรดาวิปลาสเหล่านั้น
 จัดเป็น ๔ ทิศเหล่านี้คือ กพพิการอาหาร
 เป็นวิปลาส (ความเห็นผิด) ว่า “งาม
 ในสิ่งที่ไม่งาม”, กามุปาทาน, กามโยค,
 อภิชฌาภายคันถะ, กามาสวะ, กาม-
 โหมะ, ลูกศรคือรากะ, วิญญาณจิตติ
 ที่เข้าถึงรูป, การถึงอคติเพราะรัก
 ดังนั้น จึงจัดเป็นทิศที่ ๑.

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๐-๒๒๐-๒๒๑-๒๒๒-๒๒๓-๒๒๔-๒๒๕-๒๒๖-๒๒๗-๒๒๘-๒๒๙-๒๓๐

ผลโส อหารโร “ทุกฺเข
 สุขนฺ”ติ วิปลลาโส, ภวฺปาทานํ,
 ภวโยโค, พยาปาทกายคณฺโถ, ภวาสโว,
 ภโวโฆ, โทสสลฺโล, เวทนฺอุปคา
 วิญญาณฐฺจิติ, โทสา อคตฺคมฺนฺนฺติ
 ทฺติยา ทิสฺสา.

วิญญาณาหารโร “อนิจฺเจ
 นิจฺจนฺ”ติ วิปลลาโส, ทิฏฺฐฺปาทานํ,
 ทิฏฺฐฺโยโค ปรามาสกายคณฺโถ,
 ทิฏฺฐฺจาสโว, ทิฏฺฐฺโจโฆ, มานสลฺโล,
 สณฺณฺอุปคา วิญญาณฐฺจิติ, ภา
 อคตฺคมฺนฺนฺติ ตฺติยา ทิสฺสา.

มโนสณฺเจตนาหารโร “อนตฺตนิ
 อตฺตฺตา”ติ วิปลลาโส, อตฺตฺวาทฺฐฺปาทานํ,
 อวิชฺชาโยโค, อิทฺสจฺจาภินิเวสกายคณฺโถ,
 อวิชฺชาสโว, อวิชฺโชโฆ, โมหสลฺโล,
 สงฺขารูปคา วิญญาณฐฺจิติ, โมห
 อคตฺคมฺนฺนฺติ จตฺตฺถิ ทิสฺสา.

ผัสสาหาร เป็นวิปลาส (ความ
 เห็นผิด) ว่า “เป็นสุขในสิ่งที่เป็นทุกข์”,
 ภวฺปาทาน, ภวโยคะ, พยาปาทกาย-
 คณฺถะ, ภวาสวะ, ภโวโฆ, ลุกฺศรคือ
 โทสชะ, วิญญาณฐฺจิติที่เข้าถึงเวทนา,
 การถึงอคติเพราะชัง (ลอคติเพราะชัง)
 ดั่งนั้น จึงจัดเป็นทศที่ ๒.

วิญญาณาหาร เป็นวิปลาส(ความ
 เห็นผิด) ว่า “เที่ยงในสิ่งที่ไม่เที่ยง”,
 ทิฏฺฐฺปาทาน, ทิฏฺฐฺโยคะ, ปรามาสกาย-
 คณฺถะ, ทิฏฺฐฺจาสวะ, ทิฏฺฐฺโจโฆ, ลุกฺศร
 คือมานะ, วิญญาณฐฺจิติที่เข้าถึงสัญญา,
 การถึงอคติเพราะกลัว(ลอคติเพราะกลัว)
 ดั่งนั้น จึงจัดเป็นทศที่ ๓.

มโนสณฺเจตนาหาร เป็นวิปลาส
 (ความเห็นผิด) ว่า “เป็นอตฺตฺตาในสิ่ง
 มิใช่อตฺตฺตา”, อตฺตฺวาทฺฐฺปาทาน, อวิชฺชา
 โยคะ, อิทฺสจฺจาภินิเวสกายคณฺถะ,
 อวิชฺชาสวะ, อวิชฺชาโฆ, ลุกฺศร
 คือโมหะ, วิญญาณฐฺจิติที่เข้าถึงสังขาร,
 การถึงอคติเพราะโมหะ (ลอคติเพราะหลง)
 ดั่งนั้น จึงจัดเป็นทศที่ ๔.

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ โย จ กพพีการโ อาหาโร
 โย จ “อสุภะ สุภนฺ”ติ วิปลลาโส,
 กามุปาทานํ, กามโยโค, อภิขฌา-
 กายคณฺโถ, กามาสโว, กาโมโฆ,
 รากสลฺโล, รูปุปคา วิญญาณฐฐิตติ
 ฉนฺทา อคตติคมนนฺติ, อิมสํ ทสนนฺ
 สุตฺตानํ เอโก อตฺโถ, พุญฺชนเมว
 นานํ. อิมะ รากจริตฺสส ปุคฺคสส
 อูปกฺกิลเสสา.

ตตถ โย จ ผสฺโส อาหาโร
 โย จ “ทุกฺเข สุขนฺ”ติ วิปลลาโส
 ภวฺอุปาทานํ, ภวโยโค, พยาปาท-
 กายคณฺโถ, ภवासโว, ภโวโฆ,
 โทสสลฺโล, เวทฺนุปคา วิญญาณฐฐิตติ,
 โทสา อคตติคมนนฺติ อิมสํ ทสนนฺ
 สุตฺตानํ เอโก อตฺโถ, พุญฺชนเมว
 นานํ. อิมะ โทสจริตฺสส ปุคฺคสส
 อูปกฺกิลเสสา.

ตตถ โย จ วิญญาณาหาโร โย
 จ “อนิจฺเจ นิจฺจนฺ”ติ วิปลลาโส,
 ทิฏฐุปาทานํ, ทิฏฐิโยโค, ปรามาส-
 กายคณฺโถ, ทิฏฐาสโว, ทิฏฐโฆ,
 มานสลฺโล, สณฺณุปคา วิญญาณฐฐิตติ,
 อาสวะ, ทิฏฐิโอะฆะ, ลุกฺครคฺคิอมาณะ,

ในบรรดาอาหารเหล่านั้น กพพี-
 การอาหารและวิปลาส (ความเห็นผิด) ว่า
 “งามในสิ่งที่ไม่งาม”, กามุปาทาน,
 กามโยคะ, อภิขฌากายคันถะ, กามาสวะ,
 กามโอะฆะ, ลุกฺครคฺคิอราคะ, วิญญาณฐฐิตติ
 ที่เข้าถึงรูป, การถึงอคติเพราะรัก,
 พระสูตรทั้ง ๑๐ เหล่านี้ มีอรรถเป็น
 อันเดียวกัน, พยัญชนะเหล่านั้นต่างกัน.
 เหล่านี้เป็นอุปกิเลสของบุคคลผู้ราคะจริต.

ในบรรดาอาหารเหล่านั้น ผัสสา-
 หารและวิปลาส (ความเห็นผิด) ว่า
 “เป็นสุขในสิ่งที่เป็นทุกข์”, ภวอุปาทาน,
 ภวโยคะ, พยาบาทกายคันถะ, ภवासวะ,
 ภวโอะฆะ, ลุกฺครคฺคิอทิสะ, วิญญาณฐฐิตติ
 ที่เข้าถึงเวทนา, การถึงอคติเพราะชัง
 พระสูตร ๑๐ เหล่านี้มีอรรถเป็นอันเดียว-
 กัน, พยัญชนะเหล่านั้นต่างกัน. เหล่านี้
 เป็นอุปกิเลสของบุคคลผู้โทสจริต.

ในบรรดาอาหารเหล่านั้น วิญญา-
 ณาหาร และวิปลาส(ความเห็นผิด) ว่า
 “เที่ยงในสิ่งที่ไม่เที่ยง”, ทิฏฐุปาทาน,
 ทิฏฐิโยคะ, ปรามาสกายคันถะ, ทิฏฐิ-
 อาสวะ, ทิฏฐิโอะฆะ, ลุกฺครคฺคิอมาณะ,

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภยา อคติคมนนฺติ อิมสํ ทสนนํ
 สุตตํ เอโก อตุโธ, พยญชนเมว
 นานํ. อิเม ทิฏฺฐิจฺจิตฺตสฺส มนุสฺส
 อุกฺกิลเสสา.

ตตฺถ โย จ มโนสญฺเจตนาหาโร
 โย จ “อนตฺตนิ อตฺตา”ติ
 วิปลลาโส, อตฺตวาทูปาทานํ, อวิชชา-
 โยโค, อิทํสจฺจามินิเวสกายคฺนุโธ,
 อวิชชาสโว, อวิชฺโชโฆ, โมหสฺสโล,
 สงฺขารูปกา วิญญาณภูตฺติ, โมหา
 อคติคมนนฺติ อิมสํ ทสนนํ สุตตํ
 เอโก อตุโธ, พยญชนเมว นานํ.
 อิเม ทิฏฺฐิจฺจิตฺตสฺส อุกฺกิลเสสา^๑

ตตฺถ โย จ กพฺพีกาโร อหาโร
 โย จ ผสฺโส อหาโร, อิเม
 อปฺปนฺนิตฺเตน วิโมกฺขมุขเณ ปริณฺณ
 คจฺจนฺติ, วิญญาณาหาโร สญฺญตตาย,

วิญญาณฐิตฺติที่เข้าถึงสัญญา, การถึงอคติ
 เพราะความกลัว พระสูตรทั้ง ๑๐ ด้วย
 ประการดังกล่าวมานี้ มีอรรถเป็น
 อันเดียวกัน พยัญชนะเท่านั้นต่างกัน.
 เหล่านี้เป็นอุปกิเลสของบุคคลผู้เป็นทิจฺจิจิต
 อย่างอ่อน.

ในบรรดาอาหารเหล่านั้น มโน-
 สัญเจตนาหารและวิปลาส (ความเห็นผิด)
 ว่า “เป็นอัตตาในสิ่งที่มีใช่อัตตา”,
 อัตตวาทูปาทาน, อวิชชาโยคะ, อิทํ-
 สจฺจามินิเวสกายคັນณะ, อวิชชาอาสวะ,
 อวิชชาโอะมะ, ลุกฺครคือโมหะ, วิญญาณ-
 ฐิตฺติที่เข้าถึงสังขาร, การถึงอคติ เพราะ
 หลง พระสูตรทั้ง ๑๐ ดังกล่าวมานี้มีอรรถ
 เป็นอย่างเดียวกัน พยัญชนะเท่านั้น
 ต่างกัน. เหล่านี้เป็นอุปกิเลสของบุคคล
 ผู้เป็นทิจฺจิจิตอย่างแรง.

ในบรรดาอาหารเหล่านั้น กพพี-
 การอาหาร และผัสสาหารเหล่านี้ ย่อม
 ถึงความกำหนดรู้โดยอัปปนฺนิตฺติวิโมกฺขมุข,
 วิญญาณาหารถึงการกำหนดรู้ ด้วย

^๑ ส. ม. อุกฺกิลเสสา.

มโนสณฺเจตนาหาโร อนิมิตฺเตน.
 ตตฺถ โย จ “อสุภะ สุภนฺ”ติ
 วิปลลาโส, โย จ “ทุกฺขะ สุขนฺ”ติ
 วิปลลาโส, อิมะ อปฺปณฺหิตะ
 วิโมกฺขมฺเชน ปหานํ อพฺภตฺถํ
 คจฺจนฺติ, “อนิจฺเจ นิจฺจนฺ”ติ
 วิปลลาโส สุนฺณตาย, “อนตฺตนิ
 อตฺตา”ติ วิปลลาโส อนิมิตฺเตน.
 ตตฺถ กามุปาทานญจ ภวฺอุปาทานญจ
 อปฺปณฺหิตะ วิโมกฺขมฺเชน ปหานํ
 คจฺจนฺติ, ทิฏฺฐุปาทานํ สุนฺณตาย,
 อตฺตวาทูปาทานํ อนิมิตฺเตน. ตตฺถ
 กามโยโค จ ภวโยโค จ
 อปฺปณฺหิตะ วิโมกฺขมฺเชน ปหานํ
 คจฺจนฺติ. ทิฏฺฐิโยโค สุนฺณตาย,
 อวิชฺชาโยโค อนิมิตฺเตน. ตตฺถ
 อภิชฺฌากายคณฺโถ จ พยาปาท-
 กายคณฺโถ จ อปฺปณฺหิตะ วิโมกฺข-
 มฺเชน ปหานํ คจฺจนฺติ, ปรามาส-
 กายคณฺโถ สุนฺณตาย, อิทฺสจฺจา-
 ภินิเวสกายคณฺโถ อนิมิตฺเตน.

สฺสญฺญตฺวิโมกฺขมฺ, มโนสฺสญฺเจตนาหาร
 ถึงการกำหนดรู้ด้วยอนิมิตฺวิโมกฺขมฺ. ใน
 บรรดาวิปลาสเหล่านั้น ความเห็นผิดว่า
 “งามในสิ่งที่ไม่งาม” และความเห็นผิดว่า
 “เป็นสุขในสิ่งที่เป็นทุกข์” เหล่านี้ ย่อมถึง
 การละคือความดับสฺสญฺญ ด้วยอฺปฺปณฺหิต-
 วิโมกฺขมฺ, ความเห็นผิดว่า “เที่ยง
 ในสิ่งที่ไม่เที่ยง” ย่อมถึงการละคือความ
 ดับสฺสญฺญด้วยสฺสญฺญตฺวิโมกฺขมฺ, ความ
 เห็นผิดว่า “เป็นตัวตนในสิ่งที่มีไม่ใช่ตัวตน”
 ย่อมถึงการละคือความดับสฺสญฺญด้วยอนิมิต-
 วิโมกฺขมฺ. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
 กามุปาทานและภวฺอุปาทาน ย่อมถึงการ
 ละด้วยอฺปฺปณฺหิตวิโมกฺขมฺ, ทิฏฺฐุปาทาน
 ย่อมถึงการละด้วยสฺสญฺญตฺวิโมกฺขมฺ,
 อตฺตวาทูปาทาน ย่อมถึงการละด้วยอนิมิต-
 วิโมกฺขมฺ. ในบรรดาโยคะเหล่านั้น
 กามโยคะ และภวโยคะ ย่อมถึงการละ
 ด้วยอฺปฺปณฺหิตวิโมกฺขมฺ. ทิฏฺฐิโยคะย่อมถึง
 การละด้วยสฺสญฺญตฺวิโมกฺขมฺ, อวิชฺชาโยคะ
 ย่อมถึงการละด้วยอนิมิตฺวิโมกฺขมฺ. ใน
 บรรดาคันถะเหล่านั้น อภิชฺฌากายคณฺโถ
 และพยาบาท กายคณฺโถ ย่อมถึงการละ

เนตตปกรณ. ป-ท.๑-๒๑

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงค์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ กามาสโว จ ภวาสโว
 จ อปฺปณีหิตน วิโมกฺขมุขน ปหํ
 คจฺจนฺติ, ทิฏฺฐาสโว สฺสฺสฺสฺสฺส, อวิชฺชาสโว
 อนิมิตฺเตน. ตตถ กามโสม จ ภวโสม
 จ อปฺปณีหิตน วิโมกฺขมุขน ปหํ
 คจฺจนฺติ, ทิฏฺฐโสม สฺสฺสฺสฺส, อวิชฺชโสม
 อนิมิตฺเตน. ตตถ รากสฺสฺสโล จ
 โทสสฺสฺสโล จ อปฺปณีหิตน วิโมกฺข-
 มุขน ปหํ คจฺจนฺติ, มานสฺสฺสโล
 สฺสฺสฺสฺส, โมหสฺสฺสโล อนิมิตฺเตน.
 ตตถ รูปฺปคา จ วิญฺญาณฐฺฐิตฺติ
 เวทฺฐูปคา จ วิญฺญาณฐฺฐิตฺติ
 อปฺปณีหิตน วิโมกฺขมุขน ปริณฺณ
 คจฺจนฺติ, สฺสฺสฺสฺสูปคา สฺสฺสฺสฺส, สขฺขารูปคา
 อนิมิตฺเตน.

ด้วยอัปฺปณีหิตวิโมกฺขมุข, ปรามาสกาย-
 คันถะ ย่อมถึงการละด้วยสฺสฺสฺสฺสวิโมกฺขมุข,
 อิหังสจฺจามินิเวสกายคันถะ ย่อมถึง
 การละด้วยอนิมิตวิโมกฺขมุข.

ในบรรดาอาสวะเหล่านั้น กามา-
 สวะและภวาสวะ ย่อมถึงการละด้วย
 อัปฺปณีหิตวิโมกฺขมุข, ทิฏฺฐอาสวะ
 ย่อมถึงการละด้วยสฺสฺสฺสฺสวิโมกฺขมุข,
 อวิชฺชาสวะ ย่อมถึงการละด้วยอนิมิต-
 วิโมกฺขมุข. ในบรรดาโสมะเหล่านั้น
 กามโสมะและภวโสมะ ย่อมถึงการละด้วย
 อัปฺปณีหิตวิโมกฺขมุข, ทิฏฺฐโสมะย่อมถึง
 การละด้วยสฺสฺสฺสฺสวิโมกฺขมุข, อวิชฺชาโสมะ
 ย่อมถึงการละด้วยอนิมิตวิโมกฺขมุข. ใน
 บรรดาลูกศรเหล่านั้น ลูกศรคือราคะ
 ลูกศรคือโทสะ ย่อมถึงการละด้วย
 อัปฺปณีหิตวิโมกฺขมุข, ลูกศรคือมานะ
 ย่อมถึงการละด้วยสฺสฺสฺสฺสวิโมกฺขมุข,
 ลูกศรคือโมหะ ย่อมถึงการละด้วย
 อนิมิตวิโมกฺขมุข. ในบรรดาวิญฺญาณฐฺฐิตฺติ
 เหล่านั้น วิญฺญาณฐฺฐิตฺติที่เข้าถึงรูปและ
 วิญฺญาณฐฺฐิตฺติที่เข้าถึงเวทนา ย่อมถึงการ
 กำหนดรู้ด้วยอัปฺปณีหิตวิโมกฺขมุข,

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิญญาณฐิติที่เข้าถึงสัญญา ย่อมถึง
การกำหนดรู้ด้วยสัญญาวิโมกขมุข,
วิญญาณฐิติที่เข้าถึงสังขาร ย่อมถึง
การกำหนดรู้ด้วยอนิมิตวิโมกขมุข.

ตตถ ฉนทา จ อคติคมน
โทสา จ อคติคมน อปฺปณฺหิตน
วิโมกฺขมุขน ปหานํ คจฺจนฺติ, ภา
อคติคมนํ สฺสญฺตตาย, โมห
อคติคมนํ อนิมิตฺเตน วิโมกฺขมุข
น ปหานํ คจฺจนฺติ. อิติ สพฺเพ
โลกวฏฺฏานุสาริโน ธมฺมา นียฺยนฺติ
เต โลกา ตีหิ วิโมกฺขมุขเหหิ.

ในบรรดาการถึงอคติเหล่านั้น การ
ถึงอคติเพราะรัก และการถึงอคติ
เพราะชัง ย่อมถึงการละด้วยอัปปณฺหิต-
วิโมกขมุข, การถึงอคติเพราะกลัว
ย่อมถึงการละด้วยสัญญาวิโมกขมุข,
การถึงอคติเพราะหลง ย่อมถึงการละ
ด้วยอนิมิตวิโมกขมุข. ธรรมทั้งหลาย
ทั้งปวงเหล่านั้นที่แล่นไปตามโลกวัฏ
ดังกล่าวมานี้ ย่อมออกไปจากโลกด้วย
วิโมกขมุขทั้ง ๓.

๘๖. ตตฺริทํ นียฺยานํ :

๘๖. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น มี
ธรรมเครื่องนำออกดังต่อไปนี้ :

จตฺสฺโส ปฏฺิปปทา, จตฺตารอ
สตีปฏฺุจนา, จตฺตาริ ฉานานิ,
จตฺตารอ วิหารา, จตฺตารอ
สมมปฺปธานา, จตฺตารอ อจฺจริยา
อพฺภูตา ธมฺมา, จตฺตาริ อธิฏฺุจนา,
จตฺสฺโส สมาริภาวนา, จตฺตารอ

ปฏฺิปปทา ๔, สตีปฏฺุจนา ๔,
ฉาน ๔, วิหารธรรม ๔, สัมมปฺปธาน
๔, อจฺจริยอํพฺภูตธรรม (ธรรมที่หน้า
อจฺจรรยิไม่เคยมีมาแล้ว) ๔, อธิฏฺุจนา ๔,
สมาริภาวนา ๔, ธรรมที่เป็นไปในส่วน
แห่งความสุข ๔, อัปปมาณธรรม ๔.

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สุขภาคิยา ฌมา, จตสโส
อปปมาณา.

ปจมา ปฏิปทา ปจมํ สติปฏฺฐานํ,
ทฺติยา ปฏิปทา ทฺติยํ สติปฏฺฐานํ,
ตฺติยา ปฏิปทา ตฺติยํ สติปฏฺฐานํ,
จตุตฺถิ ปฏิปทา จตุตฺถํ สติปฏฺฐานํ.

ปจมํ สติปฏฺฐานํ ปจมํ ฌานํ, ทฺติยํ
สติปฏฺฐานํ ทฺติยํ ฌานํ, ตฺติยํ
สติปฏฺฐานํ ตฺติยํ ฌานํ, จตุตฺถํ
สติปฏฺฐานํ จตุตฺถํ ฌานํ.

ปจมํ ฌานํ ปจโม วิหาโร, ทฺติยํ
ฌานํ ทฺติโย วิหาโร, ตฺติยํ ฌานํ
ตฺติโย วิหาโร, จตุตฺถํ ฌานํ จตุตฺถโ
วิหาโร.

ปจโม วิหาโร ปจมํ สมนฺนปฺปชานํ,
ทฺติโย วิหาโร ทฺติยํ สมนฺนปฺปชานํ,
ตฺติโย วิหาโร ตฺติยํ สมนฺนปฺปชานํ,
จตุตฺถโ วิหาโร จตุตฺถํ สมนฺนปฺปชานํ.

ปจมํ สมนฺนปฺปชานํ ปจโม อจฺจริโย
อพฺภูโต ฌโม, ทฺติยํ ทฺติโย. ตฺติยํ
ตฺติโย. จตุตฺถํ สมนฺนปฺปชานํ จตุตฺถโ

ปฏิปทาที่ ๑ เป็นสติปัฏฐาน
ที่ ๑, ปฏิปทาที่ ๒ เป็นสติปัฏฐานที่ ๒,
ปฏิปทาที่ ๓ เป็นสติปัฏฐานที่ ๓,
ปฏิปทาที่ ๔ เป็นสติปัฏฐานที่ ๔.

สติปัฏฐานที่ ๑ เป็นฌานที่ ๑, สติ-
ปัฏฐานที่ ๒ เป็นฌานที่ ๒, สติปัฏฐาน
ที่ ๓ เป็นฌานที่ ๓, สติปัฏฐาน ที่ ๔
เป็นฌานที่ ๔.

ฌานที่ ๑ เป็นวิหารธรรมที่ ๑, ฌาน
ที่ ๒ เป็นวิหารธรรมที่ ๒, ฌานที่ ๓
เป็นวิหารธรรมที่ ๓, ฌานที่ ๔ เป็น
วิหารธรรมที่ ๔.

วิหารธรรมที่ ๑ เป็นสัมมปฺปชาน ที่ ๑,
วิหารธรรมที่ ๒ เป็นสัมมปฺปชาน ที่ ๒,
วิหารธรรมที่ ๓ เป็นสัมมปฺปชานที่ ๓,
วิหารธรรมที่ ๔ เป็นสัมมปฺปชานที่ ๔.

สัมมปฺปชานที่ ๑ เป็นอจฺจริยอํพฺภูตธรรม
ที่ ๑, สัมมปฺปชานที่ ๒ เป็นอจฺจริย-
อํพฺภูตธรรมที่ ๒. สัมมปฺปชานที่ ๓ เป็น

คุณพงษ์เพ็ญ คํารงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อจฺฉริโย อพฺภูโต ฌมฺโม.

อจฺฉริยอํพฺภูตธรรมที่ ๓. สัมมปฺปธาน
ที่ ๔ เป็นอจฺฉริยอํพฺภูตธรรมที่ ๔.

ปจฺโม อจฺฉริโย อพฺภูโต ฌมฺโม
ปจฺมํ อธิฏฺฐานํ, ทฺติโย อจฺฉริโย
อพฺภูโต ฌมฺโม ทฺติยํ อธิฏฺฐานํ,
ตฺติโย อจฺฉริโย อพฺภูโต ฌมฺโม ตฺติยํ
อธิฏฺฐานํ, จตฺตโต อจฺฉริโย อพฺภูโต
ฌมฺโม จตฺตตํ อธิฏฺฐานํ.

อจฺฉริยอํพฺภูตธรรมที่ ๑ เป็นอธิฏฺฐาน-
ธรรมที่ ๑, อจฺฉริยอํพฺภูตธรรมที่ ๒
เป็นอธิฏฺฐานธรรมที่ ๒, อจฺฉริยอํพ-
ภูตธรรมที่ ๓ เป็นอธิฏฺฐานธรรมที่ ๓,
อจฺฉริยอํพฺภูตธรรมที่ ๔ เป็นอธิฏฺฐาน-
ธรรมที่ ๔.

ปจฺมํ อธิฏฺฐานํ ปจฺมา สมาธิภาวนา,
ทฺติยํ อธิฏฺฐานํ ทฺติยา สมาธิภาวนา,
ตฺติยํ อธิฏฺฐานํ ตฺติยา สมาธิภาวนา,
จตฺตตํ อธิฏฺฐานํ จตฺตตํ สมาธิภาวนา.

อธิฏฺฐานที่ ๑ เป็นสมาธิภาวนาที่ ๑,
อธิฏฺฐานที่ ๒ เป็นสมาธิภาวนาที่ ๒,
อธิฏฺฐานที่ ๓ เป็นสมาธิภาวนาที่ ๓,
อธิฏฺฐานที่ ๔ เป็นสมาธิภาวนาที่ ๔.

ปจฺมา สมาธิภาวนา ปจฺโม สุข-
ภาคิโย ฌมฺโม, ทฺติยา สมาธิภาวนา
ทฺติโย สุขภาคิโย ฌมฺโม, ตฺติยา
สมาธิภาวนา ตฺติโย สุขภาคิโย
ฌมฺโม, จตฺตตํ สมาธิภาวนา จตฺตโต
สุขภาคิโย ฌมฺโม.

สมาธิภาวนาที่ ๑ เป็นสุขภาคิยธรรม
ที่ ๑, สมาธิภาวนาที่ ๒ เป็นสุขภาคิย-
ธรรมที่ ๒, สมาธิภาวนาที่ ๓ เป็น
สุขภาคิยธรรมที่ ๓, สมาธิภาวนาที่ ๔
เป็นสุขภาคิยธรรมที่ ๔.

ปจฺโม สุขภาคิโย ฌมฺโม ปจฺมํ
อปฺปมาณํ, ทฺติโย สุขภาคิโย ฌมฺโม
ทฺติยํ อปฺปมาณํ, ตฺติโย สุขภาคิโย

สุขภาคิยธรรมที่ ๑ เป็นอํปฺปมาณธรรม
ที่ ๑, สุขภาคิยธรรมที่ ๒ เป็นอํปฺป-
มาณธรรมที่ ๒, สุขภาคิยธรรมที่ ๓

ธมฺโม ตติยํ อปฺปมาณํ, จตุตฺถํ เป็นอํปปมาณธรรมที่ ๓, สุขภาคิยธรรม
 สุขภาคิโย ธมฺโม จตุตฺถํ อปฺปมาณํ. ที่ ๔ เป็นอํปปมาณธรรมที่ ๔.

ปจฺมา ปฏิปทา ภาวิตา พหุลีกตา^๑ ปฏิปทาที่ ๑ อํนํบุคคลเจริญแล้ว ทำให้
 ปจมํ สติปฏฺจานํ ปริปุเรติ, ทุตฺติยา มากแล้ว ย่อมทำสติปฏฺจานที่ ๑ ให้
 ปฏิปทา ภาวิตา พหุลีกตา ทุตฺติยํ บริบูรณํ, ปฏิปทาที่ ๒ อํนํบุคคล
 สติปฏฺจานํ ปริปุเรติ, ตติยา ปฏิปทา เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมทำ
 ภาวิตา พหุลีกตา ตติยํ สติปฏฺจานํ สติปฏฺจานที่ ๒ ให้บริบูรณํ, ปฏิปทา
 ปริปุเรติ, จตุตฺถํ ปฏิปทา ภาวิตา ที่ ๓ อํนํบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
 พหุลีกตา จตุตฺถํ สติปฏฺจานํ ปริปุเรติ. ย่อมทำสติปฏฺจานที่ ๓ ให้บริบูรณํ,
 ปฏิปทาที่ ๔ อํนํบุคคลเจริญแล้ว ทำ
 ให้มากแล้ว ย่อมทำสติปฏฺจานที่ ๔ ให้
 บริบูรณํ.

ปจฺโม สติปฏฺจานो ภาวิตो พหุลีกโต สติปฏฺจานที่ ๑ อํนํบุคคลเจริญแล้ว
 ปจมํ ฌานํ ปริปุเรติ, ทุตฺติโย ทำให้มากแล้ว ย่อมทำฌานที่ ๑ ให้
 สติปฏฺจานอ ภาวิตอ พหุลีกโต ทุตฺติยํ บริบูรณํ, สติปฏฺจานที่ ๒ อํนํบุคคล
 ฌานํ ปริปุเรติ, ตติโย สติปฏฺจานอ เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำฌาน
 ภาวิตอ พหุลีกโต ตติยํ ฌานํ ที่ ๒ ให้บริบูรณํ, สติปฏฺจานที่ ๓
 ปริปุเรติ, จตุตฺถอ สติปฏฺจานอ อํนํบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อม
 ภาวิตอ พหุลีกโต จตุตฺถํ ฌานํ ทำฌานที่ ๓ ให้บริบูรณํ, สติปฏฺจาน
 ปริปุเรติ. ที่ ๔ อํนํบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
 ย่อมทำฌานที่ ๔ ให้บริบูรณํ.

^๑ ม. พหุลีกตา.

ปจมฺ ฌานํ ภาวิตํ พหุลีกตํ
 ปจมฺ วิหารํ ปริปุเรติ, ทุติยํ ฌานํ
 ภาวิตํ พหุลีกตํ ทุติยํ วิหารํ ปริปุเรติ,
 ตติยํ ฌานํ ภาวิตํ พหุลีกตํ ตติยํ
 วิหารํ ปริปุเรติ, จตุตถํ ฌานํ
 ภาวิตํ พหุลีกตํ จตุตถํ วิหารํ
 ปริปุเรติ.

ปจโหม วิหาโร ภาวิโต พหุลีกโต
 อนุปฺปนฺนํ ปาปกานํ อกฺุสฺสานํ
 ฌมฺมานํ อนุปฺปาทํ ปริปุเรติ, ทุติโย
 วิหาโร ภาวิโต พหุลีกโต อนุปฺปนฺนํ
 ปาปกานํ อกฺุสฺสานํ ฌมฺมานํ ปหฺนํ
 ปริปุเรติ, ตติโย วิหาโร ภาวิโต
 พหุลีกโต อนุปฺปนฺนํ กุสฺसानํ
 ฌมฺมานํ อนุปฺปาทํ ปริปุเรติ, จตุตฺถो
 วิหาโร ภาวิโต พหุลีกโต อนุปฺปนฺนํ
 กุสฺसानํ ฌมฺมานํ จิตฺติ อสมฺมุโหสฺ
 ภิกฺขโยภาวํ ปริปุเรติ.

ฌานที่ ๑ อํนฺบุคฺคฺลเจริญฺแล้ว
 ทำให้มากแล้ว ย่อมทำวิหารธรรมที่ ๑
 ให้บริบูรณฺ, ฌานที่ ๒ อํนฺบุคฺคฺลเจริญฺ
 แล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำวิหารธรรม
 ที่ ๒ ให้บริบูรณฺ, ฌานที่ ๓ อํนฺบุคฺคฺล
 เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำ
 วิหารธรรมที่ ๓ ให้บริบูรณฺ, ฌาน
 ที่ ๔ อํนฺบุคฺคฺลเจริญฺแล้วทำให้มากแล้ว
 ย่อมทำวิหารธรรมที่ ๔ ให้บริบูรณฺ.

วิหารธรรมที่ ๑ อํนฺบุคฺคฺลเจริญฺแล้ว
 ทำให้มากแล้ว ย่อมทำความไม่บังเกิดขึ้น
 แห่งอกุสฺลธรรมอันลามกที่ยังไม่เกิดขึ้นให้
 บริบูรณฺ, วิหารธรรมที่ ๒ อํนฺบุคฺคฺล
 เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำการละ
 อกุสฺลธรรมอันลามกที่เกิดขึ้นแล้วให้
 บริบูรณฺ, วิหารธรรมที่ ๓ อํนฺบุคฺคฺล
 เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำความ
 บังเกิดขึ้นแห่งกุสฺลธรรมที่ยังไม่เกิดขึ้นให้
 บริบูรณฺ, วิหารธรรมที่ ๔ อํนฺบุคฺคฺล
 เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำความ
 ตั้งอยู่ ความไม่หลงลืม ความภิกฺขโยภาพ
 แห่งกุสฺลธรรมที่เกิดขึ้นแล้วให้บริบูรณฺ.

คุณพงษ์เพ็ญ คํารงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฐม สมมุปปธานํ ภาวิตํ พหุลีกตํ สัมมัตถุสสนํ ๑ อ้นบุคคลเจริญแล้ว
 มาณุปพานํ ปริปุเรติ, ทุตติยํ ทำให้มากแล้ว ย่อมทำการละมานะให้
 สมมุปปธานํ ภาวิตํ พหุลีกตํ บริบูรณ์, สัมมัตถุสสนํ ๒ อ้นบุคคล
 อาลยสมมุคฺขมาตํ ปริปุเรติ, ตติยํ เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำ
 สมมุปปธานํ ภาวิตํ พหุลีกตํ การถอนขึ้นซึ่งความอาลัยให้บริบูรณ์.
 อวิชฺชาปหานํ ปริปุเรติ, จตุตถํ สัมมัตถุสสนํ ๓ อ้นบุคคลเจริญแล้ว
 สมมุปปธานํ ภาวิตํ พหุลีกตํ ภาวูปสมํ ทำให้มากแล้ว ย่อมทำการละอวิชชาให้
 ปริปุเรติ. บริบูรณ์, สัมมัตถุสสนํ ๔ อ้นบุคคล
 เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำ
 ความเข้าไประงับภพให้บริบูรณ์.

มาณุปพานํ ภาวิตํ พหุลีกตํ การละมานะอ้นบุคคลเจริญแล้ว ทำให้
 สจฺจจาธิฏฺฐานํ ปริปุเรติ, อาลยสมมุคฺขมาโต มากแล้ว ย่อมทำสัจจาธิฏฐานให้บริบูรณ์,
 ภาวูโต พหุลีกโต จาคาธิฏฺฐานํ การถอนขึ้นซึ่งอาลัยอ้นบุคคลเจริญแล้ว
 ปริปุเรติ, อวิชฺชาปหานํ ภาวิตํ ทำให้มากแล้ว ย่อมทำจาคาธิฏฐานให้
 พหุลีกตํ ปญฺญาธิฏฺฐานํ ปริปุเรติ, บริบูรณ์, การละอวิชชาอ้นบุคคล
 เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำ
 ปัญญาธิฏฐานให้บริบูรณ์,

ภาวูปสมํ ภาวูโต พหุลีกโต อุป- การเข้าไปสงบภพอ้นบุคคลเจริญแล้ว
 สมาธิฏฺฐานํ ปริปุเรติ. สจฺจจาธิฏฺฐานํ ทำให้มากแล้ว ย่อมทำอุปสมาธิฏฐาน
 ภาวิตํ พหุลีกตํ จนนทสมมาธิ ให้บริบูรณ์. สัจจาธิฏฐานอ้นบุคคล
 ปริปุเรติ, จาคาธิฏฺฐานํ ภาวิตํ เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำ
 พหุลีกตํ วิริยสมมาธิ ปริปุเรติ, จนนทสมมาธิให้บริบูรณ์, จาคาธิฏฐาน
 ปญฺญาธิฏฺฐานํ ภาวิตํ พหุลีกตํ อ้นบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว

คุณพงษ์เพ็ญ คํารงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

จิตตสมาธิ ปริปุเรติ, อุปสมาธิภูจัน
 ภาวิตํ พหุลีกตํ วิมังสาสมาธิ ปริปุเรติ.
 ฉนุทสมาธิ ภาวิตํ พหุลีกโต
 อินทริยสังวรํ ปริปุเรติ, วิริยสมาธิ
 ภาวิตํ พหุลีกโต ตปํ ปริปุเรติ,
 จิตตสมาธิ ภาวิตํ พหุลีกโต พุทธิ
 ปริปุเรติ, วิมังสาสมาธิ ภาวิตํ
 พหุลีกโต สพพุปธิปฏินิสสุคคํ ปริปุเรติ.
 อินทริยสังวโร ภาวิตํ พหุลีกโต เมตตํ
 ปริปุเรติ, ตโป ภาวิตํ พหุลีกโต
 กรุณํ ปริปุเรติ, พุทธิ ภาวิตา
 พหุลีกตา มุทิตํ ปริปุเรติ, สพพุปธิ-
 ปฏินิสสุคโค ภาวิตํ พหุลีกโต
 อูเปกขํ ปริปุเรติ.

ย่อมทำวิริยสมาธิให้บริบูรณ์, ปัญญา-
 ธิภูฐานอันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มาก
 แล้ว ย่อมทำจิตตสมาธิให้บริบูรณ์,
 อุปสมาธิภูฐานอันบุคคลเจริญแล้ว ทำ
 ให้มากแล้ว ย่อมทำวิมังสาสมาธิให้
 บริบูรณ์. ฉนุทสมาธิอันบุคคลเจริญแล้ว
 ทำให้มากแล้ว ย่อมทำอินทริยสังวรให้
 บริบูรณ์, วิริยสมาธิอันบุคคลเจริญแล้ว
 ทำให้มากแล้ว ย่อมทำตบะให้บริบูรณ์,
 จิตตสมาธิอันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มาก
 แล้ว ย่อมทำพุทธิให้บริบูรณ์, วิมังสา-
 สมาธิอันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
 ย่อมทำการสละคืนอุปธิทั้งปวงให้บริบูรณ์.
 อินทริยสังวรอันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้
 มากแล้ว ย่อมทำเมตตาให้บริบูรณ์, ตบะ
 อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว
 ย่อมทำกรุณาให้บริบูรณ์, พุทธิอันบุคคล
 เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมทำมุทิตา
 ให้บริบูรณ์, การสละคืนอุปธิทั้งปวง
 อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อม
 ทำอุเบกขาให้บริบูรณ์.

๘๗. ตตถ อีมา จตสุโส ทิสา
 ปจมา ปฏิปทา ปจโม สติปฏจानโน

๘๗. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น ทิศ
 ๔ เหล่านี้ คือ ปฏิปทาที่ ๑ สติปฏฐาน

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปรหม์ ฌานัน ปรโหม วิหาโร ปรโหม
 สมมุปปธานโน ปรโหม อัจฉริโย อพภูโต
 ฌมโหม สัจจาธิฏฐานัน ฌนุทสมาธิ
 อินทริยสังวโร เมตตาทา อิติ ปรมา ทิสสา.

ที่ ๑ ฌานที่ ๑ วิหารธรรมที่ ๑
 สัมมัตถานที่ ๑ อัจฉริยอัฏฐธรรมที่ ๑
 สัจจาธิฏฐานที่ ๑ ฌนุทสมาธิที่ ๑
 อินทริยสังวรที่ ๑ เมตตาทาที่ ๑ เพราะ
 เหตุนั้น จึงจัดเป็นทศที่ ๑.

ทุตติยา ปฏิปทา ทุตติโย สติ-
 ปฏฐาโน ทุตติโย^๑ วิหาโร ทุตติโย
 สมมุปปธานโน ทุตติโย อัจฉริโย อพภูโต
 ฌมโหม จาคาธิฏฐานัน^๒ วิริยสมาธิ ตโป
 กรุณา อิติ ทุตติยา ทิสสา.

ปฏิปทาที่ ๒ สติปัฏฐานที่ ๒
 วิหารธรรมที่ ๒ สัมมัตถานที่ ๒
 อัจฉริยอัฏฐธรรมที่ ๒ จาคาธิฏฐาน
 ที่ ๒ วิริยสมาธิที่ ๒ ตบะที่ ๒ กรุณา
 ที่ ๒ เพราะเหตุนั้น จึงจัดเป็นทศที่ ๒.

ตติยา ปฏิปทา ตติโย สติปฏฐาโน
 ตติโย ฌานัน ตติโย วิหาโร ตติโย
 สมมุปปธานโน ตติโย อัจฉริโย อพภูโต
 ฌมโหม ปณณชาติฏฐานัน จิตตสมาธิ
 พุทธิ มุทิตา อิติ ตติยา ทิสสา.

ปฏิปทาที่ ๓ สติปัฏฐานที่ ๓ ฌาน
 ที่ ๓ วิหารธรรมที่ ๓ สัมมัตถานที่ ๓
 อัจฉริยอัฏฐธรรมที่ ๓ ปณณชาติฏฐาน
 ที่ ๓ จิตตสมาธิที่ ๓ พุทธิที่ ๓ มุทิตา
 ที่ ๓ เพราะเหตุนั้น จึงจัดเป็นทศที่ ๓.

จตุตถิ ปฏิปทา จตุตถโถ
 สติปฏฐาโน จตุตถถ ฌานัน จตุตถโถ
 วิหาโร จตุตถโถ สมมุปปธานโน จตุตถโถ
 อัจฉริโย อพภูโต ฌมโหม อุปสมาธิฏฐานัน

ปฏิปทาที่ ๔ สติปัฏฐานที่ ๔ ฌาน
 ที่ ๔ วิหารธรรมที่ ๔ สัมมัตถานที่ ๔
 อัจฉริยอัฏฐธรรมที่ ๔ อุปสมาธิฏฐาน
 ที่ ๔ วิมังสาสมาธิที่ ๔ การสละกีนอุปธิ

^๑ ไป. ทุตติชฌานัน ทุตติโย...

^๒ จ. กวาธิฏฐานัน.

วิมัสสาสมาธิ สพฺพปฏิบัติปฏินิสฺสคฺโค
อุเปกฺขา อิติ จตุตฺถิ ทิสฺสา.

ทั้งปางที่ ๔ อุเบกษาที่ ๔ เพราะเหตุนี้
จึงจัดเป็นทิศที่ ๔.

ตตฺถ ปจฺมา ปฏิปทา ปจฺโม
สติปฏฺจาโน ปจฺมํ ฌานํ ปจฺโม
วิหาโร ปจฺโม สมฺมปฺปชานโน ปจฺโม
อจฺฉริโย อพฺภูโต ฌมฺโม สจฺจาธิฏฺฐานํ
ฉนฺทสมฺมาธิ อินฺทฺริยสํวโร เมตฺตา อิติ
อิเมสํ ทสฺนํ สุตฺตํ เอโก
อตฺโต, พุณฺณชเนว นานํ. อิทํ
ราคจฺริตสฺส ปุคฺคสฺส เกสชฺชํ.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น ปฏิปทา
ที่ ๑ สติปัฏฐานที่ ๑ ฌานที่ ๑
วิหารธรรมที่ ๑ สัมมัปปธานที่ ๑
อจฺฉริยอัปฺภูตธรรมที่ ๑ สจฺจาธิฏฺฐานที่ ๑
ฉนฺทสมฺมาธิที่ ๑ อินฺทฺริยสํวรที่ ๑ เมตฺตา
ที่ ๑ สุตฺรทั้ง ๑๐ เหล่านี้มีอรรถเป็น
อันเดียวกัน พยัญชนะเหล่านั้นต่างกัน
ด้วยประการฉะนี้. นี้เป็นเกสัชของบุคคล
ผู้เป็นโรคจิต.

ทฺติยา ปฏิปทา ทฺติโย สติ-
ปฏฺจาโน ทฺติยํ ฌานํ ทฺติโย วิหาโร
ทฺติโย สมฺมปฺปชานโน ทฺติโย อจฺฉริโย
อพฺภูโต ฌมฺโม จาคาธิฏฺฐานํ
วิริยสมฺมาธิ ตโป กรุณา อิติ อิเมสํ
ทสฺนํ สุตฺตํ เอโก อตฺโต,
พุณฺณชเนว นานํ. อิทํ โทสจฺริตสฺส
ปุคฺคสฺส เกสชฺชํ.

ปฏิบัติที่ ๒ สติปัฏฐานที่ ๒ ฌาน
ที่ ๒ วิหารธรรมที่ ๒ สัมมัปปธานที่ ๒
อจฺฉริยอัปฺภูตธรรมที่ ๒ จาคาธิฏฺฐาน
ที่ ๒ วิริยสมฺมาธิที่ ๒ ตปะที่ ๒ กรุณา
ที่ ๒ ด้วยประการดังนี้ อรรถของสูตร
ทั้ง ๑๐ เหล่านี้เป็นอันเดียวกัน, พยัญชนะ
เหล่านั้นต่างกัน. นี้เป็นเกสัชของบุคคล
ผู้โทสจิต.

ตฺติยา ปฏิปทา ตฺติโย สติปฏฺจาโน
ตฺติยํ ฌานํ ตฺติโย วิหาโร ตฺติโย
สมฺมปฺปชานโน ตฺติโย อจฺฉริโย อพฺภูโต

ปฏิบัติที่ ๓ สติปัฏฐานที่ ๓ ฌาน
ที่ ๓ วิหารธรรมที่ ๓ สัมมัปปธานที่ ๓
อจฺฉริยอัปฺภูตธรรมที่ ๓ ปัญญาธิฏฺฐาน

คุณพงษ์เพ็ญ คํารงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธมฺโม ปณฺณาธิฏฺฐาณํ จิตฺตสมาธิ
พฺพุทธิ มุทิตา อิติ อิมสํ ทสฺนุํ
สุตฺตาทนํ เอโก อตุโถ, พุยฺยชนเมว
นํ. อิทํ ทิฏฺฐิจฺจิตฺตสฺส มนุสฺส
ภสฺสชฺชํ.

ที่ ๓ จิตสมาธิที่ ๓ พุทธิที่ ๓ มุทิตา
ที่ ๓ ด้วยประการฉะนี้ อรรถแห่งสูตร
ทั้ง ๑๐ เหล่านี้ เป็นอันเดียวกัน
พยัญชนะเท่านั้นต่างกัน. นี้เป็นภสัช
ของบุคคลผู้ทิจฺจิตตอย่างอ่อน.

จตุตฺถิ ปฏฺิปปทา จตุตฺถโถ
สตีปฏฺฐาโน จตุตฺถํ ฌานํ จตุตฺถโถ
วิหาโร จตุตฺถโถ สมมปฺปธาโน จตุตฺถโถ
อจฺจริโย อพฺภูโต ธมฺโม อุปสมาธิฏฺฐาณํ
วิมฺสาสมาธิ สพฺพุปฺปติปฏฺิณิสฺสคฺโค
อุเปกฺขา อิติ อิมสํ ทสฺนุํ สุตฺตาทนํ
เอโก อตุโถ, พุยฺยชนเมว นํ.
อิทํ ทิฏฺฐิจฺจิตฺตสฺส อุทตฺตสฺส ภสฺสชฺชํ.

ปฏิปทาที่ ๔ สติปัฏฐานที่ ๔ ฌาน
ที่ ๔ วิหารธรรมที่ ๔ สัมมปธานที่ ๔
อจฺจริยอัพภูตธรรมที่ ๔ อุปสมาธิฏฐาน
ที่ ๔ วิมฺสาสมาธิที่ ๔ การสละคืนอุปธิ
ทั้งปวงที่ ๔ อุเบกขาที่ ๔ ด้วยประการ
ดังนี้ อรรถแห่งสูตรทั้ง ๑๐ เหล่านี้เป็น
อันเดียวกัน, พยัญชนะเท่านั้นต่างกัน.
นี้เป็นภสัชของบุคคลผู้ทิจฺจิตตอย่างแรง.

ตตฺถ ทุกฺขา จ ปฏฺิปปทา
ทนฺธาภิญฺญา ทุกฺขา จ ปฏฺิปปทา
ชิปฺปาภิญฺญา อปฺปณฺหิตํ วิโมกฺขมฺขํ,
สุขา ปฏฺิปปทา ทนฺธาภิญฺญา สฺสญฺญตํ^๑
วิโมกฺขมฺขํ, สุขา ปฏฺิปปทา ชิปฺปา-
ภิญฺญา อนิมิตฺตํ วิโมกฺขมฺขํ.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น ทุกขา-
ปฏิปทา ทนฺธาภิญญา ๑ ทุกขาปฏิปทา
ชิปฺปาภิญญา ๑ เป็นอัปฺปณฺหิตวิโมกข-
มฺข, สุขาปฏิปทา ทนฺธาภิญญา เป็น
สฺสญฺญตวิโมกขมฺข, สุขาปฏิปทา ชิปฺปา-
ภิญญา เป็นอนิมิตวิโมกขมฺข.

^๑ โป. สฺสญฺญตา.

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ กายะ กายานุปัสสีตา
 สติปฏฺฐานญจ เวทนาสุ เวทนา-
 นุปัสสีตา สติปฏฺฐานญจ อปฺปณฺหิตํ
 วิโมกฺขมฺขํ, จิตฺเต จิตฺตานุปัสสีตา
 สฺยณตํ^๑ วิโมกฺขมฺขํ. ฐมฺเมสุ
 ฐมฺมานุปัสสีตา อนิมิตฺตํ วิโมกฺขมฺขํ.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น สติปัฏฐาน
 คือ ความเป็นผู้มีปกติพิจารณาเห็นกาย
 ในกาย ๑ สติปัฏฐานคือความเป็นผู้มี
 ปกติพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา
 ทั้งหลาย ๑ เป็นอปปณฺหิตวิโมกขมฺข,
 สติปัฏฐานคือความเป็นผู้มีปกติพิจารณา
 เห็นจิตในจิต เป็นสฺยณุตวิโมกขมฺข.
 สติปัฏฐาน คือความเป็นผู้มีปกติ
 พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลาย
 เป็นอนิมิตวิโมกขมฺข.

ตตถ ปจฺมญจ ฌานํ ทฺขิยญจ
 ฌานํ อปฺปณฺหิตํ วิโมกฺขมฺขํ, ตตฺถิยํ
 ฌานํ สฺยณตํ^๑ วิโมกฺขมฺขํ, จตฺตถํ
 ฌานํ อนิมิตฺตํ วิโมกฺขมฺขํ.

ในบรรดาฌานเหล่านั้น ฌานที่ ๑
 และฌานที่ ๒ เป็นอปปณฺหิตวิโมกขมฺข,
 ฌานที่ ๓ เป็นสฺยณุตวิโมกขมฺข, ฌาน
 ที่ ๔ เป็นอนิมิตวิโมกขมฺข.

ตตถ ปจฺโม จ วิหารโร ทฺขิโย
 จ วิหารโร อปฺปณฺหิตํ วิโมกฺขมฺขํ,
 ตตฺถิโย วิหารโร สฺยณตํ วิโมกฺขมฺขํ,
 จตฺตถโก วิหารโร อนิมิตฺตํ วิโมกฺขมฺขํ.

ในบรรดาวิหารธรรมเหล่านั้น
 วิหารธรรมที่ ๑ และวิหารธรรมที่ ๒
 เป็นอปปณฺหิตวิโมกขมฺข, วิหารธรรม
 ที่ ๓ เป็นสฺยณุตวิโมกขมฺข, วิหารธรรม
 ที่ ๔ เป็นอนิมิตวิโมกขมฺข.

^๑ โป. สฺยณตฺตา.

ตตถ^๑ ปจฺมณฺจ สมฺมปฺปชานํ
 ทุติยณฺจ สมฺมปฺปชานํ อปฺปณฺนิหิตํ
 วิโมกฺขมฺขํ, ตติยํ สมฺมปฺปชานํ
 สุณฺณตํ วิโมกฺขมฺขํ, จตฺตถํ สมฺมปฺป-
 ชานํ อนิฺมิตฺตํ วิโมกฺขมฺขํ.

ตตถ มานปฺปหฺนณฺจ อาลย-
 สมฺกฺขมาโต จ อปฺปณฺนิหิตํ วิโมกฺขมฺขํ,
 อวิชฺชาปหฺนํ สุณฺณตํ วิโมกฺขมฺขํ,
 อปฺสมาธิฐฺฐานํ^๒ อนิฺมิตฺตํ วิโมกฺขมฺขํ.

ตตถ สจฺจจาธิฐฺฐานณฺจ จาคา-
 ธิฐฺฐานณฺจ อปฺปณฺนิหิตํ วิโมกฺขมฺขํ,
 ปณฺณวาธิฐฺฐานํ สุณฺณตํ วิโมกฺขมฺขํ,
 อปฺสมาธิฐฺฐานํ อนิฺมิตฺตํ วิโมกฺขมฺขํ.

ตตถ ฉนฺทสมฺมาธิ จ วิริยสมฺมาธิ จ
 อปฺปณฺนิหิตํ วิโมกฺขมฺขํ, จิตฺตสมฺมาธิ
 สุณฺณตํ วิโมกฺขมฺขํ, วิมฺงสาสมฺมาธิ
 อนิฺมิตฺตํ วิโมกฺขมฺขํ.

ในบรรดาสัมมปฺปชานเหล่านั้น
 สัมมปฺปชานที่ ๑ และสัมมปฺปชานที่ ๒
 เป็นอปปณฺนิหิตวิโมกฺขมฺข, สัมมปฺปชาน
 ที่ ๓ เป็นสุณฺณตวิโมกฺขมฺข, สัมมปฺปชาน
 ที่ ๔ เป็นอนิฺมิตฺตวิโมกฺขมฺข.

ในบรรดาการละเหล่านั้น การละ
 มานะและการถอนความอาลัย เป็น
 อปปณฺนิหิตวิโมกฺขมฺข, การละอวิชชา
 เป็นสุณฺณตวิโมกฺขมฺข, อปฺสมาธิฐฺฐาน
 เป็นอนิฺมิตฺตวิโมกฺขมฺข.

ในบรรดาอธิฐฺฐานเหล่านั้น สัจจา-
 ธิฐฺฐานและจาคาธิฐฺฐาน เป็นอปปณฺนิหิต-
 วิโมกฺขมฺข, ปัญญาธิฐฺฐานเป็นสุณฺณต-
 วิโมกฺขมฺข, อปฺสมาธิฐฺฐานเป็นอนิฺมิต-
 วิโมกฺขมฺข.

ในบรรดาสมฺมาธิเหล่านั้น ฉนฺท-
 สมฺมาธิและวิริยสมฺมาธิเป็นอปปณฺนิหิต-
 วิโมกฺขมฺข, จิตฺตสมฺมาธิเป็นสุณฺณตวิโมกฺขมฺข,
 วิมฺงสาสมฺมาธิเป็นอนิฺมิตฺตวิโมกฺขมฺข.

^๑ ฉ. ยตถ.

^๒ โป. ฉ. ภาวปสโม.

ตตถ อินทริยสัวโร จ ตโป
จ อปฺปณฺหิตํ วิโมกฺขมฺขํ, พุทฺธิสฺสญฺจตํ
วิโมกฺขมฺขํ, สพฺพปุพฺปิฏฺฐินิสฺสคฺโค อนิมิตฺตํ
วิโมกฺขมฺขํ.

ตตถ เมตฺตทา จ กรุณา จ
อปฺปณฺหิตํ วิโมกฺขมฺขํ, มุทิตทา สฺสญฺจตํ
วิโมกฺขมฺขํ, อุเบกฺขทา อนิมิตฺตํ
วิโมกฺขมฺขํ.

เตสํ วิกุกฺกิตํ. จตฺตารโ อหารา
เตสํ ปฏิปกฺโข จตฺสโส ปฏิปทา
๗เป๗ จตฺตารโ วิปลลาสา เตสํ
ปฏิปกฺโข จตฺตารโ สติปฏฺจานา.
จตฺตาริ อุปาทานานิ เตสํ ปฏิปกฺโข
จตฺตาริ ฌานานิ. จตฺตารโ โยคา
เตสํ ปฏิปกฺโข จตฺตารโ วิหารา.
จตฺตารโ กนฺธา เตสํ ปฏิปกฺโข
จตฺตารโ สมมปฺปธานา. จตฺตารโ
อาสวา เตสํ ปฏิปกฺโข จตฺตารโ
อจฺจริยา อพฺภูตา ฐมา. จตฺตารโ
โอมา เตสํ ปฏิปกฺโข จตฺตาริ
อธิฏฺจานานิ. จตฺตารโ สลฺลา เตสํ
ปฏิปกฺโข จตฺสโส สมาริภาวนา.
จตฺสโส วิญฺญาณฐฺฐิติโย ตาสํ

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น อินทริย-
สังวรและตบะ เป็นอปปณฺหิตวิโมกขมฺข,
พุทฺธิเป็นสฺสญฺจตวิโมกขมฺข, การสละคืน
อุปธิทั้งปวง เป็นอนิมิตวิโมกขมฺข.

ในบรรดาพรหมวิหารธรรมเหล่า-
นั้น เมตตทาและกรุณาเป็นอปปณฺหิต-
วิโมกขมฺข, มุทิตทาเป็นสฺสญฺจตวิโมกขมฺข,
อุเบกขทาเป็นอนิมิตวิโมกขมฺข.

การสละของท่านเหล่านั้น. คือ
อาหาร ๔ ปฏิปทา ๔ ที่เป็นปฏิบັกษ
ต่ออาหาร ๔ เหล่านั้น ๗๗ วิปลาส ๔
สติปฏฺฐาน ๔ ที่เป็นปฏิบັกษต่อวิปลาส
๔ เหล่านั้น. อุปาทาน ๔ ฌาน ๔
ที่เป็นปฏิบັกษต่ออุปาทาน ๔ เหล่านั้น.
โยคะ ๔ วิหารธรรม ๔ ที่เป็นปฏิบັกษ
ต่อโยคะ ๔ เหล่านั้น. กัณเฑ ๔
สัมมปฺปธาน ๔ ที่เป็นปฏิบັกษต่อกัณเฑ
เหล่านั้น. อาสวะ ๔ อจฺจริยอํพฺภูต-
ธรรม ๔ ที่เป็นปฏิบັกษต่ออาสวะเหล่านั้น.
โอมะ ๔ อธิษฐาน ๔ เป็นปฏิบັกษต่อ
โอมะ ๔ เหล่านั้น. ลุกฺคร ๔ สมาริ-
ภาวนา ๔ เป็นปฏิบັกษต่อลูกฺคร ๔
เหล่านั้น. วิญฺญาณฐฺฐิติ ๔ ธรรมที่

คุณพงษ์เพ็ญ คํารงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เนตตปาเจเน.ป-ท.๑-๒๒

ปฏิบัติโภ จตุตตารุ สุขภาคิยา ธมฺมา.
จตุตตาริ อคตติคฺคณานิ เตสํ ปฏิปฏิบัติ
จตุสฺสอ อปฺปมาณา.

สีหา พุทฺธา ปจฺเจกพุทฺธา
สาวกา จ หตฺราคโทสโมหา, เตสํ
วิกฺกิตฺติ ภาวนา สจฺฉิกิริยา
พฺยนฺตฺติกิริยา จ. วิกฺกิตฺติ อินฺทฺริยา-
ธิฏฺฐานํ วิกฺกิตฺติ วิปริยาसानธิฏฺฐานญจ.
อินฺทฺริยานิ สทฺธมฺมโคจโร วิปริยาสา
กิลฺลโคจโร. อโย วุจฺจติ สีหวิกฺกิตฺตสฺส
จ นยสฺส ทิสฺสาลอจฺจนสฺส จ นยสฺส
ภุมฺมิตฺติ. เตนาห “โย เนติ วิปลฺลาเสหิ
สงฺกิลฺลเส”ติ. เวยฺยากรณฺสฺส หิ เย
“กุสลากุสลา”ติ จ.

เป็นไปในส่วนแห่งความสุข เป็นปฏิบัติ
ต่อวิญญาณฐิติ ๔ เหล่านั้น. การลอคติ
๔ อัปปมาณธรรม ๔ เป็นปฏิบัติต่อ
การลอคติเหล่านั้น.

พระพุทฺธเจ้า พระปัจเจกพุทฺธเจ้า
และพระสาวกทั้งหลาย ผู้เป็นดุจสีหะ
ทรงขจัดราคะโทสะและโมหะได้แล้ว,
การลีลาของท่านเหล่านั้น คือ การเจริญ
การทำให้แจ้ง และการทำให้สิ้นสุด.
อินฺทฺริยาธิฏฺฐาน (การตั้งอินฺทฺริยไว้) ชื่อว่า
การลีลา วิปริยาसानธิฏฺฐาน (ความไม่
ตั้งวิปลาสไว้) ชื่อว่าการลีลา. อินฺทฺริย
ทั้งหลาย เป็นโคจรแห่งพระสัทธรรม
วิปลาสเป็นโคจรแห่งกิลฺล. นี้ท่าน
เรียกว่า เป็นภูมิของสีหวิกฺกิตฺตนัยและ
ทิสฺสาลอจฺจนนัย. ด้วยเหตุนี้ ท่านจึง
กล่าววว่า “โย เนติ วิปลฺลาเสหิ
สงฺกิลฺลเส” แปลว่า แบบการอธิบายได้
ย่อมนำไปซึ่งกิลฺล ด้วยวิปลาสทั้งหลาย
ดังนี้ และว่า “เวยฺยากรณฺสฺส หิ เย
กุสลากุสลา” แปลว่า กุศลธรรม
และอกุศลธรรมเหล่าใดที่กล่าวแล้วในคำ
ตอบทั้งหลาย ดังนี้.

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ เย ทุกุขาย ปฏิปทาย
 ทนฺธาภิญฺเฌาย ชิปฺปาภิญฺเฌาย จ
 นิยุยฺหนฺติ, อิเม เทว ปุคฺคฺลา, เย
 สุขาย ปฏิปทาย ทนฺธาภิญฺเฌาย
 ชิปฺปาภิญฺเฌาย จ นิยุยฺหนฺติ, อิเม
 เทว ปุคฺคฺลา. เตสํ จตฺตุนฺนํ ปุคฺคฺลानํ
 อयํ สงฺกิเลโส, จตฺตารो อาหารา,
 จตฺตารो วิปลฺลํสา, จตฺตาริ
 อฺปาทานานิ, จตฺตารो โยคา,
 จตฺตารอ คณฺธา, จตฺตารอ อาสวา,
 จตฺตารอ โอมฺมา, จตฺตารอ สลฺลํ,
 จตฺตสฺโส วิญฺญาณจฺจิตฺติโย, จตฺตาริ
 อคฺคิตฺตคฺมณานีติ. เตสํ จตฺตุนฺนํ ปุคฺคฺลानํ
 อิทํ โวทานํ, จตฺตสฺโส ปฏิปทา,
 จตฺตารอ สติปฏฺจํจํนา, จตฺตาริ
 ฌานานิ, จตฺตารอ วิหาโร, จตฺตารอ
 สมฺมปฺปชานา, จตฺตารอ อจฺจริยา
 อพฺภุตา ฌมฺมา, จตฺตาริ อธิฏฺจํจํนา,
 จตฺตสฺโส สฺมาธิภาวนา, จตฺตารอ
 สุขภากิยา ฌมฺมา, จตฺตสฺโส อปฺปมาณา
 อิติ.

๘๘. ตตถ เย ทุกุขาย ปฏิปทาย
 ทนฺธาภิญฺเฌาย ชิปฺปาภิญฺเฌาย จ

ในบรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคล ๒
 จำพวก เหล่านี้คือ บุคคลผู้ออกไป
 จากวัฏฏะด้วยปฏิบัติลำบากตรัสรู้ช้า ๑
 ปฏิบัติลำบากตรัสรู้เร็ว ๑, บุคคล ๒
 จำพวกเหล่านี้ คือ บุคคลผู้ออกไป
 จากวัฏฏะด้วยปฏิบัติสะดวกตรัสรู้ช้า ๑
 ปฏิบัติสะดวกตรัสรู้เร็ว ๑. นี้จัดเป็น
 สังกิเลสแห่งบุคคล ๔ เหล่านี้ คือ
 อาหาร ๔, วิปลาส ๔, อูปาทาน ๔,
 โยคะ ๔, คั่นกะ ๔, อาสวะ ๔,
 โอมะ ๔, สลลละ ๔, วิญญาณจฺจิตฺติ ๔,
 การลอคฺคิต ๔. นี้จัดเป็นโวทานแห่งบุคคล
 ๔ เหล่านี้ คือ ปฏิปทา ๔, สติปฏฺจํจํนา
 ๔, ฌาน ๔, วิหารธรรม ๔,
 สัมมปฺปชาน ๔, อัจจริยอัพภุตธรรม ๔,
 อธิษฐาน ๔, สมาธิภาวนา ๔, ธรรม
 ที่เป็นไปในส่วนแห่งความสุข ๔, อปฺป-
 มาณธรรม ๔ ดังนี้แล.

๘๘. ในบรรดาบุคคลเหล่านั้น
 บุคคล ๒ จำพวกเหล่านี้ คือ ผู้ออกไป

คุณพงษ์เพ็ญ คํารงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นียยนฺติ อิมํ เทวํ ปุคฺคลา. เย
 สุขาย ปฏิปทาย ทนฺธาภิณฺณาย
 ชิปปาภิณฺณาย จ นียยนฺติ, อิมํ
 เทวํ ปุคฺคลา. ตตฺถ โย สุขาย
 ปฏิปทาย ชิปปาภิณฺณาย นียฺยาติ,
 อโย อุกฺขมฺหิตณฺณ. โย สาธารณาย,^๑
 อโย วิปณฺจิตณฺณ. โย ทุกฺขาย
 ปฏิปทาย ทนฺธาภิณฺณาย นียฺยาติ,
 อโย เหนฺยโย.

จากวัฏฏะด้วยการปฏิบัติลำบากตรัสรู้ซ้ำ
 ๑ ผู้ออกไปจากวัฏฏะด้วยปฏิบัติลำบาก
 ตรัสรู้เร็ว ๑. บุคคล ๒ จำพวกเหล่านี้
 คือ ผู้ออกไปจากวัฏฏะด้วยการปฏิบัติ
 สะดวกตรัสรู้ซ้ำ ๑, ผู้ออกไปจากวัฏฏะ
 ด้วยการปฏิบัติลำบากตรัสรู้เร็ว ๑. ใน
 บุคคลเหล่านั้น บุคคลใดยอมออกไปจาก
 วัฏฏะ ด้วยการปฏิบัติสะดวกตรัสรู้เร็ว
 บุคคลนี้ชื่อว่าอุกฺขมฺหิตณฺณ. บุคคลใด ย่อม
 ออกไปจากวัฏฏะด้วยการปฏิบัติลำบาก
 ตรัสรู้เร็วอย่าง ๑, ด้วยการปฏิบัติสะดวก
 ตรัสรู้ช้าอย่าง ๑, บุคคลนี้ชื่อว่าวิปณฺจि-
 ตณฺณ. บุคคลใดยอมออกไปจากวัฏฏะ
 ด้วยการปฏิบัติลำบากตรัสรู้ซ้ำ, บุคคลนี้
 ชื่อว่าในฺยะ.

ตตฺถ ภควา อุกฺขมฺหิตณฺณสุส
 ปุคฺคลสุส สมถํ อุปทิสฺติ, เหนฺยสุส
 วิปสฺสนํ, สมถวิปสฺสนํ วิปณฺจि-
 ตณฺณสุส. ตตฺถ ภควา อุกฺขมฺหิตณฺณสุส
 ปุคฺคลสุส มุกฺกํ ฐมฺมเทสํ อุปทิสฺติ,
 ติกฺขํ เหนฺยสุส, มุกฺกติกฺขํ

ในบรรดาบุคคลเหล่านั้น พระผู้มี
 พระภาคทรงแนะนำสมณะแก่อุกฺขมฺหิตณฺณ-
 บุคคล, วิปัสสนาแก่ผู้เป็นในฺยบุคคล,
 ทรงแนะนำสมณะและวิปัสสนาแก่วิปณฺจิ-
 ตณฺณบุคคล. ในบุคคลเหล่านั้น พระผู้มี
 พระภาคทรงแนะนำธรรมเทศนาอย่าง-

^๑ ไป...รณาย ทุกฺขาย ปฏิปทาย ชิปปาภิณฺณาย
 สุขาย ปฏิปทาย ทนฺธาภิณฺณาย จ อโย.

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิปณจิตตณฺส, ตตถ ภควา
 อุกฺขมฺภิตตณฺส ปุคฺคณฺส สงฺขิตฺเตน
 ฌมฺมํ เทสยติ, สงฺขิตฺตวิตฺถาเรน
 วิปณจิตตณฺส, วิตฺถาเรน เนยฺยณฺส.
 ตตถ ภควา อุกฺขมฺภิตตณฺส ปุคฺคณฺส
 นิสฺสรณํ อุปทิสฺติ, วิปณจิตตณฺส
 อาทินวณฺจ นิสฺสรณณฺจ อุปทิสฺติ,
 เนยฺยณฺส อสฺสาทณฺจ อาทินวณฺจ
 นิสฺสรณณฺจ อุปทิสฺติ. ตตถ ภควา
 อุกฺขมฺภิตตณฺส อธิปณฺณาสิกฺขํ
 ปณฺณापยติ, อธิจิตฺตํ วิปณจิตตณฺส,
 อธิสึลํ เนยฺยณฺส.

อ่อนแก่อกุคฺขมฺภิตตณฺส, ทรงแนะนำ
 ธรรมเทศนาอย่างเข้มงวดแก่ในยบุคคล,
 ทรงแนะนำ ธรรมอย่างอ่อนและอย่าง
 เข้มงวดแก่วิปณฺจิตตณฺสบุคคล, ในบุคคล
 เหล่านั้น พระผู้มีพระภาคทรงแนะนำ
 ธรรมโดยย่อแก่ผู้อกุคฺขมฺภิตตณฺสบุคคล, ทรง
 แนะนำทั้งโดยย่อและทั้งโดยพิสดารแก่
 วิปณฺจิตตณฺสบุคคล, ทรงแนะนำโดยพิสดาร
 แก่ในยบุคคล. ในบุคคลเหล่านั้น พระผู้มี
 พระภาคทรงแนะนำนิสฺสรณธรรมแก่
 อุกุคฺขมฺภิตตณฺสบุคคล, ทรงแนะนำทั้งโทษ
 ทั้งนิสฺสรณะแก่วิปณฺจิตตณฺสบุคคล, ทรง
 แนะนำทั้งอัสสาทะทั้งโทษทั้งนิสฺสรณ-
 ธรรมแก่ในยบุคคล. ในบรรดาบุคคล
 เหล่านั้น พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติ
 อธิปณฺณาสิกขาแก่อกุคฺขมฺภิตตณฺสบุคคล,
 อธิจิตตสิกขาแก่วิปณฺจิตตณฺสบุคคล, อธิ-
 สึลสิกขาแก่ในยบุคคล.

ตตถ เย ทุกฺขาย ปฏิปทาย
 ทนฺธาภิณฺณาย ชิปปาภิณฺณาย จ
 นียฺยนฺติ, อิมํ เทว ปุคฺคณา. เย
 สุขาย ปฏิปทาย ทนฺธาภิณฺณาย
 ชิปปาภิณฺณาย จ นียฺยนฺติ, อิมํ เทว

ในบรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคล ๒
 จำพวกเหล่านี้ คือบุคคลที่ออกไป
 จากวัฏฏะด้วยการปฏิบัติลำบากตรัสรู้
 ช้า ๑ และปฏิบัติลำบากตรัสรู้เร็ว ๑.
 บุคคล ๒ จำพวกเหล่านี้ คือบุคคลที่

คุณพงษ์เพ็ญ คํารังรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๒๒

ปุคฺคฺลา. อิติ โข จตฺตาริ หุตฺวา
ตีณิ ภวนฺติ อุกฺขมฺมิตฺตญฺญ วิปฺปญฺจิตฺตญฺญ
เนยฺโยติ.

เตสํ ตินฺนํ ปุคฺคฺลानํ อัย
สงฺกิลฺโส, ตีณิ อุกฺกลานิ โลโก
อกุสฺลมูลํ โทโส อุกฺกลมูลํ โมโห
อกุสฺลมูลํ, ตีณิ ทฺวจฺจริตานิ กาย-
ทฺวจฺจริตํ วจฺจิตฺตํ มโนทฺวจฺจริตํ,
ตโย อุกุสฺลวิตกฺกา กามวิตกฺโก
พฺยาปาทวิตกฺโก วิหิงฺสาวิตกฺโก, ติสฺโส
อกุสฺลสญฺญา กามสญฺญา พฺยาปาท-
สญฺญา วิหิงฺสาสญฺญา, ติสฺโส
วิปริตสญฺญา นิจฺจสญฺญา สุขสญฺญา
อตฺตสญฺญา, ติสฺโส เวทนา สุขฯ
เวทนา ทฺกฺขฯ เวทนา อทุกฺขมสุขฯ
เวทนา, ติสฺโส ทฺกฺขตา ทฺกฺขทฺกฺขตา
สงฺขารทฺกฺขตา วิปริณามทฺกฺขตา,
ตโย อคฺคิ รากคฺคิ โทสคฺคิ
โมหคฺคิ, ตโย สลฺลา รากสลฺโล
โทสสลฺโล โมหสลฺโล, ติสฺโส ชฺฎา
รากชฺฎา โทสชฺฎา โมหชฺฎา, ติสฺโส

ออกไปจากวัฏฏะด้วยการปฏิบัติสะดวก
ตรัสรู้ช้า ๑ ปฏิบัติสะดวกตรัสรู้เร็ว ๑.
ด้วยประการฉะนี้แล จึงมีบุคคล ๔ จำพวก
เป็นบุคคล ๓ ประเภท คือ อุกฺขมฺมิตฺตญฺญ
วิปฺปญฺจิตฺตญฺญ ในยบุคคล.

บุคคล ๓ ประเภทเหล่านี้ มี
สังกิลเสดังนี้ คือ อุกุสฺลมูล ๓ คือ
โลภอกุสฺลมูล โทสอกุสฺลมูล โมหอกุสฺล-
มูล, ทฺวจฺจริต ๓ คือ กายทฺวจฺจริต วจฺจิตฺต
มโนทฺวจฺจริต, อุกุสฺลวิตก ๓ คือ กามวิตก
พฺยาปาทวิตก วิหิงฺสาวิตก, อุกุสฺล-
สญฺญา ๓ คือ กามสญฺญา พฺยาปาท-
สญฺญา วิหิงฺสาสญฺญา, วิปริตสญฺญา ๓
คือ นิจฺจสญฺญา สุขสญฺญา อตฺตสญฺญา,
เวทนา ๓ คือ สุขเวทนา ทฺกฺขเวทนา
อทุกฺขมสุขเวทนา, ทฺกฺขตา ๓ คือ
ทฺกฺขทฺกฺขตา สงฺขารทฺกฺขตา วิปริณาม-
ทฺกฺขตา (ทฺกฺขเพราะเดือดร้อนกายใจ,
ทฺกฺขเพราะสังขาร, ทฺกฺขเพราะความ
เปลี่ยนแปลง), ไฟ ๓ คือ ไฟคือรากะ
ไฟคือโทสะ ไฟคือโมหะ, กิลฺเสเพียงดัง
ลูกศร ๓ คือ รากสัลลสะ โทสสัลลสะ
โมหสัลลสะ, กิลฺเสอันรกชฺฎ ๓ คือ ชฺฎ

คุณพจน์เพ็ญ ดำรงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญา-
สิกขา, ตโย ขนฺธา สิลกฺขนฺโร
สมาธิกฺขนฺโร ปญฺญากฺขนฺโร, ตีณิ
วิโมกฺขมฺขานิ สุนฺณตํ อนิมิตฺตํ
อปฺปณฺนิหิตนฺติ.

ปัญญาสมบัติ, สิกขา ๓ คือ อธิศีลสิกขา
อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา, ขันธ ๓
คือ สิลขันธ สมาธิขันธ ปัญญาขันธ,
วิโมกขมุข ๓ คือ สุนฺณตวิโมกข์
อนิมิตวิโมกข์ อปฺปณฺนิหิตวิโมกข์.

อิติ โข จตฺตาริ หุตฺวา^๑ ตีณิ
ภวนฺติ, ตีณิ หุตฺวา เทว ภวนฺติ
ตณฺหาจริโต จ ทิฏฺฐิจริโต จ.

ด้วยประการดังนี้แลจึงเป็นบุคคล ๔
จำพวก จัดเป็น ๓ จำพวก, บุคคล ๓
จำพวก จัดเป็น ๒ จำพวก คือ บุคคลผู้
ตณฺหาจริต ๑ ทิฏฺฐิจริต ๑.

เตสํ ทฺวินฺนํ ปุคฺคานํ อัย
สงฺกิลโส, ตณฺหา จ อวิชฺชา จ
อหิริกญฺจ อนฺตตฺตปฺปญฺจ อสฺสติ จ
อสมฺปชฌณฺญจ อโยนิโส มนสิกาโร
จ โทสชฺชณฺจ โทวจสฺสณฺจ อหํกาโร
จ มมํกาโร จ อสฺสทฺฐา จ
ปมาโท จ อสทฺฐมฺมสฺสวณฺญจ
อสํวโร จ อภิขณฺมา จ พฺยาปาโท
จ นีวรณฺญจ สํโยชนฺญจ โทโร จ
อุปนาโห จ มกฺโข จ ปลาโส จ
อิสฺสา จ มจฺเจรณฺญจ มายา จ
สาถะยณฺญจ สสฺสตทิฏฺฐิ จ อุจฺเจททิฏฺฐิ

บุคคล ๒ จำพวกเหล่านั้น มี
สังกิลส (ความเศร้าหมอง) คือ ตณฺหา
อวิชชา อหิริกะ อนฺตตฺตปฺปะ ความ
ไม่มีสติ ความไม่มีสัมปชัญญะ ความไม่
กระทำไว้ในใจโดยแยบคาย, ความ
เกียจคร้าน ความว่ายาก อหังการ
(ความถือตัวว่าเรา) มมังการ (ความ
ถือตัวว่าเป็นของเรา) ความไม่เชื่อ
ความประมาท ความไม่ฟังพระสัทธรรม
ความไม่สำรวม อภิขณา ความ
พยาบาท นีวรรณ สํโยชน์ ความโกรธ
ความผูกโกรธ ความลบหลู่ ความตีเสมอ

^๑ ไป. หุตฺวา บุคฺคานิ ตีณิ.

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชาติ.

ความริษยา ความตระหนี่ มายาสาไทย (ไอ้อวด) ความเห็นว่า เทียง และ ความเห็นว่าขาดสูญดังนี้.

เตสํ ทูวินนํ ปุคฺคฺกลานํ อิทํ
 โวทานํ, สมโถ จ วิปสฺสฺสนา จ
 หิริ จ โอตตปฺปญฺจ สติ จ
 สมฺปชฌญฺจ โยนิโส มนสิกาโร จ
 วีริยารมฺโภ จ โสวจสฺสญฺจ ฐมฺเม
 ฌาณญฺจ อนฺวเย ฌาณญฺจ ขเย
 ฌาณญฺจ อนฺุปปาเท ฌาณญฺจ
 สทฺธา จ อปฺปมาโท จ สทฺธมฺมสฺ-
 สวณญฺจ สํวโร จ อนฺภิขุฌา จ
 อพฺยาปาโท จ ราควิราคา จ
 เจโตวิมุตฺติ อวิชฺชาวิราคา จ
 ปณฺณาวิมุตฺติ อภิสมโย จ อปฺปิจฺจตา
 จ สนฺตมฺมุจฺจิ จ อกฺโกโธ จ
 อนฺุปนาโห จ อมกฺโข จ อปลาโส
 จ อิสฺสาปหฺนญฺจ มจฺจฺริยปฺปหฺนญฺจ
 วิชฺชา จ วิมุตฺติ จ สงฺขตารมฺมโณ
 จ วิโมกฺโข อสงฺขตารมฺมโณ จ
 วิโมกฺโข สอฺปาทิสฺเสสา จ
 นิพฺพานธาตฺวํ อนฺุปาทิสฺเสสา จ

บุคคล ๒ จำพวก เหล่านั้น มี
 โวทาน(ความฟ่องแผ้ว) คือ สมณะ
 วิปัสสนา หิริ โอตตปปะ สติ
 สัมปชัญญะ ความทำไว้ในใจโดยอุบาย
 อันแยบคาย ความปรารภความเพียร
 ความว่าง่าย ความรู้ในธรรม ความรู้
 ในความเสื่อม ความรู้ในความสิ้นไป
 ความรู้ในความไม่เกิดขึ้น ศรัทธา
 ความไม่ประมาท การฟังพระสัทธรรม
 ความสังวร อนภิขฌา (ความไม่เพ่งเล็ง)
 ความไม่พยาบาท เจโตวิมุตติเพราะ
 คลายราคะ ปัญญาวิมุตติ เพราะ
 คลายอวิชชา ความตรัสรู้ ความ
 ปรารถนาน้อย ความสันโดษ ความ
 ไม่โกรธ ความไม่ผูกโกรธ ความไม่
 ลบหลู่ ความไม่ตีเสมอ การละความ
 ริษยา การละความตระหนี่ วิชชา วิมุตติ
 วิโมกข์ที่มีสังขตะเป็นอารมณ์ วิโมกข์ที่มี
 อสังขตะเป็นอารมณ์ สอฺปาทิสฺเส-

เนตตปเปเน.ป-YI. ๑-๒๒

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิพพานธาตุติ.

อัย วุจฺจติ ติปุทฺทลสฺส จ นยสฺส
 องฺกุสสฺส จ นยสฺส ภูมีติ. เตนาห
 “โย อุกุสเล สมฺมุเลหิ เนติ”ติ
 “โอโลเกตฺวา ทิสโลจเนนา”ติ จ.

นียุตฺตํ นยสมฺมุจฺจานํ.

นิพพานธาตุและอนุภาทิสสนิพพานธาตุ
 ดังนี้.

ดังกล่าวมานี้เรียกว่า ภูมิของ
 ติปุทฺทลนัยและอังกุสนัยแล. ด้วยเหตุนั้น
 ท่านพระมหากัจจายนะจึงกล่าวไว้ว่า “โย
 อุกุสเล สมฺมุเลหิ เนติ” แปลว่า แบบการ
 อธิบายใจ ย่อมนำไปซึ่งอกุศลด้วยมูล
 ของตน และว่า “โอโลเกตฺวา ทิสโล-
 จเนนา” แปลว่า ตรวจดูด้วยทิสโลจนนัย
 ดังนี้.

นยสมฺมุจฺจานํได้ขยายความประกอบแล้ว.

ศาสนปฎิฐาน

๘๙. ตตถ อฏฺฐารส มุลปทา กุหิ
ทฏฺฐพฺพา, สาสนปฎิฐานเน. ตตถ กตมํ
สาสนปฎิฐานํ :

สงฺกิลเสภาคิยํ สุตตํ, วาสนา-
ภาคิยํ สุตตํ, นิพฺเพชภาคิยํ สุตตํ,
อเสกฺขภาคิยํ สุตตํ, สงฺกิลเสภาคิยญจ
วาสนาภาคิยญจ สุตตํ, สงฺกิลเส-
ภาคิยญจ นิพฺเพชภาคิยญจ สุตตํ,
สงฺกิลเสภาคิยญจ อเสกฺขภาคิยญจ
สุตตํ, สงฺกิลเสภาคิยญจ นิพฺเพชภาคิยญจ
อเสกฺขภาคิยญจ สุตตํ, สงฺกิลเสภาคิยญจ
วาสนาภาคิยญจ นิพฺเพชภาคิยญจ
สุตตํ, วาสนาภาคิยญจ นิพฺเพช-
ภาคิยญจ สุตตํ, ตณฺหาสงฺกิลเสภาคิยํ
สุตตํ, ทิฏฺฐิสงฺกิลเสภาคิยํ สุตตํ,
ทุจฺจริตสงฺกิลเสภาคิยํ สุตตํ, ตณฺหา-
โวทานภาคิยํ สุตตํ, ทิฏฺฐิโวทานภาคิยํ
สุตตํ, ทุจฺจริตโวทานภาคิยํ สุตตํ.

ศาสนปฎิฐาน

๘๙. ในสังคหวาระเหล่านั้น จะ
พึงเห็นมูลบท ๑๘ ได้ในที่ไหน ใน
ศาสนปฎิฐาน. ในธรรมเหล่านั้น
ศาสนปฎิฐานเป็นไหน ศาสนปฎิฐาน
ได้แก่ พระสูตรเหล่านี้ คือ

๑.สงฺกิลเสภาคิยสุตตํ พระสูตรที่
เป็นไปในส่วนแห่งความเศร้าหมอง

๒. วาสนาภาคิยสุตตํ พระสูตรที่
เป็นไปในส่วนแห่งวาสนา

๓. นิพฺเพชภาคิยสุตตํ พระสูตรที่
เป็นไปในส่วนแห่งความทำลายกิเลส

๔. อเสกฺขภาคิยสุตตํ พระสูตรที่
เป็นไปในส่วนแห่งอเสกขะ

๕.สงฺกิลเสภาคิยญจ วาสนาภาคิ-
ยญจ สุตตํ พระสูตรที่เป็นไปในส่วน
แห่งความเศร้าหมองและที่เป็นไปในส่วน
แห่งวาสนา

๖. สงฺกิลเสภาคิยญจ นิพฺเพช-
ภาคิยญจ สุตตํ พระสูตรที่เป็นไปใน
ส่วนแห่งความเศร้าหมองและที่เป็นไปใน
ส่วนแห่งความทำลายกิเลส

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๗. สงฺกิลเสสภากิยญจ อเสกฺขภากิ-
ยญจ สุตฺตํ พระสูตรที่เป็นไปในส่วน
แห่งความเศร้าหมองและที่เป็นไปในส่วน
แห่งอเสกขะ

๘. สงฺกิลเสสภากิยญจ นิพฺเพช-
ภากิยญจ อเสกฺขภากิยญจ สุตฺตํ พระสูตร
ที่เป็นไปในส่วนแห่งความเศร้าหมอง ที่
เป็นไปในส่วนแห่งความทำลายกิเลส และ
ที่เป็นในส่วนแห่งอเสกขะ

๙. สงฺกิลเสสภากิยญจ วาสนา-
ภากิยญจ นิพฺเพชภากิยญจ สุตฺตํ
พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความ
เศร้าหมองที่เป็นไปในส่วนแห่งวาสนา
และที่เป็นไปในส่วนแห่งความทำลายกิเลส

๑๐. วาสนาภากิยญจ นิพฺเพช-
ภากิยญจ สุตฺตํ พระสูตรที่เป็นไปใน
ส่วนแห่งวาสนา และที่เป็นไปในส่วน
แห่งความทำลายกิเลส

๑๑. ตณฺหาสงฺกิลเสสภากิยํ สุตฺตํ
พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความเศร้า-
หมองเพราะตัณหา

๑๒. ทิฏฺฐิสงฺกิลเสสภากิยํ สุตฺตํ
พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความเศร้า-
หมองเพราะทิฏฐิ

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑๓. ทุจจริตสงกิเลสภาคีย์ สุตต์
พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความเศร้า-
หมองเพราะทุจจริต

๑๔. ตณฺหาโวทานภาคีย์ สุตต์
พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความผ่อง-
แผ้วจากตณฺหา

๑๕. ทิฏฐิโวทานภาคีย์ สุตต์
พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความผ่อง-
แผ้วจากทิฏฐิ

๑๖. ทุจจริตโวทานภาคีย์ สุตต์
พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความผ่อง-
แผ้วจากทุจจริต

ตตถ สงกิเลส ติวิธ ตณฺหา-
สงกิเลส ทิฏฐิสงกิเลส ทุจจริต-
สงกิเลส. ตตถ ตณฺหาสงกิเลส
สมถน วิสุขมตติ, โส สมถ
สมาธิกฺขนฺธ. ทิฏฐิสงกิเลส
วิปสฺสนาย วิสุขมตติ, สา วิปสฺสนา
ปญฺญา กฺขนฺธ. ทุจจริตสงกิเลส
สุจริเตน วิสุขมตติ, ตํ สุจริตํ
สีล กฺขนฺธ. ตสฺส สีเล ปตฺติฏฺฐิตสฺส
ยถิ อาสตุตติ อฺปฺปชฺชติ ภาเวสุ, เอว
สายํ สมถวิปสฺสนา ภาวนามยํ

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น ความ-
เศร้าหมองมี ๓ อย่าง คือความเศร้าหมอง
เพราะตณฺหา ความเศร้าหมองเพราะทิฏฐิ
ความเศร้าหมองเพราะทุจจริต. ในบรรดา
ความเศร้าหมองเหล่านั้น ความ
เศร้าหมองเพราะตณฺหาย่อมบริสุทธิ์ได้
ด้วยสมถะ, สมถะนั้นเป็นสมาธิขั้นธ.
ความเศร้าหมองเพราะทิฏฐีย่อมบริสุทธิ์ได้
ด้วยวิปัสสนา, วิปัสสนานั้นเป็นปัญญา-
ขั้นธ. ความเศร้าหมองเพราะทุจริตย่อม
บริสุทธิ์ได้ด้วยสุจริต, ความสุจริตนั้น

คุณพงษ์เพ็ญ คํารงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

บุญญกิริยาวัตถุ ภาติ ตตรูปตติยา
สํวตตติ. อิมานิ จตตาริ สุตตานิ,
สาธารณานิ กตานิ อฏฺฐ ภาวนติ,
ตานิเยว อฏฺฐ สุตตานิ สาธารณานิ
กตานิ โสฬส ภาวนติ.

เป็นศีลขันธ์. เมื่อบุคคลนั้นตั้งอยู่ในศีล
แล้ว ถ้าเกิดความปรารถนาอยู่ในภพ
ทั้งหลาย, สมณะและวิปัสสนา นี้ของ
บุคคลนั้น จัดเป็นบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จ
ด้วยภาวนาอย่างนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อการ
เกิดในภพนั้น. พระสูตร ๔ เหล่านี้
กระทำให้ทั่วไปมี ๘, พระสูตร ๘ เหล่านั้น
นั้นแหละกระทำให้ทั่วไปจึงเป็น ๑๖.

อิเมหิ โสฬสหิ สุตเตหิ ภินฺเนหิ
นววิธํ สุตตํ ภินฺนํ ภาติ. คาถาย
คาถา อนุมิตพฺพา, เวຍယากรณ
เวຍယากรณํ อนุมิตพฺพํ. สุตเตน
สุตตํ อนุมิตพฺพํ.

พระสูตร ๔ อย่างย่อมเป็นอันท่าน
แบ่งออกด้วยพระสูตร ๑๖ สูตรเหล่านี้
ที่ท่านแบ่งออกแล้ว. คาถาฟังอนุมาน
ด้วยคาถา, ไวยากรณ์ฟังอนุมานด้วย
ไวยากรณ์. พระสูตรก็ฟังอนุมานด้วย
พระสูตร.

๔๐. ตตฺถ กตมํ สงฺกิลฺลสภาคิยํ
สุตตํ.

๔๐. ในบรรดาพระสูตรเหล่านั้น
พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความเศร้า-
หมองเป็นไฉน.

พระสูตรว่า

“กามนฺธา ชาลสญฺจนฺนา
ตณฺหาจทณฺหาทิตา
ปมตฺตพฺนฺธนา พทฺธา
มจฺฉาว กุมินามฺเข

“สัตว์ทั้งหลาย ผู้มีคมนเพราะกาม
ถูกค้นหา ซึ่งเป็นดุจข้ายปกคลุมไว้
แล้ว ถูกเครื่องมุงคือค้นหาปกปิด
ไว้แล้ว ถูกกิเลสमार และเทวปุต-

คุณพงษ์เพ็ญ คํารงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ชรามรณมเหวนติ

วจฺโณ ชีรปโกว มาตรนฺ”ติ.^๑

มารผูกพันไว้แล้ว ย่อมไปสู่ชรา
และมรณะ เหมือนปลาที่ปากไซ
เหมือนลูกโคที่ยังดีมนมไปตามแม่โค
ฉะนั้น”.

อิทํ สงฺกิลเสภากิยํ สุตตํ.

นี้พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความ
เศร้าหมอง.

จตุตทารีมานิ ภิกฺขเว อคติ-
คมณานิ. กตมานิ จตุตตาริ, ฉนฺทาคติ^๒
คจฺจติ, โทสาคติ คจฺจติ, โมหาคติ
คจฺจติ, ภยาคติ คจฺจติ. อิมานิ
โข ภิกฺขเว จตุตตาริ อคติคมณานิ.
อิทมวโจ ภควา, อิทํ วตฺวาน สุกฺโต,
อถาปรํ เอตทวโจ สุตถา :

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การลุดคติ ๔
เหล่านี้. ๔ เหล่าไหน? คือ บุคคลลุดคติ
เพราะรัก, ลุดคติเพราะชัง, ลุดคติ
เพราะหลง, ลุดคติเพราะกลัว. ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย การลุดคติ ๔ เหล่านี้แล.
พระผู้มีพระภาคตรัสดังนี้แล้ว พระสุคต
ครั้งนั้นตรัสดังนี้แล้ว ต่อภายหลังพระ-
ศาสดาได้ตรัสพระคาถาอื่นอีกดังนี้ว่า :

“ฉนฺทา โทสา ภยา โมหา
โย ฐมฺมํ อติวตฺตติ
นิหิยติ ตสฺส ยโส
กาพปกฺเขว จนฺทิมมา”ติ.^๓

“บุคคลใด ย่อมประพฤติกว้างธรรม
เพราะรัก เพราะชังเพราะกลัว
เพราะหลง ผู้นั้นย่อมเสื่อมยศดุจ
พระจันทร์ในดึกทีกาพปักษ์ (ข้าง-
แรม) ฉะนั้น”.

^๑ เปฏุโกปเทศ (ภูมิจ โลกิกขุ). ๓๐, ๕๐.

^๒ ส. ม. โป. ฉนฺทา อคติ.

^๓ อจฺ. จตุกก. ๒๑/๒๔.

อิทํ สงฺกิลเสสภากิยํ สุตตํ.

นี้พระสูตรเป็นไปในส่วนแห่งความ
เศร้าหมอง.

พระสูตรว่า :

“มโนปุพฺพพงฺคมา ธมฺมา
มโนเสฏฺฐจา มโนมยา
มนสา เจ ปทฺฐุเจน
ภาสตี วา กโรตี วา
ตโต นํ ทุกฺขมเนวติ
จกุกวํ วหโต ปทนฺ”ติ.^๑

“ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นประธาน มี
ใจประเสริฐสุด สำเร็จด้วยใจ ถ้า
บุคคลมีใจถูกกิเลสประทุษร้ายแล้ว
จะพูดก็ตาม ทำอยู่ก็ตาม แต่
ทุกข์ย่อมเป็นไปตามบุคคลนั้น ดุจ
ล้อรถหมุนไปตามรอยเท้าโคผู้นำไป
ฉะนั้น”.

อิทํ สงฺกิลเสสภากิยํ สุตตํ.

นี้พระสูตรเป็นไปในส่วนแห่งความ
เศร้าหมอง.

พระสูตรว่า :

“มิทฺฐี ยทา โหติ มหคฺขมโส จ
นิทฺทายิตา สมปริวตฺตสายี
มหาวราโหว นีวาปปฺภุโร

“เมื่อใดบุคคลเป็นผู้บริโภคมามาก มัก
ง่วงซึม นอนหลับ พลิกกลับไปมา
ดุจสุกรใหญ่อันบุคคลเลี้ยง ด้วย

^๑ พ. ธ. ๒๕/๑๕.

ปุณปุณฺ์ คพฺภมฺุเปติ มนุโท”ติ.^๑

อาหาร เมื่อนั้น บุคคลนั้นเป็น
คนเขลาเข้าห้องบ๋อย ๑”.

อิทํ สงฺกิลเสภาคิยํ สุตตํ.

นี้พระสูตรเป็นไปในส่วนแห่งความ
เศร้าหมอง.

พระสูตรนี้ว่า :

“อัยสว มลํ สมฺภูจิทํ
ตตฺถุจาย^๓ ตเมว ขาทติ
เอวํ อติโรนจารินํ
सानิ^๔ กมฺมานิ นยนฺติ ทฺกคฺคิติน”ติ.

“สนิมเกิดขึ้นแต่เหล็กเอง ครั้นเกิด
ขึ้นแต่เหล็กนั้นแล้ว ย่อมกัดเหล็ก
นั้นแหละ ฉนฺใด กรรมของตนย่อม
นำบุคคล ผู้มักประพฤตีสว่างปัญญา
ชื่อว่าโรนาไปสู่ทุกคติ ฉะนั้น”.

อิทํ สงฺกิลเสภาคิยํ สุตตํ.

นี้พระสูตรเป็นไปในส่วนแห่งความ
เศร้าหมอง.

พระสูตรนี้ว่า :

“โจโร ยถา สนฺธิมุขे คหิตो
สगम्मुना हण्वति पचुधते ज

“โจรถูกเขาจับได้ที่ริมรั้ว ย่อม
ถูกตีและถูกล่าม เพราะกรรม

^๑ พุ. ธ. ๒๕/๕๘, เภฏฐา ๕๑ องฺเกปี.

^๒ พุ. ธ. ๒๕/๔๗ องฺเก เปฏฺโกปเทส (ภูมิพโลภิกขุ). ๑๑, ๕๘.

^๓ สී. โป. ตพฺฐจาย. ^๔ สී. ตานิ.

^๕ เภฏฐา ๕๐ องฺเกปี.

เอวํ อัย เปจฺจ ปชา ปฺรตถ
สกมฺมุนา หญฺญติ พชฺฌเต จา”ติ.^๑

ของตน จันใด หมูสัตว์ผู้มีธรรม
อันชั่วช้านี้ ละไปแล้ว ย่อมเดือด-
ร้อนและติดอยู่ เพราะกรรมของตน
ในโลกหน้า จันนั้น”.

อิทํ สงฺกิลฺลภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความ
เศร้าหมอง.

พระสูตรนี้ว่า :

“สุขกามานิ ภูตานิ
โย ทณฺฑเฑน วิหีสติ
อตฺตโน สุขเมसानโน
เปจฺจ โส น ลภเต^๒ สุขนุ”ติ.^๓

“บุคคลใด เมื่อแสวงหาความสุข
เพื่อตน เบียดเบียนสัตว์ผู้รักสุขด้วย
อาชญา บุคคลนั้นละโลกนี้ไปแล้ว
ย่อมไม่ได้ความสุข” ดังนี้.

อิทํ สงฺกิลฺลภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลล.

^๑ จุ. เถร. ๒๖/๓๗๕.

^๒ ม. ลภ.

^๓ จุ. ๕. ๒๕/๓๒.

พระสูตรนี้ว่า :

“คุณัน เจ ตรमानานัน
 ชิมห์ กจจติ ปุงคโว
 สพพา ตา ชิมห์ กจจนติ
 เนตเต ชิมห์ คเต^๑ สติ.

เอวเมว มนุสเสสุ
 โย โหติ เสฏฐสมมโต
 โส เจ อธมมัม จรติ
 ปเคว อิตรา ปชา
 สพพัม รฏฐัม ทุกขัม เสติ
 ราชา เจ โหติ อธมมิโก”ติ.^๒

อิทัง สงกิลเสภาคิยัม สุตตัม.

“ถ้าเมื่อโคทั้งหลาย ว่ายข้ามแม่น้ำ
 ไป โคหัวหน้าฝูงว่ายคด เมื่อโค
 ผู้นำฝูงว่ายคดอย่างนี้ โคทั้งหมดก็
 ย่อมว่ายคดไปตามกัน.

ในมนุษย์ทั้งหลายก็เหมือนกัน ผู้ใด
 ได้รับสมมติแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้า
 ผู้นั้นประพฤติไม่เป็นธรรม ประ-
 ชาชนนอกนี้ ก็ประพฤติไม่เป็น
 ธรรมโดยแท้ ถ้าพระราชาผู้เป็น
 ใหญ่ไม่ตั้งอยู่ในธรรม รัฐก็ย่อมอยู่
 “ไม่เป็นสุขทั่วกัน” ดังนี้.

นี้เป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่ง
 สังกิลเส.

พระสูตรนี้ว่า :

“สุกัจจรูปา วติเม มนุสสา
 กโรนติ ปาปัม อปฐิสสุ รตตะตา
 กจจนติ เต พหุชนสนนิवासัม

“มนุษย์ทั้งหลายเหล่านี้ มีความ
 ลำบากนักหนอ กำหนดแล้วใน
 เพราะอุปธิทั้งหลาย ย่อมกระทำ

^๑ ม. ชิมหคเต.

^๒ อจ. จคฺกก. ๒๑/๕๘, พุ. ชา. ๒๗/๑๕๑.

นิริยํ อวีจี กฏุกํ ภายานกนฺ”ติ.

บาป (ความชั่ว) พวกเขาจะไปสู่อเวจีนรกอันเผ็ดร้อนน่ากลัว เป็นที่รวมอยู่ของชนเป็นอันมาก” ดังนี้.

อิทํ สํกิลีสภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่งสังกิลีส.

พระสูตรนี้ว่า :

“ผลํ เว กทลึ หนฺติ
ผลํ เวพุํ ผลํ นหํ
สกุกาโร กาศุริสํ หนฺติ
คพฺโภ อสฺสตรึ ยถา”ติ.^๑

“สักการะยอมฆ่าคนถ่อยเสียเหมือนผลกล้วยฆ่าต้นกล้วย ขุยไผ่ฆ่าต้นไผ่ ดอกอ้อฆ่าต้นอ้อ ลูกม้าอัสตร ฆ่าแม่ม้าอัสตร ฉะนั้น” ดังนี้.

อิทํ สํกิลีสภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่งสังกิลีส.

พระสูตรนี้ว่า :

“โกธมกฺขครุ ภิกฺขุ
ลามสกุการการโว”^๒

“ภิกษุผู้หนักในความโกรธ และ ความลบหลู่ หนักในลามและ

^๑ อง. จตุกก. ๒๑/๕๖.

^๒ ส. ม. โป. ลามสกุการการณา.

สุเขตเต ปุติพีชว

สทุชเม น วิรุหตี^๑ติ.

อิทัง สังกิเลสภาคิยํ สุตตํ.

สักการะ ย่อมไม่งอกงามในพระ-
สัทธรรม ดุจพืชที่เสีย ถึงหวาน
ในนาดีก็ไม่งอกขึ้น ฉะนั้น” ดังนี้.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิเลส.

พระสูตรนี้ว่า :

๕๑. “อิธามํ ภิกขเว เอกจจํ
ปุคฺคํ ปทฺฐจจิตตํ เอวํ เจตสา
เจโต ปริจฺจ ปชานามิ (ยถา โข อัย
ปุคฺคโล อิริยติ, ยนฺจ ปฏฺิพทํ
ปฏฺิปนฺโน, ยนฺจ มคฺคํ สมารูโหห)^๒
อิมมฺหิ จายํ สมเย กาลํ กรายฺย,
ยถาภตํ นิภฺชิโต, เอวํ นิริเย. ตํ
กิสฺส เหตุ ? จิตตํ หิสฺส ภิกขเว
ปทฺฐจ,^๓ เจโตปโทสเหตุ^๔ โข ปน
ภิกขเว เอวมิธกจฺเจ สตุตา กายสฺส
ภททา ปรั มรณา อปายํ ทฺคฺคตี

๕๑. “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรา
กำหนดใจด้วยใจอย่างนี้แล้ว ย่อมรู้ชัด
บุคคลบางคนในโลกนี้ ผู้มีจิตอันโทษ
ประทุษร้ายแล้ว (เหมือนอย่างทีบุคคลนี้
ดำเนินปฏิบัติและก้าวขึ้นสู่มรรคาเป็นไป
อยู่) ว่า ถ้าบุคคลนี้พึงทำกาละในสมัยนี้
พึงตั้งอยู่ในนรกเหมือนถูกนำมาวางไว้
ฉะนั้น. ข้อนั้นเพราะเหตุไร ? เพราะ
จิตของเขาอันโทษประทุษร้ายแล้ว, ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเหตุที่มีจิตอันโทษ
ประทุษร้ายแล้วแล สัตว์บางพวกในโลกนี้

^๑ อจ. จตุกก. ๒๑/๕๖.

^๒ ปาฬ. () น ทิสฺสติ.

^๓ ส. ม. โป. ปโทสตี.

^๔ ส. ม. จิตตปโทสเหตุ.

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วินิปาตํ นิริยํ อุปปชฺชนฺติ”ติ.^๑

เบื้องหน้าแต่ภรรณเพราะกายแตก ย่อม
เข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิปาต นรก”.

เอตมตถํ ภควา อโวจ, ตตฺถเอตํ อิติ
วุจฺจติ :

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสภรรณนี้แล้ว, ใน
ที่นั้น พระผู้มีพระภาคตรัสคำที่ผูกเป็น
คาถาไว้ดังนี้ว่า :

“ปทุฏฺฐจิตฺตํ ฌตฺวาน
เอกจฺจํ อิทํ ปุคฺคํ
เอตมตถฌนฺจ พุยาภาสิ
พุทฺโธ^๒ ภิกฺขุณฺ สนฺติเก.

“พระพุทธเจ้า ทรงทราบบุคคล
บางคนในโลกนี้ ว่าเป็นผู้มีจิตอัน
โทษประทุษร้ายแล้ว ทรง
พยากรณ์ ภรรณนี้ในสำนักแห่ง
ภิกษุทั้งหลายว่า.

อิมมฺหิ จายํ สมเย
กาลํ กยิราถ ปุคฺคโล
นิริยํ อุปปชฺเชยฺย
จิตฺตํ หิสฺส ปทุสฺสิตํ.

ถ้าบุคคลนี้ ฟังกระทำกาละลงใน
สมัยนี้ ก็จะมีเข้าถึงนรก เพราะ
จิตของเขาอันโทษประทุษร้ายแล้ว.

เจโตปโทสเหตุํ หิ
สตุตา กจฺจนฺติ ทุกฺคตํ
ยถาภตํ นิกฺขิเปยฺย
เอวเมว ตถาวิโร

ก็เพราะเหตุที่จิตอันโทษประทุษร้าย
แล้ว สัตว์ทั้งหลายจึงไปสู่ทุกคติ
บุคคลผู้มีปัญญาทรามนั้น ก็จะเป็น
อย่างนั้น ย่อมเข้าถึงนรกเพราะ

^๑ อจ. เอกก. ๒๐/๕, ข. อิติ. ๒๕/๒๓๕.

^๒ ส. ม. โป. สตุตา.

กายสฺส เกทา ทุปฺปณฺโณ
นिरยํ โสปปชชตี”ติ.^๑

กายแตก เหมือนอย่างที่ถูกนำมา
วางไว้”.

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา
อิติ เม สุตฺนฺติ.

ความ मैंนี้พระผู้มีพระภาคได้ตรัส
ไว้แล้ว ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้.

อิทํ สงฺกิลฺลภาคิยํ สุตฺตํ.

นี้เป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลล.

พระสูตรนี้ว่า :

“สเจ ภายถ ทุกฺขสฺส
สเจ โว ทุกฺขมฺปิยํ
มากตฺถ ปาปกํ กมฺมํ
อาวิ^๒ วา ยทิ วา รโห.

“ถ้าท่านทั้งหลายกลัวทุกข์ ถ้าทุกข์
ไม่เป็นที่รักของท่านทั้งหลาย ท่าน
ก็อย่าทำกรรมชั่ว ทั้งในที่แจ้ง ทั้ง
ในที่ลับ.

สเจ จ^๓ ปาปกํ กมฺมํ
กริสฺสถ กโรถ วา
น โว ทุกฺขา ปมุตฺยตฺถิ
อุเปจฺจาปิ ปลายตฺน”ติ.^๔

ก็ถ้าท่านทั้งหลาย จักทำกรรมชั่ว
หรือย่อมนิกระทำความชั่ว ท่านแม้
จงใจหนีไปอยู่ ก็จะไม่พ้นจากทุกข์”
ดังนี้.

^๑ พุ. อิติ. ๒๕/๒๓๕, ๒๔๕, ๒๕๐.

^๒ ส. อาวิ.

^๓ โป. ค. อ. วา.

^๔ พุ. อุ. ๒๕/๑๕๐, เปฏโกปเทส (ภูมิจโลกิกข).

๕๑, ๕๒.

อิทัง สงฺกิลเสสภากิยํ สุตฺตํ.

นี้เป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลเสส.

พระสูตรนี้ว่า :

“อธมฺเมน ธนํ ลทฺธา
มฺสาวาทေန จูภยํ
มเมติ พาลา มณฺณนฺติ
ตํ กถํ นุ ภวิสฺสติ.

อนฺตรายา สุ ภวิสฺสนฺติ
สมฺภตํ สฺส วินฺสฺสติ
มตา สกฺกํ น กจฺจนฺติ
นฺนุ เอตฺตาวตา หตา”ติ.

อิทัง สงฺกิลเสสภากิยํ สุตฺตํ.

“คนพาลทั้งหลาย ได้ทรัพย์มาด้วย
อธรรม และด้วยมุสาวาทแล้วสำคัญ
ว่าทรัพย์ทั้ง ๒ อย่างเป็นของเรา
ทรัพย์นั้นจักมีอยู่ได้อย่างไรหนอ.

จักมีได้ ก็แต่อันตรายทั้งหลายซึ่ง
ทรัพย์ที่เขารวบรวมได้มาแล้ว ก็จักเสีย
หายไป เขาตายไปแล้วก็จะไม่ไป
สวรรค์ ด้วยเหตุเพียงเท่านั้น เขาก็
ฉิบหายแล้ว มิใช่หรือ” ดังนี้.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลเสส.

พระสูตรนี้ว่า :

“กถํ ขณฺติ อตฺตานํ
กถํ มิตฺเตหิ ชีรติ

“อย่างไร ชื่อว่าขุดตน อย่างไร
ชื่อว่าเสื่อมจากมิตร อย่างไรชื่อว่า

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กถํ วิวญฺญเต ฌมฺมา
กถํ สกฺกํ น กจฺจติ.

หลีกเลี่ยงจากกรรม อย่างไรชื่อว่า
ไม่ไปสวรรค์.

โลภา ขณฺติ อตฺตนาํ
ลฺภุโธ มิตฺเตหิ ฌีรติ
โลภา วิวญฺญเต ฌมฺมา
โลภา สกฺกํ น กจฺจติ”ติ.

ชื่อว่าขุดตน เพราะความโลภผู้โลภ
แล้ว ย่อมเสื่อมจากมิตร เพราะ
ความโลภ จึงชื่อว่าหลีกเลี่ยงจากกรรม
เพราะความโลภจึงไม่ไปสวรรค์”
ดังนี้.

อิทํ สํกิลฺลสภาคิยํ สุตฺตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลล.

พระสูตรนี้ว่า :

“จรฺนฺติ พาลา ทุมฺเมธา
อมิตฺเตเนว อตฺตนา
กโรนฺตา ปาปกํ กมฺมํ
ยํ โหติ กฏฺกปฺผล”^๑

“คนพาลผู้โง่เขลา มีตนเป็นเหมือน
ศัตรู ย่อมเที่ยวกระทำความชั่ว
ซึ่งมีผลเผ็ดร้อนอยู่.

น ตํ กมฺมํ กถํ สารุ
ยํ กตฺวา อนฺตปฺปติ
ยสฺส อสฺสุมุโข โรทํ
วิปากํ ปฏฺิเสวติ”ติ.^๒

กรรมที่บุคคลทำแล้ว เผ็ดร้อนใน
ภายหลัง ต้องมีหน้าองด้วยน้ำตา
ร้องไห้เสวยวิบาก เป็นกรรมไม่ดี”
ดังนี้.

^๑ ม. กฏกํ ผล.

^๒ จุ. ธ. ๒๕/๒๓.

อิทัง สงฺกิลเสสภากิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลเสส.

พระสูตรนี้ว่า :

“ทุฏฺฏกรํ ทุฏฺฏติตฺติกฺขณฺจ^๑
อพฺยตฺเตน^๒ จ สามณฺณํ
พหุ หิ ตตฺถ สมฺพาธา
ยตฺถ พาโล วิสึทฺติ.^๓

โย หิ อตฺถณฺจ ฐมฺมณฺจ
ภาสฺมาเน ตถาคเต
มนํ ปโทสเย พาโล
โมฆํ โข ตสฺส ชีวิตนุ”ติ

“ความเป็นสมณะ อันคนไม่มี
ปัญญาทำได้ยาก อดทนได้ยาก
เพราะในความเป็นสมณะที่คนพาล
ติดขัดอยู่ มีความคับแค้นมาก.

ก็บุคคลใดเป็นคนพาลยังจิตใจให้ประ-
ทุษร้าย ในพระตถาคตผู้กำลังตรัส
อรรถและธรรมอยู่ ชีวิตของบุคคล
นั้นเปล่าประโยชน์แล” ดังนี้

พระสูตรนี้ว่า :

“เอตฺถจําหํ อรหามิ^๔
ทุฏฺฏณฺจ อิตฺโต จ ปาปิยตรํ ฆนฺเต

“ท่านผู้เจริญ เราควรจะกล่าวถึง
บุคคลผู้ยังไม่สิ้นราคะ ซึ่งยังจิตใจให้

^๑ โป. ทุพฺพิตฺติกฺขณฺจ.

^๒ ส. ม. โป. อวิยตฺเตน.

^๓ ส. ส. ๑๕/๑๑.

^๔ โป. กรหามิ.

โย อปุปเมยฺเยสุ ตถาคเตสุ
จิตฺตํ ปโทเสติ อวิตราโค”ติ.

ประทุษร้าย ในตถาคตผู้มีพระคุณ
อันนับประมาณมิได้ ว่าเป็นผู้มีทุกข์
และว่าเป็นผู้เลวยิ่งไปกว่านี้” ดังนี้.

อิทํ สงฺกิลเสภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลเส.

พระสูตรนี้ว่า :

“อปุปเมยฺยํ ปมินฺนุโต
โกธ วิทฺวา วิกปฺปเย
อปุปเมยฺยํ ปมายินฺ”^๑
นิรุตฺตํ^๒ ตํ มณฺเฑ อภิสฺสวณฺ”ติ.^๓

“ผู้มีปัญญาในโลกนี้ ใครเล่า จะพึง
กำหนดประเมินท่านผู้มีคุณหาประ-
มาณมิได้ เราย่อมสำคัญปุถุชน
ผู้ประเมิน ผู้มีคุณหาประมาณ
มิได้นั้นว่า เป็นคนไร้ปัญญา
หาปัญญามิได้” ดังนี้.

อิทํ สงฺกิลเสภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลเส.

^๑ ส. ม. ปมาชนฺตํ.

^๒ ฉ. โป. นิรุตฺ.

^๓ ส. ส. ๑๕/๒๑๘.

พระสูตรนี้ว่า :

“ปริสสฺส หิ ชาตสฺส
 กุจารी^๑ ชายเต มุเข
 ยาย ฉินฺหฺตติ อตฺตानํ
 พาโล ทพฺภาสิยํ ภาณํ^๒

น หิ สตุถํ สุนิสิตํ
 วิสํ หลาหลํ อิว
 เอวํ วิรทุํ ปาเตติ
 วาจา ทพฺภาสิตา ยถา”ติ.

อิทํ สงฺกิลเสภาคิยํ สุตฺตํ.

“ก็วาจาหยาบเช่นกับขวานอันเป็น
 เหตุให้คนพาลผู้กล่าวคำทพภาศิต
 ตัดรอนตนเอง เกิดอยู่ในปากของ
 บุรุษผู้เกิดแล้ว.

วาจาทพภาศิตยังบุคคลผู้ผิดพลาด
 ให้ตกไปในอบายได้ ฉันทใด แต่
 ศัสตราที่ลับดีแล้ว เป็นเหมือน
 ยาพิษที่ร้ายแรงยังบุคคลผู้ผิดพลาด
 (ถูกศัสตราประหาร หรือดื่มยาพิษ)
 ให้ตกไปในอบายไม่ได้ ฉันทนั้น”
 ดังนี้.

นี้พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลเส.

พระสูตรนี้ว่า

๙๒. ^๓“โย นิหฺทियํ ปสฺสติ
 ตํ วา นิหฺทติ โย ปสฺสฺสิโย

๙๒. “ผู้ใดสรรเสริญคนที่ควรติเตียน หรือ
 ติเตียนคนที่ควรสรรเสริญ ผู้นั้น

^๑ ม. โป. กุจารี.

^๒ ส. ส. ๑๕/๒๑๘, อ. ทสก. ๒๔/๑๘๕,

พ. ส. ๒๕/๔๖๑.

^๓ ส. ส. ๑๕/๒๑๘, อ. จตุกก. ๒๑/๔,

อ. ทสก. ๒๔/๑๘๕, พ. ส. ๒๕/๔๖๑, ๔๖๒.

คุณพงษ์เพ็ญ คํารังรัตน
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิจิณาติ มุเขน โส กลี
กลีนา เตน สุขํ น วินุทติ.

อปฺปมตฺโต อยํ กลี
โย อกฺเขสุ ธนปฺราชโย
สพฺพสฺสาปิ สหาปิ อตฺตนา
อยเมว มหนตฺตโร^๑ กลี
โย สุขเตสุ มนํ ปโทสเย.

สดี^๒ สหสฺसानํ นีรพฺพุทานํ
ฉตฺตีสตี ปญฺจ จ อพฺพุทานิ
ยมรียกรหิ นีรยํ อฺเปติ
วาจํ มนญฺจ ปณิธาย ปาปกนุ”ติ.

อิทํ สงฺกิลเสภาคิยํ สุตตํ.

ย่อมก่อโทษเพราะปาก ย่อมไม่ได้
ความสุขเพราะโทษนั้น.

โทษคือการเสียทรัพย์ (อย่างเดียว)
บ้าง โทษคือการเสียทรัพย์ทั้งหมด
พร้อมทั้งตนเองบ้าง ในเพราะการ
เล่นพนันเป็นโทษเพียงเล็กน้อย(แต่)
โทษของผู้ยังใจให้ประทุษร้าย ใน
พระสுகตเจ้าจัดเป็นโทษที่ใหญ่ยิ่ง.

บุคคลตั้งวาจาและใจ อันลามกไว้
เป็นผู้มักติเตียนพระอริยเจ้า ย่อม
เข้าถึงนรกตลอดกาล แห่งอายุถึง
แสนสามสิบกพันิรัพพุทะ กับอีก
ห้าอัพพุทะ”.^๑

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลเส.

^๑ ม. มหคตโร.

^๑ อัพพุทะเป็นสังขยา อัพพุทะ ๑ มี ๐ ถึง ๖๑ ตัว.

^๒ ส. ส. ๑๕/๒๑๕, อง. จตุกก. ๒๑/๔,

อง. ทสก. ๒๔/๑๘๕, พ. ส. ๒๕/๔๖๑-๔๖๒.

พระสูตรนี้ว่า

๑“โย โลกคุณ อนุยตุโต
 โส วจสา^๒ ปริภาสติ อณฺเณ
 อสฺสทุโร กทริโย^๓ อวทณฺณ
 มจฺฉริ เปสฺสณียํ อนุยตุโต.

มุขทุคฺค วิภูต อนริย
 ภูนฺหุ ปापก ทุกกฏการิ
 ปุริสนฺต กสิ อวชาตปฺตต^๔
 มา พหุภาณิธ เนรยิโกสิ.

๕“รชมากริสี อหิตาย
 สนฺเต ครหสิ กิพฺพิสการิ
 พหุณี ทุจฺจริตานิ จริตฺวา
 กจฺฉสิ โข ปปตฺติ จิรรตฺตนฺ”ติ.

“ผู้ประกอบเนือง ๆ ในโลกคุณ
 ไม่มีศรัทธา กระด้าง ไม่รู้ความ
 ประสงค์ของผู้ขอ มีความตระหนี่
 ประกอบเนือง ๆ ในคำส่อเสียด
 ย่อมบริภาษผู้อื่นด้วยวาจา.

แน่ะคนผู้ปากร้าย พูดไม่จริง ผู้
 ไม่ประเสริฐ ผู้กำจัดความเจริญ
 ผู้ลามก ผู้กระทำความชั่ว ผู้เป็น
 บุรุษต่ำทราม ผู้เป็นคนถ้อย ผู้
 เป็นบุตรชั่ว ท่านอย่าได้พูดมาก
 ในที่นี้เลย ท่านเป็นผู้เกิดเป็น
 สัตว์นรก.

ท่าน ย่อมเกลียดชังคือกิเลสลงในตน
 เพื่อกรรมมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล ท่าน
 ผู้ทำกรรมหยาบ ยังติเตียนสัตบุรุษ
 ท่านประพฤตินุจริตเป็นอันมากแล้ว
 ย่อมไปสู่ นรกสิ้นกาลนาน” ดังนี้.

๑ บุ. ส. ๒๕/๔๖๒.

๒ ม. วจสา จ.

๓ ส. ม. อนริโย.

๔ ส. ม. โป. อวชาตกปฺตต.

๕ บุ. ส. ๒๕/๔๖๓.

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิทํ สงฺกิลเสสภากิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลเสส.

ตตถ กตมํ วาสนาภากิยํ สุตตํ?

ในบรรดาพระสูตรเหล่านั้น พระ-
สูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งวาสนา เป็น
ไฉน ?

พระสูตรนี้ว่า :

“มโนปุพฺพงคมา ธมฺมา
มโนเสฏฺฐจา มโนมยา
มนสา เจ ปสนฺนเนน
ภาสติ วา กโรติ วา
ตโต นํ สุขมเนวติ
ฉายาว อนุปายินี”ติ.^๑

“ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นประธาน
มีใจประเสริฐสุด สำเร็จด้วยใจ
ถ้าบุคคลมีใจผ่องใสแล้ว จะพูด
ก็ทำตาม จะทำก็ทำตาม แต่สุขย่อม
ไปตามบุคคลนั้น ประดุจเงามี
ปรกติไปตามฉะนั้น”.

อิทํ วาสนาภากิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
วาสนา.

๕๓. มหานาโม^๒ สกโก ภควนฺตํ
เอตทโวจ : อิทํ ภนฺเต กปิลวตฺถุ

๕๓. พระเจ้ามหานามศากยราช
กราบทูลพระผู้มีพระภาคดังนี้ว่า ข้าแต่

^๑ พุ. ธ. ๒๕/๑๕, ฉ. อนุปายินีติ.

^๒ ส. มหา. ๑๕/๔๖๓.

อิทฺฐญฺเจว ฆิตฺตญฺจ พาทุชฺฌณฺ์^๑
 อากิณฺณมฺนุสฺสํ สมฺพาทพฺพฺพหํ, โส
 โข อหํ ฆนฺเต ฆควนฺตํ วา
 ปยิรฺุปาสิตฺวา มโนภาวนีเย วา ภิกฺขุ
 สายณฺุหสมฺมํ กปิลวตฺถุํ ปวิสฺนฺโต
 ฆนฺเตนปิ หตฺถิณา สมาคจฺจามิ,
 ฆนฺเตนปิ อสฺเสน สมาคจฺจามิ,
 ฆนฺเตนปิ รเถน สมาคจฺจามิ,
 ฆนฺเตนปิ สกฺเกน สมาคจฺจามิ,
 ฆนฺเตนปิ ปุริเสน สมาคจฺจามิ, ตสฺส
 มยฺหํ ฆนฺเต ตสฺมี สมเย มุสฺสเตว
 ฆควนฺตํ อารพฺภ สติ, มุสฺสติ ฐมฺมํ
 อารพฺภ สติ, มุสฺสติ สงฺฆํ อารพฺภ
 สติ. ตสฺส มยฺหํ ฆนฺเต เอวํ โหติ,
 “อิมฺมุหิ จาหํ สายณฺุหสมเย กาลํ
 กเรยฺยํ, กา มยฺหํ^๒ คติ, โก
 อภิสมฺปฺราโย”ติ.

มา ภายิ มหานาม, มา ภายิ
 มหานาม, อปาปกํ เต มรณํ
 ภวิสฺสติ, อปาปิกา^๓ กาลกิริยา.^๔

พระองค์ผู้เจริญ พระนครกบิลพัสดุ์นี้เป็น
 พระนครมั่งคั่ง เจริญรุ่งเรือง มีผู้คนมาก
 แออัดไปด้วยมนุษย์ มีถนนคับแคบ
 หม่อมฉันนั่งใกล้พระผู้มีพระภาคหรือ
 นั่งใกล้ภิกษุทั้งหลาย ผู้เป็นที่เจริญใจแล้ว
 เมื่อเข้าไปยังพระนครกบิลพัสดุ์เวลาเย็น
 พบเห็นช้างบ้าง ม้าบ้าง รถบ้าง
 เกวียนบ้าง ผู้คนบ้างที่พลุกพล่าน,
 สมัยนั้น หม่อมฉันลืมนสติที่ปรารภระลึก
 ถึงพระผู้มีพระภาค พระธรรม พระ-
 สงฆ์. หม่อมฉันมีความดำริว่า “ถ้า
 ในเวลาเย็นนี้เรากระทำกาละลงไปคติของ
 เราจะเป็นอย่างไร อภิสัมปฺราโยภพของ
 เราจะเป็นอย่างไร” ดังนี้.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ขอ
 ถวายพระพร มหาบพิตรอย่างถ้วนเลย ๆ
 การสวรรคตอันไม่เลวทราม จักมีแต่

^๑ ส. ม. โป. พุขณฺ์.

^๒ ส. ม. มมฺสฺส.

^๓ ส. อปาปิกา เต.

^๔ ฉ. กาลกิริยา, โป. กาลมรณา กิริยา.

จตุหิ โข महानाम ऋमेहि महाबपितर
 समनुनाकतो अरियसावगो निपुपाननिनु
 होदि निपुपानपोणे निपुपानपपुगारो.
 गतमेहि जतुहि ? इठ महानाम
 अरियसावगो पुठुठे ओवेजुपुसातेन
 समनुनाकतो होदि, इतिपि सो
 गकवा ओरुं ५पेय पुठुठे गकवादि.
 ऋमे ५पेय सुंमे ५पेय अरियगनुतेहि
 सीलेहि समनुनाकतो होदि ओखणुतेहि
 ५पेय समाठिसंवतुतनिगेहि. सेयुठापि
 महानाम रुकुओ पाजिननिनु
 पाजिनपोणे पाजिनपपुगारो, सो
 मुलजुनिनु^१ गतमेन पपुतेयुयादि. येन
 गनुते निनुणे येन पोणे येन
 पपुगारोदि. ओवेमेव ओ महानाम
 इमेहि जतुहि ऋमेहि समनुनाकतो
 अरियसावगो निपुपाननिनु होदि
 निपुपानपोणे निपुपानपपुगारो. मा
 गायि महानाम, मा गायि महानाम,
 ओपापुगं ते मरुणं गविसुसुदि,
 ओपापुका गालगिरिया”दि.

มหาบพิตร กาลกิริยาอันไม่เลวทราม
 จักมีแต่มหาบพิตร. ดูกรมหาบพิตร
 พระอริยสาวกผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ แล
 ย่อมโน้มไปในพระนิพพาน โอนไปใน
 นิพพาน เจื่อมไปในนิพพาน. ด้วย
 ธรรม ๔ เป็นไฉน? ดูกรมหาบพิตร
 พระอริยสาวกในศาสนานี้เป็นผู้ประกอบ
 พร้อมด้วยสัทธาอันไม่หวั่นไหวในพระ-
 พุทธเจ้าว่า อิติปิโส ภควา อรหุ ๕ปเย
 พุठุठे गकवादि. ในพระธรรม ๫ล
 ในพระสงฆ์ ๫ล ย่อมเป็นผู้ประกอบ
 พร้อมด้วยศีลที่พระอริยเจ้าใคร่แล้วไม่ขาด
 ๫ล เป็นไปเพื่อสมาธิ. ดูกรมหาบพิตร
 เปรียบเหมือนต้นไม้ โอนไปด้านปราจัน
 เจื่อมไปด้านปราจัน เอนไปทางด้าน
 ปราจัน ต้นไม้นั้นมีรากขาดแล้ว จะพืง
 ล้มไปทางทิศไหน. ก็พืงล้มไปทางทิศที่
 ต้นไม้โน้มโน้มโอนไป พระเจ้าข้า. ดูกร
 มหาบพิตร พระอริยสาวกผู้ประกอบด้วย
 ธรรม ๔ เหล่านี้ ย่อมโน้มไปใน
 พระนิพพาน เอนไปในพระนิพพาน
 เจื่อมไปในพระนิพพานเหมือนอย่างนั้นแล.

^๑ ส. ม. มูลหิ ฉินโน, โป. มูล ฉินโน.

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงค์ตัน
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ดูกรมหาบพิตร พระองค์อย่างกลัวเลย
มหาบพิตรพระองค์อย่างกลัวเลย, การ
สรวรรคอันไม่เลวทราวมัจฉะมีแก้มหาบพิตร
กาลกิริยาอันไม่เลวทราวมัจฉะมีแก้มหา-
บพิตร” แล.

อิทํ वासनाภาคियं सुतुत्तं.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
वासना.

พระสูตรนี้ว่า :

“สุขกามานิ ภูตานิ
โย ทณฺฑเนน น หีสติ
อตตโน สุขเมसानโน
เปจฺจ โส ลภเต สุขน”ติ.^๑

“ผู้ใดเมื่อแสวงหาความสุขแก่ตนเอง
ไม่เบียดเบียนสัตว์ทั้งหลาย ผู้ใคร่
สุขด้วยอาชญา ผู้นั้นละโลกไปแล้ว
ย่อมได้ความสุข” ดังนี้.

อิทํ वासनाภาคियं सुतुत्तं.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
वासना.

พระสูตรนี้ว่า :

“คฺุณฺณนฺเจ ตรมานานํ
อุชฺฐํ กจฺจติ ปุญฺคโว

“ถ้าเมื่อโคทั้งหลาย ว่ายข้ามแม่น้ำ
ไป โคหัวหน้าฝูงว่ายตรง เมื่อโค

^๑ พุ. ธ. ๒๕/๓๒.

สพพา ต้า อุษุ คจจนฺติ
เนตเต อุษุ คเต สติ.

เอวเมว มนุสเสสุ
โย โหติ เสฏฺฐสมฺมโต

โส สเจ^๑ ฌมฺมํ จรติ
ปกเว อิตรา ปชา

สพพํ รฏฺจํ สุขํ เสติ
ราชา จ โหติ ฌมฺมิโก”ติ.^๒

อิทํ วาสนาภาคิยํ สุตตํ.

ผู้นำฝูงว่ายตรงอย่างนี้ โศทั้งหมด
ก็ย่อมว่ายตรงไปตามกัน.

ในมนุษย์ทั้งหลายก็เหมือนกัน ผู้ใด
ได้รับสมมติแต่งตั้งให้เป็นใหญ่ ถ้า
ผู้นั้นประพฤติเป็นธรรม ประชา-
ชนนอกนี้ ก็ประพฤติเป็นธรรม
โดยแท้ ถ้าพระราชอาผู้เป็นใหญ่
ตั้งอยู่ในธรรม รัฐก็ย่อมอยู่เป็นสุข
ทั่วกัน” ดังนี้.

นี้เป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่ง
วาสนา.

๕๔. ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ
เชตวนเ อนาถปิณฑิกสุส อาราเม.
เตน^๓ โข ปน สมเยน สมฺพหุลา
ภิกขุ ภควโต จีวรกมฺมํ กโรนฺติ
“นิฏฺฐิตจิวโร ภควา เตมาสจฺจเยน
จาริกํ ปกฺกมิสฺสตี”ติ. เตน โข ปน

๕๔. พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ
พระเชตวันอารามของอนาถปิณฑิก-
เศรษฐีใกล้กรุงสาวัตถี. ก็สมัยนั้นแล
ภิกษุหลายรูปกระทำจีวรกรรม แต่
พระผู้มีพระภาคด้วยตั้งใจว่า “พระผู้มี
พระภาคมีจีวรกรรมสำเร็จแล้ว จักเสด็จ

^๑ โป. สී. โส เจว.

^๒ อจ. จคฺกภ. ๒๑/๕๕, พุ. ชา. ๒๗/๑๕๑.

^๓ ส. มหา. ๑๕/๔๓๕.

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สมเยน อีสิตตปุราณา ถปตโย^๑
 สาเกตเต^๒ ปฏิวสนติ เกนจิ เทว
 กรณียเณ. อสฺโสสุ โข อีสิตตปุราณา
 ถปตโย “สมพหุลา กิร ภิกขุ
 ภควโต จีวรกมฺม กโรนฺติ
 ‘นิฏฺฐิตจิวโร ภควา เตมาสจฺจเยน
 จาริกํ ปกุกมิสฺสตี”ติ.

อถ โข อีสิตตปุราณา ถปตโย
 มคฺเค ปุริสํ จเปสุ “ยทา ตวํ
 อมฺโภ ปุริส ปสฺเสยฺยาสี ภควนฺตํ
 อากจฺฉนฺตํ อรหฺนฺตํ สมฺมาสมฺพุทฺธํ,
 อถ อมฺหากํ อารโจะยฺยาสี”ติ.
 ทวีหตีหํ จิตฺโต โข โส ปุริโส
 อทุกฺส ภควนฺตํ ทูรโตว อากจฺฉนฺตํ,
 ทิสฺวาน เยน อีสิตตปุราณา
 ถปตโย เตนุปลงฺกมิ, อุปฺสงฺกมิตฺวา
 อีสิตตปุราณา ถปตโย เอตทโวจ
 “อโย โส ภนฺเต^๓ ภควา อากจฺฉติ

จาริกไปโดยสว่างไป ๓ เดือน”. ก็สมัยนั้น
 ช่างไม้ชื่อว่าอิสิตตตะ และชื่อว่าปุราณะ
 อาศัยอยู่ในหมู่บ้านสาเกตด้วยกรรมกิจ
 บางอย่าง. ครั้นช่างไม้อิสิตตตะและ
 ปุราณะได้ยินแล้วว่า “ได้ฟังมาว่า พวก
 ภิกษุมารูปด้วยกันกระทำจิวรกรรมแต่
 พระผู้มีพระภาคด้วยคิดว่า ‘พอจิวรกรรม
 เสร็จแล้ว พระผู้มีพระภาคจักเสด็จจาริก
 โดยสว่างไปอีก ๓ เดือน”.

ครั้งนั้นแล ช่างไม้ชื่ออิสิตตตะและ
 ปุราณะ จัดคนไว้ในหนทางด้วยสั่งว่า
 “ดูกรบุรุษผู้เจริญ เมื่อใดท่านเห็นพระ-
 ผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
 เสด็จมา เมื่อนั้นรีบบอกแก่เรา”. บุรุษ
 นั้นยืนคอยอยู่ ๒-๓ วันก็ได้เห็นพระผู้มี
 พระภาคเจ้าเสด็จมาแต่ไกล, ครั้นเห็น
 แล้วจึงเข้าไปหาช่างไม้ชื่ออิสิตตตะและ
 ปุราณะแล้วได้บอกว่า “ดูกรผู้เจริญ
 พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
 กำลังเสด็จมา, ขอท่านทั้งหลายจงทราบ

^๑ โป. กหปตโย.

^๒ สาเกต (ส. มหา. ๑๕/๔๓๕).

^๓ ส. ม. โป. อโย ภนฺเต.

อรหิ์ สมุมาสมพุทุโธ, ยสสุทานิ กาลิ มณณณกา”ติ.

กาลอันควรรในบัดนี้เกิด”.

อถ โข อีสิตตปุราณา ถปตโย
เยน ภควา เตนุปลงุมิสสุ,
อุปลงุมิตวา ภควนุตติ อภิวาเทตวา
ภควนุตติ ปฎิจิโต ปฎิจิโต ออนุพนธิสสุ.
อถ โข ภควา มคคา โอกกมม
เยน อณนตร รุกขมุล เตนุปลงุมิ,
อุปลงุมิตวา ปณนตเต อาสเน
นีสิติ. อีสิตตปุราณา ถปตโย
ภควนุตติ อภิวาเทตวา เอกมนุตติ
นีสิติสสุ, เอกมนุตติ นีสินุนา โข
อีสิตตปุราณา ถปตโย ภควนุตติ
เอตทไวจु :

ครั้งนั้น ช่างไม้ชื่ออีสิตตตะและชื่อ
ปุราณะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค, ถวาย
บังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว เดินตาม
พระผู้มีพระภาคไปข้างพระปฤษฎางค์.
ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงแวงจาก
หนทางเสด็จเข้าไปยังควงไม้แห่งหนึ่งแล้ว
ประทับนั่งบนอาสนะที่เขาปลาดถวาย.
ช่างไม้อีสิตตตะและปุราณะถวายบังคม
พระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง, ครั้นแล้วได้กราบทูลคำนี้
กะพระผู้มีพระภาคว่า

ยทา มยิ ภนุเต ภควนุตติ
สุโณม “สาวตติยา โกสเลสุ จาริกิ
ปกุกมิสสุตติ”ติ, โหติ โน ตสุมิ สมเย
อนตตมนตา โหติ โทมนสสุ “ทุเร
โน ภควา ภวิสสุตติ”ติ. ยทา ปน
มยิ ภนุเต ภควนุตติ สุโณม
“สาวตติยา โกสเลสุ จาริกิ
ปกุกนุโต”ติ, โหติ โน ตสุมิ สมเย
อนตตมนตา โหติ โทมนสสุ “ทุเร

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็เวลาใด
ข้าพระองค์ทั้งหลายได้ฟังข่าวพระผู้มี-
ภาคว่า “จักเสด็จจาริกจากเมืองสาวัตถี
ไปแคว้นโกศล” เวลานั้น ข้าพระองค์
ทั้งหลายมีความเสียใจน้อยใจว่า “พระผู้มี
พระภาคจักเสด็จห่างเราทั้งหลายไป”. ก็
เวลาใด พวกข้าพระองค์ได้ฟังข่าว
พระผู้มีพระภาคว่า “เสด็จจาริกจากเมือง
สาวัตถีไปแคว้นโกศลแล้ว” เวลานั้น

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑-๒๕-๑๒-๑๒๕

โน ภควา”ติ ฯเปฯ.

ยทา ปน มยํ ภนฺเต ภควนฺตํ
 สุโณม “กาสิสุ มคเชสุ” จาริกํ
 ปกุกมิสฺสตี”ติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย
 อนตฺตมนตา โหติ โทมณฺสํ “ทฺูเร
 โน ภควา ภวิสฺสตี”ติ. ยทา ปน
 มยํ ภนฺเต ภควนฺตํ สุโณม “กาสิสุ
 มคเชสุ จาริกํ ปกุกนฺโต”ติ, อนปฺปกา
 โน ตสฺมี สมเย อนตฺตมนตา โหติ
 อนปฺปกํ โทมณฺสํ “ทฺูเร โน
 ภควา”ติ.

ยทา ปน มยํ ภนฺเต ภควนฺตํ
 สุโณม “มคเชสุ กาสิสฺสุ” จาริกํ
 ปกุกมิสฺสตี”ติ, โหติ โน ตสฺมี
 สมเย อตฺตมนตา โหติ โสมนฺสํ
 “อาสนฺนเน โน ภควา ภวิสฺสตี”ติ.

ข้าพระองค์ทั้งหลาย มีความเสียใจน้อยใจ
 ว่า “พระผู้มีพระภาคเสด็จห่างเราทั้งหลาย
 ไปแล้ว” ฯลฯ.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็เวลาใด
 ข้าพระองค์ทั้งหลาย ได้ฟังข่าวพระผู้มี-
 พระภาคว่า “จักเสด็จจาริกจากแคว้น
 กาสีไปในแคว้นมคธ” เวลานั้น ข้า-
 พระองค์ทั้งหลาย มีความเสียใจน้อยใจว่า
 “พระผู้มีพระภาคจักเสด็จห่างเราทั้งหลาย
 ไป”. เวลาใดได้ฟังข่าวพระผู้มีพระภาคว่า
 “เสด็จจาริกจากแคว้นกาสีไปในแคว้น
 มคธแล้ว” เวลานั้นข้าพระองค์ทั้งหลาย
 มีความเสียใจน้อยใจเป็นอันมากกว่า “พระ-
 ผู้มีพระภาคเสด็จห่างเราทั้งหลายไปแล้ว”.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็เวลาใด
 ข้าพระองค์ทั้งหลาย ได้ฟังข่าวพระผู้มี
 พระภาคว่า “จักเสด็จจาริกจากแคว้น
 มคธไปในแคว้นกาสี” เวลานั้น ข้า-
 พระองค์ทั้งหลาย มีความดีใจปลื้มใจว่า

๑ ไป. กาสีหิ มคเชสุ, กาสีหิ มคเช
 (ส. มหา. ๑๕/๔๓๗).

๒ ไป. มคเชหิ กาสิสฺ, มคเชหิ กาสี
 (ส. มหา. ๑๕/๔๓๘).

ยทา ปน มยั ฆนเต ภควนตํ
 สุโณม “มคเชสุ กาสีสุ จาริกํ
 ปกุกนโต”ติ, โหติ โน ตสฺมี สมเย
 อตฺตมนตา โหติ โสมนสฺส “อาสนฺเน
 โน ภควา”ติ ฯเปฯ.

ยทา ปน มยั ฆนเต ภควนตํ
 สุโณม “โกสเลสุ สาวตฺถิ^๑ จาริกํ
 ปกุกมิสฺสตี”ติ. โหติ โน ตสฺมี สมเย
 อตฺตมนตา โหติ โสมนสฺส “อาสนฺเน
 โน ภควา ภวิสฺสตี”ติ.

ยทา ปน มยั ฆนเต ภควนตํ
 สุโณม “สาวตฺถิยํ วิหฺรติ เขตวเน
 อนาถปิณฑิกสฺส อารามे”ติ. โหติ
 อนปฺปกา โน ตสฺมี สมเย อตฺตมนตา,
 โหติ อนปฺปกํ โสมนสฺส “อาสนฺเน
 โน ภควา”ติ.

“พระผู้มีพระภาคจักใกล้เราทั้งหลาย
 เข้ามา”. เวลาใดได้ฟังข่าวพระผู้มีพระ-
 ภาคว่า “เสด็จจาริกจากแคว้นมคธ ไป
 ในแคว้นกาสิแล้ว” เวลานั้นข้าพระองค์
 ทั้งหลาย มีความดีใจปลื้มใจว่า “พระผู้มี
 พระภาคใกล้เราทั้งหลายเข้ามาแล้ว”.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็เวลาใด
 ข้าพระองค์ทั้งหลายได้ฟังข่าวพระผู้มี
 พระภาคว่า “จักเสด็จจาริกสู่พระนคร
 สาวตฺถิจากแคว้นโกศล”. เวลานั้น
 ข้าพระองค์ทั้งหลายมีความดีใจปลื้มใจว่า
 “พระผู้มีพระภาคจักใกล้เราทั้งหลายเข้า-
 มา”.

เวลาใดข้าพระองค์ทั้งหลายได้ฟัง
 ข่าวพระผู้มีพระภาคว่า “ประทับอยู่ ณ
 พระวิหารเขตวันอารามของท่านอนาถ-
 ปิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวตฺถิ”.
 เวลานั้น ข้าพระองค์ทั้งหลายมีความดีใจ
 ปลื้มใจเป็นอันมากกว่า “พระผู้มีพระภาค
 ใกล้เราแล้ว” ดังนี้.

^๑ ส. ม. โกสเลสุ สาวตฺถิยํ โกสเลหิ สาวตฺถิ
 (ส. มหา. ๑๕/๔๗๕).

ตสฺมาติห ฅปตโย สมฺพาโร
 ฅรราวาสโร ราชปโต, อพฺโภกาโส
 ปพฺพชฺชา, อลณฺจ ปน โว ฅปตโย
 อปฺปมาทายาติ. อตฺถิ โข โน
 ฅนฺเต เอตมฺหา สมฺพาธา อณฺโณ
 สมฺพาโร สมฺพาธตโร เจว สมฺพาธ-
 สงฺขาตตโร จาติ. กตโม ปน โว
 ฅปตโย เอตมฺหา สมฺพาธา อณฺโณ
 สมฺพาโร สมฺพาธตโร เจว สมฺพาธ-
 สงฺขาตตโร จาติ.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกร
 ช่างไม้ทั้งหลาย เพราะเหตุฉะนั้นแหละ
 ฅรราวาสคับแคบ เป็นทางมาแห่งธฺลี,
 บรรพชาปลอดโปร่ง, ท่านทั้งหลาย
 ไม่ควรประมาท. ช่างไม้ทูลถามว่า
 ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ความคับแคบ
 อย่างอื่นที่เป็นความคับแคบกว่า และที่
 นับว่าเป็นความคับแคบยิ่งกว่า ความ
 คับแคบนี้มีอยู่หรือหนอ. พระผู้มีพระภาค
 ตรัสว่า ดูกรช่างไม้ทั้งหลาย ก็ความ
 คับแคบอย่างอื่นที่เป็นความคับแคบกว่า
 และที่นับว่าเป็นความคับแคบยิ่งกว่าความ
 คับแคบนี้เป็นไฉน.

อิธ มยฺ ฅนฺเต ยทา ราชา
 ปเสนทิ โกลโล อุกฺขานภุมฺมิ
 นิยฺยาตฺถกาโม^๑ โหติ, เย เต รณฺโณ
 ปเสนทิสฺส โกลลสฺส นาคา
 โอปายฺหา, เต กปฺเปตฺวา ยา ตา
 รณฺโณ ปเสนทิสฺส โกลลสฺส
 ปชาปติโย ปิยา มนาปา, ตา^๒ เอกํ
 ปุโรโต เอกํ ปจฺจโต นิสฺสิทาเปม,

ช่างไม้ทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
 ขอประทานพระวโรกาส เมื่อใดพระเจ้า-
 ปเสนทิโกศลมีพระราชประสงค์จะเสด็จ
 ออกไปยังพระราชอุทยาน เมื่อนั้น
 ข้าพระองค์ทั้งหลายต้องกำหนดข้างทรง
 ของพระเจ้าปเสนทิโกศล แล้วให้พระ-
 ชายาซึ่งเป็นทีโปรดปรานเป็นที่พอพระ-
 ราชหฤทัยของพระเจ้าปเสนทิโกศล

^๑ ส. ม. คนตุคาโม.

^๒ ส. ม. ตาส.

ตาส์ โข ปน ภนฺเต ภคินี
 เอวรฺโป คนฺโธ โหติ. เสยฺยถาปิ
 นาม คนฺธกรณฺทกสฺส ตาวเทว
 วิวริยมาณสฺส, ยถา ตํ ราชกณฺฎานํ^๑
 คนฺธเรณ วิภูสิตานํ. ตาส์ โข ปน
 ภนฺเต ภคินี เอวรฺโป กายสมฺผลฺโส
 โหติ, เสยฺยถาปิ นาม ตูลปิจุโน
 วา กปฺปาสปิจุโน วา, ยถา ตํ
 ราชกณฺฎานํ สุขเขตฺตานํ. ตสฺมี โข
 ปน ภนฺเต สมเย นาโคปิ รกฺขิตพฺโพ
 โหติ, ตาปิ ภคินีโย รกฺขิตพฺพา
 โหนติ, อตฺตทาปิ รกฺขิตพฺโพ โหติ.
 น โข ปน มยฺ ภนฺเต อภิชานาม
 ตาสฺ ภคินีสุ ปาปกํ จิตฺตํ
 อุปฺปาเทนฺตา,^๒ อยฺ โข โน ภนฺเต
 เอตมฺหา สมฺพาธา อญฺเวย สมฺพาโร
 สมฺพาธตโร เจว สมฺพาธสงฺฆาตฺตโร
 จาติ.

ตสฺมาติห ถปฺตโย สมฺพาโร
 ฆรราวาส ราชปถ, อพฺโภกาโส
 ปพฺพชฺชา. อลญฺจ ปน โว ถปฺตโย

ประทับข้างหน้าพระองค์หนึ่ง ข้างหลัง
 พระองค์หนึ่ง, กลิ่นของพระชายาเหล่านั้น
 เป็นอย่างนี้. คือเหมือนกลิ่นของนางราช-
 กัญญาผู้ประพรมด้วยของหอม ดังขวด
 น้ำหอมที่เขาเปิดในขณะนั้น. การสัมผัส
 กายของพระชายาเหล่านั้นเป็นอย่างนี้
 คือเหมือนกายสัมผัสของนางราชกัญญา
 ผู้ดำรงอยู่ในความสุข ดังปยุ่นหรือ
 ปยุ่นฝ้าย. ก็ในสมัยนั้น แม้ข้างเข้าพระองค์
 ทั้งหลาย ก็ต้องระวัง แม้พระชายา
 เหล่านั้น เข้าพระองค์ทั้งหลายก็ต้อง
 ระวัง, แม้ตนเองเข้าพระองค์ก็ต้องระวัง.
 ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ทั้งหลาย
 ไม่รู้สึกว่ายังจิตอันลามกให้บังเกิดขึ้น
 ในพระชายาเหล่านั้นเลย, ข้อนี้แล คือ
 ความคับแค้นอย่างอื่นที่เป็นความคับแค้น
 กว่า และที่นับว่าเป็นความคับแค้นยิ่ง
 กว่า ความคับแค้นนี้.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกร
 ช่างไม้ทั้งหลาย เพราะเหตุฉะนั้นแหละ
 ฆรราวาส จึงคับแค้น เป็นทางมาแห่งธฺลี

^๑ ส. ม. โป. ราชารเหณ.

^๒ อุปฺปาเทตา (ส. มหา. ๑๕/๔๔๐). โป. อุปฺปาเหม.

คุณพงษ์เพ็ญ คำรงรัตน์
 สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อปุปมาทาย.

จตุหิ โข ถปตโย ฌมเมหิ สมนุหาคโต
อริยสาวโก โสตาปนุโน โหติ
อวินิปาตธมโม นียโต สมุโพธิปรายโน.

กตเมหิ จตุหิ ? อิธ ถปตโย
สุตฺวา อริยสาวโก พุทฺเธ อเวจฺจป-
ปสาเทน สมนุหาคโต โหติ อิติปิ
โส ภควา อรหํ ๗เปฯ พุทฺโธ
ภควาติ. ฌมเม ๗เปฯ สงฺฆเม ๗เปฯ
วิคตมฺลฺลจฺเณเรน เจตฺสา อการํ
อชฺฌาวสฺติ มุตฺตจาโค ปยตปาณิ
โวสุสฺส
อปฺปฏิวิภตฺตํ. อิมหิ โข ถปตโย จตุหิ
ฌมเมหิ สมนุหาคโต อริยสาวโก
โสตาปนุโน โหติ อวินิปาตธมโม
นียโต สมุโพธิปรายโน.

บรรพชาปลอดโปร่ง. ก็ท่านทั้งหลาย
ควรทำความไม่ประมาท.

ดูกรช่างไม้ทั้งหลาย อริยสาวกผู้ประกอบ
ด้วยธรรม ๔ ประการแล เป็นพระ-
โสดาบัน มีความไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา
เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ในเบื้องหน้า.

ธรรม ๔ ประการเป็นไฉน? ดูกร
ช่างไม้ พระอริยสาวกผู้ได้สดับแล้วใน
ธรรมวินัยนี้ ประกอบด้วยความเลื่อมใส
อันไม่หวั่นไหวในพระพุทฺธเจ้า ว่า
อิติปิโส ภควา อรหํ ๗เปฯ พุทฺโธ
ภควาติ. ในพระธรรม ๗๗ ใน
พระสงฆ์ ๗๗ มีใจปราศจากความ
ตระหนี่อันเป็นมลทิน มีจาคะอันปล่อยแล้ว
มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่
การขอ ยินดีในการแบ่งทาน อยู่
ครองเรือน. ดูกรช่างไม้ อริยสาวกผู้
ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ เหล่านี้
แล เป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่ำ
เป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ใน
เบื้องหน้า.

คุณพงษ์เพ็ญ คัมภีร์รัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตุเมห โข ฅปตโย พุทุเช
 อเวจจปุปสาเทน สมณฺหาคตา อิติปิ
 โส ภควา อรหํ ฅเปย พุทุโ
 ภควาติ. ฅมฺเม ฅเปย สงฺฆเม ฅเปย
 ยํ โข ปน กิณฺจิกุเล เทยฺยฅมฺมํ,
 สพุพํ ตํ อปฺปฏิวิภตฺตํ สีลวณฺเตหิ
 กัลยาณฅมฺเมหิ, ตํ กิ มณฺดถ
 ฅปตโย กติวิธา เต โกสเลสุ
 มนุสฺสา เย ตุมฺหากํ สมสมา ยทิตํ
 ทานสํวิภาเคหิติ.

ลาภา โน ภนฺเต, สุลทฺธํ โน
 ภนฺเต, เยสํ โน ภควา เอวํ
 ปชานาติติ.

อิทํ วาสนาภากิยํ สุตฺตํ.

ดูกรช่างไม้ ท่านทั้งหลายประกอบ
 ด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวใน
 พระพุทธเจ้าว่า อิติปิ โส ภควา อรหํ
 ฅลย พุทุโ ภควา. ในพระธรรม ฅลย
 ในพระสงฆ์ ฅลย ก็ไทยธรรมสิ่งหนึ่ง
 สิ่งใดมีอยู่ในตระกูล ท่านทั้งหลายผู้มีศีล
 มีกัลยาณธรรมยังไม่ได้เจเล็ยไทยธรรม
 นั้นทั้งหมด, ท่านทั้งหลายจะสำคัญ
 ความข้อนั้นเป็นไฉน เหมือนอย่าง
 พวกมนุษย์ในแคว้นโกศลมีเท่าไร ท่าน
 ทั้งหลายก็เจเล็ยแบ่งให้เท่า ๆ กัน.

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ เป็นลาภของ
 ข้าพระองค์ทั้งหลาย ข้าพระองค์ทั้งหลาย
 ได้ดีแล้วที่พระผู้มีพระภาคทรงทราบ
 พฤติการณอย่างนี้ของข้าพระองค์ทั้ง
 หลาย.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 วาสนา.

คุณพงษ์เพ็ญ คํารัตน์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระสูตรนี้ว่า

๙๕. “เอกปุพฺพํ จชิตฺวาน^๑
 สหสฺสํ กปุพฺพโกฏฺเวย
 เทเว เจว มนุสฺเส จ
 เสเสน ปุณฺนิพฺพุโต”ติ.

อิทํ วาสนาภาคิยํ สุตฺตํ.

๙๕. “เพราะสละดอกไม้ดอกเดียว (บูชา
 ด้วยดอกไม้ดอกเดียว) จึงมีอรรถภาพ
 ถึงพันอรรถภาพ ในเทวดาและมนุษย์
 สิ้นโกฏิกัป ปุณฺนิพพานแล้วด้วย
 อนุภาทิสสนิพพานธาตุ”.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 วาสนา.

พระสูตรนี้ว่า

“อสุสฺสตุเถ หริโตภาเส
 สํวิรุพฺพหฺมุหิ ปาทเป
 เอกํ พุทฺธคตํ สณฺณํ
 อลภี” ห^๒ ปติสฺสโต.^๓

อชฺช ตีสํ ตโต กปุปา
 นาภิชานามิ ทฺถคฺคตีสึ
 ติสฺโส วิชฺชา สจฺฉิกตา

“เราเป็นผู้มีสติสมบูรณ์ ได้สัญญา
 อันสหระต ด้วยพุทธานุสติอันหนึ่ง
 ที่ควงอัสสัดตพฤกษ์ อันสว่างไสว
 ด้วยสี่เขี้ยวขึงออกงามดี.

บัดนี้เป็นกัปที่ ๓๐ แต่กัปนั้นเรา
 ไม่รู้จักทุกติเลย วิชชา ๓ เรา
 กระทำให้แจ้งแล้ว เพราะอบรม

^๑ ม. ยชิตฺวาน โป. ปุชิตฺวาน.

^๒ ม. อลภิตฺตํ.

^๓ พุ. เถร. ๒๖/๓๐๓.

ตสฺสา สมฺมาย วาสนา”ติ.

สัญญา อัสสหฺรคตด้วยพุทธานุสติ
นั้น”.

อิทํ วาสนาภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรอันเป็นไปในส่วนแห่ง
วาสนา.

พระสูตรนี้ว่า

“ปิณฑาย โกสลํ ปุริ
ปาวิสิ อคฺคปุกฺคโล
อนุกมฺปกิ ปุเรภตฺตํ
ตณฺหานิฆาตโก มุณี.

“พระมุนีเจ้าผู้เป็นอัครบุคคลทรงฆ่า
ตัณหาได้แล้ว มีพระทัยกรุณา
ก่อนแต่ภักตร์ เสด็จเข้าสู่โกศลรัฐ
เพื่อบิณฑบาต.

ปุริสสฺส วฏฺสโก หตฺถ
สพฺพปุเปเห” ลงฺกโต
โส อทฺทสาสิ สมฺพุทฺธํ
ภิกฺขุสงฺฆปรกฺขตํ.

เขา (บุรุษผู้หนึ่ง) มีพวงมาลัยอยู่ใน
มือ ประดับด้วยดอกไม้ทุกชนิด
ได้เห็นพระสัมพุทธเจ้า ผู้มีหมู่ภิกษุ
แวดล้อม. ทรงพระดำเนินไปทาง
ถนนหลวง เป็นผู้อันเทวดาและ
มนุษย์บูชาแล้ว (เขา) มีใจร่าเริง
ทำจิตใจให้เลื่อมใส จึงเข้าไปเฝ้า
พระสัมพุทธเจ้า.

ปวิสนตํ ราชมคฺเคน
เทวมานุสฺสปุชิตํ^๑
หฺมฺโจ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา
สมฺพุทฺธมฺปสงฺกมิ.

เขาเลื่อมใสได้น้อมนำพวงมาลัยนั้น
อันมีกลิ่นหอมมีสีงาม น่ารื่นรมย์ใจ

โส ตํ วฏฺสกํ สุรภี
วณฺณวณฺตํ มโนรมํ

^๑ โป. เทวมานุสฺสปุชิตํ.

สมพุทฺธสฺสอุปนาเมสิ

ปสนฺโน เสหิ ปาณิกิ.

ตโต อคฺคิสิขา วณฺณา

พุทฺธสฺส ลปนฺนตรา

สทฺสสรฺสี วิชฺชุนฺนํ

โอกกา นิกฺขมิ อานนา.

ปทกฺขิณํ กริตฺวาน

สีเส อาทิจฺจนฺธฺโน

ติกฺขตฺตํ ปรีวตฺเตตฺวา

มฺุทฺธนฺนตราชยถ.

อิทํ ทิสฺวา อจฺจริยํ

อพฺภูตํ โลมฺหฺสนํ

เอกํสํ จีวรํ กตฺวา

อานนฺโท เอตทพฺุริ.

โก เหตุ สิตกมฺมสฺส

พฺุยากรโรหิ มหามฺุเน^๑

ธมฺมาโลโก ภวิสฺสติ

กขฺมํ วิตร โน มฺุเน.

เข้าถวายพระสัมพุทธเจ้าด้วยมือของ
ตน.

พระรัศมีเปลวเพลิงออกจากรหว่าง
พระโอษฐ์ทั้งข้างล่างข้างบน ของ
พระพุทธเจ้า พระรัศมีตั้งพันออก
จากพระโอษฐ์ดุจสายฟ้า.

เพราะเขากระทำประทักษิณเวียน-
ขวา พระองค์ผู้แผ่พันธุ์พระอาทิตย์
๓ รอบ พระรัศมีจึงหายไปทาง
พระเศียร.

พระอานนทเห็นอัศจรรย์นี้แล้วเกิด
ขนพองสยองเกล้า กระทำจีวร
เฉวียงบ่าข้างหนึ่งจึงกราบทูลว่า.

ข้าแต่พระ महามุณี ขอพระองค์จง
โปรดพยากรณ์ว่าอะไรเป็นเหตุให้
ทรงกระทำการแย้มพระโอษฐ์แสง
สว่างแห่งธรรมจักร ขอพระมุณีจง
บรรเทาความสงสัยของข้าพระองค์
ด้วยเถิด.

^๑ ไป. ...มุณี.

ยสุส ตํ สพพชมุเมสุ
สทา ฌาณํ ปวตฺตติ
กงฺขี เวมตฺติกํ เถรํ
อาณนฺทํ เอตทพฺรวิ.

พระผู้มีพระญาณเป็นไปในธรรม
ทั้งปวงทุกเมื่อ ได้ตรัสพระดำรัสนี้
กะพระอาณนทเถระผู้มีความเคลือบ
แคลงสงสัยว่า.

โย โส อาณนฺท ปุริโส
มยิ จิตฺตํ ปสาทยิ
จตุราสีติกปฺปานิ
ทุกฺกตฺตี น คมิสฺสติ.

อาณนทบุรุษนั้นใจผู้ทำให้เลื่อม-
ใสในเรา (เขา) จักไม่ไปสู่อุคติ
ตลอด ๘๔ กัป.

เทเวสุ เทวโสภกํ
ทิวพํ รชชํ ปสาสิย
มฺนุเชสุ มฺนุชินฺโท
ราชา รฏฺเฐ ภาวิสฺสติ.

จักปกครองทิพยสมบัติ อันมีความ-
งามเลิศในหมู่เทพ ในหมู่มนุษย์
ก็จักเป็นพระราชจอมมนุษย์ ใน
แคว้นแคว้น.

โส จริมํ ปพฺพชิตฺวา
สจฺฉิกตฺวา จ^๑ ฐมฺมตํ
ปจฺเจกพฺพุทฺโธ ธฺตฺราโค
วฏฺฐโก นาม ภาวิสฺสติ.

ในภพสุดท้าย เขาจักออกบวชแล้ว
กระทำให้แจ้งซึ่งจตุสัจธรรม เป็น
พระปัจเจกพุทธเจ้า ผู้มีรากะอัน
กำจัดแล้ว จักมีนามว่าพระวฏฐก
ปัจเจกพุทธเจ้า.

นตฺถิ จิตฺเต ปสนฺนํมฺหิ
อฺปฺปกานาม ทกฺขิณา

เมื่อจิตเลื่อมใสในพระตถาคตสัมมา-
สัมพุทธเจ้า หรือในพระสาวกของ

๑ ม. สจฉิกคฺวาน.

๘
๗
๖
๕
๔
๓
๒
๑

ตถาคเต วา สมพุทฺฐเ
 อถ วา ตสฺส สาวเก.^๑

เอวํ อจินฺตียา พุทฺธา
 พุทฺธธมฺมา อจินฺตียา
 อจินฺตียเ ปสนฺนํ
 วิปาโก โหติ อจินฺตโย”ติ.^๒

อิทํ วาสนาภาคิยํ สุตฺตํ.

พระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั้น ทักซิณา
 ชื่อว่ามีผลน้อย ย่อมไม่มี.

พระพุทธเจ้าทั้งหลาย เป็นอจินไตย
 อย่างนี้ พระธรรมของพระพุทธ-
 เจ้าทั้งหลายก็เป็นอจินไตย วิบาก
 ของผู้ที่เสื่อมใสแล้ว ในพระพุทธ
 พระธรรมอันเป็นอจินไตย ก็เป็น
 อจินไตย”.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 वाสนा.

พระสูตรนี้ว่า

๙๖. “อิธํ ภิกฺขเว เอกจฺจํ
 ปุคฺคํ ปสนฺนจิตฺตํ เอวํ เจตสา
 เจโต ปริจฺจ ปชานามิ (ยถา โข อยํ
 ปุคฺคโล อิริยติ, ยถจ ปฏิปทํ
 ปฏิปนฺโน, ยถจ มคฺคํ สมารุโหห).^๓
 อิมมฺหิ จายํ สมเย กาลํ กเรยฺย,

๙๖. “ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรา
 กำหนดรู้ด้วยจิตซึ่งจิตของบุคคลบางคนใน
 โลกนี้ ผู้มีจิตผ่องใสด้วยจิตอย่างนี้แล้ว
 (บุคคลนี้ ย่อมดำเนินไปด้วยประการใด
 ปฏิบัติปฏิบัติใด และขึ้นสู่ทางใด). ถ้า
 ในสมัยนี้ บุคคลนี้พึงกระทำกาละไชรั

^๑ พุ. วิ. ๒๖/๘๒.

^๒ พุ. อ. ๓๒/๕.

^๓ () นคฺติ อจฺ. เอกก. ๒๐/๑๐, พุ. อิติ. ๒๕/๒๔๐.

ยภากตํ นิภูชิตโต เอวํ สคฺเค.
 ตํ กิสุสฺ เหตุ, จิตตํ หิสุสฺ ภิกฺขเว
 ปสนฺนํ, เจโตปสาทเหตุ^๑ โข ปน
 เอวมิเชกฺขเจ สตุตา กายสุสฺ เกทา
 ปรี มรณา สุคตํ สคฺคํ โลกํ
 อุปฺปชฺชนฺติ”ติ.

เอตมตฺตํ ภควา อโวจ, ตตฺถเอตํ อิติ
 วุจฺจติ :

“ปสนฺนจิตตํ ฌตฺวาน
 เอกจฺจํ อิทํ ปุคฺคํ
 เอตมตฺตญฺจ พฺยาภาสิ
 พุทฺโธ^๒ ภิกฺขุณฺ สนฺติเก.
 อิมฺมุหิ จายํ สมเย
 กาลํ กยิราถ ปุคฺคโล
 สคฺคมุหิ อุปฺปชฺเชยฺย
 จิตตํ หิสุสฺ ปสาทิตํ.

เจโตปสาทเหตุ หิ
 สตุตา กจฺจนฺติ สุคคตํ

เขอันกรรมของตนนนำมาตั้งไว้ในสวรรค์
 เหมือนเชิฐมาตั้งไว้ ฉะนั้น. ข้อนั้น เพราะ
 เหตุไร เพราะจิตของเขาฝั่งใสระภิกษุ
 ทั้งหลาย, ก็เพราะเหตุแห่งจิตฝั่งใสแล
 สัตว์บางพวกในโลกนี้ เมื่อตายไปย่อม
 เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์”.

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสเนื้อความนี้แล้ว,
 ในพระสูตรนั้น พระผู้มีพระภาคตรัส
 คาทาประพันธ์ดังนี้ว่า :

“พระพุทธเจ้าทรงทราบบุคคลบาง
 คนในโลกนี้ ผู้มีจิตฝั่งใส ได้ทรง
 พยากรณ์เนื้อความนี้ ในสำนักของ
 ภิกษุทั้งหลายว่า.

ถ้าในสมัยนี้ บุคคลนี้พึงกระทำ
 กาละไชรั บุคคลนี้พึงเข้าถึงสวรรค์
 เพราะจิตของเขาฝั่งใส.

เพราะเหตุแห่งจิตฝั่งใสแล สัตว์
 ทั้งหลายย่อมไปสู่สุคติ เขาเป็น

^๑ สี. ม. โป. จิตตปสาทเหตุ.

^๒ สี. ม. โป. สคฺคา.

ยถาภตํ นิกฺขิเปยฺย
 เอวเมวํ ตถาวโร
 กายสฺส เกทา สปุปฺปญฺโณ
 สคฺคํ โส อุปฺปชฺชตี”ติ.

อย่างนั้นเหมือนเชิญมาตั้งไว้ ฉะนั้น
 เขามีปัญญา เพราะกายแตกไป
 จึงเข้าถึงสวรรค์”.

อยมฺปิ อตุโถ วุตฺโต ภควตา อิติ เม
 สุตฺนฺติ.

เนื้อความนี้ พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว
 เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้ว
 ฉะนี้แล.

อิทํ วาสนาภากิยํ สุตฺตํ.

นี้เป็นพระสูตรอันเป็นไปในส่วนแห่ง
 वाสนา.

พระสูตรนี้ว่า

“สุวณฺณจฺจทหนํ นาวํ
 นาริ อารุหฺห ติฏฺฐสฺสิ
 โอคาทสฺสิ^๑ โปกฺกขรณิ
 ปทฺมํ จินฺทสฺสิ ปาณินา.”^๒

“ดูกรนางเทพนารี ท่านขึ้นนั่ง
 วิมานเรืออันบุด้วยทองคำ เล่นใน
 สระโบกขรณีเก็บดอกปทุมอยู่.

เกน เต ตาทิสฺโส วณฺโณ
 อานุกาโว ชฺชติ จ เต
 อุปฺปชฺชนฺติ จ เต โภกา

เพราะบุญอะไรท่านจึงมีวรรณะเช่น
 นี้ เพราะบุญอะไร ท่านจึงมี
 อานุกาพรุ่งเรือง อนึ่ง เพราะบุญ

^๑ ส. ม. ไป. โอคาทเส.

^๒ ชุ. วิ. ๒๖/๗, ๘, ๑๑.

เย เกจิ มนสิจฉิตา.

ปุจฉิตา เทเวเต สัสม^๑
 กิสฺส กมฺมสฺสทํ ผลํ
 สาทเวตทา อตฺตมณา
 เทวราเชน ปุจฉิตา.

ปญฺหํ ปุญฺจา วิทยาภาสิ
 สกฺกสฺส อิติ เม สุตํ
 อทฺธานํ ปฏิปนฺนาหํ
 ทิสฺวา ญฺเป มโนรมํ.
 ตตฺถ จิตฺตํ ปสาเทสิ
 กสฺสปสฺส ยสฺสสิโน
 ปทฺมปุปฺเภหิ ปุเชสิ
 ปสนฺนา เสหิ ตสฺเสว
 กมฺมสฺส ผลํ วิปาโก
 เอตาทิสํ กตฺตปฺญฺญา ลภนฺตี”ติ.

อิทํ วาสนาภาคิยํ สุตตํ.

อะไร โภคะบางอย่างที่ใจของท่าน
 พรารถนาจึงเกิดขึ้นแก่ท่าน.

คุณนางเทพธิดา ท่านอันเราถาม
 แล้ว จึงบอก นี่เป็นผลแห่งกรรม
 อะไร นางเทพธิดานั้นอันท้าว-
 เทวราชตรัสถามแล้ว มีใจยินดี.

นางเทพธิดา ได้พยากรณ์ปัญหา
 แห่งผลกรรมที่ถูกถามแก่ท้าวสักกะ
 ว่า ข้าพเจ้าได้สดับมาดังนี้ว่า
 ข้าพเจ้าเดินทางไกลเห็นสถูป อัน
 น่ารื่นรมย์ใจ. ของพระผู้มีพระภาค
 พระนามว่า กัสสปะผู้มียศ ได้ยังจิต
 ให้เลื่อมใสในพระสถูปนั้นแล้ว จึง
 เอาดอกบัวบูชาพระสถูปด้วยตนเอง
 ข้าพเจ้าได้สร้างบุญไว้แล้ว จึงได้
 รับผลเช่นนี้ ซึ่งเป็นวิบากของกรรม
 นั้นนั่นแหละ”.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 วาสนา.

^๑ ไป. เทวเทเวน.

พระสูตรว่า

“ทานกถา สีลกถา สัคคกถา
ปุณณกถา ปุณณวิปากกถา”ติ.

อิทัง วาสนาภาคิยัม สุตตัม.

“ทานกถา สีลกถา สัคคกถา
ปุณณกถา ปุณณวิปากกถา” ดังนี้.

นี้ก็จัดเป็นพระสูตรอันเป็นไปในส่วนแห่ง
วาสนา.

พระสูตรนี้ว่า

“อปิจาปิ บัสนุเปสฺ อุกุทิสฺสกเตสฺ
ทสพลธรรณํ ตตฺถปิ การัง^๑ กตฺวา
สกุเคสฺ นรา ปโมทนตี”ติ.

อิทัง วาสนาภาคิยัม สุตตัม.

“แม้อีกประการหนึ่ง นรทั้งหลาย
กระทำสักการะแม่ที่สถูปนั้น ของท่านผู้
ทรงพละ ๑๐ ในบรรดาสถูปดิ้นร่วนที่
บุคคลกระทำอุทิศแล้ว ก็ย่อมบันเทิงใน
สวรรค์ทั้งหลาย”.

นี้จัดเป็นพระสูตรอันเป็นไปในส่วนแห่ง
วาสนา.

พระสูตรนี้ว่า

๕๗. “เทวปุตฺตสรีรวณฺณา
สพฺเพ สุกฺคสณฺจิติ

๕๗. “นรทั้งปวง ผู้มีวรรณะแห่งสรีระ
ดุจเทพบุตร ล้วนมีทรวดทรง

^๑ ไป. อาหาร.

อุทเคน ปัสุ เตเมตวา
 ฎุปี วทุฌเมถ กสฺสปิ.

ประกอบด้วยความงามอันเลิศ ได้
 เอาน้ำมาพรมดินร่วนให้ชุ่ม สร้าง
 สฎุปพระผู้มีพระภาค พระนามว่า
 กัสสปะ.

อัย สุกตเต สุกตสฺส ฎุโป
 มเหสิโน ทสพลธมฺมธาริโน
 ตสฺมี^๑ อิเม เทวมนุชา ปสนฺนา
 การังโรนฺตา ชรามรณา ปมฺจุจเร”ติ.

ดูกรเทพยดาผู้มีกายงาม นี่เป็น
 พระสฎุปของพระสุกตเจ้า เทวดา
 และมนุษย์ทั้งหลายเหล่านี้ เลื่อมใส
 แล้วในพระสฎุปนั้นของพระมเหสี-
 เจ้าผู้ทรงทศพลธรรม เมื่อกระทำ
 สักการะอยู่ ก็จะมีพินิจจากชรา
 และมรณะ” ดังนี้.

อิทํ วาสนาภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรอันเป็นไปในส่วนแห่ง
 วาสนา.

พระสูตรนี้ว่า

“อุพารํ วต ตํ อาสิ
 ยาหํ ฎุปี มเหสิโน
 อุปฺปลานิ จ จตฺตาริ
 มาลญจ อภิโรปยิ.

“บุญอันโอฬารนั้น เราได้ทำไว้
 แล้ว เราได้ปลุกอุบลทั้ง ๔ และ
 ระเบียบดอกไม้ บูชาพระสฎุปของ
 พระมเหสีเจ้า.

^๑ สี่. โป. ยสฺมี.

อชช ตีสํ ตโต กปฺปา
 นาภิขานามิ ทุคฺคตี
 วินิปาตํ น กจฺฉามิ
 ญฺปิ ปุเชตว^๑ สตฺถุโน^๑ติ.

อิทํ วาสนาภาคิยํ สุตฺตํ.

บัดนี้เป็นกัปที่ ๓๐ แต่กัปนั้น เรา
 ไม่รู้จักทุกติเลย เรามีได้ถึงวินิบาต
 เพราะบูชาพระสฤปของพระศา-
 สดา^๑ดังนี้.

นี่ก็เป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่ง
 วาสนา.

พระสูตรนี้ว่า

“พาทุตีสลกฺขณธรสฺส
 วิชิตวิขยสฺส โลกนาถสฺส
 สตฺสหสฺสํ กปฺเป
 มุทิตโต ญฺปิ อปุเชสิ.

ยํ มยา ปสฺสุตํ ปุณฺณํ
 เตน จ ปุณฺณเณ เทว โสภคคํ
 รชฺชานิ จ การิตานิ
 อนาคนฺตุน วินิปาตํ.

ยํ จกฺขุ อทนฺตทมกสฺส
 สาสเน ปณฺหิตํ ตถา

“ในแสนแห่งกัปเรามีใจเลื่อมใสแล้ว
 ได้บูชาพระสฤปของพระโลกนาถ-
 เจ้าผู้มีชัย ชำระวิเศษแล้ว ผู้ทรง
 พระลักษณะ ๓๒ ประการ.

เราได้สะสมบุญได้ไว้ ด้วยบุญนั้น
 เราได้เสวยความเป็นผู้เลิศ ด้วย
 ความงามในเทวโลก และเสวย
 ราชสมบัติอยู่ ไม่เคยเข้าถึงวินิบาต
 (อบาย).

จักษุโธและจิตโธ อันเราตั้งไว้ใน
 ศาสนา ของพระผู้ฝึกบุคคลที่ยัง

^๑ ม. โป. ปุเชตวา.

จิตต์, ตัม เม สพพ
 ลทฐ วิมุตตจิตตมฺหิ วิชฺฐตโต”ติ.

มิได้ฝึกตนแล้ว จักขุและจิตนั้น
 ทั้งหมด อันเราได้แล้ว เรามีจิต
 หลุดพ้นแล้ว เราตัดเครื่องเถา(คือ
 ตัณหา) ได้แล้ว” ดังนี้.

อิทํ วาสนาภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 วาสนา.

พระสูตรนี้ว่า

๕๘. “สามากปตฺโตทนมตฺตเมว หิ
 ปจฺเจกพฺพุทฺทมฺหิ อทาสี ทกฺขิณํ
 วิมุตตจิตฺเต อขิเล อนาสเว
 อรณวิหาริมฺหิ อสงฺกมานเส.

๕๘. “ก็เราได้ถวายเป็นภิกษุเพียงข้าวก
 แล่งหนึ่งกับผักกับแกง^๑ ในพระ-
 บัณฑิตเจ้าผู้มีจิตหลุดพ้น ผู้หา
 กิเลสเพียงดังลิ้มมิได้ ผู้ไม่มีอาสวะ
 มีปรกติอยู่ ด้วยอรณธรรมมีใจไม่
 ข้องอยู่.

ตสฺมี จ โอกปฺปยิ^๑ ฐมฺมมุตฺตมํ
 ตสฺมี จ ฐมฺเม ปณฺเฑสี มานสํ
 เอววิหารีหิ เม สงฺกโม ลียา
 ภเว กุทาสฺปิ จ มา อเปกฺขวา.

เราเชื่อพระธรรมสูงสุดในพระบั-
 ติบัณฑิตเจ้าพระองค์นั้น และตั้งใจ
 มั่นในพระธรรมนั้น เราพึงมี
 ความเกี่ยวข้องกับท่านผู้มีปรกติอยู่
 อย่างนี้ เราอย่าพึงเพ่งเล็งในภพ
 ใดๆ เลย.

^๑ ไป. โปกปฺปยิ.

^๑ สามาก = ลูกเคี้ยวก็ว่า.

ตสฺเสว กมฺมสฺส วิปากโต อหํ
 สหสฺสกุขตฺตํ กุรุสฺสุปฺปชฺชตฺถ^๑
 ทีฆายุกฺเกสฺ อมฺเมสฺ ปาณิสฺสุ
 วิเสสคามิสฺสุ อหีนคามิสฺสุ.

ตสฺเสว กมฺมสฺส วิปากโต อหํ
 สหสฺสกุขตฺตํ ติทฺโธปฺปชฺชตฺถ
 วิจิตฺรมาลาภรณานุเลปิสฺสุ
 วิสิฏฺฐกายูปคโต ยสฺสสิสฺสุ.

ตสฺเสว กมฺมสฺส วิปากโต อหํ
 วิมุตฺตจิตฺโต อชิโล อนาสโว
 อิเมหิ เม อนฺติมเทหธาริกิ
 สมากโม อาสิ หิตาหิตาสิหิ.

ปจฺจกฺขํ ขวิมํ อวจ ตถาคโต ชิโน
 สมิชฺฌเต สีลวโต ยทิจฺฉติ
 ยถา ยถา เม มนฺสา วิจินฺตติ
 ตถา สมิทฺธํ อยมฺนฺติโม ภาโว”ติ.

อิทํ วาสนาภากิยํ สุตฺตํ.

เพราะผลแห่งกรรมนั้นแล เราได้
 เกิดในแคว้นอุตฺตรกุรุถึงพันครั้งใน
 หมู่สัตว์ที่มีอายุยืน ไม่มีใครครอบ-
 ครองถึงความพิเศษ มีการไปไม่-
 เสื่อม.

เพราะผลแห่งกรรมนั้นนั้นแล เรา
 ได้เกิดในไตรทศถึงพันครั้ง ประดับ
 ประดาด้วยมาลาภรณ์อันวิจิตร มี
 บริวาร เข้าถึงกายอันประเสริฐ.

เพราะผลแห่งกรรมนั้นนั้นแล เรา
 จึงมีจิตหลุดพ้นแล้ว ไม่มีลิมสลัก
 ไม่มีอาสวะ การสมาคมด้วยท่าน
 เหล่านี้ผู้ทรงกายอันมีในที่สุด ผู้เป็น
 ไปล่วงกุศลากุศลแล้วได้มีแก่เรา.

พระตถาคตชินเจ้าได้ตรัสพระดำรัส
 นี้ประจักษ์แล้ว เราใคร่ครวญด้วย
 ใจถึงสิ่งที่ท่านผู้มีศีลต้องการก็สำ-
 เร็จผลตามประสงค์แล้ว นี่เป็นภพ
 มีในที่สุด” ดังนี้.

นี้ก็จัดเป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่ง
 วาสนา.

^๑ ส. กุรุสฺสุปฺปชฺชตฺถ.

พระสูตรนี้ว่า :

“เอกตีสมุหิ กปฺปมฺหิ ชินฺโ อเนโช
อนนตทสฺสึ ภควา สีขิตฺติ
ตสฺสาปิ ราชา ภาตา สีขิตุเช^๑
พุทฺธเช จ ฐมฺเม จ อภิปฺปสนฺโน.

ปรีนิพฺพุเต โลกวินายกมฺหิ
อุปฺป สกาสิ วิปลํ มหนตฺติ
สมนฺตโต กาวุติกํ มเหสิโน
เทวาทิเทวสฺส นรุตฺตมสฺส.

ตสฺมึ มนุสฺโส พฺลิมายิหาริ
ปกฺกยฺห ชาติสุมฺนํ ปญฺโญ
วาเตน ปุปฺผํ ปติตสฺส เอกํ
ตาหํ คเหตุวาน ตสฺเสว ทาสี.

โส มํ อโวจาปิสนฺนจิตฺโต
ตุยฺหเมว เอตํ ปุปฺผํ ททามิ

“ในกัปที่ ๓๑ พระชินเจ้าผู้มีพระ-
ภาคผู้ไม่หวั่นไหว ผู้มีปรกติเห็น
ด้วยอนันตญาณ ทรงพระนามว่า
สีขี พระราชา ผู้น้องชายของ
พระชินเจ้าเมื่อนั้น พระนามว่า
สีขันที เลื่อมใสยิ่งแล้วในพระ-
พุทธเจ้า และในพระธรรม.

เมื่อพระผู้นายก อำนวยพิเศษของโลก
ปรีนิพพานแล้ว พระองค์ก็ได้สร้าง
พระสถูปใหญ่อันกว้างขวางโดยรอบ
๓ กาวุตถวายแด่พระมเหสีเจ้าผู้เป็น
เทพยิ่งกว่าเทพ ผู้เป็นนระอันสูงสุด.

มนุษย์นำเอาดอกไม้มาบูชา ใน
พระสถูปนั้น ประคองดอกมะลิมี
ใจร้ายแล้ว ดอกไม้ดอกหนึ่งถูก
ลมพัดตกลงไปจากมือของเขา ข้าพ-
เจ้าเก็บดอกไม้ดอกหนึ่งนั้นส่งให้แก่
เจ้าของดอกไม้นั้น.

มนุษย์ผู้นั้นมีใจเลื่อมใสยิ่งแล้ว ได้
กล่าวกะข้าพเจ้าว่า เราให้ดอกไม้

^๑ ส. โป. สีขณฺฑิ.

ตาทิ คเหตุวา อภิโรปเยสี
 ปุณปุณั พุทธมนุสฺสรนุโต.

อชฺช ตีฬฺ ตโต กปฺปา
 นาภิชานามิ ทฺคฺคตี
 วินิปาตญจ น คจฺฉามิ
 ญฺปฺปฺชายิทํ ผลนุ”ติ.

อิทํ วาสนาภากิยํ สุตตํ.

นั่นแก่ท่านเท่านั้น เราถือเอา
 ดอกไม้นั้นแล้ว ระลึกถึงพระพุทธ-
 คุณเนื่อง ๆ ได้บูชายิ่งแล้ว.

แต่กับนั้นมาบัดนี้ล่วงได้ ๓๐ กับ
 ข้าพเจ้าไม่รู้จักทุกคติเลย และไม่เคย
 เข้าถึงวินิปาต นี้เป็นผลแห่งการ
 บูชาพระสฤป”.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 วาสนา.

พระสูตรนี้ว่า :

“กปิลํ นาม นครํ
 สฺวิภตฺตํ มหาปถํ
 อาภิณฺณมิทฺธํ ผีตญจ
 พรหมทตฺตสฺส ราชิโน.

กุมฺมาสํ วิกฺกิณฺนี ตตฺถ
 ปญฺจาลานํ ปุรฺตฺตเม
 โสหนํ อทฺทสี สมนุทฺธํ
 อฺปริฏฺฐจํ ยสฺสสินฺ.

“มีพระนครหนึ่งนามว่ากบิลนครมี
 ถนนหลวงอันจำแนกดีแล้วเคลื่อน-
 กล่นด้วยมนุษย์ มั่งคั่งกว้างขวาง
 เป็นเมืองของพระราชานามว่า
 พรหมทัต.

เราขายขนมกุมมาสแก่ชาวปัญจา-
 ละอยู่ในเมืองอันอุดมนั้น เรานั้นได้
 เห็นพระปัจเจกสัมพุทธเจ้าพระนาม
 ว่า อริฏฐะ ผู้มีศผู้ประทับยืนอยู่
 ในอากาศ.

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

หฏโจ จิตต์ ปสาเทตวา
 นิมนเตสี นรุตตมံ
 อริฏฐั ธฺวภตฺเตน
 ยํ เม เกหฺมฺหิ วิชฺชถ.

ตโต จ กตฺติโก ปุณฺโณ^๑
 ปุณฺณมาสี อฺปฏฺฐิตา
 นวํ ทุสฺสยฺกํ คยฺห
 อริฏฺฐสฺโสปนามยิ.

ปสนฺนจิตต์ ฅตฺวาน
 ปฏฺฐิกคณฺหิ นรุตฺตโม
 อณฺุกมฺปโก การุณฺโโก
 ตณฺหานิฆาตโก มฺนิ.

ตาทํ กมฺมํ กริตฺวาน
 กลฺยณฺ์ พุทฺธวณฺฺณิตํ
 เทเว เจว มนุสฺเส จ
 สนฺธาวิตฺวา ตโต จุโต.
 พาราณสียํ นกเร
 เสฏฺฐิสฺส เอกปฺตฺตโก

เรามีใจเลื่อมใสว่าเริง ได้นิมนต์
 พระปัจเจกพุทธเจ้าทรงพระนามว่า
 อริฏฐะ ผู้เป็นนระอันอุดมด้วยภักดี-
 ตาหารเป็นประจำ อันมีอยู่ในเรือน
 ของเรา.

ในกาลที่ วันเพ็ญเดือนกัตติกมาส-
 วันบัตถนรสีใกล้เข้ามาแล้ว เราได้
 ถือเอาผ้าใหม่คู่หนึ่ง น้อมเข้าไป
 ถวายแด่พระปัจเจกพุทธเจ้านามว่า
 อริฏฐะ.

พระมุนีผู้เป็นนระอันอุดม ผู้มี
 กรุณา ผู้อนุเคราะห์ ผู้ฆ่าตันทหา
 ได้แล้วทราบ ข้าพเจ้าผู้มีจิตอัน
 เลื่อมใสได้รับผ้าคู่่นั้นแล้ว.

ข้าพเจ้าได้กระทำการมอันงามนั้น
 อันพระพุทฺธเจ้า ทรงสรรเสริญแล้ว
 ท่องเที่ยวไป ในเทวดาและมนุษย์
 ทั้งหลาย เคลื่อนจากอัตภาพนั้น.
 บังเกิดเป็นบุตรคนเดียว ในตระกูล
 เศรษฐีผู้มั่งคั่งในกรุงพาราณสี เป็น

^๑ ม. โป. กตติกา ปุณฺณา.

อทฺตมฺ กุณฺสฺมี อฺปฺปชฺชึ
ปาณฺเหหิ จ ปิยตโร.

ตโต จ วิญญตฺ ปตฺโต
เทวปฺตฺเตน โจทิตฺ
ปาสาทา โอรุหิตฺวาน
สมฺพุทฺธมฺปฺสงฺกมึ.

โส เม ฌมฺมมฺเทสยิ
อนฺุกมฺปาย โคตโม
ทฺกฺขํ ทฺกฺขสมฺปฺปาทํ
ทฺกฺขสฺส จ อติทฺกฺกมํ.
อริยํ อฏฺฐจฺงคิกํ มคฺคํ
ทฺกฺขุชฺชฺสมคฺคามินํ
จตฺตาริ อริยสจฺจจฺานิ
มฺุณี ฌมฺมมฺเทสยิ.

ตสฺสสํหํ วจฺนํ สุตฺวา
วิหริ สาสเน รโต
สมถํ ปฏฺิวิชฺฌมํ
รตฺตินฺทิวมตฺนฺทิตฺโต.

อชฺฌตฺตตฺตจ พหิทฺฐา จ
เย เม วิชฺชึสฺสุ^๑ อาสวา

ที่รักยิ่งกว่าชีวิต.

ในกาลนั้น ข้าพเจ้ารู้เพียงสาแล้ว
อันเทวบุตรตักเตือนแล้ว จึงลงจาก
ปราสาทเข้าเฝ้าพระโคตมสัมพุทฺธ-
เจ้า.

พระโคตมเจ้า ได้ทรงแสดงธรรม
โปรดเราด้วยความอนุเคราะห์พระ-
มุนีได้ทรงแสดงธรรมคืออริยสัจ ๔
ได้แก่ ทฺกฺขํ ๑ เหตุเกิดขึ้นแห่ง
ทฺกฺขํ ๑. ความดับทฺกฺขํ ๑ อริย-
มรรคอันประกอบด้วยองค์แปด
อันเป็นเหตุให้ถึงความดับทฺกฺขํ ๑.

เราสดับพระดำรัสของพระผู้มีพระ-
ภาคโคตมพุทฺธเจ้านั้นแล้ว ยินดี
ในพระศาสนาอยู่แล้วไม่เกียจคร้าน
ทั้งกลางวันและกลางคืนแทงตลอด
สมณะ.

อาสวะเหล่าใด ทั้งภายในทั้งภาย-
นอกมีอยู่แล้วแก่เรา อาสวะเหล่า

^๑ ส. วิชฺฉึสฺสุ.

สพเพ อาสุ สมุจจินนา
น จ อุปุชชเร ปุณ.

ปริยนุตกตํ ทุกขํ
จริโมยํ สมุสสุโย
ชาติมรณสํสาโร
นตติทานิ ปุณพุกาโว”ติ.

อิทํ วาสนาภาคิยํ สุตตํ.

นั่นทั้งหมด เราถอนได้เด็ดขาดแล้ว
ไม่กลับเกิดขึ้นอีก.

ทุกข์เป็นอันเรากระทำให้สิ้นสุดแล้ว
ร่างกายนี้มีอันเวียนว้ายด้วยการเกิด
การตาย สิ้นสุดแล้ว บัดนี้ไม่มีภพ
ใหม่ต่อไป”.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
วาสนา.

๕๕. ตตฺถ กตมํ นิพฺเพชภาคิยํ
สุตตํ ?

“อุทฺธํ อโธ สพฺพธิ วิปฺปมฺตโต
อยํ อหสมฺมิตฺติ อนานุปสฺสึ
เอวํ วิมฺตโต อุทตาริ โอมํ
อติณฺณปฺพพํ อปุณพุกาวายา”ติ.^๑

๕๕. ในบรรดาพระสูตรเหล่านั้น
พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความทำลาย
กิเลสเป็นไฉน ?

พระสูตรนี้ว่า

“บุคคลผู้พ้นวิเศษแล้วในสิ่งทั้งปวง
ทั้งในเบื้องบนในเบื้องต่ำ ไม่ตาม
เห็นว่า นี่เป็นเรา บุคคลพ้นวิเศษ
แล้วอย่างนี้ ข้ามได้แล้วซึ่งโอชะที่
ตนยังไม่เคยข้าม เพื่อความไม่เกิด
อีก” ดังนี้.

^๑ เปฏโกปเทส (ภูมิจโลกิยกุ). ๓๑.

อิทํ นิพเพธภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งการ
ทำลายกิเลส.

พระสูตรนี้ว่า :

“สีลวโต อานนท น เจตนา
กรณียา “กิณฺติ เม อวิปฺปฏิสโร
ชาเยยฺยา”ติ.^๑ ฌมฺมตา เอสา อานนท
ยํ สีลวโต อวิปฺปฏิสโร ชาเนยฺย.
อวิปฺปฏิสริณา อานนท น เจตนา
กรณียา “กิณฺติ เม ปาโมชฺช
ชาเยยฺยา”ติ. ฌมฺมตา เอสา อานนท
ยํ อวิปฺปฏิสริโน ปาโมชฺช ชาเยยฺย.
ปมฺุทิตฺเตน อานนท น เจตนา กรณียา
“กิณฺติ เม ปิตฺติ ชาเยยฺยา”ติ. ฌมฺมตา
เอสา อานนท ยํ ปมฺุทิตฺตสฺส ปิตฺติ
ชาเยยฺย. ปิตฺติมฺนสฺส อานนท น
เจตนา กรณียา “กิณฺติ เม กาโย
ปสฺสสมฺภเยยฺยา”ติ. ฌมฺมตา เอสา
อานนท ยํ ปิตฺติมฺนสฺส กาโย
ปสฺสสมฺภเยยฺย. ปสฺสทฺฐกายสฺส อานนท
น เจตนา กรณียา “กิณฺตาทํ สุขํ

“ดูกรอานนทผู้มีศีลไม่พึงทำเจตนา
ว่า “ทำอย่างไร ความไม่เดือดร้อน
จะพึงเกิดแก่เรา”. ดูกรอานนท ข้อที่
ความไม่เดือดร้อนเกิดแก่ผู้มีศีลนี้เป็น
ธรรมดา. ดูกรอานนท ผู้ไม่เดือดร้อน
ไม่พึงทำเจตนาว่า “ทำอย่างไรความ
ปราโมทย์พึงเกิดแก่เรา”. ดูกรอานนท
ข้อที่ความปราโมทย์พึงเกิดแก่ผู้ไม่มีความ
เดือดร้อน นี้เป็นเรื่องธรรมดา. ดูกร
อานนทผู้มี ความปราโมทย์ไม่พึงทำเจตนา
ว่า “ทำอย่างไรปิตติพึงเกิดขึ้นแก่เรา”.
ดูกรอานนท ข้อที่ปิตติพึงเกิดแก่บุคคลผู้มี
ความปราโมทย์ นี้เป็นธรรมดา. ดูกร
อานนท บุคคลผู้มีใจประกอบด้วยปิตติไม่
พึงทำเจตนาว่า “ทำอย่างไร กายของ
เราพึงสงบ”. ดูกรอานนท ข้อที่กาย
ของบุคคลผู้มีใจประกอบด้วยปิตติพึงสงบนี้

^๑ โป. อวิปฺปฏิสริโน ปาโมชฺช ชาเยยฺยาคิ.

เวทียะยณฺ”ติ. ฌมฺมตา เอสา อานนฺท
 ยํ ปสฺสทฺธกาโย สุขํ เวทียะย.
 สุขิโน อานนฺท น เจตนา กรณียา
 “กิณฺติ เม สฺมาธิ ชาเยยฺยา”ติ.
 ฌมฺมตา เอสา อานนฺท ยํ สุขิโน
 สฺมาธิ ชาเยยฺย.

สฺมาหิตสฺส อานนฺท น เจตนา
 กรณียา “กิณฺตาหํ ยถาภูตํ
 ปชาเนยฺยณฺ”ติ. ฌมฺมตา เอสา
 อานนฺท ยํ สฺมาหิตโต ยถาภูตํ
 ปชาเนยฺย. ยถาภูตํ ปชานตา อานนฺท
 น เจตนา กรณียา “กิณฺติ เม
 นิพฺพิทา ชาเยยฺยา”ติ. ฌมฺมตา เอสา
 อานนฺท ยํ ยถาภูตํ ปชานนฺโต
 นิพฺพิทเทยฺย. นิพฺพิททฺนฺเตน อานนฺท
 น เจตนา กรณียา “กิณฺติ เม
 วิราโค ชาเยยฺยา”ติ. ฌมฺมตา เอสา
 อานนฺท ยํ นิพฺพิททฺนฺโต วิรชฺเชยฺย.
 วิรชฺชนฺเตน อานนฺท น เจตนา

เป็นธรรมดา. ดูกรอานนท์ บุคคลผู้มี
 กายสงบแล้ว ไม่พึงทำเจตนาว่า “ทำ
 อย่างไม่ เราพึงเสวยความสุข”. ดูกร
 อานนท์ ข้อที่บุคคลผู้มีกายสงบแล้วพึง
 เสวยความสุข นี้เป็นธรรมดา. ดูกร
 อานนท์ บุคคลผู้มีความสุขไม่พึงทำ
 เจตนาว่า “ทำอย่างไร สมาธิพึงเกิด
 แก่เรา”. ดูกรอานนท์ ข้อที่สมาธิพึง
 เกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข นี้เป็น
 ธรรมดา.

ดูกรอานนท์ บุคคลผู้มีจิตตั้งมั่นไม่พึง
 ทำเจตนาว่า “ทำอย่างไร เราพึงรู้ชัด
 ตามเป็นจริง”. ดูกรอานนท์ ข้อที่บุคคล
 ผู้มีจิตตั้งมั่นแล้วพึงรู้ชัดตามเป็นจริง นี้
 เป็นธรรมดา. ดูกรอานนท์ บุคคลผู้รู้ชัด
 ตามความเป็นจริงไม่พึงทำเจตนาว่า
 “ทำอย่างไร ความหน่ายพึงเกิดแก่เรา”.
 ดูกรอานนท์ ข้อที่บุคคลผู้รู้ชัดตามเป็นจริง
 พึงหน่าย นี้เป็นธรรมดา. ดูกรอานนท์
 บุคคลผู้เบื่อหน่ายไม่พึงทำเจตนาว่า
 “ทำอย่างไร ความคลายกำหนดพึงเกิด
 แก่เรา”. ดูกรอานนท์ ข้อที่บุคคลผู้หน่าย
 พึงคลายกำหนดนี้เป็นธรรมดา. ดูกร

คุณพงษ์เพ็ญ ดำรงรัตน์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กรณียา “กีนฺติ เม วิมุตฺติ
ชาเยยฺยา”ติ. ฌมฺมตา เอสา อานนฺท
ยํ วิรุชฺชนฺโต วิมฺจุเจยฺย. วิมุตฺเตน
อานนฺท น เจตนา กรณียา “กีนฺติ
เม วิมุตฺติญาณทสฺสนํ อุปฺปชฺเชยฺยา”ติ.
ฌมฺมตา เอสา อานนฺท ยํ วิมุตฺตสฺส
วิมุตฺติญาณทสฺสนํ อุปฺปชฺเชยฺยา”ติ.^๑

อิทํ นิพฺเพชฺฌากิยํ สุตฺตํ.

๑๐๐. “ยทา หเว ปาตุภวฺนฺติ ฌมฺมา
อาตปิโน ฌายโต พุราหฺมณสฺส
อถสฺส กงฺขา วปยฺนฺติ สพฺพา
ยโต ปชานาติ สเหตุฌมฺมณฺ”ติ.^๒

อิทํ นิพฺเพชฺฌากิยํ สุตฺตํ.

อานนทํ บุคคลผู้คลายกำหนด ไม่พึงทำ
เจตนาว่า “ทำอย่างไรความหลุดพ้น
พึงเกิดแก่เรา”. ข้อที่บุคคลผู้คลายกำหนด
พึงหลุดพ้นนี้เป็นธรรมดา. ดูกรอานนท
บุคคลผู้หลุดพ้นแล้วไม่พึงทำเจตนาว่า
“ทำอย่างไร วิมุตติญาณทัสสนะพึง
เกิดขึ้นแก่เรา”. ข้อที่วิมุตติญาณทัสสนะ
พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้หลุดพ้นแล้วนี้เป็น
ธรรมดา” ดังนี้.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
ความทำลายกิเลส.

พระสูตรนี้ว่า :

๑๐๐. “เมื่อใดแล ธรรมทั้งหลายย่อม
ปรากฏแก่พราหมณ์ ผู้เพียรเพ่งอยู่
เมื่อนั้น ความสงสัยทั้งปวงของ
พราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะ
มารู้ชัดซึ่งธรรมพร้อมทั้งเหตุ”.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งการ
ทำลายกิเลส.

^๑ อัง. เอกาทสก. ๒๔/๓๓๖, ๓๓๗.

^๒ วิ. มหา. ๔/๒-๓, พุ. อ. ๒๕/๗๔.

๑“ยทา หเว ปาตฎานุติ ธมฺมา
อาตานิโน ฉายโต พุราหฺมณสฺส
อถสฺส กงฺขา วปยฺนุติ สพุพา
ยโต ขยํ ปจฺจยํ อเวทิตฺ”ติ.

อิทํ นิพฺเพชฏภาคิยํ สุตตํ.

พระสูตรนี้ว่า :

“เมื่อใดแล ธรรมทั้งหลายย่อม
ปรากฏแก่พราหมณ์ ผู้เพียรเพ่งอยู่
เมื่อนั้น ความสงสัยทั้งปวงของ
พราหมณ์นั้นย่อมสิ้นไป เพราะมา
ทราบถึงความสิ้นไปแห่งปัจจัยทั้ง-
หลาย”.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งการ
ทำลายกิเลส.

พระสูตรนี้ว่า :

“กิ นุ กุชฺฌสิ มา กุชฺฌิ
อกุโกโธ ติสฺส เต วรํ
โกธมานมกุขวินยตถํ หิ
ติสฺส พุรหฺมจริยํ วุสฺสตี”ติ.^๒

“เธอจะโกรธทำไมหนอ เธออย่า
โกรธเลย ติสสะ ความไม่โกรธ
เป็นความประเสริฐของเธอ แท้จริง
บุคคลย่อมประพฤติพรหมจรรย์เพื่อ
กำจัดความโกรธ ความถือตัวและ
ความลบหลู่คุณท่าน”.

^๑ วิ. มหา. ๔/๒-๓, พุ. อ. ๒๕/๓๔.

^๒ ส. นิ. ๑๖/๓๒๘.

อิทํ นิพเพชภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งการ
ทำลายกิเลส.

พระสูตรนี้ว่า :

“กทาทํ นนุทํ ปสฺเสยฺยํ
อารณฺณํ ปัสฺสุกฺกํ
อณฺณาตฺตณฺเณน ยาเปนฺตํ
กาเมสฺส อนเปกฺขินนุ”ติ.^๑

“เมื่อไรเราจะพึงได้เห็นนันทะ คือ
อยู่ป่าเป็นวัตร คือผ้าบังสุกุลเป็น
วัตรยังอัฏฐภาพให้เป็นที่ไปด้วยโภชนะ
ที่เจือปนกัน ผู้ไม่อาลัยในกาม
ทั้งหลาย”.

อิทํ นิพเพชภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความ
แทงตลอด.

พระสูตรนี้ว่า :

“กิ สฺส เจตฺวา^๒ สฺขํ เสติ
กิ สฺส เจตฺวา^๒ น โสจติ
กิสฺสสฺส^๓ เอกธมฺมสฺส
วธํ โรเจสิ โคตมาติ.

“ข้าแต่พระโคตม บุคคลตัดอะไร
ชินนอนเป็นสุข ตัดอะไรชีย่อมไม่
เศร้าโศก พระองค์ชอบพระทัย
การฆ่ากรรมอะไรชิ อันเป็นธรรม
อันเอก.

^๑ ส. นิ. ๑๖/๓๒๗.

^๒ โป. ฆคฺวา.

^๓ ส. ม. กิสฺสสฺส.

(พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า)

โกธं เจตวา^๑ สุขं เสติ
 โกธं เจตวา^๑ น โสจติ
 โกธสฺส วิสมุสฺส
 มธฺรคฺคสฺส พุราหฺมณ
 วธํ อริยา ปสฺสนฺติ
 ตํ हि เจตวา^๑ น โสจตี^๒ติ.

บุคคลตัดความโกรธได้ ย่อมนอน
 เป็นสุข ตัดความโกรธได้แล้วย่อม
 ไม่เศร้าโศก ดูกรพราหมณ์ พระ-
 อริยะทั้งหลาย สรรเสริญการฆ่า
 ความโกรธซึ่งมีรากเป็นพิษ มียอด
 อันหวาน เพราะว่า บุคคลตัดความ
 โกรธนั้นได้แล้ว ย่อมไม่เศร้าโศก”.

อิทํ นิพฺเพธภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งการ
 แวงตลอด.

พระสูตรนี้ว่า :

“กิ สฺ หเน อฺปฺปติตํ
 กิ สฺ ชาตํ วิโนทเย
 กิญฺจสฺส ปชเห ธีโร
 กิสฺสาภิสฺมโย สุขो.

“บุคคล ควรฆ่าอะไรเล่าที่เกิดขึ้น
 แล้ว ฟังบรรเทาอะไรเล่าที่เกิดแล้ว
 นักปราชญ์ ฟังละขาดอะไรเล่า
 ความตรัสรู้ธรรมอะไรจึงจะเป็นสุข.

^๑ ไป. มคฺวา.

^๒ ส. ส. ๑๕/๒๓๖.

(พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า) :

โกธं หน อูปฺปติตํ
 ราคํ ชาติ วิโนทเย
 อวิชฺฐํ ปชเห ธีโร
 สจฺจจาภิสมโย สุขโ”ติ.

อิทํ นิพฺเพธภาคิยํ สุตฺตํ.

บุคคล ควรฆ่าความโกรธที่เกิดขึ้น
 แล้ว พึงบรรเทาโรคะที่เกิดขึ้น
 นักปราชญ์พึงละขาดอวิชา ความ
 ตรัสรู้สังขารม จึงเป็นสุข”.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งการ
 แทงตลอด.

พระสูตรนี้ว่า :

๑๐๑. “สตฺติยา วีย โอมฺภูโจ
 ทยฺหมาโนว^๑ มตฺถเก
 กามราคปฺปหานาย
 สโต ภิกฺขุ ปริพฺพเช.

สตฺติยา วีย โอมฺภูโจ
 ทยฺหมาโนว มตฺถเก
 สกฺกกายทิกฺขุจิปฺปหานาย
 สโต ภิกฺขุ ปริพฺพเช”ติ.^๒

๑๐๑. “บุคคลถูกแทงด้วยหอก หรือถูก
 ไฟไหม้ที่กระหม่อม แล้วรีบรักษา
 เสียฉันทันที ภิกษุพึงเป็นผู้มีสติวัน-
 รอบ เพื่อละความกำหนัดยินดีใน
 กามเสีย ฉันทันนั้น.

บุคคลถูกแทงด้วยหอก หรือถูก
 ไฟไหม้ที่กระหม่อม แล้วรีบรักษา
 เสียฉันทันที ภิกษุพึงเป็นผู้มีสติวัน-
 รอบเพื่อละสักกายทิฏฐิเสียฉันทันนั้น”.

^๑ ม. ทยฺหมาเนว.

^๒ ส. ส. ๑๕/๑๕, ๑๕, ขุ. เถร. ๒๖/๒๖๕,
 เปฏโกปเทศ (ภูมิจโลภิกขุ). ๕๗.

อิทํ นิพฺเพชภาคิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปเพื่อการแทง
ตลอด.

พระสูตรนี้ว่า :

“สพฺเพ ขยนฺตา นิจยา
ปตฺนฺนฺตา สมุสฺสยา
สพฺเพสํ มรณฺมากมฺม
สพฺเพสํ ชีวิตมฺมทฺฐวํ.

“ความสังสมไว้ทุกอย่างมีความสิ้น
ไปเป็นที่สุด ธรรมทั้งหลายที่
ประชุมกันอยู่ มีอันตกไปเป็นที่สุด
ชีวิตของสัตว์ทั้งหลายทั้งปวงไม่ยั้ง-
ยืน เพราะสัตว์ทั้งหลายทั้งปวง
ต้องมาถึงความตาย.

๑เอตํ ภยํ มรณ๑ เปกฺขมาโน
ปฺญฺณานิ กยิราถ สุขาวหาณี.

บุคคลเล็งเห็นภัยในความตายนี้ พึง
กระทำบุญอันจะเป็นเหตุนำสุขมา-
ให้.

สพฺเพ ขยนฺตา นิจยา
ปตฺนฺนฺตา สมุสฺสยา
สพฺเพสํ มรณฺมากมฺม
สพฺเพสํ ชีวิตมฺมทฺฐวํ.

ความสังสมไว้ทั้งปวงมีความสิ้นไป
เป็นที่สุด ธรรมทั้งหลายที่ประชุม
กันอยู่มีอันตกไปเป็นที่สุด ชีวิตของ
สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงไม่ยั้งยืนเพราะ
สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงต้องมาถึงความ
ตาย.

๑ ส. ส. ๑๕/๗๗.

๒ ม. มรณ.

“เอตํ ภยํ มรณํ เปกฺขมาโน
โลกามิสํ ปชเห สนฺติเปกฺโข”ติ

ผู้เล็งเห็นภัยในความตายนี้ มุ่งหวัง
ความสงบพึงละอาภิสในโลกเสีย”
ดังนี้.

อิทํ นิพฺเพชภาคิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
การแทงตลอด.

พระสูตรนี้ว่า :

“สุขํ สยนฺติ มุนโย
น เต โสจฺนฺติ มาวิธ
เยสํ ฌานรตํ จิตฺตํ
ปญฺญา สุตฺมาหิโต
อารทฺธวีริโย ปหิตตฺโต
โอมํ ตรติ ทุตฺตรํ.
วีรโต กามสญฺญา
สพฺพสํโยชนาตีโต^๒
นนฺทิกาวปริกฺขิโณ^๓
โส คมฺภีเร น สีทตี”ติ.^๔

“มุนีทั้งหลายย่อมนอนเป็นสุข จิต
ของท่านเหล่าใด ยินดีแล้วในฌาน
ท่านเหล่านั้นย่อมไม่เศร้าโศกทั้งใน
โลกนี้และโลกหน้า บุคคลผู้มีปัญญา
มีจิตตั้งมั่นดีแล้ว ปราศจากความเพียร
มีจิตอันส่งไปแล้ว (สู่พระนิพพาน)
ย่อมข้ามโอฆะที่ข้ามได้ยาก. บุคคล
ใด งดเว้นแล้วจากกามสัญญา ก้าว-
ล่วงสังโยชน์ทั้งปวงได้ มีตัณหา
และภพสิ้นรอบแล้ว บุคคลนั้นย่อม

^๑ ส. ส. ๑๕/๗๗.

^๒ ส. สพฺพสํโยชนาตีโค.

^๓ ม. นนฺทิกาวปริกฺขิโณ.

^๔ ส. ส. ๑๕/๗๕.

“ไม่จมลงในห้วงน้ำคือสงสารอันลึก”
 ดังนี้.

อิทํ นิพเพชภาคิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรอันเป็นไปในส่วนแห่ง
 การแทงตลอด.

พระสูตรนี้ว่า :

“สททหาโน อรหตํ
 ฌมมํ นิพพานปตฺติยา
 สุตฺตํ ลภเต ปณฺณํ
 อปฺปมตฺโต วิจกฺขณเ.”^๑

“ผู้มีปัญญาใคร่ครวญ ไม่ประมาท
 เชื่อธรรมของพระอรหันต์ทั้งหลาย
 พังอยู่ด้วยดี ก็ย่อมได้ปัญญา เพื่อ
 บรรลุพระนิพพาน.

ปฏฺิรูปการี ฐรฺวา
 อฏฺจาทา วินฺทเต ฐนํ
 สจฺเจน กิตฺติ ปฺปโปติ
 ททํ มิตฺตานิ กนฺถติ
 อสฺมา โลกา ปรี โลกํ
 สเว^๒ เปจฺจ น โสจฺติ”ติ.

ผู้มีธุระทำถูกทาง มีความหมั่น
 ย่อมหาทรัพย์ได้ บุคคลย่อมได้ชื่อ
 เสียงเพราะความสัตย์ ผู้ให้ย่อมผูก
 “ไมตรีไว้ได้ ผู้นั้นแล ละจากโลกนี้
 ไปสู่โลกอื่น ย่อมไม่เศร้าโศก”
 ดังนี้.

อิทํ นิพเพชภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งการ
 แทงตลอด.

^๑ ส. ส. ๑๕/๓๑๖.

^๒ ฉ. เอว.

๕๗
 ๗๖
 ๗๕
 ๗๔
 ๗๓
 ๗๒
 ๗๑
 ๗๐
 ๖๙
 ๖๘
 ๖๗
 ๖๖
 ๖๕
 ๖๔
 ๖๓
 ๖๒
 ๖๑
 ๖๐
 ๕๙
 ๕๘
 ๕๗
 ๕๖
 ๕๕
 ๕๔
 ๕๓
 ๕๒
 ๕๑
 ๕๐
 ๔๙
 ๔๘
 ๔๗
 ๔๖
 ๔๕
 ๔๔
 ๔๓
 ๔๒
 ๔๑
 ๔๐
 ๓๙
 ๓๘
 ๓๗
 ๓๖
 ๓๕
 ๓๔
 ๓๓
 ๓๒
 ๓๑
 ๓๐
 ๒๙
 ๒๘
 ๒๗
 ๒๖
 ๒๕
 ๒๔
 ๒๓
 ๒๒
 ๒๑
 ๒๐
 ๑๙
 ๑๘
 ๑๗
 ๑๖
 ๑๕
 ๑๔
 ๑๓
 ๑๒
 ๑๑
 ๑๐
 ๙
 ๘
 ๗
 ๖
 ๕
 ๔
 ๓
 ๒
 ๑

พระสูตรนี้ว่า :

(ยักษ์ชื่อว่าสักกะได้กล่าวกะพระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า :)

“สพฺพกนฺถปหีนสฺส
วิปฺปมุตฺตสฺส เต สโต
สมณสฺส น ตํ สาธุ
ยทญฺณมนุสฺสาสสีติ.

“การสั่งสอนผู้อื่นไม่เหมาะสมแก่
สมณะผู้มีสติเช่นท่าน ผู้ละกิเลสได้
ทั้งหมด ผู้พ้นจากไตรภพ.

(พระผู้มีพระภาคตรัสว่า :)

เยน เกนจิ วนฺณเณน
สํวาโส สกุก ชายติ
น ตํ อรหติ สปุปฺปญฺเอย
มนสา อนุกมฺปิตุ.^๑
มนสา เจ ปสนฺนเนน
ยทญฺณมนุสฺสาสติ
น เตน โหติ สํยุตฺโต
ยานุกมฺปา อนุกมฺยา”ติ.^๒
อิทํ นิพฺเพธภาคิยํ สุตฺตํ.

ดูกรสักกะ ธรรมเครื่องอยู่ร่วมกัน
ย่อมเกิดด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่ง
คนมีปัญญาไม่ควรที่จะหวั่นไหวไป
ตามเหตุนั้นด้วยใจ.

ถ้าคนมีใจผ่องใสแล้ว สั่งสอนคน
อื่น บุคคลนั้นย่อมไม่เป็นผู้พัวพัน
ด้วยเหตุนั้น นอกจากจะอนุเคราะห์
เอ็นดู” ดังนี้.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งการ
แทงตลอด.

^๑ ส. ม. อนนุกมปิตุ.

^๒ ส. ส. ๑๕/๓๐๔.

พระสูตรนี้ว่า :

(สุจิโถมยักษทุลถามว่า :)

๑๐๒. “ราโค จ โทโส จ กุโตนิทานา
อรตี รตี^๑ โลมหังโส กุโตชา
กุโต สมุฏจาย มโนวิตกุกา
กุมารกา ธงุมิโวลชนุติ.

๑๐๒. “รากะและโทสะ มีอะไรเป็นเหตุ
ความไม่ยินดี ความยินดีและความ
ชนพองสยองเกล้า เกิดแต่อะไร
ความตริกแห่งใจเกิดแต่อะไร จึงละ
กุศลจิตเสีย เหมือนพวกเด็กเล่น
ผูกเท้ากาด้วยด้ายปล่อยไปจะนั้น.

(พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า :)

ราโค จ โทโส จ อิตอนิทานา
อรตี รตี โลมหังโส อิตอชา
อิตอ สมุฏจาย มโนวิตกุกา
กุมารกา ธงุมิโวลชนุติ.

รากะและโทสะมีอัตภาพนี้เป็นเหตุ
ความไม่ยินดี ความยินดีและความ
ชนพองสยองเกล้า เกิดแต่อัตภาพนี้
ความตริกแห่งใจ เกิดแต่อัตภาพนี้
ย่อมละกุศลจิตเสีย เหมือนพวกเด็ก
เล่นเอาด้ายผูกเท้ากา แล้วปล่อยไป
จะนั้น.

เสนหชา อตตสมภูตา
นิโครชสเสว ขนุชชา

อกุศลวิตกเป็นอันมากเกิดแต่ความ-
เยื่อใย(คือตัณหา) เกิดขึ้นในตน

^๑ ม. อรติ รติ.

ปุณฺณ วิสตุตา กามะสุ
มาลุลาวา วิตตะวา วเน.

เย นํ ปชานนฺติ ยโตนิทานํ
เต นํ วิโนเทนฺติ สุโณหิ ยกฺข
เต ทุตฺตรํ โอมมิมี ตรนฺติ
อติณฺณปุพฺพํ อปุณฺพภวายา”ติ.^๑

อิทํ นิพฺพเอชภาคิยํ สุตฺตํ.

แล้วแม่ชานไปในวัดทุกคามทั้งหลาย
เหมือนนราก็เกิดแต่ลำตันไทร
แล้วแม่ชานไปในป่าฉะนั้น.

ชนเหล่าใดย่อมรู้จักคือกิเลสนั้นว่า
เกิดแต่เหตุใด ชนเหล่านั้นย่อมบรร-
เทาเหตุเกิดนั้นเสียได้ ดูกรยักษ์
ท่านจงฟังภาสิตของเรา ชนเหล่า
นั้นย่อมข้ามห้วงกิเลสนี้ ซึ่งข้าม
ได้ยาก และยังไม่เคยข้าม เพื่อ
ความไม่เกิดอีกต่อไป” ดังนี้.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งการ
แทงตลอด.

พระสูตรนี้ว่า :

“ทุกฺกัรํ ภควา สุกฺกัรํ
ภควา”ติ.

กามทเทวบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่
พระผู้มีพระภาค สมณธรรมทำได้ยาก
ข้าแต่พระผู้มีพระภาค สมณธรรมทำได้
โดยยากยิ่ง”.

^๑ ส. ส. ๑๕/๓๐๕, พ. ส. ๒๕/๓๗๕.

(พระผู้มีพระภาคตรัสว่า :)

“ทุกฺกัร^๑ วาปี กโรนฺติ (กามทาติ
ภควา)

เสกฺขา สีลสมาหิตา

จิตตฺตา อนคาริยุเปตฺสฺส

ตฺถุจฺจิ โหติ สุขาวหา”ติ.

“ชนทั้งหลายผู้ตั้งมั่นแล้วในศีล ผู้เป็นเสขะ มีตนตั้งมั่นแล้ว ย่อมกระทำแม้ซึ่งสมณธรรม อันบุคคลทำได้โดยยาก ความยินดีย่อมนำสุขมาให้แก่บุคคลผู้เข้าถึงซึ่งความเป็นผู้ไม่มีเรื่อน” ดังนี้.

“ทุลฺลภา ภควา ยทิตฺถํ ตฺถุจฺจิ”ติ.

กามทเทวบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ข้อที่หาได้ยาก คือความสันโดษยินดี”.

(พระผู้มีพระภาคตรัสว่า :)

“ทุลฺลภํ วาปี ลภนฺติ (กามทาติ
ภควา)

จิตตฺวูปสฺเม รตา

เยสํ ทิวา จ รตฺโต จ

ภาวนาย รโต มโน”ติ.

“ชนเหล่าใดยินดีแล้ว ในความสงบแห่งจิต ชนเหล่าใดมีใจยินดีแล้ว ในความอบรมจิต ทั้งกลางวันและกลางคืน ชนเหล่านั้นย่อมได้แม้ซึ่งสิ่งที่ได้โดยยาก”.

“ทุลฺลมาทหํ ภควา ยทิตฺถํ จิตฺตฺนุ”ติ.

กามทเทวบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ธรรมชาติที่ตั้งมั่นได้ยาก คือจิต”.

^๑ ส. ม. โป. ทุลลภ.

(พระผู้มีพระภาคตรัสว่า :)

“ทุสฺสมาทฺทํ วาปี สฺมาทหนฺติ
(กามทาติ ภควา)
อินฺทฺริยฺอุปฺสเม รตา
เต เจตฺวา มจฺจุโน ชาลํ
อริยา คจฺฉนฺติ กามทา”ติ.

“ชนเหล่าใดยินดีแล้ว ในความสงบ
อินทรีย์ ชนเหล่านั้นย่อมตั้งมั่น
ซึ่งจิตที่ตั้งมั่นได้ยาก ดูกรกามท-
เทวบุตร พระอริยะทั้งหลายเหล่า-
นั้นตัดข้ายแห่งมัจจุราชไปได้”.

“ทุกฺคโม ภควา วิสโม มคฺโค”ติ.

กามทเทวบุตรกราบทูลว่า “ข้าแต่พระ-
ผู้มีพระภาค ทางที่ไปได้ยาก คือทางที่
ไม่เสมอ”.

(พระผู้มีพระภาคตรัสว่า :)

“ทุกฺคเม วิสเม วาปี
อริยา คจฺฉนฺติ กามท^๑
อนริยา วิสเม มคฺเค
ปฺปตฺนฺติ อวิสิรา
อริยานํ สโม มคฺโค
อริยา หิ วิสเม สฺมา”ติ.^๒

“ดูกรกามทเทวบุตร พระอริยะ
ทั้งหลาย ย่อมไปได้แม้ในทางที่ไม่
เสมอ ที่ไปได้ยาก ผู้มิใช่อริยะย่อม
เป็นผู้บ้ายศีรษะลงเบื้องต่ำ ตกไป
ในทางอันไม่เสมอ ทางสม่ำเสมอ
สำหรับพระอริยะทั้งหลาย เพราะ
พระอริยะทั้งหลายเป็นผู้สม่ำเสมอใน
ทางอันไม่เสมอ” ดังนี้.

^๑ ม. ไป. กามทา.

^๒ ส. ส. ๑๕/๖๖.

อิทํ นิพเพชภาคิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรอันเป็นไปในส่วนแห่ง
ความทำลายกิเลส.

พระสูตรนี้ว่า :

(อนาถปิณฑิกเทวบุตรได้กล่าว
คาถาเหล่านี้ในสำนักพระผู้มีพระภาค
ว่า :)

๑๐๓. "อิทํ หิ ตํ เขตวานํ
อิสิสงฺฆนิเสวิตํ
อาวุดฺธํ ฆมฺมราเชน
ปีติสญฺชนนํ มม.

กมฺมํ วิชฺชา จ ฆมฺโม จ
สีลํ ชีวิตมุตฺตมํ
เอเตน มจฺจา สุขุณฺณติ
น โคตฺเตน ฐเนน วา.

ตสฺมา หิ ปณฺฑิโต โปโส
สมฺปสฺสํ อตฺถมตฺตโน
โยนิโส วิจิเน ฆมฺมํ
เอวํ ตตฺถ วิสุทฺธติ.

สาริปฺุตโตว ปญฺญา
สีเลน อฺุปสเมน จ

๑๐๓. "ก็พระเชตวันนี้นั้น อันหมู่แห่ง
ท่านผู้แสวงคุณ ฟ่านักอยู่ พระ-
ธรรมราชาก็ประทับอยู่แล้ว เป็น
ที่ให้เกิดปีติแก่ข้าพระองค์.

กรรม วิชชา ธรรมและศีล เป็น
ชีวิตอันอุดม สัตว์ทั้งหลายย่อม
บริสุทธิ์ด้วยธรรม ๔ ประการนี้
ไม่ใช่ด้วยโคตรหรือทรัพย์.

เพราะเหตุนั้นแหละ บุรุษผู้เป็น
บัณฑิต เมื่อเล็งเห็นประโยชน์ของ
ตน พึงเลือกเฟ้นธรรมโดยแยบคาย
อย่างนี้ จึงจะบริสุทธิ์ในธรรมนั้น.

พระสารีบุตรรูปเดียวเท่านั้น เป็น
ผู้ประเสริฐด้วยปัญญา ศีล และ

คุณประไพพันธ์ สุขุมวาท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

โยปี ปารงคโต ภิกขุ
เอตาวปรโม สिया”ติ.^๑

ธรรมเครื่องสงบระงับ ภิกษุใดเป็นผู้ถึงซึ่งฝั่ง (พระนิพพาน) ภิกษุนั้นก็มี ท่านพระสารีบุตรนั้นเป็นอย่างเยี่ยม” ดังนี้.

อิทํ นิพเพชภาคิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรอันเป็นไปในส่วนแห่ง
การแทงตลอด.

พระสูตรนี้ว่า:

(พระผู้มีพระภาคได้ตรัสดังนี้ว่า :)

“อดีตํ นานุวากเมยย
นปปฏิกงฺเข อนาคตํ
ยทตฺตมฺปหฺนฺนตํ^๒
อปฺปตฺตณฺจ อนาคตํ.

“บุคคลไม่ควรคำนึงถึงสิ่งที่ล่วงแล้ว
ไม่ควรมุ่งหวังสิ่งที่ยังมาไม่ถึง สิ่ง
ใดล่วงไปแล้ว สิ่งนั้นก็เป็นอันสละ
ไปแล้ว และสิ่งที่ยังมาไม่ถึง ก็เป็น
อันยังไม่ถึง.

ปจฺจุปฺปนฺนณฺจ โย ธมฺมํ^๓
ตตฺถ ตตฺถ วิปสฺสติ
อสฺหิรํ อสฺกุปฺปี
ตํ วิทฺธา^๔ มนุพฺรุหเย.

ก็บุคคลใดเห็นแจ้งธรรมปัจจุบันไม่
ง่อนแง่น ไม่คลอนแคลนในธรรม
นั้น ๆ ได้ บุคคลผู้รู้แจ้งนั้น พึง
เจริญธรรมนั้นเนื่อง ๆ เกิด.

^๑ ส. ส. ๑๕/๗๘.

^๒ ส. ปหิณ

^๓ ม. ยํ ธมฺมํ.

^๔ ฉ. วิทฺธา.

คุณประไพพันธ์ สุขุมวาท
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธมฺมา กาเยน ปญฺญา ย จ
 สจฺจิกาตพฺพา, อตฺถิ ธมฺมา ปญฺญา
 เวทิตพฺพา, ปญฺญา ย จ สจฺจิกาตพฺพา.

กตเม จ ภิกฺขเว ธมฺมา
 จกฺขุณา ปญฺญา ย จ สจฺจิกาตพฺพา,
 ทิพฺพจกฺขุ สุวิสุทฺธํ อติกฺกนฺตมานุสํกํ
 จกฺขุณา ปญฺญา ย จ สจฺจิกาตพฺพํ.

กตเม จ ภิกฺขเว ธมฺมา
 สติยา ปญฺญา ย จ สจฺจิกาตพฺพา,
 ปุพฺเพนิวาसानุสฺสติ สติยา ปญฺญา
 ย จ สจฺจิกาตพฺพา.

กตเม จ ภิกฺขเว ธมฺมา กาเยน
 ปญฺญา ย จ สจฺจิกาตพฺพา, อิทฺธิวิธา
 นิโรธา กาเยน ปญฺญา ย จ
 สจฺจิกาตพฺพา.^๑

กตเม จ ภิกฺขเว ธมฺมา
 ปญฺญา เวทิตพฺพา, ปญฺญา
 สจฺจิกาตพฺพา, อาสวานํ ขเย ฌานํ
 ปญฺญา เวทิตพฺพํ, ปญฺญา ย จ
 สจฺจิกาตพฺพนฺ”ติ.

มีอยู่, ธรรมที่ควรทำให้แจ้งด้วยกายและ
 ปัญญามีอยู่ ธรรมที่พึงทราบด้วยปัญญา
 และพึงทำให้แจ้งด้วยปัญญามีอยู่.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่พึง
 ทำให้แจ้งด้วยจักขุและปัญญาเป็นไฉน,
 ทิพยจักขุอันบริสุทธิ์วิเศษดีอันก้าวล่วง
 เสียซึ่งจักขุเป็นของมนุษย์จะพึงทำให้แจ้ง
 ด้วยจักขุและปัญญา.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่พึง
 ทำให้แจ้งด้วยสติและปัญญาเป็นไฉน,
 ปุพเพนิวาसानุสสติพึงทำให้แจ้งด้วยสติและ
 ปัญญา.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมที่พึง
 ทำให้แจ้งด้วยกายและปัญญาเป็นไฉน,
 อิทฺธิวิธญาณอันเป็นนิโรธพึงทำให้แจ้ง
 ด้วยกายและปัญญา.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมที่พึง
 ทราบด้วยปัญญา และพึงทำให้แจ้งด้วย
 ปัญญาเป็นไฉน, ญาณในความสิ้นอาสวะ
 พึงทราบด้วยปัญญา และพึงทำให้แจ้ง
 ด้วยปัญญา” ดังนี้.

^๑ ไป. อิทฺธิวิธํ นิโรธํ กาเยน ปญฺญา ย จ สจฺจิกาตพฺพํ.

อิทํ นิพฺพเอธภาคิยํ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความ
ทำลายกิเลส.

๑๐๔. ตตฺถ กตมํ อเสกฺขภาคิยํ
สุตตํ ?

๑๐๔. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งอเสกขธรรม
เป็นไหน ?

พระสูตรนี้ว่า :

“ยสฺส เสลฺยุปมํ จิตฺตํ
จิตํ นานุปกมฺปติ
วิรตตํ รชนีเยสฺสุ
โกปเนยฺเย น กุปฺปติ
ยสฺเสวํ ภาวิตํ จิตฺตํ
กุโต นํ ทุกฺขเมสฺสตี”ติ.^๑

“จิตของผู้ใดตั้งอยู่ไม่หวั่นไหวอุปมา
ดุจภูเขาศิลา ไม่กำหนดในธรรม
เป็นที่ตั้งแห่งความกำหนดไม่กำเริบ
ในธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความกำเริบ
ผู้ใดอบรมจิตแล้วอย่างนี้ ความทุกข์
จักมาถึงผู้นั้นแต่ที่ไหน”.

อิทํ อเสกฺขภาคิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
อเสกขธรรม.

^๑ พ. อ. ๒๕/๑๓๓, เปฏโกปเทส
(ภูมิพโลกิย). ๓๑.

พระสูตรนี้ว่า :

อายุสมโต จ สารีปุตตสฺส จาริกาทสมํ
เวยยากรณ์ กาทพฺพนฺติ.

พึงกระทำไวยากรณ์อันมีจาริกาเป็นที่ ๑๐
แห่งท่านพระสารีบุตร ดังนี้.

อิทํ อเสกฺขภาคิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
อเสกขธรรม.

พระสูตรนี้ว่า :

๑“โย พุราหมณฺเ พหิตปาปธมฺโม
นิหฺงุโก^๒ นิกฺกสาโว ยตฺตโต
เวทนฺตคฺคฺ วุสิตพฺรหฺมจริโย
ธมฺเมน โส พฺรหฺมวาทํ วเทยฺย
ยสฺสสฺสทา นตฺถิ กุหิณฺณจิ โลกเก”ติ.

“พราหมณ์ใด มีบาปกรรมอันลอย
เสียแล้ว ไม่มักตวาดผู้อื่นว่า หี หี
ไม่มีกิเลสจนน้ำฝน มีตนอันสำรวม
แล้วถึงที่สุดแห่งเวท อยู่จบพรหม-
จรรย์แล้ว ไม่มีกิเลสเครื่องพัวพันใน
โลกไหน ๆ พราหมณ์นั้นควรกล่าว
วาทะว่า เป็นพราหมณ์โดยชอบ
ธรรม” ดังนี้.

อิทํ อเสกฺขภาคิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
อเสกขธรรม.

^๑ วิ. มหา. ๔/๕, พุ. จ. ๒๕/๗๗.

^๒ ส. นิหฺงุโก, โป. นิหฺงุโก.

พระสูตรนี้ว่า :

“พาหิตวา ปาปกเก ฐมฺเม
 เย จรฺนติ สทา สตา
 ขีณสโยชณา พุทฺธา
 เต เว โลกสมิ^๑ พุรฺหมณา”ติ.^๒

อิทํ อเสกฺขภาคิยํ สุตฺตํ.

“ชนเหล่าใดลอยบาปกรรมทั้งหลาย
 ได้แล้ว มีสติอยู่ทุกเมื่อ มีสังโยชน์
 สิ้นแล้ว ตรัสรู้แล้ว ชนเหล่านั้นแล
 ชื่อว่าเป็นพราหมณ์ในโลก” ดังนี้.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 อเสกขธรรม.

พระสูตรนี้ว่า :

“ยตฺถ อาโป จ ปจฺวี
 เตโช วาโย น คาสติ
 น ตตฺถ สุกฺกา โชตนฺติ
 อาทิจฺจเอย นปฺปกาสติ
 น ตตฺถ จนฺทิมมา ภาติ
 ตโม ตตฺถ น วิชฺชติ.

ยทา จ อตฺตนาเวทิต^๓
 มฺนิ โมเนน พุราหมเณ
 อถ รุปา อรุปา จ

“น้ำ ดิน ไฟ และลม ย่อมไม่หยั่ง-
 ลงในนิพพานธาตุใด ในนิพพาน
 ธาตุนั้น ดาวทั้งหลายย่อมไม่สว่าง
 พระอาทิตย์ย่อมไม่ปรากฏ พระ-
 จันทรย์่อมไม่สว่าง ความมืดย่อม
 ไม่มี.

ก็เมื่อใด พราหมณ์ชื่อว่าเป็นมุนี
 เพราะรู้ (สัจจะ ๔) รู้แล้วด้วยตน
 เมื่อนั้น พราหมณ์ย่อมหลุดพ้น

^๑ ส. ม. ไป. โลกสมิ.

^๒ พ. อ. ๒๕/๗๗.

^๓ ส. เวที.

สุขทุกขา ปมฺจุจติ”ติ.^๑

จากรูปและอรูป จากสุขและทุกข์”
ดังนี้.

อิทํ อเสกขภาคิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
อเสกขธรรม.

พระสูตรนี้ว่า :

“ยทา สเกสุ ฐมฺเมสุ
ปารคฺช โหติ พฺราหฺมณเณ
อกฺก เอตํ ปิสาจณฺจ
ปกฺกุกฺคณฺจจาตีวตฺตติ”ติ.^๒

“ในกาลใด บุคคลเป็นผู้ถึงฝั่ง
ในธรรมทั้งหลายของตน เป็น
พราหมณ์ ในกาลนั้นย่อมไม่กลัว
ผีและเสียงหลอก” ดังนี้.

อิทํ อเสกขภาคิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
อเสกขธรรม.

พระสูตรนี้ว่า :

“นาภินนฺทติ อายนฺตี”^๓
ปกฺกมฺนฺตี น โสจติ
สงฺคา สงฺคามชฺชี่ มุตตํ

“เรากล่าวผู้ไม่ยินดีภริยาเก่าผู้มาอยู่
ผู้ไม่เศร้าโศกถึงภริยาเก่า ผู้หลีก
ไปอยู่ ผู้ชนะสงคราม พ้นแล้ว

^๑ ขุ. อุ. ๒๕/๘๕.

^๒ ขุ. อุ. ๒๕/๘๖.

^๓ อายนฺตี นาภินนฺทติ ขุ. อุ. ๒๕/๘๐.

ตมห์ พุรุมิ พุราหมณน”ติ.

จากธรรมเป็นเครื่องข้อง ว่าเป็น
พราหมณ” ดังนี้.

อิทํ อเสกขภากิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
อเสกขธรรม.

พระสูตรนี้ว่า :

“น อุกถน สฺจ^๑ โหติ
พหฺเวตถ นฺหายตี^๒ ชโน
ยมฺหิ สจฺจณฺจ ธมฺโม จ
โส สฺจ โส จ พุราหมฺโน”ติ.^๓

“ความสะอาดย่อมไม่มีเพราะน้ำแต่
ชนเป็นอันมากยังอาบอยู่ ในน้ำนี้
สัจจะและธรรมะมีอยู่ในผู้ใด ผู้นั้น
เป็นผู้สะอาด และผู้นั้นเป็น
พราหมณ” ดังนี้.

อิทํ อเสกขภากิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
อเสกขธรรม.

พระสูตรนี้ว่า :

๔“ยทา หเว ปาตุภวานฺติ ธมฺมา
อาตานิโน ฉายโต พุราหมฺณสฺส

“ในกาลใดแล ธรรมทั้งหลายมา
ปรากฏแก่พราหมณผู้มีเพียรเพ่งอยู่

^๑ ส. ม. สฺจ.

^๒ ส. โป. นหายตี.

^๓ พ. อ. ๒๕/๘๑.

^๔ วิ. มหา. ๔/๔, พ. อ. ๒๕/๗๖.

คุณสดศรี ปริยกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิธูปยํ ติฏฐจติ มारเสนํ
 สุริโยว โอภาสยมนตติกขนุ”ติ.

ในกาลนั้น พราหมณ์นั้นย่อม
 กำจัดมารและเสนามารได้ เปรียบ
 เหมือนพระอาทิตย์ส่องท้องฟ้าให้
 สว่างไสวอยู่ ฉะนั้น”.

อิทํ อเสกขภาคิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 อเสกขธรรม.

พระสูตรนี้ว่า :

“สนฺตินทฺริยํ ปสฺสถ อิริยมาณํ^๑
 เตวิชชปตฺตํ อปหานธมมํ
 สพฺพานิ โยคานิ อฺปาติวตฺโต
 อภิณฺจโน อิริยติ ปสฺสุกลิโก.

“ท่านทั้งหลายจงดูภิกษุผู้มีอินทรีย์
 อันสงบแล้ว เป็นไปอยู่ ผู้ถึง
 ไตรวิชา ผู้ไม่ละธรรม ภิกษุผู้
 ถือบั้งสกุลเป็นวัตร ประพฤติโยคะ
 ทั้งปวง ไม่หวั่นไหว เป็นไปอยู่.

ตํ เทวตา สมฺพหุลา อฺพารา
 พุรฺหมวิมานํ อฺปสงฺกมิตฺวา
 อาชานิยํ ชาติพลํ^๒ นิเสธํ
 นีตํ^๓ นมสฺสนฺติ ปสนฺนจิตฺตา.

เทวดาเป็นอันมากผู้ยิ่งใหญ่ มีจิต
 เลื่อมใส เข้าไปสู่พรหมวิมานแล้ว
 ย่อมมอบน้อมท่านผู้นั้น ผู้ก็อดกัน
 กำลังแห่งชาติ ผู้เป็นอาชาไนย-
 บุคคลในพระศาสนานี้.

^๑ โป. อิริยํ สมานํ.

^๒ โป. ชาติมลํ.

^๓ ม. นิธ, โป. นิจจํ.

คุณศคศรี ปรียกุล

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นโม เต ปุริสาชฌณ
 นโม เต ปุริสุตตม
 ยสฺส เต นาภิชานาม
 กี ตฺวํ นิสฺสาย ฌายสี”ติ.

ข้าแต่บุรุษผู้อาชาไนย ขอความ
 นอบน้อมจงมีแต่ท่าน ข้าแต่ท่านผู้
 เป็นบุรุษสูงสุด ขอความนอบน้อม
 จงมีแต่ท่านซึ่งเป็นผู้ที่ข้าพเจ้าทั้ง-
 หลายไม่ทราบ ท่านอาศัยบุคคลไร
 เฟ่งอยู่” ดังนี้.

อิทํ อเสกขภากิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 อเสกขธรรม.

“สหายา วติเม ภิกฺขุ
 จิรฺรตฺตสเมติกา
 สเมติ เนสํ สทฺธมฺโม
 ธมฺเม พุทฺธปฺปเวทิตะ.

พระสูตรนี้ว่า : พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

“ภิกษุเหล่านี้เป็นสหายกัน เป็นผู้
 มีปกติอยู่ร่วมกันมาตลอดกาลนาน
 สัทธิธรรมของเธอเหล่านั้น ย่อม
 เทียบเคียงได้ในธรรมที่พระพุทธเจ้า
 ประกาศแล้ว.

สุวินิตา กปฺปิเนน
 ธมฺเม อริยปฺปเวทิตะ
 ธาเรนฺติ อนฺติมํ เทหํ
 เชตฺวา มารํ สวาหิณฺนุ”ติ.^๑

พวกเธออันกัปปิณะแนะนำดีแล้วใน
 ธรรมที่พระอริยเจ้าประกาศแล้ว
 เธอทั้งสอง ชำระมารพร้อมทั้ง
 พาหนะได้แล้ว ย่อมทรงไว้ซึ่ง
 อัจฉินในที่สุด” ดังนี้.

^๑ ม. ไป. สวาหนนติ, ส. น. ๑๖/๓๓๒.

อิทํ อเสกขภากิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
อเสกขธรรม.

พระสูตรนี้ว่า : พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

๑“นยิทํ สิตถิมารพุก
นยิทํ อปฺเปน ฅามสา
นิพพานํ อธิคณฺตพพํ
สพฺพทุกฺขปฺปโมจนํ.”^๒

“บุคคลปรารภความเพียร อัน
ย่อหย่อน ปรารภความเพียรด้วย
กำลังน้อย ไม่พึงบรรลุพระนิพพาน
อันเป็นเครื่องปลดปล่อยทุกข์ทั้ง-
ปวงได้.

อยญจ ททโร ภิกฺขุ
อยมุตฺตมโปริโส
ธาเรติ อนฺติมํ เทหํ
เซตฺวา มารํ สวาหิณฺน”ติ.”^๓

แต่ภิกษุหนุ่มรูปนี้ เป็นอุดมบุรุษ
ชำนาญมารทั้งพาหนะได้แล้ว ย่อม
ทรงไว้ซึ่งอัตภาพมีในที่สุด” ดังนี้.

อิทํ อเสกขภากิยํ สุตตํ.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วน
อเสกขธรรม.

^๑ ส. นี. ๑๖/๓๒๔, (อปฺปฅามสา).

^๒ โป. สพฺพคณฺตปฺปโมจนํ.

^๓ ม. โป. สวาหณนฺติ.

พระสูตรนี้ว่า :

“ทพฺพณฺณโก ลุขจิวโร
 โมฆราชา สทา สโต
 ขีณาสโว วิสํยุตฺโต
 กตทิจฺจโ อนาสโว.
 เตวิชฺโช อิทฺธิปฺปตฺโต จ
 เจโตปริยายโกวิทโ
 ธาเรติ อนฺติมํ เทหํ
 เขตฺวา มารํ สวาหิณฺน”ติ.
 อิํ อเสกฺขภาคิยํ สุตฺตํ.

“พระโมฆราชมีวรรณะเศร้าหมอง มีจิวรคร่ำคร่า มีสติทุกเมื่อ เป็นพระขีณาสพ ไม่ประกอบอะไรไว้ ทำกิจเสร็จแล้ว ไม่มีอาสวะ. ทรงไตรวิชชาและบรรลุนิธิ ฉลาดในเจโตปริยญาณ ชำระมารพร้อมทั้งพาหนะได้แล้ว ทรงไว้ซึ่งอตภาพมีในที่สุด” ดังนี้.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 อเสกขธรรม.

พระสูตรนี้ว่า :

๑๐๕. ๑ ตถาคโต ภิกฺขเว อรหํ
 สมฺมาสมฺพุทฺโธ รูปสฺส นิพฺพิทา
 วิกฺกาคา นิโรธา อนฺอุปาทา วิมุตฺโต
 สมฺมาสมฺพุทฺโธติ วุจฺจติ. ภิกฺขุปี
 ภิกฺขเว ปณฺณาวิมุตฺโต รูปสฺส
 นิพฺพิทา วิกฺกาคา นิโรธา อนฺอุปาทา
 วิมุตฺโต ปณฺณาวิมุตฺโตติ วุจฺจติ.

๑๐๕. ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระ-
 ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าหลุดพ้น
 เพราะหน่าย เพราะคลายกำหนัด
 เพราะดับ เพราะไม่ถือมั่นรูป เทวดา
 และมนุษย์ทั้งหลายต่างพากันเรียกว่า
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้า. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 แม้ภิกษุผู้หลุดพ้นแล้วด้วยปัญญา หลุดพ้น

๑ ส. ขนธ. ๑๓/๘๑.

คุณยายกิมเหลียง-คุณมาลี บุญชื่น
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

แล้ว เพราะหน่าย เพราะคลายกำหนด
เพราะดับ เพราะไม่ถือมั่นรูป เราเรียก
ว่า ผู้หลุดพ้นด้วยปัญญา.

ตถาคโต ภิกขเว อรหํ สุมมา-
สมพุทฺธเวทนาย ๗เปฯ สญฺญา...
สังขารานํ... วิญฺญาณสฺส นิพฺพิทา
วิราคา นิโรธา อนุปาทา วิมุตฺโต
สมมาสมพุทฺธเวทติ วุจฺจติ. ภิกขุปี
ภิกขเว ปณฺณาวิมุตฺโต วิญฺญาณสฺส
นิพฺพิทา วิราคา นิโรธา อนุปาทา
วิมุตฺโต ปณฺณาวิมุตฺโตติ วุจฺจติ.

ตตฺร โข ภิกขเว โก วิเสโส
โก อธิปฺปยาโส^๑ ก็ นานากรณ์
ตถาคตสฺส อรหโต สุมมาสมพุทฺธสฺส
ปณฺณาวิมุตฺเตน ภิกขุนาติ. ภควํมุลกา
โน ภาเนเต ธมฺมา ๗เปฯ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระตถาคต-
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าหลุดพ้นเพราะ
หน่าย เพราะคลายกำหนด เพราะดับ
เพราะไม่ถือมั่น เวทนา ฯลฯ สัญญา...
สังขาร... วิญญาน เทวดาและมนุษย์
ต่างพากันเรียกว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้า.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย แม้ภิกษุผู้หลุดพ้น
ด้วยปัญญา หลุดพ้นแล้วเพราะหน่าย
เพราะคลายกำหนด เพราะดับ เพราะ
ไม่ถือมั่นวิญญาน เราเรียกว่า หลุดพ้น
แล้วด้วยปัญญา.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในขั้นนั้นแล
จะมีอะไรเป็นข้อแปลกกัน จะมีอะไรเป็น
ข้อประสงค์ที่ยิ่งกว่ากัน จะมีอะไรเป็นเหตุ
ทำให้ต่างกันระหว่างพระตถาคตอรหันต-
สัมมาสัมพุทธเจ้า กับภิกษุผู้หลุดพ้นได้
ด้วยปัญญาเล่า. ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมของข้า-

^๑ ส. น. อธิปฺปาย.

๑๐๖. ตตฺถ กตมํ สงฺกิลเสสภาคิยญจ
वासनाภาคिยญจ สุตฺตํ ?

“ฉนฺนมหติวสฺสตี

วิวฏฺเฐ นาทิวสฺสตี
ตสฺมา ฉนฺนํ วิวเรถ
เอวํ ตํ นาทิวสฺสตี”ติ.^๑

“ฉนฺนมหติวสฺสตี”ติ สงฺกิลโส,
“วิวฏฺเฐ นาทิวสฺสตี”ติ वासना. “ตสฺมา
ฉนฺนํ วิวเรถ, เอวํ ตํ นาทิวสฺสตี”ติ
อยํ สงฺกิลโส จ वासना จ.

อิทํ สงฺกิลเสสภาคิยญจ वासना
ภาคिยญจ สุตฺตํ.

“จตุตฺตารอเม มหาราช^๒ ปุคฺคฺลา
สนฺโต สํวิชฺชมานา โลกสฺมี, กตเม

๑๐๖. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลเสและ
เป็นไปในส่วนแห่งวาสนาเป็นไฉน ?

(พระผู้มีพระภาคทรงเปล่งอุทานว่า :)

“ปิดไว้อย่างรั้ว เปิดแล้วไม่รั้วเพราะ
ฉะนั้น ควรเปิดสิ่งที่ปิดเมื่อเป็น
อย่างนี้ สิ่งที่ปิดนั้นจะไม่รั้ว”.

คำว่า “ปิดไว้อย่างรั้ว” ได้แก่
สังกิลเส, คำว่า “เปิดแล้วไม่รั้ว” ได้แก่
วาสนา. คำว่า “เพราะฉะนั้น ควรเปิด
สิ่งที่ปิด เมื่อเป็นอย่างนี้ สิ่งที่ปิดนั้นจะ
ไม่รั้ว” ได้แก่ สังกิลเสและวาสนานี้.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลเสและเป็นไปในส่วนแห่งวาสนา.

(พระนาคเสนเถระถวายพระพรว่า :)

“ขอถวายพระพรมหาบพิตร บุคคล
๔ จำพวก เหล่านี้ มีปรากฏอยู่ในโลก,

^๑ ขุ. อ. ๒๕/๑๕๕, เปฏโกปเทศ (ภูมิพโลภิกขุ). ๓๒.

^๒ ภิกขเว (อง. จตุกก. ๒๑/๑๐๕).

จตุตถาโร, ตโม ตมปรายโณ ตโม
 โชติปรายโณ โชติ ตมปรายโณ โชติ
 โชติปรายโณ”ติ. ตตถ โย จ ปุคฺคโล
 โชติ ตมปรายโณ โย จ ปุคฺคโล
 ตโม ตมปรายโณ, อิม เทว ปุคฺคลา
 สงฺกิลเสภาคิยา, โย จ ปุคฺคโล ตโม
 โชติปรายโณ โย จ ปุคฺคโล โชติ
 โชติปรายโณ, อิม เทว ปุคฺคลา
 วาสนาภาคิยา.

อิทํ สงฺกิลเสภาคิยญจ วาสนาภาคิยญจ
 สุตตํ.

ตตถ กตมํ สงฺกิลเสภาคิยญจ
 นิพฺเพชภาคิยญจ สุตตํ.

“น ตํ ทพฺหํ พนฺธนมาหุ ธีรา
 ยทายสํ ทารุชปพฺพชญจ
 สารตฺตรตฺตา มณิกฺกุนฺทเลสุ
 ปุตุเตสุ ทาเรสุ จ ยา อเปกฺขา”ติ.^๑

๔ จำพวกเหล่านี้, คือ บุคคลผู้มีดีมา
 มีดีไป, ผู้มีดีมาสว่างไป, ผู้สว่างมา
 มีดีไป, ผู้สว่างมาสว่างไป”. ในบรรดา
 บุคคลเหล่านั้น ก็บุคคลใดสว่างมามีดีไป
 ๑ บุคคลใดมีดีมามีดีไป ๑, บุคคล ๒
 จำพวกเหล่านี้ เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลเส
 (เข็ร่าหมอง), ส่วนบุคคลใดมีดีมาสว่างไป
 และบุคคลใดสว่างมาสว่างไป, บุคคล ๒
 จำพวกเหล่านี้ เป็นไปในส่วนแห่งวาสนา.

นี้เป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่ง
 สังกิลเสและเป็นไปในส่วนแห่งวาสนา.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น พระสูตร
 ที่เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลเส และเป็น
 ไปในส่วนแห่งการแทงตลอด เป็นไฉน.

(พระผู้มีพระภาคตรัสว่า :)

“นักปราชญ์ทั้งหลาย ไม่กล่าว
 เครื่องผูกซึ่งเกิดแต่เหล็ก เกิดแต่ไม้
 และเกิดแต่หญ้าปล้อง ว่ามันคง
 สัตว์ผู้กำหนดแล้ว กำหนดนักแล้ว

^๑ พุ. ธ. ๒๕/๖๑, พุ. ชา. ๒๗/๗๓, เปฏโกปเทศ
 (ภูมิพโลกิกขุ). ๓๒.

คุณเปรมฤดี ภูยองยุทธ-คุณวัชรีย์ บุญชื่น
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ในแก้วมณี และแก้วกุนฑลทั้ง-
หลาย และความห่วงใยในบุตรและ
ภริยา” ดังนี้.

อัย สงกิเลโส.

นี้ จัดเป็นสังกิเลส.

(พระผู้มีพระภาคตรัสว่า)

“เอตํ ทพฺหํ พนฺธนมาหุ ธีรา
โอรุหารินํ สิริถํ ทุปฺปมฺญจํ
เอตมฺปิ เจตฺวาน ปริพฺพชฺชติ
อนเปกฺขิโน กามสฺขํ ปหายา”ติ.^๑

“นักปราชญ์ทั้งหลายกล่าวเครื่องผูก
อันหน่วงลง อันหย่อน แต่เปลื้อง
ได้ยากนั้น ว่ามั่นคง นักปราชญ์
ทั้งหลายตัดเครื่องผูกเหล่านั้นแล้วเป็น
ผู้ไม่มีความห่วงใย ละกามสุขได้
ย่อมเว้นรอบ” ดังนี้

อัย นิพเพโธ.

นี้จัดเป็นนิพเพธ (การแทงตลอด).

อิทํ สงกิเลสภากิยญจ นิพเพธ-
ภากิยญจ สุตตํ.

นี้เป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิเลสและเป็นไปในส่วนแห่งการ
แทงตลอด.

(พระผู้มีพระภาคตรัสว่า :)

๑๐๗. “ยญจ ภิกฺขเว เจเตติ,
ยญจ ปกฺกเปติ, ยญจ อนุเสติ.

๑๐๗. “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ย่อมจงใจ ย่อมดำริและย่อมครุ่นคิดถึง

^๑ พุ. ธ. ๒๕/๖๒, พุ. ขา. ๒๗/๓๔.

อารมฺมณเมตํ โหติ วิญญาณสฺส
 จิตฺติยา, อารมฺมณเ สติ ปตฺติฏฺฐา
 วิญญาณสฺส โหติ, ตสฺมี ปตฺติฏฺฐิตเ
 วิญญาณเ วิรุเพห อายตฺตี ปุณพ-
 ภาวาทินิพฺพตฺติ โหติ, อายตฺตี
 ปุณพภาวาทินิพฺพตฺติยา สติ อายตฺตี^๑
 ชาตฺติชรามรณะ โสกะปริเทวาทุคฺชโทมนส-
 สฺสุปายาสา สมุทฺทวนฺตฺติ, เอวเมตฺตสฺส
 เกวลสฺส ทุคฺชทฺทวนฺตฺตสฺส สมุทฺทโย โหติ.

โน เจ ภิกฺขเว เจเตติ, โน
 เจ ปกฺกเปติ, อถ เจ อนุเสติ.
 อารมฺมณเมตํ โหติ วิญญาณสฺส จิตฺติยา,
 อารมฺมณเ สติ ปตฺติฏฺฐา วิญญาณสฺส^๒
 โหติ, ตสฺมี ปตฺติฏฺฐิตเ วิญญาณเ
 วิรุเพห อายตฺตี ปุณพภาวาทินิพฺพตฺติ
 โหติ, อายตฺตี ปุณพภาวาทินิพฺพตฺติยา
 สติ อายตฺตี ชาตฺติชรามรณะ โสกะปริเทว-
 ทุคฺชโทมนสฺสุปายาสา สมุทฺทวนฺตฺติ,
 เอวเมตฺตสฺส เกวลสฺส ทุคฺชทฺทวนฺตฺตสฺส
 สมุทฺทโย โหติ”ติ.”^๓ อัย สงฺกิลเโส.

สิ่งใด สิ่งนั้นย่อมเป็นอารมณ์ เพื่อความ
 ตั้งอยู่แห่งวิญญาณ เมื่อมีอารมณ์ความ
 ตั้งมั่นแห่งวิญญาณจึงมี เมื่อวิญญาณ
 นั้นตั้งมั่นแล้ว เจริญขึ้นแล้ว ความเกิด
 ในภพใหม่จึงมี เมื่อความเกิดในภพใหม่มี
 ชาตฺติชรามรณะ โสกะปริเทวาทุคฺชโทมนส
 และอุปายาสจึงมี, ความเกิดขึ้นแห่งกอง
 ทุคฺชทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากภิกษุไม่
 จงใจ ไม่ดำริและไม่ครุ่นคิดถึงสิ่งใด
 สิ่งนั้นย่อมเป็นอารมณ์ เพื่อความตั้งอยู่
 แห่งวิญญาณ, เมื่อมีอารมณ์ ความตั้งมั่น
 แห่งวิญญาณจึงมี, เมื่อวิญญาณนั้น
 ตั้งมั่นแล้วเจริญขึ้นแล้ว ความเกิดใน
 ภพใหม่จึงมี เมื่อความเกิดในภพใหม่มี
 ชาตฺติ ชรา มรณะ โสกะปริเทวาทุคฺช-
 โทมนสและอุปายาสจึงมี, ความเกิดขึ้น
 แห่งกองทุคฺชทั้งมวลนี้ ย่อมมีด้วยประการ
 อย่างนี้” ดังนี้. นี้จัดเป็นสังกิลเโส.

^๑ ส. ม. อายตฺติ.

^๒ ส. ม. ตสฺส วิญญาณสฺส.

^๓ ส. นี. ๑๖/๗๘.

คุณเปรมฤดี ภู่งยุทธ-คุณวัชร บุษงษ์
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“ยโต จ โข ภิกขเว โน
 เจว^๑ เจเตติ, โน จ ปกฺกเปติ, โน
 จ อนฺุเสติ. อารมฺมณเมตํ น โหติ
 วิญฺญาณสฺส จิตฺติยา, อารมฺมณเ อสฺติ
 ปติฏฺฐา วิญฺญาณสฺส น โหติ,
 ตสฺมี อปฺปติฏฺฐิตฺเต วิญฺญาเน อวิรุเพห
 อายตี ปุณฺพภาวาทินิพฺพตฺติ น โหติ,
 อายตี ปุณฺพภาวาทินิพฺพตฺติยา อสฺติ
 อายตี ชาตฺติชรามรณํ โสภปริเทว-
 ทุกฺขโทมนสฺสสุปายาสา นฺิรุชฺฌนฺุติ.
 เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺุชฺส
 นิโรธฺ โหตี”ติ,^๒ อัย นิพฺเพโธ.

อิทํ สงฺกิลฺเสสภาคิยญฺจ นิพฺเพธ-
 ภาคิยญฺจ สฺสุดตํ.

๑๐๘. ตตฺถ กตมํ สงฺกิลฺเสสภาคิยญฺจ
 อเสกฺขภาคิยญฺจ สฺสุดตํ.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุที่
 ภิกษุไม่ตั้งใจ ไม่ดำริ และไม่ครุ่นคิด
 ถึงสิ่งใด. สิ่งนั้นย่อมไม่เป็นอารมณ์ เพื่อ
 ความตั้งอยู่แห่งวิญญาน, เมื่อไม่มีอารมณ์
 ความตั้งมั่นแห่งวิญญานจึงไม่มี, เมื่อ
 วิญญานนั้นไม่ตั้งมั่นแล้ว ไม่เจริญขึ้น
 แล้ว ความบังเกิดในภพใหม่จึงไม่มี,
 เมื่อความบังเกิดในภพใหม่ไม่มี ชาตฺติชรา
 มรณะโสภกะปริเทวทุกขโทมนัสและ
 อุปายาสต่อไปจึงดับ. ความดับแห่ง
 กองทุกข์ทั้งหมดนี้ ย่อมมีได้ด้วยประการ
 อย่างนี้” ดังนี้, นี้จัดเป็นนิพเพธ (การ
 แทงตลอด).

นี้เป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่ง
 สังกิลเสและเป็นไปในส่วนแห่งการ
 แทงตลอด.

๑๐๘. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
 พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลเสและ
 เป็นไปในส่วนแห่งอเสกขะเป็นไฉน.

^๑ ส. ม. จ. ไป. เจวาคิ สทฺโท น ทิสฺสติ.

^๒ ส. น. ๑๖/๗๘-๗๙.

๑“สมุทโท สมุทโท”ติ โข ภิกขเว
 อสุตวา^๒ ปุชฺชนโน ภาสติ, เนโส
 ภิกขเว อริยสฺส วินเย สมุทโท,
 มหา เอโส ภิกขเว อุกกราสิ มหา
 อุกกณฺณโว. จกฺขุ ภิกขเว ปุริสสฺส
 สมุทโท, ตสฺส รูปมโย เวโค. อัย
 สงฺกิลเส.

พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ปุชชนผู้ไม่ได้
 สดับแล้ว ย่อมกล่าวว่า “สมุท ๑” ดังนี้,
 ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมุทนั้นไม่ชื่อว่า
 สมุทในวินัยของพระอริยเจ้า, ดูกรภิกษุ
 ทั้งหลาย สมุทนั้นเรียกว่า เป็นแอ่ง
 น้ำใหญ่ เป็นห้วงน้ำใหญ่. ดูกรภิกษุ
 ทั้งหลาย จักขุเป็นสมุทของบุรุษ กำลัง
 ของจักขุนั้นเกิดจากรูป. นี้จัดเป็น
 สังกิลเส.

“โย ตํ รูปมยํ เวคํ สหติ. อัย
 วุจฺจติ ภิกขเว อตริ^๓ จกฺขุสมุทฺทํ
 สอุมิ สาวกฺกํ สคหํ^๔ สรกฺขสํ
 ตินฺนุณ ปารงฺกโต ณฑล ติฏฺฐติ
 พุราหฺมณฺ”ติ. อัย อเสกฺโข.

พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลใดย่อม
 อดกลั้นกำลังอันเกิดจากรูปนั้นได้. บุคคล
 นี้เรียกว่า เป็นพราหมณ์ข้ามสมุทคือ
 จักขุ ซึ่งมีทั้งคลื่น มีทั้งน้ำวน มีทั้ง
 สัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ แล้วขึ้นถึงฝั่ง
 ตั้งอยู่บนบกได้” ดังนี้. นี้จัดเป็นอเสกขะ.

^๑ ส. สทา. ๑๘/๑๕๖.
^๒ ไป. อสุตวา.
^๓ ส. ม. ไป. อตริ.
^๔ สคหํ (ส. สทา. ๑๘/๑๕๖).

คุณเปรมฤดี ภู่งยยุทธ-คุณวัชรีย์ บุญชื่น
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงวนลิขสิทธิ์ ๒๕๖๓

“โสต้ ภิภุขเว ๗เปฯ ฆานัน...
 ชิวหา... กาโย... มโน ภิภุขเว ปุริสสุส
 สมุทโท ตสุส ฐมมมโย เวโค”ติ.
 อัย สงกิลเส.

“โย ตั ฐมมมยั เวคั สหติ,
 อัย วุจจติ ภิภุขเว อตริ^๑ มโนสมุททำ
 สอุมิ สาวภูฏั สคห^๒ สรภุขลั
 ตินนุณ ปารงคโต ฏเล ติฏฐติ
 พุราหมนุณ”ติ. ยั อเสกโข. อิทมโวจ
 ภควา, อิทั วตุวาน สุกโต,
 อถาปรั เอตทโวจ สตุถา :

“โย อิมั สมุททำ สคห^๒ สรภุขลั
 สอุมิ สาวภูฏั สภายั ทุตตุร อจจตริ

พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย โสตะ ๗ลฯ
 ฆานะ... ชิวหา... กาย... ใจ เป็นสมุท
 ของบุรุษ กำลังของใจนั้นเกิดจาก
 ธรรมารมณ” ดังนี้. นี้จัดเป็นสังกิลเส.

พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลใด
 อดกลันกำลังอันเกิดจากธรรมารมณนั้น
 บุคคลนี้เรียกว่าเป็นพราหมณข้ามสมุท
 คือใจ ซึ่งมีทั้งคลื่น มีทั้งน้ำวน มีทั้ง
 สัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ แล้วขึ้นถึงฝั่ง
 ตั้งอยู่บนบกได้” ดังนี้. นี้จัดเป็นอเสกขะ.
 พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นได้
 ตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว จึงได้
 ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปว่า :

“บุคคลใดข้ามสมุทนี้ ซึ่งมีทั้ง
 สัตว์ร้าย มีทั้งผีเสื้อน้ำ มีทั้งคลื่น

^๑ สี่. ม. ไป. อตาริ.

^๒ สคห (สี่. สทา. ๑๘/๑๕๖).

ส เวทนตคฺ^๑ วุสิตพฺรหฺมจริโย
 โลกนตคฺ ปารคโตติ วุจฺจติ”ติ.

มีทั้งน้ำวน นำหวาดกลัว ข้ามได้
 แสนยากได้แล้ว บุคคลนั้น เรา
 เรียกว่าเป็นผู้จบเวท อยู่จบพรหม-
 จรรย์ ถึงที่สุดแห่งโลก ข้ามถึงฝั่ง
 แล้ว” ดังนี้.

อัย อเสกฺโข.

นี่เป็นอเสกชะ.

อิทํ สงฺกิลเสภาคิยญจ อเสกฺข-
 ภาคิยญจ สุตตํ.

นี่เป็นพระสูตร เป็นไปในส่วนแห่ง
 สงฺกิลเส และเป็นไปในส่วนแห่งอเสกชะ.

พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า

“ฉยิเม ภิกฺขเว พหิสสา โลกสมฺมิ
 อนยาย สุตตานํ พฺยาพาธา^๒
 ปาณินํ. กตเม ฉ ? สนฺติ ภิกฺขเว
 จกฺขุวิญญเญยฺยา รูปา อิฏฺฐา กนฺตา
 มนาปา ปิยรูปา กามุปสฺหิตา
 รชนียา, ตณฺเजे ภิกฺขุ อภินนฺทติ
 อภิวทติ อชฺโณสาย ติฏฺฐติ, อัย
 วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ คิลิตพฺพิโส^๓

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในโลกมีเบ็ด
 ๖ ชนิดเหล่านี้อยู่ เพื่อความพินาศของ
 สัตว์ทั้งหลาย เพื่อความลำบากของสัตว์
 ทั้งหมด. เบ็ด ๖ ชนิด เป็นไฉน ?
 ดูกรภิกษุทั้งหลาย รูปอันจะพึงรู้แจ้งด้วย
 จักขุอันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ
 น่ารัก ชวนให้ใคร่ ชวนให้กำหนัดมีอยู่,
 ถ้าภิกษุเพลิดเพลिन สรรเสริญ หมกมุ่น

^๑ ไป. สเวทคฺ.

^๒ วิชา (ส. สท. ๑๘/๑๕๘).

^๓ ส. ม. ไป. คิลพพิโส.

คุณเปรมฤดี ภู่งยุทธ-คุณวัชร บุษชิน
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มารสฺส อนนฺยํ อापนฺโน, พุยสนฺ
 อापนฺโน, ยถากามกรณียो^๑ ปาปิมโต.

รูปนั้น, ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนี้เรา
 เรียกว่า กลืนเบ็ดของมาร ถึงความวิบัติ,
 ถึงความพินาศ, มารใจบาปพึงกระทำ
 ได้ตามชอบใจ.

สนฺติ ภิกฺขเว โสตวิญญेยฺยา
 สทฺทา ๕เป๕ ฆานวิญญेยฺยา กนฺธา...
 ชิวฺหาวิญญेยฺยา รสา... กายวิญญेยฺยา
 โผฏฺฐพฺพา... มโนวิญญेยฺยา ธมฺมา
 อิกฺุจา กนฺตา มนาปา ปิยรฺูปา
 กามุปลฺหิตา รชนียา, ตณฺเจะ ภิกฺขุ
 อภินนฺทติ อภิวทติ อชฺโณสาย
 ติกฺุจติ. อยํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 คิลิตพฺพิโส^๒ มารสฺส อนนฺยํ อापนฺโน,
 พุยสนฺ อापนฺโน, ยถากามกรณียो
 ปาปิมโต”ติ. อยํ สงฺกิลेโส.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เสียงอันจะพึงรู้
 แจ้งด้วยหู... กลิ่นอันจะพึงรู้แจ้งด้วยจมูก...
 รสอันจะพึงรู้แจ้งด้วยลิ้น... โผฏฐัพพะ
 อันจะพึงรู้แจ้งด้วยกาย ธรรมารมณอัน
 จะพึงรู้แจ้งด้วยใจ อันน่าปรารถนา
 น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชวนให้ใคร่
 ชวนให้กำหนด มีอยู่, ถ้าภิกษุเพลิดเพลिन
 สรรเสริญ หมกมุ่นสิ่งนั้น ๆ (เสียง...
 กลิ่น...รส...โผฏฐัพพะ...ธรรมารมณนั้น).
 ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนี้เราเรียกว่า
 กลืนกินเบ็ดของมารถึงความวิบัติ ถึง
 ความพินาศ มารใจบาปพึงกระทำได้
 ตามชอบใจ”. นี้จัดเป็นสังกิลเส.

^๑ ม. ยถากาม กรณียो.

^๒ ส. ม. โป. คิลพิโส, ส. สท. ๑๘/๑๕๕.

คุณเปรมฤดี ภู่งยุทธ-คุณวัชร บุษงัน
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระผู้มีพระภาค ตรัสว่า

“สนฺติ จ ภิกฺขเว จกฺข-
 วิญเญยฺยา รูปา อิกฺขฺจา กนฺตา
 มนาปา ปิยรูปา กามุปลฺหิตา
 รชนียา, ตณฺเจ ภิกฺขุ นาภินนฺทติ
 นาภิวทฺติ นาชฺโณสาย^๑ ติกฺขจฺติ, อํ
 วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ น คิลิตพฺพิโส
 มารสฺส, อภเกท พฺพิสฺ, ปรีภเกท
 พฺพิสฺ, น อนนฺยํ อापนฺโน, น
 พยฺสนํ อापนฺโน, น ยถากามกฺรณียो
 ปาปิมโต.

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง รูปอัน
 จะพึงรู้แจ้งด้วยจักษุอันน่าปรารถนา
 น่าใคร่ น่าพอใจ น่ารัก ชวนให้ใคร่
 ชวนให้กำหนด มีอยู่, ถ้าภิกษุไม่เพลิด-
 เพลิน ไม่สรรเสริญ ไม่หมกมุ่นรูปนั้น,
 ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุนี้เราเรียกว่า
 ไม่กลืนกินเบ็ดของมาร ได้ทำลายเบ็ด
 ย้ายเบ็ด ไม่ถึงความวิบัติ ไม่ถึงความ
 พิษาศ มารใจบาปพึงกระทำตามชอบใจ
 ไม่ได้.

สนฺติ จ ภิกฺขเว โสตฺวิญเญยฺยา
 สทฺทา ๗เปฯ มโนวิญเญยฺยา ธมฺมา
 อิกฺขฺจา กนฺตา มนาปา ปิยรูปา
 กามุปลฺหิตา รชนียา, ตณฺเจ ภิกฺขุ
 นาภินนฺทติ นาภิวทฺติ, นาชฺโณสาย^๑
 ติกฺขจฺติ, อํ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ
 น คิลิตพฺพิโส มารสฺส, อภเกท
 พฺพิสฺ, ปรีภเกท พฺพิสฺ, น อนนฺยํ
 อापนฺโน, น พยฺสนํ อापนฺโน, น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนึ่ง เสียงอัน
 จะพึงรู้แจ้งด้วยหู... ธรรมารมณอันจะ
 พึงรู้แจ้งด้วยใจอันน่าปรารถนา น่าใคร่
 น่าพอใจ น่ารัก ชวนให้ใคร่ ชวนให้
 กำหนด มีอยู่, ถ้าภิกษุไม่เพลิดเพลิน
 ไม่สรรเสริญ ไม่หมกมุ่นเสียงนั้น...
 ธรรมารมณนั้น. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 ภิกษุนี้เราเรียกว่า ไม่กลืนกินเบ็ดของมาร
 ได้ทำลายเบ็ด ย้ายเบ็ด ไม่ถึงความวิบัติ

^๑ ไป. น อชฺโณสาย.

คุณเปรมฤดี ภูยงยุทธ-คุณวัชรีย์ บุญชื่น
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงวนลิขสิทธิ์ ๒๕๖๕

ยถากามกรณีโย ปาปิมโต^๑ติ. อัย ไม่ถึงความพินาศ มารผู้มีบาปพึง
อเสกฺโข. กระทำตามชอบใจไม่ได้”. นี่เป็นอเสกข-
ธรรม.

อิทํ สงฺกิลเสภาคิยญจ อเสกฺข-
ภาคิยญจ สุตตํ.

นี่เป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลเส และเป็นไปในส่วนแห่งอเสกขะ.

๑๐๙. ตตฺถ กตมํ สงฺกิลเส-
ภาคิยญจ นิพฺเพชภาคิยญจ อเสกฺข-
ภาคิยญจ สุตตํ ?

๑๐๙. ในบรรดาสูตรเหล่านั้น
พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลเส
เป็นไปในส่วนแห่งการทำลายกิลเส และ
เป็นไปในส่วนแห่งอเสกขะ เป็นไฉน ?

พระสูตรนี้ว่า :

๑“อัย โลกิ สนฺตปาชาโต
ผสฺสปรโต โรคํ วทติ อตฺตโต^๒
เยน เยน หิ มณฺณนฺติ^๓
ตโต ตํ โหติ อณฺณภา.

“โลกนี้เกิดความเดือดร้อนแล้ว ถูก
ผัสสะครอบงำแล้ว เมื่อร้องให้ย่อม
กล่าวถึงโดยความเป็นตัวตน ก็
ชนทั้งหลายสำคัญโลกโดยประการ
ใด ๆ ชนธัญญจกอันเป็นวัตถุแห่ง
ความสำคัญนั้น ย่อมเป็นอย่างอื่น
จากประการที่ตนสำคัญนั้น.

^๑ ชุ. อุ. ๒๕/๑๒๑.

^๒ สี. ม. โป. อตฺตโน.

^๓ มณฺณนฺติ (ชุ. อุ. ๒๕/๑๒๑).

อณฺณตาภาวี ภาสตุโต โลโก
 ภาวปเรโต ภาวเมวาภินนุทติ
 ยทภินนุทติ ตํ ภยํ
 ยสฺส ภายติ ตํ ทุกฺขนุ”ติ.

โลกข้งแล้วในภพ มีความแปร-
 ปรวนเป็นอย่างอื่น ถูกภพครอบงำ
 แล้ว ย่อมเพลิดเพลिनภพนั่นเอง
 (สัตว์) โลกย่อมเพลิดเพลिनสิ่งใด สิ่ง
 นั้นเป็นภย โลกกลัวสิ่งใด สิ่งนั้น
 เป็นทุกข์” ดังนี้.

อัยํ สงฺกิลเส.

จัดเป็นสังกิลเส.

“ภาววิปฺปหานาย โข ปนิกํ
 พุรหมจริยํ วุสฺสตี”ติ.^๑ อัยํ นิพฺเพโธ.

พระสูตรนี้ว่า :

“ก็พรมจรรย์นี้อันบุคคลอยู่ก็เพื่อ
 จะละภพแล” ดังนี้. จัดเป็นนิพเพช.

“เย หิ เกจิ สมณา วา
 พุราหุมนว วา ภเวณ ภาวสฺส
 วิปฺปโมกฺขมาหํสุ, สพฺเพ เต
 “อวิปฺปมุตฺตา ภาวสุมา”ติ วทามิ. เย
 วา ปน เกจิ สมณา วา พุราหุมนว
 วา วิภเวณ ภาวสฺส นิสฺสรณมาหํสุ,

พระสูตรนี้ว่า :

“ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใด
 เหล่าหนึ่ง กล่าวความหลุดพ้นจากภพ
 ด้วยภพ (สัสสตทิฐิ), เรากล่าวสมณะ
 พราหมณ์เหล่านั้นทั้งหมดว่า “ยัง
 หลุดพ้นไปจากภพไม่ได้”. ก็หรือว่า
 สมณะพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่งกล่าว

^๑ ชุ. อุ. ๒๕/๑๒๒.

สพฺเพ เต “อนิสฺสฎฺฐา ภวสฺมา”ติ
วทามิ. อุปฺธิ^๑ हि ปฏิจฺจ ทฺกฺขมิตฺ
สมฺภอฺตี”ติ.^๒ อयฺ สงฺกิลฺโส.

ความสลัดออกจากภพ ด้วยความไม่มีภพ
(อุจเฉททิจฺฐิ), เรากล่าวสมณะพราหมณ์
เหล่านั้นทั้งหมดว่า “ยังสลัดออกไปจาก
ภพไม่ได้”. ก็ทุกข์นี้ย่อมเกิดเพราะอาศัย
อุปฺธิ” ดังนี้. นี้จัดเป็นสังกิลโส.

พระสูตรนี้ว่า :

“สพฺพุปาทานกฺขยา นตฺถิ ทฺกฺขสฺส
สมฺภโว”ติ. อयฺ นิพฺเพชฺโธ.

“ความเกิดแห่งทุกข์ย่อมไม่มี เพราะ
ความสิ้นอุปาทานทั้งปวง” ดังนี้. นี้จัด
เป็นนิพเพชฺโธ.

พระสูตรนี้ว่า :

“โลกมิมํ ปสฺส, ปุณฺณ อวิชฺชาย
ปเรตฺตา กฺุตา กฺุตรตฺตา,^๓ ภวา
อปริมฺตฺตา, เย हि เกจฺจ ภวา สพฺพฺธิ
สพฺพตฺถตฺตาย, สพฺเพ เต ภวา
อนิจฺจา ทฺกฺขฺวา วิปริณามธฺมา”ติ.

“ท่านจงดูโลกนี้, สัตว์ทั้งหลาย
เป็นอันมากถูกอวิชชาครอบงำ หรือยินดี
แล้วในขันธบัญญัติที่เกิดขึ้น, ไม่พ้นไป
จากภพ ก็ภพเหล่าใดเหล่าหนึ่งในส่วน
ทั้งปวง ถูกครอบงำแล้วทุกส่วน, ภพ

^๑ ส. ม. อุปฺธิ โป. อุปฺธิ.

^๒ พ. อุ. ๒๕/๑๒๑.

^๓ โป. ปเรตฺ กฺุตฺ กฺุตรตฺ, อฏฺจกฺกา.

อัย สังกิเลส.

ทั้งหมดนั้น ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความ
แปรปรวนเป็นธรรมดา” ดังนี้. นี้จัดเป็น
สังกิเลส.

พระสูตรนี้ว่า :

“เอวเมตํ ยถาภูตํ
สมมุปปญญาय ปสฺสโต
ภวตณฺหา ปหียติ
วิภวํ นาภินนฺหติ.
สพฺพโส ตณฺหานํ ขยา,
อเสสวिरากนิโรธ นิพฺพานนฺ”ติ.^๑

“เมื่อบุคคลเห็นขันธปัญจกนี้ตามที่
เป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบอย่างนี้
อยู่ เขาย่อมละภวตณหาได้ ทั้ง
ไม่เพิลิดเพิลินวิภวตณหา.

เพราะสิ้นไปแห่งตณหาทั้งหลายโดย
ประการทั้งปวง ความดับด้วยอริย-
มรรคเป็นเครื่องสำรอกโดยไม่มีส่วน
เหลือเป็นนิพพาน” ดังนี้.

อัย นิพเพธ.

นี้จัดเป็นนิพเพธะ.

พระสูตรนี้ว่า :

“ตสฺส นิพฺพตสฺส ภิกฺขุโน
อนุปาทา ปุนพฺภโว น โหติ

“ภพใหม่ย่อมไม่มีแก่ภิกษุนั้น ผู้ดับ
แล้ว เพราะไม่ถือมั่น ภิกษุนั้น

^๑ ชุ. อ. ๒๕/๑๒๒, ภูมิพโลกิกขุ. เปฏโกปเทเส ๓๔.

อภิภูโต มาโร วิชิตสงคามโ
อุปัจจกา สพพภวานิ ตาทิ"^๑

ครอบงำมารได้ ชนะสงคราม ล่วง
ภพได้ทั้งหมด เป็นผู้คงที่" ดังนี้.

อัย อเสกโข.

นี้จัดเป็นอเสกชะ.

อิทัง สงกิลีสภาคิยญจ นิพเพชภาคิยญจ
อเสกขภาคิยญจ สุตตัง.

นี้จัดเป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลีส เป็นไปในส่วนแห่งนิพเพช และ
เป็นไปในส่วนแห่งอเสกชะ.

พระสูตรนี้ว่า :

จตุตาโรเม ภิกขเว ปุคฺคลา
กตเม จตุตาโร ? อนุโสตคามิ
ปฏิสอตคามิ จิตตโต ตินฺนโณ
ปารงฺกโต เถล ติฏฺฐติ พุราหฺมโณติ.
ตตถ โยยํ ปุคฺคโล อนุโสตคามิ,
อัยํ ปุคฺคโล สงกิลีสภาคิโย. ตตถ
โยยํ ปุคฺคโล ปฏิสอตคามิ โย จ
จิตตโต, อิเม เทว ปุคฺคลา
นิพเพชภาคิยา. ตตถ โยยํ ปุคฺคโล
ตินฺนโณ. ปารงฺกโต เถล ติฏฺฐติ
พุราหฺมโณ,^๒ อัยํ อเสกโข.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๔
จำพวกนี้ (มีปรากฏอยู่ในโลก) บุคคล ๔
จำพวกเป็นไหน ? คือ บุคคลผู้ไป
ตามกระแส ๑ บุคคลผู้ไปทวนกระแส ๑
บุคคลผู้มีตนตั้งอยู่แล้ว ๑ บุคคลผู้เป็น
พราหมณ์ข้ามถึงฝั่งตั้งอยู่บนบก ๑. ใน
บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลผู้ไปตาม
กระแส เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลีส.
บรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคล ๒ จำพวก
คือ บุคคลผู้ไปทวนกระแส และบุคคลผู้มี
ตนตั้งอยู่แล้ว เป็นไปในส่วนแห่งนิพเพช.

^๑ ขุ. อ. ๒๕/๑๒๒, ภูมิพลโลกขุ. เปฏโกปเทศ. ๓๔.

^๒ อัง. จตุกก. ๒๑/๖.

คุณชด-คุณวรวรรณ ศรีธาดา

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิทํ สงฺกิลเสภากิยญจ นิพฺเพชภากิยญจ
อเสกฺขภากิยญจ สุตฺตํ.

บรรดาบุคคลเหล่านั้น ผู้เป็นพราหมณ์
ข้ามถึงฝั่งตั้งอยู่บนบก, นี้จัดเป็นอเสกขะ.

นี้จัดเป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลเส เป็นไปในส่วนแห่งนิพเพชและ
เป็นไปในส่วนแห่งอเสกขะ.

๑๑๐. ตตฺถ กตมํ สงฺกิลเส-
ภากิยญจ วาสนาภากิยญจ นิพฺเพช-
ภากิยญจ สุตฺตํ.

๑๑๐. ในบรรดาพระสูตรเหล่านั้น
พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลเส ที่
เป็นไปในส่วนแห่งวาสนา และที่เป็นไป
ในส่วนแห่งนิพเพชเป็นไฉน.

พระสูตรว่า :

ฉฺพภิกฺขาติโก อตฺถิ ปุคฺคโล
กโณหฺ กณฺหาภิกฺขาติโก กณฺหํ ฐมฺมํ
อภิกฺขายติ, อตฺถิ ปุคฺคโล กโณหฺ
กณฺหาภิกฺขาติโก สุกฺกํ ฐมฺมํ
อภิกฺขายติ, อตฺถิ ปุคฺคโล กโณหฺ
กณฺหาภิกฺขาติโก อกณฺหํ อสฺสุกฺกํ
อกณฺหอสฺสุกฺกวิปากํ อจฺจนฺตทิกฺกุจฺจ^๒
นิพฺพานํ อาราเชติ, อตฺถิ ปุคฺคโล
สฺสุโก สฺสุกฺกาภิกฺขาติโก กณฺหํ ฐมฺมํ

บุคคลผู้มีชาติ ๖ คือ บุคคลดำมี
ชาติดำประพตติธรรมดำมีอยู่ ๑ บุคคล
ดำมีชาติดำ ประพตติธรรมขาวมีอยู่ ๑
บุคคลดำมีชาติดำ ชอบใจพระนิพพาน
อันไม่ดำไม่ขาว มีผลไม่ดำไม่ขาวพันทิฐิ
มีอยู่ ๑ บุคคลขาวมีชาติขาว ประพตติ
ธรรมดำ มีอยู่ ๑ บุคคลขาวมีชาติขาว
ประพตติธรรมขาวมีอยู่ ๑, บุคคลขาวมี
ชาติขาว ยินดีพระนิพพานอันไม่ดำไม่ขาว

๑ ที. ปา. ๑๑/๒๖๓, อัง. มกก. ๒๒/๔๓๐.

๒ ส. อนคฺ นิกฺขํ.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อภิชายติ, อตฺถิ ปุคฺคโล สุกฺโก
 สุกฺกามิชาติโก สุกฺกํ ฌมฺมํ อภิชายติ,
 อตฺถิ ปุคฺคโล สุกฺโก สุกฺกามิชาติโก
 อกณฺ्हํ อสฺสุกฺกํ อกณฺ्हอสุกฺกวิปากํ
 อจฺจนฺตทิกฺขุจํ นิพฺพานํ อาราเชติ.

ตตฺถ โย จ ปุคฺคโล กณฺ्ह
 กณฺ्हามิชาติโก กณฺ्हํ ฌมฺมํ
 อภิชายติ, โย จ ปุคฺคโล สุกฺโก
 สุกฺกามิชาติโก กณฺ्हํ ฌมฺมํ อภิชายติ,
 อิมํ เทว ปุคฺคลา สงฺกิเลสภาคิยา.

ตตฺถ โย จ ปุคฺคโล กณฺ्ह
 กณฺ्हามิชาติโก สุกฺกํ ฌมฺมํ
 อภิชายติ, โย จ ปุคฺคโล สุกฺโก
 สุกฺกามิชาติโก สุกฺกํ ฌมฺมํ อภิชายติ,
 อิมํ เทว ปุคฺคลา วาสนาภาคิยา.

ตตฺถ โย จ ปุคฺคโล กณฺ्ह
 กณฺ्हามิชาติโก อกณฺ्हํ อสฺสุกฺกํ
 อกณฺ्हอสุกฺกวิปากํ อจฺจนฺตทิกฺขุจํ
 นิพฺพานํ อาราเชติ, โย จ ปุคฺคโล
 สุกฺโก สุกฺกามิชาติโก อกณฺ्हํ
 อสฺสุกฺกํ อกณฺ्हอสุกฺกวิปากํ อจฺจนฺตทิกฺขุจํ

มีวิบากไม่ดำไม่ขาว พันทิฐิมืออยู่ ๑.

ในบรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลดำ
 มีชาติดำ ประพฤติธรรมดำ ๑ บุคคลขาว
 มีชาติขาว ประพฤติธรรมดำ ๑ บุคคล ๒
 จำพวกเหล่านี้เป็นไปในส่วนแห่งสังกิเลส.

ในบรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลดำ
 มีชาติดำ ประพฤติธรรมขาว ๑ บุคคล
 ขาว มีชาติขาว ประพฤติธรรมขาว ๑
 บุคคล ๒ จำพวกเหล่านี้ เป็นไปในส่วน
 แห่งวาสนา.

ในบรรดาบุคคลเหล่านั้น บุคคลดำ
 มีชาติดำ ชอบใจพระนิพพานอันไม่ดำ
 ไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว พันทิฐิ ๑
 บุคคลขาว มีชาติขาว ชอบใจพระ-
 นิพพานอันไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำ
 ไม่ขาว พันทิฐิ ๑ บุคคล ๒ จำพวก

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิพพาน อาราเชติ, อิม เทว เหล่านี้ เป็นไปในส่วนแห่งนิพเพธ.
 ปุคฺคลา นิพเพธภาคิยา.

อิทํ สงฺกิลเสสภากิยญจ วาสนาภากิยญจ
 นิพเพธภากิยญจ สุตฺตํ. นี่เป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลเสส
 เป็นไปในส่วนแห่งวาสนาและเป็นไปใน
 ส่วนแห่งนิพเพธะ.

พระสูตรนี้ว่า :

จตุตทาริมานิ ภิกฺขเว กมฺมานิ,
 กตมานิ จตุตทริ ? อตฺถิ กมฺมํ
 กณฺหํ กณฺหวิปากํ, อตฺถิ กมฺมํ
 สุกฺกํ สุกฺกวิปากํ, อตฺถิ กมฺมํ กณฺหสฺสุกฺกํ
 กณฺหสฺสุกฺกวิปากํ, อตฺถิ กมฺมํ อกณฺหํ
 อสฺสุกฺกํ อกณฺหอสฺสุกฺกวิปากํ กมฺมุตฺตมํ
 กมฺมเสฏฺฐจํ กมฺมกฺขยาย สํวตฺตติ.^๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กรรม ๔ เหล่านี้
 กรรม ๔ เป็นไฉน? กรรมดำมีวิบากดำ
 มีอยู่, กรรมขาวมีวิบากขาวมีอยู่,
 กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบากทั้งดำทั้งขาว
 มีอยู่, กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำ
 ไม่ขาว จัดเป็นกรรมสูงสุด เป็นกรรม
 ประเสริฐสุด ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้น
 กรรม ๑.

ตตฺถ ยญฺจ กมฺมํ กณฺหํ
 กณฺหวิปากํ, ยญฺจ กมฺมํ กณฺหสฺสุกฺกํ
 กณฺหสฺสุกฺกวิปากํ, อยํ สงฺกิลโส.
 ยญฺจ กมฺมํ สุกฺกํ สุกฺกวิปากํ, อยํ
 วาสนา. ยญฺจ กมฺมํ อกณฺหํ

ในบรรดากรรมเหล่านั้น กรรมดำ
 มีวิบากดำ ๑, กรรมทั้งดำทั้งขาว มีวิบาก
 ทั้งดำทั้งขาว ๑ นี้จัดเป็นสังกิลเสส.
 กรรมขาวมีวิบากขาว, นี้จัดเป็นวาสนา.
 กรรมไม่ดำไม่ขาว มีวิบากไม่ดำไม่ขาว

^๑ อัง. จตุกก. ๒๑/๓๑๕.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อสุกุกัม อกณฺหอสุกุกวิปากัม กมฺมุตฺตมัม
กมฺมุเสฏฺฐจัม กมฺมุภุชฺชยา ย สํวตฺตติ, อัย
นิพฺเพโร.

อิทํ สงฺกิลฺเสสภากิยญจ วาสนาภากิยญจ
นิพฺเพธภากิยญจ สุตฺตํ.

๑๑๑. ตตฺถ กตมัม วาสนาภากิยญจ
นิพฺเพธภากิยญจ สุตฺตํ.

ลทฺธาน มานุสฺสตฺตํ เทว
กิจฺจํ อกิจฺจเมว จ
สุกิจฺจํ เจว ปุณฺณานิ
สํโยชนวิปฺปหานํ วาติ.

“สุกิจฺจํ เจว ปุณฺณานิ”ติ
วาสนา. “สํโยชนวิปฺปหานํ วา”ติ
นิพฺเพโร.

เป็นกรรมสูงสุด เป็นกรรมประเสริฐสุด
ย่อมเป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม, นี้จัดเป็น
นิพเพธะ.

นี้เป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่ง
สังกิลเสส เป็นไปในส่วนแห่งวาสนา
และเป็นไปในส่วนแห่งนิพเพธะ.

๑๑๑. ในบรรดาพระสูตรเหล่านั้น
พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งวาสนา และ
เป็นไปในส่วนแห่งนิพเพธะเป็นไฉน.

พระสูตรนี้ว่า :

บุคคลได้ความเป็นมนุษย์แล้ว ทำ
กิจ ๒ อย่าง คือกิจที่ควรทำ และกิจ
ที่ไม่ควรทำ บุญทั้งหลายหรือการ
ละขาดซึ่งสังโยชน จัดเป็นกิจดีที่
ควรทำ.

คำว่า “บุญเป็นกิจดีควรทำ”
เป็นวาสนา. คำว่า “หรือการละขาดซึ่ง
สังโยชน” จัดเป็นนิพเพธะ.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระสูตรนี้ว่า

ปุณฺณานิ กริตฺวาน
 สกฺคา สกฺคํ วนฺหติ กตปุณฺณา
 สํโยชนปฺปหํนา
 ชรามรณา วิปฺปมฺจุจฺหนฺตฺติ.

“ปุณฺณานิ กริตฺวาน สกฺคา
 สกฺคํ วนฺหติ กตปุณฺณา”ติ ภาสฺนา.
 “สํโยชนปฺปหํนา ชรามรณา วิปฺป-
 มฺจุจฺหนฺตฺติ”ติ นิพฺเพชฺช.

อิทํ ภาสฺนาภาคิยญฺจ นิพฺเพชฺช-
 ภาคิยญฺจ สุตฺตํ.

บุคคลครั้นทำบุญแล้ว ชื่อว่าผู้ได้
 ทำบุญแล้ว ย่อมไปสวรรค์ จาก
 สวรรค์ย่อมพ้นจากชรา และมรณะ
 เพราะละสังโยชนได้.

คำว่า “บุคคลครั้นทำบุญแล้ว
 ชื่อว่าได้ทำบุญแล้วไปสวรรค์จากสวรรค์”
 จัดเป็นภาสนา. คำว่า “บุคคลพ้นจาก
 ชราและมรณะ เพราะละสังโยชนได้”
 จัดเป็นนิพเพชชะ.

นี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 ภาสนา และเป็นไปในส่วนแห่งนิพเพชชะ.

พระสูตรนี้ว่า

เทวมานิ ภิกฺขเว ปธานานิ,^๑
 กตมานิ เทว ? โย จ อคฺการสุมา
 อนคาริยํ ปพฺพชิตฺสฺส จีวรปิณฑปาต-
 เสนาสนคิลานปฺจฺจยภสชฺชปฺริกฺขารํ
 ปฺริจฺจชฺติ, โย จ อคฺการสุมา

คฺกุรภิกฺษุทํหฺลหาย ความเพียร ๒
 อย่างเหล่านี้, ๒ อย่างเหล่านี้ ?
 ความเพียรละจีวรปิณฑปาตเสนาสนะ
 คิลานปัจจยอันเป็นภสชบริหาร ใน
 พวกที่ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต ๑

^๑ อภ. ทุก. ๒๐/๖๓.

อนคาริยํ ปพฺพชิตฺตํ สพฺพูปธิปฺปฏิ-
 นิสฺสคฺโค ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรธ
 นิพฺพานนฺติ, ตตฺถ โย อการสฺมา
 อนคาริยํ ปพฺพชิตฺตํ จีวรปิณฺฑตฺปาต-
 เสนาสนคิลาณปจฺจยภฺสชฺชปฺริกฺขารํ
 ปฺริจฺจชฺติ, อโย วาสนา.

โย^๑ อการสฺมา อนคาริยํ
 ปพฺพชิตฺตํ สพฺพูปธิปฺปฏินิสฺสคฺโค
 ตณฺหกฺขโย วิราโค นิโรธ นิพฺพานํ,
 อโย นิพฺเพชฺ.

อิทํ วาสนาภากิยญฺจ นิพฺเพชฺภากิยญฺจ
 สุตฺตํ.

ตตฺถ ตณฺหาสงฺกิเลสภากิยํ สุตฺตํ
 ตณฺหาปกฺเขเนว นิตฺทิสิตพฺพํ ตีหิ
 ตณฺหาหิ กามตณฺหา ยวตณฺหา
 วิทตณฺหา. เยเน เยเน วา ปน
 วตฺตุนา อชฺโฆสิตา, เตเน เตเนว
 นิตฺทิสิตพฺพํ, ตสฺสา วิตฺตาวโร

ความเพียรเป็นเครื่องสลัดคืนอุปธิทั้งปวง
 ในพวกที่ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต
 เป็นที่สิ้นไปแห่งตัณหา เป็นวิราคะ เป็น
 นิโรธ เป็นนิพพาน ๑, ในความเพียร
 ๒ อย่าง ความเพียรที่ละจีวรปิณฺฑตปาต
 เสนาสนะและคิลาณปัจจยภสชชบริหาร
 ในพวกที่ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต,
 นี้จัดเป็นวาสนา.

ความเพียรที่ละอุปธิทั้งปวงในพวก
 ที่ออกจากเรือนบวชเป็นบรรพชิต เป็นที่
 สิ้นไปแห่งตัณหา เป็นวิราคะ เป็นนิโรธ
 เป็นนิพพาน นี้จัดเป็นนิพเพช.

นี้จัดเป็นพระสูตรเป็นไปในส่วนแห่ง
 วาสนา และเป็นไปในส่วนแห่งนิพเพช.

ในบรรดาพระสูตรเหล่านั้น พระ-
 สูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งสังกิเลส คือ
 ตัณหากิฬิงแสดงด้วยธรรมอันเป็นฝ่าย
 ตัณหานั้นแหละ ด้วยตัณหา ๓ คือ
 กามตัณหา ภวตัณหา วิทตัณหา.
 ก็หรือว่าถูกวัตถุใด ๆ ท่วมทับ ก็พึงแสดง

^๑ โย. ย.

ฉตฺตีสตตณฺหาชาลินิยา วิจริตานิ.

ด้วยวัตถุนั้น ๆ นั้นแหละ ความพิสดาร
ของตณฺหานั้น ได้แก่ วิจริตของตณฺหา
อันมีฝ่าย ๓๖ ประการ.

ตตถ ทิฏฺฐิสงฺกิลเสภาคิยํ สุตฺตํ
ทิฏฺฐิปกฺขเนนฺว นินฺทิตฺตพฺพํ อจฺเจท-
สสฺสเตน, เยน เยน วา ปน
วตฺตุนา ทิฏฺฐิวเสน อภินิวิสติ “อิทเมว
สจฺจํ โมฆมณฺเณ”ติ เตน เตเนว
นินฺทิตฺตพฺพํ, ตสฺสา วิตฺถาโร
ทฺวาสมุจฺจิติฏฺฐิคตานิ.

ในบรรดาพระสูตรเหล่านั้น พระ-
สูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลเส คือทิจฺฐิ
ก็พึงแสดงด้วยธรรมอันเป็นฝ่ายทิจฺฐินั้น-
แหละ ด้วยอจฺเจททิจฺฐิและสสฺสตทิจฺฐิ, หรือ
ว่าย่อมยิดมันด้วยอำนาจแห่งทิจฺฐิด้วยวัตถุ
ใด ๆ ก็พึงแสดงด้วยวัตถุนั้น ๆ นั้นแหละ
ว่า “นี่แหละจริง สิ่งอื่นเปล่า” ดังนี้
ความพิสดารของทิจฺฐินั้น คือทิจฺฐิ ๖๒.

ตตถ ทฺวจฺริตสงฺกิลเสภาคิยํ สุตฺตํ
เจตนาเย เจตสิกกมฺเมเน นินฺทิตฺตพฺพํ
ตีหิ ทฺวจฺริเตหิ กายทฺวจฺริเตน
วจฺจิตฺตพฺพํ มโนทฺวจฺริเตน, ตสฺส
วิตฺถาโร ทสอกุสลกมฺมปถา.

ในบรรดาพระสูตรเหล่านั้น พระ-
สูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลเสคือทฺวจฺริต
พึงแสดงไขด้วยเจตนา คือเจตสิกกรรม
ด้วยทฺวจฺริต ๓ คือ กายทฺวจฺริต วจฺจิตฺตพฺพํ
มโนทฺวจฺริต, ความพิสดารแห่งทฺวจฺริตนั้น
ได้แก่ อกุสลกรรมบถ ๑๐.

ตตถ ตณฺหาโวทานภาคิยํ สุตฺตํ
สมณเณ นินฺทิตฺตพฺพํ, ทิฏฺฐิโวทาน-
ภาคิยํ สุตฺตํ วิปสฺสนาย นินฺทิตฺตพฺพํ,
ทฺวจฺริตโวทานภาคิยํ สุตฺตํ สจฺจริเตน
นินฺทิตฺตพฺพํ, ตีณิ อกุสลมุลาณี, ตํ

ในบรรดาพระสูตรเหล่านั้น พระ-
สูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความผ่องแผ้ว
จากตณฺหา พึงแสดงด้วยสมณะ, พระ-
สูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความผ่องแผ้ว
จากทิจฺฐิ พึงแสดงด้วยวิปัสสนา, พระ-

คุณแม่ชมน มีสุขเสมอ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กิสฺส เหตุ, สํสํารสฺส นิพฺพตฺติยา,
ตถา นิพฺพตฺเต สํสํารเ กายทฺวจฺจริตํ
กายสฺจฺจริตํ วจฺจิตฺตํ วจฺจิตฺตํ
มโนทฺวจฺจริตํ มโนสฺจฺจริตํ อิมินา อสฺสเกน
กมฺมวิปาเกน อิทํ พาลลกฺขณํ
นิพฺพตฺตตีติ. อิทํ สงฺกิลฺลภาคิยํ สุตตํ.

อิมินา สฺสเกน กมฺมวิปาเกน อิทํ
มหาปุริสลกฺขณํ นิพฺพตฺตตีติ อิทํ
วาสนาภาคิยํ สุตตํ.

ตตฺถ สงฺกิลฺลภาคิยํ สุตตํ
จตุหิ กิลฺลภาคิยํ นิตฺทิสิตพฺพํ
อนุสฺสยภุมฺมียา ปฺริยฺภูจฺจานภุมฺมียา สํโยชน-
ภุมฺมียา อฺปาทานภุมฺมียา, สานุสฺสยสฺส
ปฺริยฺภูจฺจานํ ชายติ, ปฺริยฺภูจฺจิตโต สํยฺชชติ,
สํยฺชชนฺโต อฺปาทียติ, อฺปาทานปจฺจยา
ภโว, ภวปจฺจยา ชาติ, ชาติปจฺจยา
ชรามรณํ โสภปริเทวทฺกฺขทฺโหมนสฺ-
สฺสฺสฺสฺสฺสฺส สมนฺวณฺติ, เอวเมตฺตสฺส

สูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งความผ่องแผ้ว
จากทฺวจฺจริต พึงแสดงด้วยสฺจฺจริต, อกฺุศลมูล
มี ๓, ข้อนั้นเพราะเหตุไร, เพราะความ
บังเกิดแห่งสงสาร อนึ่ง เมื่อสงสาร
เกิดแล้ว กายทฺวจฺจริตก็เป็นกายสฺจฺจริต
วจฺจิตฺตํก็เป็นวจฺจิตฺตํ มโนทฺวจฺจริตก็เป็น
มโนสฺจฺจริต พาลลักษณะนี้ย่อมเกิดด้วย
ผลแห่งกรรมอันไม่งามนี้. พระสูตร
ดังกล่าวมานี้จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปใน
ส่วนแห่งสังกิลล.

มหาปุริสลักษณะนี้ย่อมบังเกิดด้วย
ผลแห่งกรรมอันงามนี้ พระสูตรดังกล่าวมานี้
จัดเป็นพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
วาสนา.

ในบรรดาพระสูตรเหล่านั้น พระ-
สูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลล พึง
แสดงไว้ด้วยภุมฺมียแห่งกิลล ๔ คืออนุสฺสยภุมฺมีย,
ปฺริยฺภูจฺจานภุมฺมีย, สํโยชนภุมฺมีย, อฺปาทาน-
ภุมฺมีย, ปฺริยฺภูจฺจานกิลล ย่อมเกิดแก่ผู้มี
อนุสัย, บุคคลผู้อันกิลลกลุ่มรวมแล้ว
ย่อมเกาะเกี่ยว, เมื่อเกาะเกี่ยว ก็ย่อม
ยึดถือมัน, ภพ ย่อมมีเพราะความยึดมั่น
เป็นปัจจัย, เพราะภพเป็นปัจจัยจึงมีชาติ,

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เกวลสุส ทุกุขกขนุชสุส สมุทโย โหติ.
อิมานิ จตุหิ กิเลสภูมิหิ สพฺเพ
กิเลสา สงฺคหํ สโมสรณํ คจฺจนฺติ,
อิทํ สงฺกิเลสภากิยํ สุตฺตํ.

เพราะชาติเป็นปัจจัยจึงมีชรามรณะโสกะ-
ปริเทวทุกุขโทมนัสและอุปายาส, ความ
บังเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้ ย่อมมี
ด้วยประการอย่างนี้. กิเลสทั้งหลายทั้งปวง
ย่อมถึงความสงเคราะห์คือประชุมลงด้วย
กิเลสภูมิ ๔ เหล่านี้, นี้จัดเป็นพระสูตร
ที่เป็นไปในส่วนแห่งสังกิเลส.

วาสนาภากิยํ สุตฺตํ ดีหิ
สุจฺริเตหิ นินฺทิตฺตพฺพํ, นินฺทิตฺตพฺพํ
สุตฺตํ จตุหิ สจฺเจหิ นินฺทิตฺตพฺพํ,
อเสกฺขภากิยํ สุตฺตํ ดีหิ ฌมฺเมหิ
นินฺทิตฺตพฺพํ พุทฺธฌมฺเมหิ ปจฺเจกพุทฺธ-
ฌมฺเมหิ สาวกภูมิยา, ฉายีวิสเย
นินฺทิตฺตพฺพนฺติ.

พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งวาสนา
พึงแสดงไขด้วยสุจจริต๓, พระสูตรที่เป็นไป
ในส่วนแห่งนินทิตตพพํ พึงแสดงไขด้วยสัจจะ
๔, พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งอเสกขะ
พึงแสดงไขด้วยธรรม ๓ คือพึงแสดงไข
ด้วยพุทฺธธรรม ด้วยปัจเจกพุทฺธธรรม
ด้วยสาวกภูมิ ในวิสัยของผู้ได้ฉาน.

๑๑๒. ตตฺถ กตฺเม อฏฺฐารส
มฺลปทา, โลกิยํ โลกุตฺตรํ โลกิยญจ
โลกุตฺตรญจ, สตฺตาทิฏฺฐานํ ฌมฺมา-
ติฏฺฐานํ สตฺตาทิฏฺฐานญจ ฌมฺมา-
ติฏฺฐานญจ, ฌานํ ฌเอยฺยํ ฌานญจ
ฌเอยฺยญจ, ทสฺสนํ ภาวนา ทสฺสนญจ
ภาวนา จ, สกฺวณํ ปฺราวณํ
สกฺวณญจ ปฺราวณญจ, วิสชฺชณิยํ

๑๑๒. ในบรรดาบทเหล่านั้น มลปท
๑๘ เป็นไฉน, ได้แก่ :
โลกิยสูตร พระสูตรที่กล่าวอรรถ
เป็นโลกิยะ (๑)
โลกุตฺตรสูตร พระสูตรที่กล่าวอรรถ
เป็นโลกุตฺตระ (๑)
โลกิยะและโลกุตฺตรสูตร พระสูตรที่
กล่าวอรรถทั้งโลกิยะ ทั้งโลกุตฺตระ (๒)

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
สร้างคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงฆปริณายก. ๑-๒๕

อวิสขุชนียํ วิสขุชนียญจ อวิสขุชนียญจ,
 กมฺมํ วิปาโก กมฺมญจ วิปาโก จ,
 กุสลํ อกุสลํ กุสลญจ อกุสลญจ,
 อนุญญาตํ ปฏิกุบฺบิตตํ อนุญญาตญจ
 ปฏิกุบฺบิตตญจ, ภาโว จาติ.

สัตตาทิฏฐานสูตร พระสูตรที่กล่าว
 ยกสัตว์เป็นที่ตั้ง (๓)

ธัมมาทิฏฐานสูตร พระสูตรที่กล่าว
 ยกธรรมเป็นที่ตั้ง (๓)

สัตตาทิฏฐานธัมมาทิฏฐานสูตร
 พระสูตรที่กล่าวยกสัตว์เป็นที่ตั้งกล่าวยก
 ธรรมเป็นที่ตั้ง (๔)

ญาณสูตร พระสูตรที่กล่าวถึง
 ญาณ (๕)

ญเญยยสูตร พระสูตรที่กล่าวถึง
 ไฉนธรรม (๕)

ญาณญเญยยสูตร พระสูตรที่กล่าว
 ถึงญาณและไฉนธรรม (๖)

ทัสสนสูตร พระสูตรที่กล่าวถึง
 โสดาปัตติมรรค (๗)

ภาวนาสูตร พระสูตรที่กล่าวถึง
 มรรคเบื้องบน ๓ (๗)

ทัสสนภาวนาสูตร พระสูตรที่
 กล่าวถึงโสดาปัตติมรรคและมรรคเบื้องบน
 ๓ (๘)

สกวจนสูตร พระสูตรที่กล่าวถึง
 พระดำรัสของพระพุทธองค์ (๘)

ปรวจนสูตร พระสูตรที่กล่าวถึงคำ
 ของผู้อื่น (๘)

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สกวางนปรวจนสูตร พระสูตรที่
กล่าวถึงพระดำรัสของพระพุทธองค์และ
กล่าวถึงคำของผู้อื่น (๑๐)

วิสัยนียสูตร พระสูตรที่กล่าวตอบ
(๑๑)

อวิสัยนียสูตร พระสูตรที่ไม่กล่าว
ตอบ (๑๑)

วิสัยนียอวิสัยนียสูตร พระสูตรที่
กล่าวตอบและไม่กล่าวตอบ (๑๒)

กัมมสูตร พระสูตรที่กล่าวถึง
กรรม (๑๓)

วิปากสูตร พระสูตรที่กล่าวถึง
วิปาก (๑๓)

กัมมวิปากสูตร พระสูตรที่กล่าว
ถึงกรรมและวิปาก(๑๔)

กุศลสูตร พระสูตรที่กล่าวถึงกุศล
(๑๕)

อกุศลสูตร พระสูตรที่กล่าวถึง
อกุศล (๑๕)

กุสลากุศลสูตร พระสูตรที่กล่าวถึง
กุศลและอกุศล (๑๖)

อนุญาตสูตร พระสูตรที่กล่าวถึง
ธรรมที่อนุญาตไว้ (๑๗)

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิภิตตสูตร พระสูตรที่กล่าวถึง
ธรรมที่ปฏิเสธ (๑๗)

อนุญาตปฏิภิตตสูตร พระสูตร
ที่กล่าวถึงธรรมที่อนุญาตไว้ และธรรม
ที่ปฏิเสธ (๑๘) และ

ถวสูตร พระสูตรที่สดุดีคุณของ
พระรัตนตรัย (๑๘).

ตตถ กตมํ โลกียํ.

ในมูลบทเหล่านั้น พระสูตรที่เป็น
โลกียะเป็นไฉน.

พระสูตรนี้ว่า :

“น หิ ปาปํ กตํ กมมํ
สขุขุขีรํ มุจฺจติ
ทหนตํ^๑ พาลมเนวติ
ภสฺสมจฺจนฺโนว^๒ ปาวโก”ติ.^๓

“ก็กรรมชั่วที่บุคคลกระทำแล้วยัง
ไม่แปรไป เหมือนน้ำมันที่รีดใน
วันนี้ยังไม่แปรไป ฉะนั้น กรรมชั่ว
นั้นย่อมตามเผาคนพาล เหมือนไฟ
อันเฝ้าปกปิดแล้ว ฉะนั้น” ดังนี้.

อิทํ โลกียํ.

นี้จัดเป็นโลกียสูตร.

^๑ ส. ม. โป. ทหนตํ.

^๒ ม. ภสฺสมจฺจนฺโนว.

^๓ พ. ธ. ๒๕/๒๔.

พระสูตรนี้ว่า :

๑“จตุตถาริมานิ ภิกขเว อคติ-
คมนานิ สพฺพํ ๗เปช นีหียเต ตสฺส
ยโส กภาพกฺขเว จนฺทิมมา”ติ.

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย การลุดคติ ๔
เหล่านี้ ๗๗ บุคคลลุดคติเพราะรัก
เพราะชัง เพราะหลง เพราะกลัว ผู้นั้น
ย่อมเสื่อมยศดุจพระจันทร์ในดิถีภาพ-
ปักษ์ (ข้างแรม) ฉะนั้น” ดังนี้.

อิทํ โลกียํ.

นี้จัดเป็นโลกียสูตร.

พระสูตรนี้ว่า :

อฏฺฐิเม ภิกขเว โลกธมฺมา,
กตเม อฏฺฐ, ลาภो อลาภो, ยโส
อยโส, นินฺทา ปสฺสา, สุขํ ทุกฺขํ.
อิเม โข ภิกขเว อฏฺฐ โลกธมฺมาติ.^๒

ดูกรภิกษุทั้งหลาย โลกธรรม ๘
เหล่านี้, ๘ เหล่าไหน, คือมีลาภ ๑
เสื่อมลาภ ๑ มียศ ๑ เสื่อมยศ ๑ นินทา ๑
สรรเสริญ ๑ สุข ๑ ทุกข์ ๑. ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย โลกธรรม ๘ เหล่านี้แล.

อิทํ โลกียํ.

นี้ก็จัดเป็นโลกียสูตร.

ตตฺถ กตมํ โลกุตฺตรํ.

บรรดาพระสูตรเหล่านั้น โลกุตระ-
สูตร เป็นไฉน.

^๑ อจ. จตุกก. ๒๑/๒๔.

^๒ ที. ปา. ๑๑/๒๗๓, อจ. เอกก. ๒๐/๕.

พระสูตรนี้ว่า :

“ยสฺสินฺหุทฺริยานิ สมถฺกตานิ
อสุสา ยถา สารถินา สุกฺนฺตา
ปหฺนฺมานสุส อนาสวสุส
เทวาปิ ตสฺส ปิหฺยนฺติ ตาทิโน”ติ.^๑

อิทํ โลกุตฺตรํ.

“อินทริยฺของภิกษุใด ถึงความสงบ
ระงับ เหมือนม้าอันนายสารถีฝึกดี
แล้ว แม้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
ย่อมรักใคร่ต่อภิกษุนั้น ผู้มีมานะ
อันละได้แล้ว หาอาสวะมิได้
ผู้คงที่” ดังนี้.

นี้จัดเป็นโลกุตฺตรสูตร.

พระสูตรนี้ว่า :

“ปญฺจิมานิ ภิกฺขเว อินฺหุทฺริยานิ
โลกุตฺตรานิ, กตฺมานิ ปญฺจ, สทฺธินฺหุทฺริยํ
วิริยินฺหุทฺริยํ สตินฺหุทฺริยํ สมာธินฺหุทฺริยํ
ปญฺฉินฺหุทฺริยํ. อิมานิ โข ภิกฺขเว
ปญฺฉินฺหุทฺริยานิ โลกุตฺตรานี”ติ.

อิทํ โลกุตฺตรํ. (๑)

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย อินทริย ๕
เหล่านี้ เป็นโลกุตฺตระ. อินทริย ๕ เป็น
ไฉน, คือสัทฺธินทฺริยํ วิริยินทฺริยํ
สตินทฺริยํ สมาธินทฺริยํ ปญฺฉินทฺริยํ.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย อินทริย ๕ เหล่านี้แล
เป็นโลกุตฺตระ”.

นี้จัดเป็นโลกุตฺตรสูตร. (๑)

^๑ ชุ. ธ. ๒๕/๒๗, ภูมิพโลกิกขุ. เปฏโกปเทศ ๕๗.

ตตถ กตมํ โลกียญจ โลกุตตรญจ.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น โลกีย-
โลกุตตรสูตรเป็นไฉน.

“ลหุชาน มานุสสตํ เทว, กิจจํ
อกิจจเมว จา”ติ เทว คาถา. ยํ
อิห “สุกัจจํ เจว ปุณฺณานิ”ติ จ
“ปุณฺณานิ กริตฺวาน, สคฺคา สคฺคํ
วชนฺติ กตปุณฺณา”ติ จ. อิหํ โลกียํ.

คาถาท้ง ๒ ว่า “ลหุชาน มานุสสตํ
เทว, กิจจํ อกิจจเมว จ” เป็นต้น
แปลว่า บุคคลได้ความเป็นมนุษย์แล้ว
ทำกิจ ๒ อย่าง คือ กิจที่ควรทำ และ
กิจที่ไม่ควรทำ. คำใดในคาถานี้ว่า
“บุญเป็นกิจดีที่ควรทำ” และว่า “บุคคล
ครั้งทำบุญแล้ว เชื่อว่าได้ทำบุญแล้ว
ย่อมไปสวรรค์จากสวรรค์” ดังนี้. คำนี้
เป็นโลกียสูตร.

ยํ อิห “สํโยชนวิปฺปหานํ วา”ติ
จ “สํโยชนปฺปหานา, ชรามรณา
วิปฺปมฺจุจฺนฺติ”ติ จ, อิหํ โลกุตฺตรํ.

คำใดในคาถานี้ว่า “หรือการละ
ขาดซึ่งสังโยชน์” และว่า “ย่อมพ้นจาก
ชราและมรณะ เพราะละสังโยชน์ได้”
ดังนี้, นี้เป็นโลกุตระ.

อิหํ โลกียญจ โลกุตตรญจ.

นี้เป็นโลกียะและโลกุตตรสูตร.

พระสูตรนี้ว่า :

วิญฺญาเณ เจ ภิกฺขเว อหาเร
สฺติ นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ โหติ,
นามรูปสฺส อวกฺกนฺติยา สฺติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อวิญญา-
ณาหารมีอยู่ การหยั่งลงแห่งนามรูปก็
ย่อมมี, เมื่อการหยั่งลงแห่งนามรูปมี

คุณแม่มช มีสุขเสมอ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปุณพุกโว โหติ, ปุณพุกเว สติ
 ชาติ โหติ, ชาติยา สติ ชรา-
 มรณं โสกะปริเทวะทุกขโทมนสสุปปายาสา
 สมุทธานติ. เอวเมตสฺส เกวลสฺส
 ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ. ^๑เสยฺยถาปิ
 ภิกฺขเว มหารุกฺโข, ตสฺส ยานิ
 เจว มุลานิ อโรคมานิ ยานิ จ
 ติริยงฺคมานิ, สพฺพานิ ตานิ อทุรํ
 โอชํ อภิหรนฺติ. เอวํ हि โส
 ภิกฺขเว มหารุกฺโข ตทาหาโร
 ตทูปาทาโน จิรํ ทิम्मทฺธานํ ติฏฺฐเจยฺย.
 เอวเมว โข ภิกฺขเว วิญญาเณ
 อหारे สติ นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ
 โหติ สพฺพํ ๗เปยฺย เอวเมตสฺส
 เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย
 โหตีติ. อิทํ โลกียํ.

ความเกิดใหม่ก็ย่อมมี, เมื่อความเกิดใหม่มี
 ชาติก็ย่อมมี, เมื่อชาติมี ชรามรณะ-
 โสกะปริเทวะทุกขโทมนัสและอุปายาส
 ก็ย่อมมี. ความเกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้น
 นั้น ย่อมมีด้วยประการอย่างนี้. ดูกร
 ภิกษุทั้งหลาย รากทั้งหลายของต้นไม้ใหญ่
 หยั่งลงและแผ่ไปข้าง ๆ รากทั้งหมดนั้น
 ย่อมดูดโอชารสไปเบื้องบน. เมื่อเป็น
 อย่างนี้ ต้นไม้ใหญ่นั้นมีอาหารอย่างนั้น
 มีเชื้ออย่างนั้น พึงเป็นอยู่ตลอดกาลนาน
 แม้ฉันใด. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อ
 วิญญาณอาหารมีอยู่ การหยั่งลงแห่ง
 นามรูปก็ย่อมมี สิ่งทั้งปวง ฯลฯ ความ
 เกิดขึ้นแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนั้นย่อมมีได้
 ฉะนั้น. นี้จัดเป็นโลกียสูตร.

พระสูตรนี้ว่า :

วิญญาเณ เจ ภิกฺขเว อหारे
 อสติ นามรูปสฺส อวกฺกนฺติ น
 โหติ, นามรูปสฺส อวกฺกนฺติยา อสติ
 ปุณพุกโว น โหติ, ปุณพุกเว อสติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อวิญญา-
 ณาหารไม่มี ความหยั่งลงแห่งนามรูปก็
 ไม่มี, เมื่อความหยั่งลงแห่งนามรูปไม่มี
 ภาพใหม่ก็ไม่มี เมื่อภาพใหม่ไม่มี ชาติก็

^๑ ส. น. ๑๖/๑๐๕.

ชาติ น โหติ, ชาติยา อสติ
 ชรามรณं โสภปริเทวทุกขโทมนสสุ-
 ปายาสา นิรุชฌนุติ. เอวเมตสฺส
 เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนุชฺส นโรโร โหติ.
 เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหารุกฺโข อถ
 ปุริโส อากฺขุเจยฺย กุฑฺทาลปิฏกั^๑
 อาทาย, โส ตํ รุกฺขํ มุเล
 จินฺทเยย, มุเล^๒ เจตฺวา ปลิขณฺเยย,
 ปลิขณิตฺวา^๓ มุลานิ อุตฺทเรยฺย
 อนตฺมโส อสูริณาพิมตฺตานปิ.

โส ตํ รุกฺขํ ขณฺหาขณฺทิกํ จินฺทเยย,
 ขณฺหาขณฺทิกํ จินฺทิตฺวา^๔ ผาเลยฺย,
 ผาเลตฺวา สกฺลิกํ สกฺลิกํ กเรยฺย,
 สกฺลิกํ สกฺลิกํ กริตฺวา วาตาตเป
 วิโสเสยฺย, วาตาตเป วิโสเสตฺวา
 อคฺคินา ทฺเหยย, อคฺคินา ทฺเหตฺวา
 มสี กเรยฺย, มสี กริตฺวา มหาวาเต
 วา โอมฺพฺณเยย, นทียา วา สีมฺโสตาย
 ปวาเหยย, เอวํ หิ โส ภิกฺขเว

ไม่มี เมื่อชาติไม่มี ชรามรณะโสภะ
 ปริเทวะทุกขโทมนัสและอุปายาสก็ย่อม
 ดับไป. ความดับไปแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้
 ย่อมมีได้ด้วยประการฉะนี้. ดูกรภิกษุ
 ทั้งหลาย ต้นไม้ใหญ่ (ตั้งอยู่อย่างนั้น)
 ที่นั้น บุรุษเอาจอบและภาชนะมาตัด
 ต้นไม้นั้นที่โคนต้นแล้ว ขุดลงไป ครั้น
 ขุดลงไปแล้ว ค่อยเอารากใหญ่เล็กแม่เท้า
 ก้านแฝกขึ้น.

บุรุษนั้นพึงทอนต้นไม้นั้นเป็นท่อนเล็กท่อน
 ใหญ่แล้วถึงผ่า ครั้นผ่าแล้วเจียกให้เป็น
 ชื้น ๆ ครั้นเจียกให้เป็นชื้น ๆ แล้วพึง
 ผึ่งลม ตากแดด ครั้นผึ่งลมตากแดดแล้ว
 พึงเอาไฟเผา ครั้นเอาไฟเผาแล้ว พึงทำ
 ให้เป็นเขม่า ครั้นทำให้เป็นเขม่าแล้ว
 พึงโปรยที่ลมแรง หรือลอยในแม่น้ำมี
 กระแสเชี่ยว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็
 เมื่อเป็นอย่างนี้ ต้นไม้ใหญ่นั้นถูกตัดเอา

^๑ ม. กทาลปิฏก.

^๒ ส. นิ. ๑๖/๑๐๖ มุถ.

^๓ โป. ปริชฌเยย ปริชฌิตฺวา.

^๔ ส. ม. โป. เจตฺวา.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มหารุกโข อัจฉินฺนมฺโล อสฺส
 ตาลาวตฺถกโต อนาภาวํกโต^๑ आयตี
 อนุปฺปาทมฺโม.^๒ เอวเมว โข ภิกฺขเว
 วิญญาเณ อหาเร อสฺติ นามรูปสฺส
 อวกฺกนฺติ น โหติ, นามรูปสฺส
 อวกฺกนฺติยา อสฺติ สพฺพํ ๗เปฯ
 เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทฺกฺขกฺขนฺธสฺส
 นิโรธो โหตีติ อิทํ โลกุตฺตรํ.

อิทํ โลกียญจ โลกุตฺตรญจ. (๒)

๑๑๓. ตตฺถ กตมํ สตฺตาทิฏฺฐานํ.

“สพฺพา ทิสสา อนุปฺริคมฺม เจตฺสา
 เนวชฺฌคา ปิยตฺรมตฺตนา กฺวาจิ
 เอวํ ปิโย ปุณฺณ อตฺตา ปเรสํ
 ตสฺมา น หีเส ปฺรมตฺตกาโม”ติ.^๓

^๑ ส. อนภาวํกโต.

^๒ ส. น. ๑๖/๑๐๕.

^๓ ส. โป. ปรี อตฺตกาโมติ, ส. ส. ๑๕/๑๐๕,
 ขุ. อ. ๒๕/๑๔๕.

รากขึ้นแล้ว ถูกทำให้เป็นดังตาลยอดด้วน
 ถึงความไม่มี ไม่เกิดขึ้นอีกต่อไป แม้
 ฉนฺใด. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อวิญญา-
 ณาหารไม่มี การหยั่งลงแห่งนามรูปก็
 ไม่มี เมื่อการหยั่งลงแห่งนามรูปไม่มี
 สิ่งทั้งปวง ฯลฯ ความดับแห่งกองทุกข์
 ทั้งสิ้นนี้ย่อมมี ฉนฺนั้น นี้จัดเป็นโลกุตฺร-
 สูตร.

นี้เป็นโลกียะและโลกุตฺรสูตร. (๒)

๑๑๓. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
 สตฺตาทิฏฺฐานสูตรเป็นไฉน.

พระสูตรว่า :

“ใคร ๆ ตรวจตราด้วยจิตทุกทิศ
 แล้ว ไม่ได้พบผู้เป็นที่รักยิ่งกว่าตน
 ในที่ไหน ๆ เลย สัตว์เหล่านั้นก็
 รักตนมากเหมือนกัน เพราะฉะนั้น
 ผู้รักตนจึงไม่ควรเบียดเบียนผู้อื่น”.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อิทํ สัตตาทิฎฐานํ.

นี้จัดเป็นสัตตาทิฎฐานสูตร.

๑“เย เกจิ ภูตา ภวิสฺสนฺติ เย วาปิ^๒
สพฺเพ คมิสฺสนฺติ ปหาย เทหํ
ตํ สพฺพชานี กุสโล วิทิตฺวา
อาตปิโย^๓ พุรหฺมจริยํ จเรยฺยา”ติ.

พระสูตรว่า :

“สัตว์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ผู้เกิดแล้ว
และแม้จักเกิด สัตว์ทั้งหมดนั้นจัก
ละร่างกายไป ท่านผู้ฉลาดทราบ
ความเสื่อมแห่งสัตว์ทั้งปวงนั้นแล้ว
พึงเป็นผู้มีความเพียร ประพฤติ
พรหมจรรย์” ดังนี้.

อิทํ สัตตาทิฎฐานํ.

นี้ก็จัดเป็นสัตตาทิฎฐานสูตร.

๔ สัตตฺติ ภิกุขเว องฺเคหิ
สมนฺนาคตํ กถฺยานมิตฺตํ อปิ
วิเวจฺยมาเนน ปณามิยมาเนน คเล
ปิสนมชฺชมาเนน^๕ ยาวชิวํ น

พระสูตรว่า :

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กัลยาณมิตร
ผู้ประกอบด้วยองค์ ๗ ประการ ภิกษุแม้
ถูกปล่อย ถูกขับ ถูกบีบเค้นคอบอยู่ ก็ไม่
ควรรละตลอดชีวิต. ๗ ประการเป็นไฉน,

๑ พุ. อ. ๒๕/๑๔๕.

๒ ส. ม. จ.

๓ ส. ม. โป. อาตปิ โส.

๔ อง. สตฺตค. ๒๓/๓๓.

๕ ส. โป. คเลปิ ปมชฺชมาเนน.

วิชิตพพ. กตเมหิ สตุตฺติ, ปิโย จ
 โหติ มนาโป จ กรุ จ ภาวนีโย
 จ วตุตา จ วจนกฺขโม จ คมฺภีรณฺจ
 กถิ กตุตา โหติ, โน จ อฏฺฐาเน^๑
 นิโยเชติ. อิมหิ โข ภิกฺขเว สตุตฺติ
 ๕เปฯ น วิชิตพพ. อิทมวโจ ภควา,
 อิทํ วตุวาน สุกโต. อถาปรํ เอตทวโจ
 สตุตฺตา :

คือ เป็นที่รักใคร่ชอบใจ ๑ เป็นที่เคารพ
 ๑ เป็นผู้ควรสรรเสริญ ๑ เป็นผู้ฉลาดพูด
 ๑ เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ ๑ พูดถ้อยคำ
 ลึกซึ้ง ๑ ไม่ชักนำในทางที่ไม่ควร ๑.
 ดูกรภิกษุทั้งหลาย กัลยาณมิตรผู้ประกอบ
 ด้วยองค์ ๗ ประการเหล่านี้แล ฯลฯ
 ภิกษุไม่ควรละตลอดชีวิต. พระผู้มีพระภาค
 ครั้นตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว พระสุค
 ตรัสพระพุทธพจน์นี้แล้ว. ภายหลังพระ-
 ศาสดาได้ตรัสคาถาประพันธ์ดังนี้ว่า

“ปิโย กรุ ภาวนีโย
 วตุตา จ วจนกฺขโม
 คมฺภีรณฺจ กถิ กตุตา
 น จฏฺฐาเน นิโยชโก
 ตํ มิตฺตํ มิตฺตกาเมน
 ยาวชีวมปิ เสวียนฺ”ติ.

“กัลยาณมิตรเป็นที่รัก ๑ เป็นที่
 เคารพ ๑ เป็นที่ควรสรรเสริญ ๑
 เป็นผู้ฉลาดพูด ๑ เป็นผู้อดทนต่อ
 ถ้อยคำ ๑ พูดถ้อยคำลึกซึ้ง ๑ ไม่
 ชักนำในทางที่ไม่ควร ๑ ผู้ประสงค
 จะคบเป็นมิตร ควรคบมิตรเช่นนั้น
 แม้ตลอดชีวิต”.

อิทํ สตุตฺตาทิฏฺฐานํ.

นี้ก็จัดเป็นสัตตาทิฏฐานสูตร.

^๑ ส. ม. น จ อฏฐาเน.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ กตมံ ธมฺมาธิฎฺฐานํ.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น ธัมมา-
ธิฎฐานสูตรเป็นไฉน.

พระสูตรว่า :

“ยญจ กามสุขํ โลกเก
ยญจิทํ ทิวียํ สุขํ
ตณฺหกุขยสุขสเสเต
กลํ นากุฆนฺติ โสพสิณฺ”ติ.^๑

“ความสุขเหล่านี้คือ กามสุขในโลก
๑ ทิพยสุข ๑ ย่อมไม่ถึงเสียอยู่ที่ ๑๖
แห่งความสุขในความสันตัตถหา”.

อิทํ ธมฺมาธิฎฺฐานํ.

นี้จัดเป็นธัมมาธิฎฐานสูตร.

พระสูตรว่า :

“สุสุขํ วต นิพฺพานํ
สมฺมาสมฺพุทฺธเทสิตํ
อโสภํ วิรชํ เขมํ
ยตถ ทุกฺขํ นิรุชฺฌติ”ติ.^๒

“พระนิพพานเป็นสุขดีหนอ อัน
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว
หาความโศกมิได้ หาธุลีคือกิเลส
มิได้ เป็นแดนเกษม เป็นที่ดับ
ทุกข์” ดังนี้.

อิทํ ธมฺมาธิฎฺฐานํ. (๓)

นี้จัดเป็นธัมมาธิฎฐานสูตร. (๓)

^๑ พ. อ. ๒๕/๘๘, ภูมิพโลกษ. เปฏโกปเทศ ๖๖.

^๒ พ. เถร. ๒๖/๓๐๕.

ตตถ กตมํ สตตาทิฏฐานญจ
ธมฺมาทิฏฐานญจ.

ในบรรดาพระสูตรเหล่านั้น พระ-
สูตรที่เป็นทั้งสัจจาทิฏฐานธัมมาทิฏฐา-
นสูตรเป็นไฉน.

พระสูตรว่า :

๑“มาตรํ ปิตรํ หนตฺวา
ราชาโน เทว จ ขตฺติเย
รฏฺจํ สานุจรํ หนตฺวา”ติ.

“ฆ่ามารดาบิดา ฆ่าพระราชาผู้
กษัตริย์ทั้ง ๒ ฆ่าแคว้นแคว้นพร้อม
ทั้งบริวาร (อนฺจร) เสีย” ดังนี้.

อิทํ ธมฺมาทิฏฐานํ.

นี้จัดเป็นธัมมาทิฏฐานสูตร.

พระสูตรว่า :

“อนิโฆ ยาทิ พฺราหฺมโณ”ติ.

“พราหมณ์ผู้ไม่มีทุกข์ไป” ดังนี้.

อิทํ สตตาทิฏฐานํ.

นี้จัดเป็นสัจจาทิฏฐาน.

อิทํ สตตาทิฏฐานญจ ธมฺมาทิฏฐานญจ.

นี้จัดเป็นทั้งสัจจาทิฏฐานธัมมาทิฏฐาน-
สูตร.

^๑ พ. ธ. ๒๕/๕๔.

พระสูตรว่า :

จตุตทาโรเม ภิกขเว อิทฺธิปาทา.^๑
 กตเม จตุตทาโร, ฉนฺทสมาธิปธาน-
 สงฺขารสมนฺนาคโต อิทฺธิปาโท, วีริย
 ๗เปฯ จิตฺต..., วิมฺงฺสาสมาธิปธาน-
 สงฺขารสมนฺนาคโต อิทฺธิปาโทติ, อิทฺ
 ฐมฺมาธิฏฺฐานํ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อิทฺธิปาท ๔
 เหล่านี้ ๔ เหล่าไหน, คืออิทฺธิปาทที่
 ประกอบด้วยฉนฺทสมาธิปธานสังขาร ๑
 อิทฺธิปาทที่ประกอบด้วยวีริยะสมาธิ-
 ปธานสังขาร ๑ อิทฺธิปาทที่ประกอบ
 ด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร ๑ อิทฺธิปาท
 ที่ประกอบด้วยวิมฺงฺสาสมาธิปธานสังขาร
 ๑, นี้จัดเป็นธัมมาธิฏฺฐานสูตร.

โส กายเปปี จิตฺตํ สโมทหติ,
 จิตฺเตปิ กายํ สโมทหติ, กาย
 สุขสญฺญนฺจ ลหุสญฺญนฺจ โอกุภมิตฺวา
 อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ. อิทฺ สตฺตทาธิฏฺฐานํ,
 อิทฺ สตฺตทาธิฏฺฐานนฺจ ฐมฺมาธิฏฺฐานนฺจ.
 (๔)

ภิกษุนี้ย่อมตั้งจิตไว้แม้ในกาย,
 ย่อมตั้งกายไว้แม้ในจิต, ย่อมหยั่งลงสู่
 สุขสัญญาและลหุสัญญาในกายเข้าถึงอยู่.
 นี้จัดเป็นสตฺตทาธิฏฺฐานสูตร, นี้เป็นสตฺตทา-
 ธิฏฺฐานธัมมาธิฏฺฐานสูตร. (๔)

๑๑๔. ตตฺถ กตมํ ญาณํ.

๑๑๔. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
 ญาณสูตรเป็นไฉน.

^๑ ส. มหา. ๑๕/๓๒๖.

พระสูตรว่า :

“ยํ ตํ โลกุตตรํ ญาณํ
 สัพพัญญุ เยน วุจฺจติ
 น ตสฺส ปรีหานตฺถิ
 สัพพกาลे ปวตฺตตี”ติ.

อิทํ ญาณํ.

“โลกุตตรญาณที่เป็นเหตุให้ได้นามว่า
 สัพพัญญู ความเสื่อมของญาณนั้น
 ไม่มี ย่อมเป็นไปในกาลทุกเมื่อ”
 ดังนี้.

นี้จัดเป็นญาณสูตร.

พระสูตรว่า :

“ปญฺญา หิ เสฏฺฐา โลกสฺมี
 ยายํ นิพฺพานคามินี^๑
 ยาย สมฺมา ปชานาติ
 ชาติมรณสงฺขยณฺ”ติ.

อิทํ ญาณํ.

“ก็ปัญญาอันให้ถึงความดับกิเลสแล
 เป็นเหตุรู้ชัดโดยชอบ ซึ่งความ
 ลึนไปแห่งชาติและมรณะ เป็น
 ปัญญาที่ประเสริฐสุดในโลก” ดังนี้.

นี้จัดเป็นญาณสูตร.

ตตฺถ กตมํ ญฺเอยยํ.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น ญฺเอยย-
 สูตรเป็นไฉน.

^๑ นิพเพชคามินี. ขุ. อิติ. ๒๕/๒๕๖.

พระสูตรว่า :

๑“กิตติยิสฺสามิ เต^๒ สนฺตี
(โศตกาติ ภควา)

ทิกฺกุเจ ฐมฺเม อนีติหิ
ยํ วิทิตฺวา สโต จรํ
ตเร โลเก วิสฺตติกั.

ตณฺญาหิ อภินนฺทามิ

มฺहेสิ สนฺติมุตฺตมํ
ยํ วิทิตฺวา สโต จรํ
ตเร โลเก วิสฺตติกั.

ยงฺกิญฺจิ สมฺปชานาสิ
(โศตกาติ ภควา)

อุทฺธํ อโธ ติริยณฺญาปิ มชฺฌเ
เอตํ วิทิตฺวา สงฺโคติ โลเก
ภวาภวาย มากาสิ ตณฺหน”ติ.

“(พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกร-
โศตกะ) เราจักแสดงธรรมเครื่อง
ระงับกิเลสแก่ท่าน ในธรรมที่เรา
ได้เห็นแล้ว เป็นธรรมประจักษ์
แก่ตน ที่บุคคลได้รู้แจ้งแล้ว เป็นผู้
มีสติ พึงดำเนินข้ามต้นหาอันชาน
ไปในอารมณ์ต่าง ๆ ในโลกเสียได้.

ข้าแต่พระองค์ผู้แสวงหาคุณอันใหญ่
ก็ข้าพระองค์ยินดีอย่างยิ่ง ซึ่งธรรม
เป็นเครื่องระงับกิเลสอันสูงสุด ที่
บุคคลได้รู้แจ้งแล้ว เป็นผู้มีสติ พึง
ดำเนินข้ามต้นหาอันชานไป ใน
อารมณ์ต่าง ๆ ในโลกเสียได้.

(พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกร
โศตกะ) ท่านรู้ชัดซึ่งส่วนอย่างใด
อย่างหนึ่ง ทั้งในส่วนเบื้องบน
(อนาคต) ทั้งในส่วนเบื้องต่ำ (คือ
อดีต) และแม้ในส่วนเบื้องขวาง
สถานกลาง (ปัจจุบัน) ท่านรู้แจ้ง

^๑ พุ. ส. ๒๕/๕๓๗.

^๒ ส. ม. โป. โว.

สิ่งนั้นว่า เป็นเครื่องข่องอยู่ในโลก
อย่างนี้แล้ว อย่าได้ทำค้นหาเพื่อ
ภพน้อยและภพใหญ่เลย” ดังนี้.

อิทํ เฉยยํ.

นี้ก็จัดเป็นฉยยสูตร.

พระสูตรว่า :

“จตุณฺ्हํ ภิกฺขเว อริยสจฺจานํ
อนนุโพธา อปฺปฏิเวธา เอวมิทํ
ทิมมทฺธานํ สนฺธาวิตํ สํสริตํ
มมณฺเจะว ตุมฺหากณฺจ ๗เปฯ ตยิทํ
ภิกฺขเว ทุกฺขํ อริยสจฺจํ อนฺุพฺทฺธํ
ปฏฺวิทฺธํ, ทุกฺขสมุทฺทํ^๑ อริยสจฺจํ
อนฺุพฺทฺธํ ปฏฺวิทฺธํ, ทุกฺขนิโรธ^๒
อริยสจฺจํ อนฺุพฺทฺธํ ปฏฺวิทฺธํ, ทุกฺข-
นิโรธคามินิ ปฏฺวิทฺธา อริยสจฺจํ
อนฺุพฺทฺธํ ปฏฺวิทฺธํ. อฺุจฺฉินฺหา
ภวตณฺหา, ชินฺหา ภวเนตฺติ, นตฺถิทานิ
ปฺนพฺภโว”ติ. อิทมฺโวจ ภควา, อิทํ
วตฺวาน สุกฺโต, อถาปรี เอตทฺโวจ
สตุถา :

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะไม่รู้แจ้ง
ไม่แทงตลอดอริยสัจ ๔ เราและพวกเธอ
จึงเร่ร่อนท่องเที่ยวไปสิ้นกาลนานอย่างนี้
ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราได้รู้แจ้ง
แทงตลอดทุกขอริยสัจ ทุกขสมุทฺท-
อริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ ทุกขนิโรธ-
คามินิปฏิปทาอริยสัจแล้ว. ค้นหาในภพ
เราถอนเสียแล้ว ค้นหาอันจะนำไปสู่ภพ
สิ้นแล้ว บัดนี้ ภพใหม่ไม่มี” ดังนี้.
พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นได้
ตรัสไวยากรณฺภาษิตนี้จบลงแล้ว จึงได้
ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า :

^๑ สี. ม. โป. ทุกฺขสมุทฺทโย.

^๒ สี. ม. โป. ทุกฺขนิโรธ.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“จตุหนัน อริยสจฺจานัน
 ยถาภูตํ อทสฺสนา
 สํสิตํ^๑ ทิมมทฺธานัน
 ตาสฺ ตาเสวว ชาติสฺ.

ตานิ เอตานิ ทิฏฺฐานิ
 ภาวเนตฺติ สมุหตา
 อจฺฉินฺนํ มุลํ ทฺกขสฺส
 นตฺถิทานิ ปฺนพฺภโว”ติ.^๒

อิทํ เณยฺยํ. (๕)

ตตฺถ กตมํ ฅาณณฺจ เณยฺยณฺจ.

รูปํ อนิจฺจํ, เวทนา อนิจฺจา, สณฺญา
 อนิจฺจา, สงฺขารา อนิจฺจา, วิญฺญาณํ
 อนิจฺจนฺติ. อิทํ เณยฺยํ.

“เพราะไม่เห็นอริยสัจ ๔ ตามเป็น
 จริง เราและพวกเธอจึงท่องเที่ยว
 ไปในชาตินั้น ๆ สิ้นกาลนาน.

เราได้เห็นอริยสัจ ๔ เหล่านี้แล้ว
 เราถอนตัณหาอันจะนำไปสู่ภพเสีย
 ได้แล้ว มูลแห่งทุกข์เราตัดได้ขาด
 แล้ว บัดนี้ ภพใหม่ไม่มี” ดังนี้.

นี้ก็จัดเป็นเณยยสูตร. (๕)

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น ญาณ-
 เณยยสูตรเป็นไฉน.

พระสูตรว่า :

รูปไม่เที่ยง, เวทนาไม่เที่ยง, สันฺญา
 ไม่เที่ยง, สงฺขารทั้งหลายไม่เที่ยง,
 วิญฺญาณไม่เที่ยง ดังนี้. นี้จัดเป็นเณยย-
 สูตร.

^๑ ส. โป. สํสริตํ.

^๒ วิ. มหา. ๕/๕๔, ที. มหา. ๑๐/๑๐๗,

ส. มหา. ๑๕/๕๔๑.

พระสูตรว่า :

เอวံ ชานัง เอวံ ปสฺสํ
 อริยสาวโก “รูปํ อนิจฺจนํ”ติ ปสฺสตี,
 “เวทนา อนิจฺจา”ติ ปสฺสตี, “สณฺณํ...
 สงฺขาราเร... วิญฺญาณํ อนิจฺจนํ”ติ
 ปสฺสตีติ. อิทํ ญาณํ.

พระอริยสาวกเมื่อรู้อย่างนี้ เมื่อ
 เห็นอย่างนี้ ชื่อย่อมนั้นเห็นว่า “รูปไม่เที่ยง”
 ชื่อย่อมนั้นเห็นว่า “เวทนาไม่เที่ยง” ชื่อ
 ย่อมนั้นเห็นว่า “สัญญาไม่เที่ยง... สังขาร
 ไม่เที่ยง... วิญญาณไม่เที่ยง” ดังนี้. นี้จัด
 เป็นญาณสูตร.

พระสูตรว่า :

โส ปริมุจฺจติ รูเปณ, ปริมุจฺจติ
 เวทนาย, ปริมุจฺจติ สณฺณาย,
 ปริมุจฺจติ สงฺขาราเรหิ, ปริมุจฺจติ
 วิญฺญาณมฺหา, ปริมุจฺจติ ทกฺขสฺมาติ
 วทามิตฺติ. อิทํ ญาณญจ ญฺเอยญจ.

ผู้นั้นพ้นจากรูป พ้นจากเวทนา
 พ้นจากสัญญา พ้นจากสังขาร พ้นจาก
 วิญญาณ เรากล่าวว่า ผู้นั้นย่อมพ้น
 จากทุกข์ดังนี้. นี้จัดเป็นญาณญเอยยสูตร.

พระสูตรว่า :

“สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา”ติ
 อิทํ ญฺเอยยํ. “ยทา ปณฺณาย ปสฺสตี”ติ
 อิทํ ญาณํ. “อถ นิพฺพินฺนุทติ
 ทกฺขเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา”ติ อิทํ
 ญาณญจ ญฺเอยญจ.

“สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง” นี้จัดเป็น
 ญาณญเอยยสูตร. พระสูตรว่า “เมื่อใดบุคคล
 เห็นด้วยปัญญา” นี้จัดเป็นญาณสูตร.
 พระสูตรว่า “เมื่อนั้นย่อมหน่ายในทุกข์
 นี้เป็นทางแห่งความบริสุทธิ์” นี้จัดเป็น
 ญาณญเอยยสูตร.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“สพเพ สงขารา ทุกขา”ติ อิทั
 เวยยั. “ยทา ปญญา ปสฺสตี”ติ
 อิทั ฌาณั. “อถ นิพพินฺทติ ทุกฺเข
 เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา”ติ อิทั
 ฌาณญจ เวยยญจ.

“สพเพ ธมฺมา อนตฺตา”ติ อิทั
 เวยยั. “ยทา ปญญา ปสฺสตี”ติ
 อิทั ฌาณั. “อถ นิพพินฺทติ ทุกฺเข
 เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา”ติ อิทั
 ฌาณญจ เวยยญจ.

เย หิ เกจิ โสณ^๑ สมณา
 วา พุราหฺมณา วา อนิจฺเจน
 รูปเณ ทุกฺเขน วิปริณามธฺมเณ
 “เสยฺโยหฺมสฺมี”ติ วา สมนุปฺสฺสนฺติ,
 “สทิโสหฺมสฺมี”ติ วา สมนุปฺสฺสนฺติ,
 “หิโนหฺมสฺมี”ติ วา สมนุปฺสฺสนฺติ.
 กิมนฺตฺร ยถาภูตสฺส อทสฺสนา.
 อนิจฺจาย เวทนาย ๕เปฯ อนิจฺจาย

พระสูตรว่า : “สังขารทั้งปวงเป็น
 ทุกข์” นี้จัดเป็นญายยสูตร. พระสูตรว่า
 “เมื่อใดบุคคลเห็นด้วยปัญญา” นี้จัด
 เป็นญาณสูตร. พระสูตรว่า “เมื่อนั้น
 ย่อมหน่ายในทุกข์ นี้เป็นทางแห่งความ
 บริสุทธิ” นี้จัดเป็นญาณญายยสูตร.

พระสูตรว่า : “ธรรมทั้งปวงเป็น
 อนัตตา” ดังนี้ จัดเป็นญายยสูตร. พระ-
 สูตรว่า “เมื่อใดเห็นด้วยปัญญา” นี้จัด
 เป็นญาณสูตร. พระสูตรว่า “เมื่อนั้น
 ย่อมหน่ายในทุกข์ นี้เป็นทางแห่งความ
 บริสุทธิ” นี้จัดเป็นญาณญายยสูตร.

พระสูตรว่า : พระผู้มีพระภาค
 ตรัสกะกถหบดีบุตร ชื่อโสณะว่า ดูกร-
 โสณะ ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใด
 เหล่าหนึ่ง ย่อมพิจารณาเห็นว่า “เรา
 เป็นผู้ประเสริฐกว่าเขา” หรือพิจารณา
 เห็นว่า “เราเป็นผู้เสมอเขา” หรือ
 พิจารณาเห็นว่า “เราเป็นผู้เลวกว่าเขา”
 ด้วยรูปอันไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความ

^๑ ส. ขนธ. ๑๗/๖๐ โสณสูตร.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สณฺญา... อนิจฺเจหิ สงฺขารเหหิ...
 อนิจฺเจน วิญฺญาณฺเณน ทฺถุขฺเณ
 วิปริณามธฺมฺเมณ “เสยฺโยหฺมสฺมี”ติ วา
 สมนุปฺสฺสนฺติ, “สฺทิสฺโสหฺมสฺมี”ติ วา
 สมนุปฺสฺสนฺติ, “หิโนหฺมสฺมี”ติ วา
 สมนุปฺสฺสนฺติ, กิมนฺยตฺตฺร ยถาภูตสฺส
 อทสฺสนาติ. อิทํ เณยฺยํ.

แปรปรวนเป็นธรรมดา. ที่เป็นดังนี้มีใช้
 อื่นไกลนอกจากการไม่เห็นธรรมตาม
 ความเป็นจริง. ย่อมพิจารณาเห็นว่า
 “เราเป็นผู้ประเสริฐกว่าเขา” พิจารณา
 เห็นว่า “เราเป็นผู้เสมอเขา” หรือ
 พิจารณาเห็นว่า “เราเป็นผู้เลวกว่า
 เขา” ด้วยเวทนาอันไม่เที่ยง ฯลฯ
 ด้วยสัญญาอันไม่เที่ยง... ด้วยสังขารอัน
 ไม่เที่ยง... ด้วยวิญญาณอันไม่เที่ยง
 เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
 ที่เป็นดังนี้ มิใช่ไกล นอกจากการ
 ไม่เห็นธรรมตามความเป็นจริง. นี้จัด
 เป็นฉุยยสูตร.

เย จ โข เกจิ โสณฺ สมณฺา
 วา พฺราหฺมณฺา วา อนิจฺเจน
 รุเปณ ทฺถุขฺเณ วิปริณามธฺมฺเมณ
 “เสยฺโยหฺมสฺมี”ติปิ น สมนุปฺสฺสนฺติ,
 “สฺทิสฺโสหฺมสฺมี”ติปิ น สมนุปฺสฺสนฺติ,
 “หิโนหฺมสฺมี”ติปิ น สมนุปฺสฺสนฺติ,
 กิมนฺยตฺตฺร ยถาภูตสฺส ทสฺสนา.
 อนิจฺจาย เวทนาย ฯเปฯ อนิจฺจาย
 สณฺญา... อนิจฺเจหิ สงฺขารเหหิ...
 อนิจฺเจน วิญฺญาณฺเณน ทฺถุขฺเณ

พระสูตรว่า พระผู้มีพระภาค
 ตรัสกะคฤหบดีชื่อ โสณะว่า ดูกรโสณะ
 ก็สมณะหรือพราหมณ์เหล่าใดเหล่าหนึ่ง
 ย่อมไม่พิจารณาเห็นว่า “เราเป็นผู้
 ประเสริฐกว่าเขา” บ้าง ไม่พิจารณา
 เห็นว่า “เราเป็นผู้เสมอเขา” บ้าง ไม่
 พิจารณาเห็นว่า “เราเป็นผู้เลวกว่าเขา”
 บ้าง ด้วยรูปอันไม่เที่ยง เป็นทุกข์
 มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ที่เป็น
 ดังนี้มีใช้ไกล นอกจากการเห็นธรรม

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิปริณามธมฺเมน “เสยโยหฺมสมฺมิตฺติ” ตปิ
 น สมนุสฺสฺสนฺติ, “สทฺธิสฺโหหฺมสมฺมิตฺติ” ตปิ
 น สมนุสฺสฺสนฺติ, “หิโนหฺมสมฺมิตฺติ” ตปิ น
 สมนุสฺสฺสนฺติ, กิมนฺนตฺตฺร ยถาภูตสฺส
 ทสฺสนาติ. อิทํ ฅาณํ.

ตามความเป็นจริง. ย่อมไม่พิจารณา
 เห็นว่า “เราเป็นผู้ประเสริฐกว่าเขา”
 บ้าง ไม่พิจารณาเห็นว่า “เราเป็น
 ผู้เสมอเขา” บ้าง ไม่พิจารณาเห็นว่า
 “เราเป็นผู้เลวกว่าเขา” บ้าง ด้วย
 เวทนาอันไม่เที่ยง ฯลฯ ด้วยสัญญา
 อันไม่เที่ยง... ด้วยสังขารอันไม่เที่ยง...
 ด้วยวิญญาณอันไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มี
 ความแปรปรวนเป็นธรรมดา, ที่เป็นดังนี้
 มิใช่อื่นไกล นอกจากการเห็นธรรม
 ตามความเป็นจริง. นี้จัดเป็นญาณสูตร.

อิทํ ฅาณณฺจ ฅเวยฺยณฺจ. (๖)

นี้จัดเป็นญาณฅเวยฺยสูตร. (๖)

ตตฺถ กตมํ ทสฺสนํ.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น ทสฺสน-
 สูตรเป็นไฉน.

พระสูตรว่า

๑๑๕. “เย อริยสจฺจจาณี วิภาวณฺติ
 คมฺภีรปณฺเณน สฺุเทสิตาณี
 กิณฺจาปี เต โหณฺติ ภูสํ ปมตฺตา^๑”

๑๑๕. “พระอริยบุคคล(โสดาบันสตัดักขัต-
 ตุปรมะ)เหล่าใด ทำให้แจ้ง ซึ่ง
 อริยสัจทั้งหลาย อันพระศาสดา

^๑ ส. โป. ภูสปฺมตฺตา

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

น เต ภวํ อฏฺฐมมาทียนฺติ”ติ.^๑

ผู้มีปัญญาอันลึกซึ้ง ทรงแสดงดีแล้ว
พระอริยบุคคลเหล่านั้น ยังเป็นผู้
ประมาทอย่างแรงกล้าอยู่ก็จริง ถึง
กระนั้น ท่านย่อมไม่ยึดถือเอาภาพที่
๘” ดังนี้.

อิทํ ทสฺสนํ.

นี้จัดเป็นทสฺสนสูตร.

พระสูตรว่า :

๒“ยถินฺทขีโล ปจวี สิโต สียา
จตุพฺภิกิ วาเตภิกิ อสมฺปกมฺปิโย
ตถูปมํ สปุปฺริสํ วทามิ
โย อริยสจฺจจานิ อเวจฺจ ปสฺสตี”ติ.

“เสาเชื่อนที่ฝังลงดิน ไม่หวั่นไหว
เพราะลมทั้ง ๔ ทิศ ฉนฺใด ผู้ใด
พิจารณาเห็นอริยสัจทั้งหลาย เรา
เรียกผู้นั้นว่า เป็นสัตบุรุษผู้ไม่
หวั่นไหว เพราะโลกธรรม มี
อุปมาฉนฺนั้น” ดังนี้.

อิทํ ทสฺสนํ.

นี้เป็นทสฺสนสูตร.

^๑ พุ. ส. ๒๕/๓๖๕.

^๒ พุ. พ. ๒๕/๖, พุ. ส. ๒๕/๓๖๕.

จตุหิ ภิกขเว โสตาปตติยงเคหิ
สมนฺหาคโต อริยสาวโก อากงฺขมาโน
อตตนาเว อตตานํ พุยากเรยเย
“ชฺเฌนนิรโยมฺหิ, ชฺเฌนติรจฺจนโยนิ,
ชฺเฌนเปตฺติวิสโย, ชฺเฌนาปายทุกฺคตติ-
วินิปาโต, โสตาปนฺโนหฺมสมฺมิ อวินิปาต-
ธมฺโม นียโต สมฺโพธิปฺรายโน,
สत्ตกฺขตฺตฺปรมฺม^๑ เทเว จ มนุสฺเส
จ สนฺธาวิตฺวา สํสริตฺวา ทุกฺขสฺสนตฺ
กิริสฺสามิ”ติ.

กตเมหิ จตุหิ, อิทฺ ภิกขเว อริย-
สาวกสฺส ตถาคเต สทฺธา นิวิฏฺฐา
ปติฏฺฐิตา วิรุพฺพหา มุลชาตา
อสํหาริยา สมณฺเณ วา พุราหฺมณฺเณ
วา เทเวเน วา มาเรเน วา
พฺรหฺมณา วา เกนจิ วา โลกสมฺมิ
สทฺ ฌมฺเมเน, ฌมฺเม โข ปน
นิฏฺฐํ คโต โหติ, สฺวากฺขาโต
ภควตา ฌมฺโม สนฺทิกฺกุจิโก อกาลิโก

พระสูตรว่า :

ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระอริยสาวก
ผู้ประกอบด้วยองค์แห่งพระโสดาบัน ๔
เมื่อหวังอยู่พึงพยากรณ์ซึ่งตนด้วยตนเอง
เที่ยวว่า “เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว, มี
กำเนิดดิรัจฉานสิ้นแล้ว, มีเปรตวิสัยสิ้น
แล้ว, มีอบายทุกคติวิบาตสิ้นแล้ว, เรา
เป็นพระโสดาบัน มีอันไม่ตกไปเป็น
ธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้อง-
หน้า จักแล่นไป ท่องเที่ยวไปในเทวดา
และในมนุษย์อีก ๗ ครั้ง เป็นอย่างยิ่ง
แล้วจักกระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้” ดังนี้.

พระอริยสาวกผู้ประกอบด้วยองค์ แห่ง
โสดาบัน ๔ เป็นไฉน, ดูกรภิกษุทั้งหลาย
คือพระอริยสาวกในพระศาสนานี้ มี
ศรัทธาในพระตถาคตตั้งมั่นแล้ว ตั้งอยู่
เฉพาแล้ว งอกงามแล้ว มีรากเกิดแล้ว
อันสมณะหรือพราหมณ์ เทพหรือมาร
หรือพรหม หรือผู้ใดผู้หนึ่ง ในโลกจะพึง
ให้หวั่นไหวไม่ได้ โดยชอบธรรม ๑ อนึ่ง
พระอริยบุคคลถึงความมั่นคงในธรรมแล

^๑ ส. สत्ตกฺขตฺตฺปรมฺ.

เอหิปัสสิโก โอปเนยฺยโก ปจฺจตฺตํ
 เวทิตพฺโพ วิญญูหิ, ยทิกํ มทนิมฺมทโน
 ๗เปยฺ นโรโร นินฺพพานํ, สห
 ธมฺมียา โข ปนสฺส โหนติ อิกฺุจฺจา
 กนฺตฺตา ปียา มนาปา คิหิ เจว
 ปพฺพชิตฺตา จ. อริยกนฺเตหิ โข ปน
 สีเลหิ สมนฺนาคโต โหติ อชฺณเตหิ
 อจฺฉิตฺเตหิ อสพฺเลหิ อกมฺมาเสหิ
 ภูชิสฺเสหิ วิญญุปฺปสฺสญฺเจหิ อปรามญฺเจหิ
 สมาริสํวตฺตนิเกหิ. อิเมหิ โข ภิกฺขเว
 จตฺตฺหิ โสตาปตฺตियงฺเกหิ สมนฺนาคโต
 อริยสาวโก อากงฺขมาโน อตฺตนาเว
 อตฺตานํ พฺยากรุเรยฺย “ชฺเฌนนิรโยมฺหิ,
 ชฺเฌนตฺริจฺฉานโยนิ, ชฺเฌนเปตฺตฺติวิสโย,
 ชฺเฌนาปายทฺถุคฺคตฺติวินิปาโต, โสตาปนฺโน-
 หมสฺสมิ อวินิปาตธมฺโม นียโต
 สมุโพธิปรายโณ, สตฺตกฺขตฺตฺตฺปรมํ
 เทเว จ มนุสฺเส จ สนฺธาวิตฺวา
 สํสริตฺวา ทฺถุขสฺสฺสนฺตํ กิริสฺสามิ”ติ.

ว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาค ตรัส
 ดีแล้ว เป็นธรรมอันบุคคลพึงเห็นเอง
 ไม่ประกอบด้วยกาล เป็นธรรมที่เรียก
 มาชม เป็นธรรมที่น้อมเข้ามา อัน
 วิญญูชนพึงทราบเฉพาะตน, คือ เป็น
 ธรรมสร้างความเมา ฯลฯ เป็นธรรม
 ดับกิเลส เป็นนิพพาน ๑ อนึ่ง พระ-
 อริยสาวกนั้นมีคฤหัสถ์หรือบรรพชิต ผู้
 ประพฤติธรรมร่วมกัน เป็นที่ปรารถนา
 แล้วใคร่แล้ว เป็นที่รักเป็นที่ชอบใจ ๑.
 อนึ่งพระอริยสาวกนั้นเป็นผู้ประกอบแล้ว
 ด้วยศีลอันพระอริยะใคร่แล้วไม่ขาดไม่ทะลุ
 ไม่ต่างไม่พร้อย เป็นไทอันวิญญูชน
 สรรเสริญ อันกิเลสค้นหาไม่จับต้องแล้ว
 เป็นไปพร้อมเพื่อสมาธิ ๑. ก็พระอริย-
 สาวกประกอบด้วยองค์แห่งโสดาบัน ๔
 เหล่านี้แล เมื่อหวังอยู่ พึงพยากรณ์
 ตนด้วยตนเองได้ว่า “เราเป็นผู้มีนรก
 สิ้นแล้ว, มีกําเนิดดิรัจฉานสิ้นแล้ว, มี
 เปตวิสัยสิ้นแล้ว, มีอบายทฺถุคฺคตฺติวินิปาต
 สิ้นแล้ว, เราเป็นพระโสดาบันมีอันไม่
 ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงมีอันจะ
 ตรัสรู้ในเบื้องหน้า, เราจักแล่นไป

คุณแม่มช มีสุขเสมอ

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ท่องเที่ยวไปในเทวดาและมนุษย์อีก ๗ ครั้ง
เป็นอย่างยิ่ง แล้วจักรกระทำที่สุดแห่งทุกข์
ได้”.

อิทํ ทสฺสนํ.

นี้จัดเป็นทสฺสนสูตร.

ตตถ กตมา ภาวนา.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น ภาวนา
สูตรเป็นไฉน.

พระสูตรว่า :

“ยสฺสสินุทฺริยานิ ภาวิตานิ^๑
อชฺฌตตํ พหิทฺธา จ สพฺพโลก
นิพฺพิชฺฌํ อิมํ ปรณฺจ โลกํ
กาลํ กงฺขติ ภาวิตฺโต ส ทนฺโต”ติ.

“ผู้บรมอินทรีย์ รู้แจ้งเบญจขันธ์
ทั้งของตนและผู้อื่นที่เป็นภายในและ
ภายนอกในโลกทั้งปวง อบรมตน
ดีแล้ว จะปรินิพพานด้วยอนุปาทิ-
เสสนิพพานธาตุแน่แท้ บัณฑิต
เรียกว่า ผู้ฝึกตนแล้ว”.

อยํ ภาวนา.

นี้จัดเป็นภาวนาสูตร.

^๑ ส. ม. สุภาวิตานิ. ขุ. ส. ๒๕/๔๒๘.

“จตุตตาริมานิ ภิกฺขเว ฌมฺมปทานิ.
กตมานิ จตุตตาริ, อนภิชฌมา ฌมฺมปทํ,
อพฺยาปาโท ฌมฺมปทํ, สมฺมาสติ
ฌมฺมปทํ, สมฺมาสมาธิ ฌมฺมปทํ, อิมานิ
โฆ ภิกฺขเว จตุตตาริ ฌมฺมปทานิ”ติ.^๑
อัย ภาวนา. (๗)

ตตฺถ กตมํ ทสฺสนนฺจ ภาวนา
จ.

“ปญฺจ ฉินฺหเต ปญฺจ ชฺเห”ติ อิทํ
ทสฺสนํ.

“ปญฺจ อุตฺตริ ภาวเย. ปญฺจ
สงฺคาติโค ภิกฺขุ, โอมตฺติณฺโณติ
วฺจุจตี”ติ.^๒ อัย ภาวนา. อิทํ
ทสฺสนนฺจ ภาวนา จ.

พระสุตฺรว่า :

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมบท(ส่วน
แห่งธรรม) ๔ เหล่านี้. ๔ เหล่าไหน. คือ
อนภิชฌมา เป็นส่วนแห่งธรรม ๑, อพฺยา-
บาทเป็นส่วนแห่งธรรม ๑, สัมมาสติ
เป็นส่วนแห่งธรรม ๑, สัมมาสมาธิ
เป็นส่วนแห่งธรรม ๑, ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ส่วนแห่งธรรม ๔ เหล่านี้แล”. นี้จัดเป็น
ภาวนาสุตฺร. (๗)

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น ทสฺสนะ
และภาวนาสุตฺรเป็นไฉน.

พระสุตฺรนี้ว่า “ตัดสังโยชน์เบื้องต่ำ ๕
อย่าง ละสังโยชน์เบื้องบน ๕” นี้จัดเป็น
ทสฺสนสุตฺร.

พระสุตฺรว่า “ภิกษุเจริญอินทริย์ ๕
ให้ยิ่งขึ้นไป. ล้วงกิเลสเครื่องข้อง ๕
เรียกว่าผู้ข้ามโอฆะได้”. นี้จัดเป็นภาวนา.
นี่คือทสฺสนะและภาวนาสุตฺร.

^๑ อง. จตุกก. ๒๑/๓๗.

^๒ ขุ. ธ. ๒๕/๖๕.

๑ตีณิมานิ ภิกขเว อินฺทฺริยานิ, กตมานิ ตีณิ, อนนฺดาตณฺณสฺสามิ- ดินฺทฺริยํ อณฺณินฺทฺริยํ อณฺณา- ตาวินฺทฺริยํ.^๑ กตมณฺจ ภิกขเว อนนฺดาตณฺณสฺสามิ ดินฺทฺริยํ, อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ อนภิสเมตฺตสฺส ทฺกฺขสฺส อริยสจฺจสฺส อภิสมยาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมตี วีริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ, อนภิสเมตฺตสฺส ทฺกฺขสมุทฺทยสฺส อริยสจฺจสฺส ๔เปยฺ ทฺกฺขนิโรธสฺส ๔เปยฺ ทฺกฺขนิโรธคามินิยา ปฏิปทาย อริยสจฺจสฺส อภิสมยาย ฉนฺทํ ชเนติ วายมตี วีริยํ อารภติ จิตฺตํ ปคฺคณฺหาติ ปทหติ. อิทํ ภิกขเว อนนฺดาตณฺณสฺสามิ ดินฺทฺริยนฺตฺติ. อิทํ ทสฺสนํ.

กตมณฺจ ภิกขเว อณฺณินฺทฺริยํ, อิทฺ ภิกขเว ภิกขุ “อิทํ ทฺกฺขนฺ”ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, “อัยํ ทฺกฺข- สมุทฺทย”ติ ยถาภูตํ ปชานาติ, “อัยํ

พระสูตรว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อินทริย ๓ เหล่านี้, ๓ เหล่าไหน, คือ อนัญญาตัญญัสสามิ ดินทริย ๑ อัญญินทริย ๑ อัญญาตาวินทริย ๑. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อนัญญาตัญญัสสามิ ดินทริย เป็นไฉน, ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใน ศาสนานี้ยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารภ ความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อ ตรัสรู้ยิ่งซึ่งทุกขอริยสัจที่ตนยังไม่ตรัสรู้ แล้ว, ฯลฯ ซึ่งทุกขสมุททัยอริยสัจที่ตนยังไม่ตรัสรู้แล้ว ฯลฯ ซึ่งทุกขนิโรธอริยสัจ, ย่อมยังฉันทะให้เกิด ย่อมพยายามปรารภ ความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตเพื่อตรัสรู้ ยิ่งซึ่งทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้จัดเป็นอนัญญา- ตัญญัสสามิ ดินทริย. นี้จัดเป็นทสฺสนสูตร.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อัญญินทริย เป็นไฉน, ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใน ศาสนานี้ย่อมรู้ตามเป็นจริงว่า “นี่ทุกข”, ย่อมรู้ตามเป็นจริงว่า “นี่ทุกขสมุททัย”,

^{๑-๑} ส. มหา. ๑๕/๒๗๐, ๒๗๑.

ทุกขนิโรธ”ติ ฯเปฯ “อัย ทุกข-
นิโรธคามินี ปฏิปทา”ติ ยถาภูตํ
ปชานาติ. อิทํ ภิกฺขเว อณฺเฑนฺทฺริยํ.

กตมณฺจ ภิกฺขเว อณฺเฑนฺตา-
วินฺทฺริยํ, อิธ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อาสวานํ
ขยา อนาสวํ เจโตวิมุตฺติ ปณฺเฑน-
วิมุตฺติ ทิฏฺฐเจว ธมฺเม สยํ อภิณฺเฑน
สจฺฉิกถวา อุปสมฺปชฺช วิหฺรติ, ชีณ
ชาติ, วุสิตํ พุรหมจฺริยํ, กตํ กรณีย
นาปรํ อิตฺถตฺตยาติ ปชานาติ. อิทํ
ภิกฺขเว อณฺเฑนฺตาวินฺทฺริยนฺติ. อัย
ภาวนา. อิทํ ทสฺสนณฺจ ภาวนา จ.
(๘)

๑๑๖. ตตฺถ กตมํ สกวางนํ.

“สพฺพปาปสฺส อกรรม
กุสฺลสฺส อุปสมฺปทา
สจฺฉิตฺตปริโยทาปนํ

ฯลฯ “นี่ทุกขนิโรธ”, ย่อมรู้ตามเป็นจริง
ว่า “นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิบัติ” ดังนี้.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่จัดเป็นอัญญนทริย.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อัญญาตา-
วินทริยเป็นไฉน, ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในศาสนานี้ ย่อมกระทำให้แจ้ง
เข้าถึงเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหา
อาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป
ด้วยปัญญาอันยิ่งอยู่ในปัจจุบันนั้นเทียว,
ย่อมรู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว, พรหมจรรย์
อยู่จบแล้ว, กิจที่ควรทำเราทำเสร็จแล้ว
กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มีดังนี้.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่จัดเป็นอัญญา-
ตาวินทริย ดังนี้. นี่จัดเป็นภาวนาสูตร.
นี่คือทสฺสนะและภาวนาสูตร. (๘)

๑๑๖. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
สกวางนสูตร (คำของตน) เป็นไฉน.

พระสูตรว่า :

“การไม่ทำบาปทั้งปวง • การทำ
กุศลให้ถึงพร้อม • การทำจิต
ของตนให้ผ่องแผ้ว • นี่เป็นคำ

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เอตํ พุทฺธาน สาสนนํ”ติ.^๑

สังสอน ของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย”
ดังนี้.

อิทํ สกวจนํ.

นี้จัดเป็นสกวจนสูตร (พระดำรัสของ
พระองค์).

ตีณิมานิ ภิกฺขเว พาลสฺส
พาลลกฺขณานิ พาลนิมิตฺตานิ พาลา-
ปทานานิ, เยหิ พาลํ พาลโสติ ปเร
สญฺชานนฺติ. กตมานิ ตีณิ, พาลो
ภิกฺขเว ทฺวจฺฉินฺติตฺตจฺฉินฺตํ จ โหติ,
ทฺพฺภาสิตภาสี จ โหติ, ทฺกุกฺก-
กมฺมการี^๒ จ โหติ. อิมานิ โข
ภิกฺขเว ตีณิ พาลสฺส พาลลกฺขณานิ
พาลนิมิตฺตานิ พาลापทานานิ.^๓

พระดำรัสที่ว่า : ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ลักษณะของพาล นิมิตของคนพาล
ความประพฤติของคนพาลแห่งคนพาล ๓
เหล่านี้ ซึ่งเป็นเหตุให้คนอื่นรู้จักคนพาลว่า
เป็นคนพาล. ๓ เหล่าไหน, ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย คนพาลย่อมคิดเรื่องชั่ว ย่อม
พูดเรื่องชั่ว, และย่อมทำกรรมชั่ว. ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ลักษณะของพาล นิมิต
ของพาล ความประพฤติของพาล แห่ง
คนพาล ๓ เหล่านี้ แล.

ตีณิมานิ ภิกฺขเว ปณฺฑิตสฺส
ปณฺฑิตลกฺขณานิ ปณฺฑิตนิมิตฺตานิ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลักษณะของ
บัณฑิต นิมิตของบัณฑิต ความประพฤติ

^๑ ที. มหา ๑๐/๕๗, พุ. ธ. ๒๕/๓๕,
เปฏโกปเทส (ภูมิพโลภิกขุ) ๖๔, ๗๐.

^๒ ส. โป. ทฺกุกตกมฺมการี.

^๓ ม. อ. ๑๔/๓๑๑, อ.จ. ต.ก. ๒๐/๑๒๕.

ปณฺฑิตาปทานานิ, เยหิ ปณฺฑิตํ
 ปณฺฑิตโตติ ปเร สญฺชานนฺติ. กตมานิ
 ตีณิ, ปณฺฑิตโต ภิกฺขเว สฺจินฺตฺติจฺจินฺตฺติ
 จ โหติ, สฺภาสิตภาสี จ โหติ,
 สุกตกมฺมการี จ โหติ. อิมานิ
 โข ภิกฺขเว ตีณิ ปณฺฑิตสฺส
 ปณฺฑิตลภฺขณานิ ปณฺฑิตนิมิตฺตานิ
 ปณฺฑิตาปทานานีติ.^๑ อิทํ สกวางนํ.

ของบัณฑิต แห่งบัณฑิต ๓ เหล่านี้ ซึ่ง
 เป็นเหตุให้คนอื่นรู้จักบัณฑิตว่าเป็น
 บัณฑิต. ๓ อย่างเป็นใจน, ดูกรภิกษุ
 ทั้งหลาย บัณฑิตย่อมคิดเรื่องดี ย่อมพูด
 คำดี, ย่อมทำสิ่งที่เป็นกรรมดี. ดูกรภิกษุ
 ทั้งหลาย ลักษณะของบัณฑิต นิมิตของ
 บัณฑิต ความประพฤติของบัณฑิต แห่ง
 บัณฑิต ๓ เหล่านี้แล. นี้จัดเป็นสกวางน-
 สูตร (พระดำรัสของพระองค์).

ตตฺถ กตมํ ปราวจนํ :

“ปจฺวิสโม นตฺถิ วิตฺถโต
 นิหฺโน ปาตาลสโม น วิชฺชติ
 เมรุสโม นตฺถิ อุนฺนโต
 จกฺกวตฺติสทิสโส นตฺถิ โปริโส”ติ.

อิทํ ปราวจนํ.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น ปราวจน-
 สูตร (คำของปราชญ์อื่น) เป็นใจน :

พระสูตรว่า :

“ที่กว้างเสมอด้วยแผ่นดินไม่มี ที่
 ลุ่มเสมอด้วยบาดาลไม่มี ที่สูง
 เสมอด้วยเขาพระสุเมรุไม่มี บุรุษ
 ผู้เสมอด้วยพระเจ้าจักรพรรดิไม่มี”
 ดังนี้.

จัดเป็นปราวจนสูตร(คำของปราชญ์อื่น).

^๑ ม. อ. ๑๔/๓๒๑, อ.จ. ต.ก. ๒๐/๑๒๕.

โหดุ เทวานมินุท สุภาสิตน
ชโยติ. โหดุ เวปจิตติ สุภาสิตน
ชโยติ. ภณ เวปจิตติ คาถนุติ. อถ
โฆ ภิกขเว เวปจิตติ อสุรินโท อิม
คาถิ อภาสิ :

“ภियโย พาลา ปกฺขฌเยยฺย^๑
โน จสฺส ปฏิสฺสโก
ตสฺมา ภูเสน ทณฺฑเนน
ธีโร พาลํ นิเสชเย”ติ.

ภาสิตาย โฆ ปน ภิกขเว
เวปจิตตินา อสุรินฺเทน คาทาย อสุรา
อนฺุโมทิสฺสุ, เทวา ตุนฺหิ อหฺลฺสุ. อถ
โฆ ภิกขเว เวปจิตติ อสุรินโท
สกกํ เทวานมินุทํ เอตทโวจ “ภณ
เทวานมินุท คาถนุ”ติ. เอวํ วุตฺเต

พระสูตรว่า :

ท้าวเวปจิตติจอมอสูร ได้ตรัสกะ
ท้าวสักกะจอมเทวดาว่า แน่จะจอมเทวดา
เราจงเอาชนะกัน ด้วยการกล่าวคำ
สุภาสิตเกิด. ท้าวสักกะจอมเทวดาตรัสว่า
แน่ท้าวเวปจิตติ ตกลง เราจงเอาชนะ
กันด้วยการกล่าวคำสุภาสิต. ท้าวสักกะ
ตรัสว่า แน่ท่านเวปจิตติ จงกล่าว
คาถาเกิด. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ครั้งนั้นแล
ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้ตรัสคาถานี้ว่า :

“พวกคนพาล ถ้าไม่มีคนกำราบ
ก็ยิ่งกำเริบ ฉะนั้นนักปราชญ์ควร
กำราบคนพาล ด้วยอาชญาที่
รุนแรง”.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อท้าวเวป-
จิตติจอมอสูรได้ตรัสคาถาแล้ว พวกอสูร
พากันอนฺุโมทนา. พวกเทวดาต่างพากัน
นิ่ง. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล
ท้าวเวปจิตติจอมอสูรได้กล่าวกะท้าวสักกะ
จอมเทวดาว่า “แน่จะจอมเทวดา ท่าน

^๑ ม. ปภิชชเยยฺย.

ภิกขเว สกโก เทวานมิหนุโท อิมํ
 คากํ อภาสิ :

จงกล่าวคาถาเถิด". ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 เมื่อท้าวเวปจิตติ ตรัสเช่นนี้แล้ว ท้าว-
 สักกะจอมเทวดาได้ตรัสคาถานี้ว่า :

“เอตเทว อหํ มณฺเฑ
 พาลสฺส ปฏิเสธนํ
 ปรี สงฺกุปิตํ ฌตฺวา
 โย สโต อุปสมฺมตี”ติ.

“เรา ย่อมสำคัญการปราบคนพาล
 ดังนี้เท่านั้น คือ ผู้ใดรู้คนอื่นโกรธ
 แล้ว มีสติ สงบใจได้”.

ภาสิตาย โข ปน ภิกขเว
 สกฺเคน เทวานมิหนุเทน คากาย เทวา
 อนฺุโมทิสฺสุ, อสุรา ตฺนุหิ อหฺสิ. อถ
 โข ภิกขเว สกโก เทวานมิหนุโท
 เวปจิตฺติ อสุรินทํ เอตทโวจ “ภณ
 เวปจิตฺติ คากนฺ”ติ. เอวํ วุตฺเต
 ภิกขเว เวปจิตฺติ อสุรินุโท อิมํ คากํ
 อภาสิ :

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เมื่อท้าวสักกะ
 จอมเทวดาได้ภาษิตคาถาแล้ว พวก-
 เทวดาพากันอนุโมทนา พวกอสูรต่าง
 ก็นิ่ง. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลำดับนั้นแล
 ท้าวสักกะจอมเทวดาตรัสกะท้าวเวปจิตติ-
 จอมอสูรว่า “ดูกรท้าวเวปจิตติ ท่าน
 จงตรัสคาถาเถิด”. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 เมื่อท้าวสักกะตรัสเช่นนี้ ท้าวเวปจิตติ-
 จอมอสูรได้ตรัสคาถานี้ว่า :

“เอตเทว ติตฺติกุขาย
 วชฺชํ ปสฺสามิ วาสว
 ยทา นํ มณฺเฑติ^๑ พาโล
 ภยา มฺยายํ ติตฺติกุขติ

“ดูกรท้าวवासวะ เราเห็นโทษของ
 การอดกลั้นนี้แหละ คือคนผู้อดกลั้น
 นั้นย่อมถูกคนพาล ผู้โง่เขลาสำคัญ
 ว่า ผู้เอดกลั้น เพราะกลัวเรา

^๑ ส. มณฺเฑติ.

อชฎารุหติ ทุมเมโร
โคว ภิกฺขุโย ปลายินนุ”ติ.

ข่มขี้ เหมือนโคตัวที่หนีขี้ถูกโคไล่
ฉะนั้น”.

ภาสิตาย โข ปน ภิกฺขเว
เวปจิตตินา อสุรินฺเทน คากาย
อสุรา อนุโมทิสฺส, เทวา ตุนฺหิ
อหฺสฺส. อถ โข เวปจิตติ อสุรินฺโท
สกุทํ เทวานมินฺทํ เอตทโวจ “ภณ
เทวานมินฺทํ คากนฺ”ติ. เอวํ วุตฺเต
ภิกฺขเว สกุโก เทวานมินฺโท อีมา
คากาโย อภาสิ :

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อท้าวเวป-
จิตติจอมอสุรตรัสคากาแล้ว พวกอสุร
พากันอนุโมทนา, พวกเทวดาต่างนิง.
ลำดับนั้นแล ท้าวเวปจิตติจอมอสุรได้ตรัส
กะท้าวสักกะ จอมเทวดาว่า “แน่ะ
จอมเทวดา ท่านจงตรัสคากาเถิด”.
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อท้าวเวปจิตติ-
จอมอสุรตรัสเช่นนี้ ท้าวสักกะจอมเทวดา
ได้ตรัสคากาเหล่านี้ว่า :

“กามํ มณฺเฑตุ วา มา วา
ภยา มุยายํ ติตฺติกุขติ
สทตฺถปรมา อตฺถา
ขนฺตุยา ภิกฺขุโย น วิชฺชติ.

“คนพาลจะสำคัญเห็นว่า ผู้นี้
อดกลั้น เพราะกลัวเรา หรือหาไม่
ก็ตามที่ประโยชน์ทั้งหลาย มี
ประโยชน์ตนเป็นอย่างยิ่ง ประโยชน์
อื่นยิ่งกว่า ขันติไม่มี.

โย หเว พลวา สนฺโต
ทุพฺพลสฺส ติตฺติกุขติ
ตมาหุ ปรมํ ขนฺติ
นิจฺจํ ขมติ ทุพฺพล.

ผู้ใดแลเป็นคนแข็งแรงอดกลั้นต่อคน
อ่อนแอไว้ได้ ความอดกลั้นไว้ได้
ของผู้นั้น บัณฑิตทั้งหลายกล่าวว่า
เป็นขันติอย่างยิ่ง คนอ่อนแอย่อม
อดทนได้อยู่เป็นนิตย์.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อพลํ ตํ พลํ อาหุ
 ยสฺส พาลพลํ พลํ^๑
 พลสฺส ฌมฺมคฺคตฺตสฺส
 ปฏฺวตฺตํ น วิชฺชติ.

ตสฺเสว เตน ปาปิโย
 โย กุทฺธํ ปฏิกุชฺฌติ
 กุทฺธํ อปฺปฏิกุชฺฌนฺโต
 สงฺคามํ เชติ ทุชฺชยํ.

อุภินฺนํมตฺถํ จรติ
 อตฺตโน จ ปรสฺส จ
 ปรํ สงฺกุปิตํ ฌตฺวา
 โย สโต อปฺสมฺมติ.

อุภินฺนํ ติกิจฺจนฺตานํ
 อตฺตโน จ ปรสฺส จ
 ชนา มณฺณนฺติ พาโลติ
 เย ฌมฺมสฺส อโกวิทา^๑ติ.

ภาสิตาสฺส โข ปน ภิกฺขเว
 สกฺเขน เทวานมฺินฺเทน คธาตฺส เทวา

กำลังใจของคนพาล สัตบุรุษทั้ง-
 หลายกล่าวว่ไม่ใช่กำลัง กำลัง
 ของผู้มีธรรมคุ้มครองแล้ว ไม่มีใคร
 จะกล่าวตอบโต้กำลังได้เลย.

ผู้ใดโกรธตอบผู้ที่โกรธแล้ว ผู้นั้น
 เป็นคนเลวกว่าผู้โกรธนั้นทีเดียว
 เพราะความโกรธนั้น ผู้ไม่โกรธ-
 ตอบผู้ที่โกรธแล้ว ชื่อว่า ชนะ
 สงครามที่ชนะได้ยาก.

ผู้ใดรู้ผู้อื่นที่โกรธแล้ว เป็นผู้มีสติ
 ระวังไว้ได้ ผู้นั้นชื่อว่าประพฤติ
 ประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือทั้ง
 ฝ่ายตนและคนอื่น.

เมื่อรักษาประโยชน์ของทั้ง ๒ ฝ่าย
 คือ ทั้งฝ่ายตนและฝ่ายผู้อื่น ย่อม
 ถูกชนทั้งหลาย ผู้ไม่ฉลาดในธรรม
 สำคัญว่า เป็นคนพาล^๑.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อทำวสัฏกะ
 จอมเทวดาได้ภาสิตคาถาเหล่านี้แล้ว

^๑ โป. ยสฺส พาลสฺส ยํ พลํ พลวสฺส ฌมฺมคฺคตฺตสฺส.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนุโมทิสฺ, อสุรา ตฺนุหิ อหฺสนฺติ.
อิทํ ปฺรວจฺนํ. (๙)

พวกเทวดาพากันอนุโมทนา, เหล่าอสุร
ต่างก็นิ่ง. นี่จัดเป็นปราชญ์สูตร (ถ้อยคำ
ของปราชญ์อื่น). (๙)

๑๑๗. ตตฺถ กตมํ สกฺวณฺณจ
ปฺรວจฺนณฺจ.

๑๑๗. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
สกวางนปราชญ์สูตรเป็นไฉน.

ยณฺจ ปตฺตํ ยณฺจ ปตฺตพฺพํ
อฺภยเมตํ ราชานุกิณฺณํ อาตฺรฺสฺสาณฺ-
สิกฺขโต, เย จ สิกฺขาสารา สิลฺลํ
วตํ ชีวิตํ พฺรหฺมจฺริยํ อฺปฏฺจานฺสารา,
อยเมโก อนฺโต. เย จ เอวํวาทิโน
เอวํทิวฺจโน “นตฺถิ กาเมสฺสุ ทฺโอสฺ”ติ,
อยํ ทฺตฺติโย อนฺโต. อิจฺเจเต อฺโก
อนฺตา กฏฺสิวทฺตฺตนา กฏฺสิโย ทิวฺจ
วทฺต
เอเต อฺโก อนฺเต
อนภิญญาโย อโสิยฺนฺติ เอเก อติธาวนฺติ
เอเกติ. อิทํ ปฺรວจฺนํ.

คือ สิ่งใดที่ถึงแล้ว และสิ่งใดที่พึงถึง
ทั้งสองสิ่งนี้เกลือกกลัวด้วยวาระ เพราะ
คนกระสับกระส่ายตามสำเนียง คนที่
มากด้วยกิเลส, อนึ่ง ชนเหล่าใดมีความ
สำเนียง คีล พรด อาชีพ พหุจรรย
เป็นสภาวะ มีความยึดมั่นเป็นสภาวะ นี้เป็น
ที่สุดโต่งข้อหนึ่ง. อนึ่ง ชนเหล่าใดมีลัทธิ
อย่างนี้มีความเห็นอย่างนี้ว่า “โทษใน
กามทั้งหลายไม่มี” นี้ก็เป็นที่สุดโต่งข้อ
ที่สอง. ที่สุดโต่งสองข้อนี้เป็นเหตุทำ
ป่าช้าให้เจริญ ป่าช้าทั้งหลาย ย่อมทำ
ทิวให้เจริญ. เพราะไม่รู้ยิ่งซึ่งที่สุดโต่ง
ทั้งสองนี้ คนพวกหนึ่งจึงเกาะติด คน
พวกหนึ่งจึงเล่นเลยไป. พระสูตรนี้เป็น
ปราชญ์สูตร.

เย จ โข เต อฺโก อนฺเต
อภิญญาโย ตตฺร จ น อหฺสฺ, เต

ส่วนชนเหล่าใดรู้ยิ่งซึ่งที่สุดโต่ง
ทั้งสองนั้น ไม่อยู่ในที่สุดโต่งทั้งสองนั้น

คุณแม่ม มีสุขเสมอ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

น จ อมณฺเณสิ, วฏฺฐิ เตสํ นตฺถิ
ปญฺญาปนาयाติ. อิทํ สกวางฺนํ.

และไม่รับรู้ที่สุดโต่งทั้งสองนั้น ชน
เหล่านั้นย่อมไม่มีวิภูฏะเพื่อการรับรู้. นี้เป็น
สกวางนสูตร.

อํ อุทานโน สกวางนญจ ปราวณญจ.

อุทานนี้เป็นสกวางนปราวณสูตร.

พระสูตรนี้ว่า :

๑ราชา ปเสนทิ^๒ โกลโล
ภควนฺตํ เอตทโวจ : อิท มยหํ ภนฺเต
รโหคตสฺส ปฏิสลฺลีนสฺส เอวํ เจตโส
ปริวิตกโก อุทปาติ “เกสํ นุ โข
ปิโย อตฺตา, เกสํ อปฺปิโย อตฺตา”ติ.
ตสฺส มยหํ ภนฺเต เอตทโหสิ “เย
จ โข เกจิ กายเณ ทฺวจฺริตํ
จฺรณฺติ, วาจาเย ทฺวจฺริตํ จฺรณฺติ,
มนสา ทฺวจฺริตํ จฺรณฺติ, เตสํ
อปฺปิโย อตฺตา. กิณฺจาปิ เต เอวํ
วเทยฺยํ ‘ปิโย โน อตฺตา’ติ, อถ
โข เตสํ อปฺปิโย อตฺตา. ตํ
กิสฺส เหตุ, ยํ हि อปฺปิโย อปฺปิยสฺส

พระเจ้าปเสนทิโกศลได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า: ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ข้าพระองค์เข้าที่ลับ พักผ่อนอยู่ ได้เกิด
ความนึกคิดอย่างนี้ว่า “คนพวกไหน
หนอแลชื่อว่ารักตน, คนพวกไหนชื่อว่า
ไม่รักตน”. ข้าพระองค์จึงได้เกิดความคิด
ต่อไปว่า “ก็คนเหล่าใด แลยอมประพฤติ
กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต คน
เหล่านั้นชื่อว่าไม่รักตน. ถึงแม้คน
เหล่านั้นจะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า ‘เรารักตน’,
ถึงเช่นนั้น คนเหล่านั้นก็ชื่อว่าไม่รักตน.
ข้อนั้นเป็นเพราะเหตุไร, ก็เพราะเหตุว่า
คนผู้ไม่รักใคร่กันพึงทำความเสียหายได้

๑ ส. ส. ๑๕/๑๐๓, ๑๐๔.

๒ ม. ปสเสนทิ, ส. ส. ๑๕/๑๐๓.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ

สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กเรยฺย, ตํ เต อตฺตนาว อตฺตโน
 กโรนฺติ, ตสฺมา เตสํ อปฺปิโย
 อตฺตา. เย จ โข เกจิ กาเยน
 สฺจจริตํ จรณฺติ, วาจา ย สฺจจริตํ
 จรณฺติ, มนสา สฺจจริตํ จรณฺติ, เตสํ
 ปิโย อตฺตา. กิณฺจาปิ เต เอวํ
 วเทยฺย ‘อปฺปิโย โน อตฺตา’ติ, อถ
 โข เตสํ ปิโย อตฺตา. ตํ กิสฺส
 เหตุ, ยํ หิ ปิโย ปิยสฺส กเรยฺย.
 ตํ เต อตฺตนาว อตฺตโน กโรนฺติ.
 ตสฺมา เตสํ ปิโย อตฺตา’ติ.

ให้แก่ผู้ไม่รักใคร่กันคนเหล่านั้น ย่อมทำ
 ความเสียหายนั้น ให้แก่ตนด้วยตนเอง,
 ฉะนั้น คนเหล่านั้นจึงชื่อว่าไม่รักตน.
 ส่วนว่าคนเหล่าใดแล ย่อมประพฤติกาย
 สฺจจริต วจีสฺจจริต มโนสฺจจริต, คนเหล่านั้น
 ชื่อว่ารักตน. ถึงแม้คนเหล่านั้นจะพึงกล่าว
 อย่างนี้ว่า ‘เราไม่รักตน’, ถึงเช่นนั้น
 คนเหล่านั้น ก็ชื่อว่ารักตน. ข้อนี้เป็น
 เพราะเหตุไร, ก็เพราะเหตุว่า คนผู้
 ที่รักใคร่กันพึงทำความดีความเจริญใจ
 ให้แก่ผู้รักใคร่กันคนเหล่านั้น ย่อมทำ
 ความดีความเจริญนั้นให้แก่ตนด้วยตนเอง
 ฉะนั้น คนเหล่านั้นจึงชื่อว่ารักตน”.

เอวเมตํ มหาราช, เอวเมตํ
 มหาราช, เย หิ เกจิ มหาราช
 กาเยน ทฺวจฺจริตํ จรณฺติ, วาจา
 ทฺวจฺจริตํ จรณฺติ, มนสา ทฺวจฺจริตํ
 จรณฺติ ตสฺมา เตสํ อปฺปิโย อตฺตา.
 กิณฺจาปิ เต เอวํ วเทยฺย “ปิโย
 โน อตฺตา”ติ, อถ โข เตสํ
 อปฺปิโย อตฺตา. ตํ กิสฺส เหตุ,
 ยํ หิ มหาราช อปฺปิโย อปฺปิยสฺส
 กเรยฺย, ตํ เต อตฺตนาว อตฺตโน

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ถูกแล้ว ๑
 มหาบพิตร เพราะว่า คนบางพวก
 ย่อมประพฤติกายทฺวจฺจริต วจิทฺวจฺจริต มโน
 ทฺวจฺจริต เพราะเหตุนั้น คนเหล่านั้นไม่
 ชื่อว่ารักตน. ถึงแม้พวกเขาจะกล่าว
 อย่างนี้ว่า “เราทั้งหลายมีความรักตน”
 ถึงเช่นนั้น พวกเขาก็ชื่อว่าไม่มีความรัก
 ตน. ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร, มหาบพิตร
 ก็เพราะเหตุว่า คนผู้ไม่รักใคร่กันย่อมทำ
 ความเสียหายใจ ให้แก่ชนผู้ที่ไม่รักใคร่

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
 สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

กโรนฺติ, ตสฺมา เตสํ อปฺปิโย
 อตฺตา. เย จ โข เกจิ มหาราช
 กาเยน สุจฺริตํ จรฺนฺติ, วาจา
 สุจฺริตํ จรฺนฺติ, มนฺสา สุจฺริตํ
 จรฺนฺติ, เตสํ ปิโย อตฺตา. กิณฺจาปิ
 เต เอวํ วทฺเขยฺยู “อปฺปิโย โน
 อตฺตา”ติ, อถ โข เตสํ ปิโย อตฺตา.
 ตํ กิสุสฺ เหตุ, ยํ हि มหาราช
 ปิโย ปิยสฺส กเรยฺย, ตํ เต อตฺตนา
 อตฺตโน กโรนฺติ, ตสฺมา เตสํ ปิโย
 อตฺตาติ. อิทมวโจ ภควา ๕เปย
 สตุถา :

กันได้ พวกชนเหล่านั้นย่อมทำความ
 เสียหายนั้นแก่ตนด้วยตนเอง, ฉะนั้น
 พวกชนเหล่านั้น จึงชื่อว่าไม่รักตน.
 มหาบพิตรส่วนว่า ชนบางพวกย่อม
 ประพฤติกายสุจริต วจิสฺสุจริต มโนสุจริต
 คนเหล่านั้นชื่อว่ารักตน. ถึงแม้พวกเขา
 จะกล่าวอย่างนี้ว่า “เราไม่รักตน” ถึง
 เช่นนั้นพวกเขาเหล่านั้นก็ชื่อว่ารักตน.
 ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า
 ชนผู้รักใคร่กัน ย่อมทำความดีความ
 เจริญดีให้แก่ชนผู้รักใคร่กัน, คน
 เหล่านี้ย่อมทำความดีความเจริญนั้นให้
 แก่ตนด้วยตนเอง ฉะนั้น คนเหล่านั้น
 จึงชื่อว่า รักตน. พระผู้มีพระภาคผู้สุคต-
 ศาสดา ฯลฯ ได้ตรัสคาถาประพันธ์
 ต่อไปอีกว่า :

“อตฺตานญฺเจ ปิยํ ชณฺณา
 น นํ ปาเปน สํยุเช
 น हि ตํ สุลภํ โหติ
 สุขํ ทุกกฏกการินา.

“ถ้าบุคคลพึงรู้ว่าตนเป็นที่รัก ไม่
 พึงประกอบตนนั้นด้วยบาป เพราะ
 ว่า ความสุขนั้นไม่เป็นผลที่บุคคล
 ผู้ทำชั่วจะพึงได้โดยง่าย.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

อนตเคนาธิปนุสฺส^๑

ชหโต มานุสํ ภวํ
 กิ หิ ตสฺส สกํ โหติ
 กิณฺจ อาทาย กจฺจติ.

กิณฺจสฺส อนุกํ โหติ
 ฉายาว อนฺุปายินิ
 อุกฺโก ปุณฺณณฺจ ปาปณฺจ
 ยํ มจฺโจ กุรุเต อิท.

ตณฺหิ ตสฺส สกํ โหติ
 ตณฺจ อาทาย กจฺจติ
 ตณฺจสฺส อนุกํ โหติ
 ฉายาว อนฺุปายินิ.

ตสฺมา กเรยฺย กลฺยาณํ
 นิจยํ สมฺปราชิกํ
 ปุณฺณานิ ปรโลกสฺมี
 ปติฏฺฐา โหนฺติ ปาณินนุ”ติ.

เมื่อบุคคลถูกภรรณะครอบงำ ละทิ้ง
 ภพมนุษย์ไปอยู่ ก็อะไรเป็นสมบัติ
 ของเขา และเขาย่อมพาเอาอะไร
 ไปได้.

อนึ่ง อะไรเล่าจะติดตามเขาไป
 ประดุจเงาติดตามตนไป ฉะนั้น
 ผู้ที่เกิดมาแล้วจำจะต้องตายในโลกนี้
 ย่อมทำกรรม คือบุญและบาป
 ทั้งสองประการไว้.

บุญและบาปนั้นแล เป็นสมบัติ
 ของเขา และเขาจะพาเอาบุญ
 และบาปนั้นไป อนึ่ง บุญและบาป
 นั้น ย่อมเป็นของติดตามเขาไป
 ประดุจเงาติดตามตนไปฉะนั้น.

เพราะฉะนั้น บุคคลพึงทำกัลยาณ-
 กรรมสะสมไว้เป็นสมบัติในปรโลก
 (เพราะว่า) บุญทั้งหลายย่อมเป็น
 ที่พึงของสัตว์ทั้งหลาย ในปรโลก”
 ดังนี้.

^๑ ม. โป. มรณนาภิกุสฺส.

อิทํ สุตตํ ปราวณํ. อนุกีติ สกาวณํ.

นี้จัดเป็นปราวณสูตร. อนุกีติเป็นสกาวณ-
สูตร.

อิทํ สกาวณญจ ปราวณญจ. (๑๐)

นี้เป็นทั้งสกาวณและปราวณสูตร. (๑๐)

๑๑๘. ตตถ กตมํ วิสชชนียํ.

๑๑๘. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
วิสชชนียสูตร เป็นไฉน.

ปณฺเฑห ปุจฺฉิตฺเต อิทํ อภิญฺญเณยฺยํ,
อิทํ ปริณฺญเณยฺยํ, อิทํ ปหาตพฺพํ,
อิทํ ภาเวตพฺพํ, อิทํ สจฺฉิกาทพฺพํ,
อิเม ฐมา เอวํคหิตา อิทํ ผลํ
นิพฺพตฺตยนฺตติ. เตสํ เอวํคหิตานํ
อยมตฺถโก อิติ อิทํ วิสชชนียํ.
“อุพฺพาโร พุทฺโธ ภควา”ติ พุทฺธ-
อุพฺพารตํ ฐมฺมสฺวากุขาตตํ สํมสฺสุ-
ปฺปฏิปตฺตติญจ เอกํเสเนว นิตฺททิสฺเส.
“สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจา”ติ “สพฺเพ
สงฺขารา ทฺกฺขา”ติ “สพฺเพ ฐมา
อนตฺตา”ติ เอกํเสเนว นิตฺททิสฺเส. ยํ
วา ปนฺณณฺมปิ เอวํ ชาตียํ. อิทํ
วิสชชนียํ.

คือ เมื่อปัญหาอันบุคคลถามแล้ว
สิ่งนี้ควรรู้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่ง, สิ่งนี้
ควรกำหนดรู้, สิ่งนี้ควรละ, สิ่งนี้
ควรทำให้เจริญ, สิ่งนี้ควรทำให้แจ้ง,
ธรรมเหล่านี้อันบุคคลถือเอาแล้วอย่างนี้
ย่อมยังผลนี้ให้บังเกิดขึ้น. นี้เป็นประโยชน์
ของธรรมเหล่านั้นอันบุคคลถือเอาแล้ว
อย่างนี้ นี้จัดเป็นคำที่พึงวิสัชชา ด้วย
ประการฉะนี้. บุคคลพึงแสดงความ
ที่พระพุทธเจ้ามีความโอฬารด้วยคำว่า
“พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าเป็นผู้โอฬาร”
ความที่พระธรรมเป็นธรรมอันพระผู้มี-
พระภาคตรัสดีแล้ว และความปฏิบัติดี
ของพระสงฆ์โดยส่วนเดียวนั้นเทียว.
พึงแสดงว่า “สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง”
“สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์” “ธรรม

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ทั้งปวงเป็นอนัตตา” โดยส่วนเดียวที่เดียว.
ก็หรือว่าธรรม แม้อย่างอื่นก็มีชาติ
อย่างนี้. นี้จัดเป็นวิสัยนิยมสูตร.

ตตถ กตมํ อวิสขขณีนํ.

ในบรรดาพระสูตรเหล่านั้น อวิ-
สัยนิยมสูตร พระสูตรที่ไม่เพียงวิสัยนา
เป็นไฉน.

พระสูตรว่า :

“อากงฺขโต เต นรทมฺมสารถิ^๑
เทวา มนุสฺสา มนสา วิจินฺติตํ
สพฺเพ น ขณฺเฑา กสิณฺาปิ ปาณินฺ
สนฺตํ สมาริ อรณฺํ นิสฺเวโต
กิณฺตํ ภควา อากงฺขติ”ติ.

“ไฉนธรรมที่พระผู้มีพระภาคพระ-
องค์นั้น ผู้เป็นสารถิฝึกคนทีควรฝึก
ทรงหวังอยู่ได้ทรงดำริด้วยพระหฤ-
ทัย สัตว์ทั้งปวงผู้เป็นเทวดาและ
มนุษย์ไม่พึงรู้ได้ แม้สิ้นที่พระผู้มี
พระภาคพระองค์นั้น ทรงเข้า
สมาธิอันสงบ อันเป็นอรณวิหาร-
ธรรมทรงดำริด้วยพระหฤทัย สัตว์
ทั้งหลายทั้งปวงก็ไม่พึงรู้ว่า เรื่อง
ที่พระผู้มีพระภาคทรงหวังนั้น เป็น
อย่างไร” ดังนี้.

อิทํ อวิสขขณีนํ.

จัดเป็นวิสัยนิยมสูตร (พระสูตรที่ไม่เพียง
วิสัยนา).

^๑ ส. โป. นรทมฺมสารถิ.

เอตตโก ภควา สีลกขนฺธ
สมาธิกขนฺธ ปญฺญาขนฺธ วิมุตติก-
ขนฺธ วิมุตติญาณทสฺสนกขนฺธ
อิริยาบถ ปภาเว หิตะสิตายํ กรุณายํ
อิทธิยนฺติ. อิทํ อวิสชฺชนียํ.

ตถาคตสฺส ภิกฺขเว อรหโต
สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส โลกเก อุปฺปาทา
ติณฺณํ รตนานํ อุปฺปาโท^๑ พุทฺธรตนสฺส
ธมฺมรตนสฺส สํฆรตนสฺส. กิปฺมานานิ
ตีณิ รตนานีติ. อิทํ อวิสชฺชนียํ.

พุทฺธวิสโย อวิสชฺชนียโย. ปุคฺค-
ปโรปรณฺฑิตา อวิสชฺชนียา. ปุพฺพา
ภิกฺขเว โภจฺจि น ปญฺญาตติ
อวิชฺชานีวรณานํ สตฺตทานํ ตณฺหา-
สโยชนานํ สกึ นิริยํ สกึ

พระสูตรว่า :

พระผู้มีพระภาคมีพระคุณประมาณ
เท่านี้ในศีลชั้นนี้ ในสมาธิชั้นนี้ ใน
ปัญญาชั้นนี้ ในวิมุตติชั้นนี้ ในวิมุตติ-
ญาณทสฺสนชั้นนี้ ในพระอิริยาบถ ใน
พระอานุภาพ ในการทรงแสวงหาความ
เกื้อกูลแก่สัตว์(พระเมตตา)ในพระกรุณา
ในพระอิทธิฤทธิ์. นี้ก็จัดเป็นอวิสชฺชนีย-
สูตร (สูตรที่ไม่ควรวิสัชชา).

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะพระ-
ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเกิด
ขึ้นในโลก รัตนะทั้ง ๓ คือพุทธรัตนะ
ธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ จึงเกิดขึ้น.
รัตนะ ๓ มีพระคุณประมาณเท่าไร.
พระสูตรดังกล่าวมานี้ก็จัดเป็นอวิสชฺชนีย-
สูตร (สูตรที่ไม่พึงวิสัชชา).

พุทฺธวิสยอันบุคคลไม่พึงวิสัชชา.
ความยิ่งและหย่อนแห่งบุคคล ก็ไม่พึง
วิสัชชา. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เงื่อนต้น
ของสัตว์ทั้งหลายผู้มีวิชาเป็นนิวรรณมี
ต้นหาเป็นสังโยชน์ ผู้เล่นไปท่องเที่ยว

^๑ ม. อุปฺปาทา.

ดิรจฉานโยนี สกิ เปตติวิสัย สกิ
 อสุรโยนี สกิ เทเว สกิ มนุสเส
 สนฺธาวิตํ สํสริตํ. กตมา ปุพฺพา
 โภกฺกิตติ อวิสชชณียํ. น ปณฺณายตฺติ
 สาวกานํ ฅาณเวกฺกลฺเลน. ทฺวิธา
 พุทฺธานํ ภควนฺตานํ เทสนา
 อตฺตูปนายิกา จ ปรุปนายิกา จ.
 น ปณฺณายตฺติ ปรุปนายิกา. นตฺถิ
 พุทฺธานํ ภควนฺตานํ อวิชานนาติ^๑
 อตฺตูปนายิกา. ยถา ภควา
 โภกฺกาลิกํ ภิกฺขุํ อารพฺภ อณฺเฑตรํ
 ภิกฺขุํ เอวมาห :

ไปสู่ นรก คราวหนึ่ง สู่ดิรจฉานกำเนิด
 คราวหนึ่ง สู่เปรตวิสัยคราวหนึ่ง สู่
 กำเนิดอสุรคราวหนึ่ง สู่เทวดาคราวหนึ่ง
 สู่มนุษย์คราวหนึ่ง ย่อมไม่ปรากฏ.
 เจื่อนต้นเป็นใจน คำดังกล่าวมานี้ ก็เป็น
 คำที่ไม่พึงวิสัยชนา. คำว่า ย่อมไม่
 ปรากฏ ไม่พึงวิสัยชนา เพราะความที่
 พระสาวกทั้งหลายมีญาณบกรพร้อม.
 เทศนาของพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้ามี ๒
 คือ อตฺตูปนายิกาเทศนา (น้อมเข้ามา
 ในตน) ๑ ปรุปนายิกาเทศนา (น้อมเข้า
 ไปหาผู้อื่น) ๑. คำว่า ไม่ปรากฏ
 เป็นปรุปนายิกาเทศนา. คำว่า ข้อที่
 พระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าไม่ทรงทราบย่อม
 ไม่มี ดังนี้ เป็นอตฺตูปนายิกาเทศนา.
 เหมือนอย่างพระผู้มีพระภาคทรงปรารภ
 พระโภกกาลิกภิกษุ จึงตรัสกะภิกษุรูปใด
 รูปหนึ่งอย่างนี้ว่า :

เสยฺยถาปิ ภิกฺขุ ฐิตฺติขาริโก
 โภสฺสโก ติลวาโห ๗เปยฺ น เตว
 เอโก อพฺพุโท นิรโย. เสยฺยถาปิ

ดูกรภิกษุ เปรียบเหมือนเกวียน
 บรรทุกงาแห่งชาวโภสส ซึ่งบรรทุกงา
 ได้ ๒๐ ขารี. บุรุษพึงเก็บงาขึ้นจาก

^๑ ส. อปฺปชานนาติ.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
 สร้างคัมภีร์พระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภิกขุ วิสติ อพพุทา นิรยา,
 เอวเมโก นีรพพุโท นีรโย. เสยฺยถาปิ
 ภิกขุ วิสติ นีรพพุทา นิรยา,
 เอวเมโก อพโพ นีรโย. เสยฺยถาปิ
 ภิกขุ วิสติ อพพา นิรยา, เอวเมโก
 อฏฏา นีรโย. เสยฺยถาปิ ภิกขุ
 วิสติ อฏฏา นิรยา, เอวเมโก
 อหโห นีรโย. เสยฺยถาปิ ภิกขุ
 วิสติ อหหา นิรยา, เอวเมโก กุมุโท
 นีรโย. เสยฺยถาปิ ภิกขุ วิสติ
 กุมุทา นิรยา, เอวเมโก โสคนุธิโก
 นีรโย. เสยฺยถาปิ ภิกขุ วิสติ
 โสคนุธิกา นิรยา, เอวเมโก อูปปลโก
 นีรโย. เสยฺยถาปิ ภิกขุ วิสติ
 อูปปลกา นิรยา, เอวเมโก ปุณฺฑริโก
 นีรโย. เสยฺยถาปิ ภิกขุ วิสติ
 ปุณฺฑริกา นิรยา, เอวเมโก ปทุโม
 นีรโย. ปทุเม ปน ภิกขุ นีรเย
 โกกาลิโก ภิกขุ อูปปนโน สาริปุตฺต-
 โมคคัลลาเนสุ จิตฺตํ อาฆาเตตฺวาติ.^๑
 ยํ วา ปน กิณฺจิ ภควา อาห

เกวียนนั้นโดยลวงร้อยปี ๆ ต่อเมล็ดหนึ่ง ๆ
 จูกรภิกษุ เกวียนบรรทุกงาแห่งชาวโกศล
 ซึ่งบรรทุกงาได้ ๒๐ ขารินั้น ฟังถึง
 ความสิ้นไปหมดไป เพราะความเพียร
 นี้เร็วกว่า ส่วนอัพพุทนรกหนึ่งยังไม่ถึง
 ความสิ้นไปหมดไปเลย. จูกรภิกษุ ๒๐
 อัพพุทนรกเป็นหนึ่งในรัพพุทนรก. ๒๐
 รัพพุทนรกเป็นหนึ่งในอัพนนรก. ๒๐
 อัพนนรกเป็นหนึ่งในอฏฏนรก. จูกรภิกษุ
 ๒๐ อฏฏนรกเป็นหนึ่งในอหนนรก. ๒๐
 อหนนรกเป็นหนึ่งในกุมุทนรก. ๒๐ กุมุท-
 นรกเป็นหนึ่งในโสคนุธิกนรก. จูกรภิกษุ
 ๒๐ โสคนุธิกนรกเป็นหนึ่งในอูปปลนรก.
 ๒๐ อูปปลนรกเป็นหนึ่งในปุณฺฑริกนรก.
 ๒๐ ปุณฺฑริกนรกเป็นหนึ่งในปทุมนรก.
 จูกรภิกษุ โกกาลิกเข้าถึงปทุมนรกแล้ว
 แล เพราะจิตอาฆาตในภิกษุชื่อว่าสารี-
 บุตรและโมคคัลลานะ. ก็หรือว่าพระผู้มี
 พระภาคตรัสคำอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วว่า
 “นรก นี้ฟังประมาณเวลาไม่ได้ นับ
 ไม่ถ้วน”. คำนั้นทั้งหมดเป็นคำไม่ฟัง

^๑ ส. ส. ๑๕/๒๒๑, ๒๒๓, อัง. ทสก. ๒๔/๑๘๔,
 ๑๘๕, พุ. ส. ๒๕/๔๖๑.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

“อัย อปุปเมยโย อสงเขยโย”ติ. สพพํ
 ตํ อวิสชชณียํ. อิทํ อวิสชชณียํ. (๑๑)

๑๑๙. ตตถ ภาตมํ วิสชชณียญจ
 อวิสชชณียญจ, ยทา โส อุกโก
 อาชีวกโก ภาควนุตํ อาห “กุหิ
 อาวุโส โคตม คมิสฺสสสี”ติ. ภควา
 อาห :

“พาราณสี คมิสฺสสามิ
 อหํ ตํ อมตทฺนุทฺทํ
 ธมฺมจกุกํ ปวตฺเตตฺตุ
 โลกํ อปุปฏิวตฺตียนุ”ติ.

อุปกโก อาชีวกโก อาห “ชินฺ”ติ
 โข อาวุโส โภ โคตม ปฏิจานามิ”ติ.
 ภควา อาห :

“มาทิสสา เว ชินา^๑ โหนฺติ
 เย ปตฺตา อาสวกฺขยํ

วิสชชา. นี้จัดเป็นอวิสชชณียสูตร (พระสูตร
 ที่ไม่ฟังวิสชชา). (๑๑)

๑๑๙. ในบรรดาพระสูตรเหล่านั้น
 วิสชชณียอวิสชชณียสูตร (พระสูตรที่จะฟัง
 วิสชชชาและไม่ฟังวิสชชชา) เป็นไฉน,
 เมื่อใดอุปกกาชีวกนั้นทูลกะพระผู้มีพระภาค
 ว่า “อาวุโส โคตมะ ท่านจะไปไหน”.
 พระผู้มีพระภาคตรัสว่า :

“เราจะไปกรุงพาราณสีเพื่อตักถอง
 อมตะประกาศธรรมจักรที่ใคร ๆ ไม่
 เคยให้เป็นไปแล้วในโลก”.

อุปกกาชีวกกล่าวว่า “อาวุโส
 พระโคตมผู้เจริญ ท่านปฎิญาณว่า
 ‘เป็นพระชินะ’แลหรือ”. พระผู้มีพระภาค
 ตรัสว่า :

“อุปกกาชีวกคนที่ถึงความสิ้นอาสวะ
 เช่นกับเราเว้ย ย่อมชื่อว่าพระชินะ

^๑ ส. ม. ชินา เว มาทิสสา.

ชิตา เม ปापกา ฐมา
ตสุม่าหุ อุกา ชิโน”ติ.^๑

เราชนะบาปกรรมแล้ว เพราะ
ฉะนั้น เราจึงเป็นพระชินะ”.

กถั ชิโน เกน ชิโนติ วิสชชณียัง.
กตโม ชิโนติ อวิสชชณียัง. กตโม
อาสาทุกุโย, รากกุโย โทสกุโย
โมหกุโยติ วิสชชณียัง. กิตตโก
อาสาทุกุโยติ อวิสชชณียัง. อิทัง
วิสชชณียัญจ อวิสชชณียัญจ.

คำถามที่อุปกาสีวกถามว่า บุคคล
ชื่อว่าพระชินะ ได้อย่างไร บุคคลชื่อว่า
พระชินะด้วยเหตุอะไร ดังนี้ เป็นคำที่พึง
วิสังขนา. คำว่า บุคคลชื่อว่าชินะ
เป็นไฉน เป็นคำที่ไม่พึงวิสังขนา. คำว่า
ความสิ้นอาสวะเป็นไฉน, คือความสิ้น
ราคะ ความสิ้นโทสะ ความสิ้นโมหะ
เป็นไฉน ดังนี้จัดเป็นคำที่พึงวิสังขนา.
คำว่า ความสิ้นอาสวะมีประมาณเท่าไร
เป็นคำที่ไม่พึงวิสังขนา. นี้จัดเป็นวิสังขนีย-
อวิสังขนียสูตร(พระสูตรที่พึงวิสังขนาและ
ไม่พึงวิสังขนา).

อตถิ ตถาคโตติ วิสชชณียัง. อตถิ
รูปนติ วิสชชณียัง. รูปิ ตถาคโตติ
อวิสชชณียัง. รูปวา ตถาคโตติ
อวิสชชณียัง. รูปเป ตถาคโตติ
อวิสชชณียัง. ตถาคเต รูปนติ
อวิสชชณียัง. เอว อตถิ เวทนา

คำว่า สัตว์มีอยู่หรือ จัดเป็นคำที่
พึงวิสังขนา. คำว่า รูปมีอยู่หรือ ก็เป็น
คำที่พึงวิสังขนา. คำว่า รูปเป็นสัตว์หรือ
เป็นคำที่ไม่พึงวิสังขนา. คำว่า สัตว์มี
รูปหรือ เป็นคำที่ไม่พึงวิสังขนา. คำว่า
สัตว์มีในรูปหรือ เป็นคำที่ไม่พึงวิสังขนา.

^๑ วิ. มหา. ๔/๑๕, ม. ม. ๑๒/๓๒๘, ม. ม. ๑๓/๔๖๗,
อภิ. ก. ๓๗/๓๑๕.

๗เปฯ สณฺญา... สงฺขาร... อตฺถิ
 วิญฺญาณนฺติ วิสขุชฺชนียํ. วิญฺญาณํ
 ตถาคโตติ อวิสขุชฺชนียํ. วิญฺญาณวา
 ตถาคโตติ อวิสขุชฺชนียํ. วิญฺญาณ
 ตถาคโตติ อวิสขุชฺชนียํ. ตถาคเต
 วิญฺญาณนฺติ อวิสขุชฺชนียํ. อณฺฺยตฺร
 รูเปน ตถาคโตติ อวิสขุชฺชนียํ.
 อณฺฺยตฺร เวทนาย ๗เปฯ สณฺญา...
 สงฺขารเหหิ... วิญฺญาณน ตถาคโตติ
 อวิสขุชฺชนียํ. อยํ โส ตถาคโต
 อรูปโก. อเวทนโก... อสณฺญโก...
 อสงฺขารโก... อวิญฺญาณโกติ
 อวิสขุชฺชนียํ. อิทํ วิสขุชฺชนียญจ
 อวิสขุชฺชนียญจ.

คำว่า รูปมีในสัตว์หรือ เป็นคำที่ไม่พึง
 วิสัชนา. คำว่า เวทนายอย่างนี้หรือ
 ๗ฯ สันฺญา... สงฺขาร... วิญฺญาณมี
 อย่างนี้หรือ เป็นคำที่พึงวิสัชนา. คำว่า
 วิญฺญาณเป็นสัตว์หรือ เป็นคำที่ไม่พึง
 วิสัชนา. คำว่า สัตว์มีวิญฺญาณหรือ
 เป็นคำที่ไม่พึงวิสัชนา. คำว่า สัตว์
 มีในวิญฺญาณหรือ เป็นคำไม่พึงวิสัชนา.
 คำว่า วิญฺญาณมีในสัตว์หรือ เป็นคำ
 ไม่พึงวิสัชนา. คำว่า เว้นจากรูปเสีย
 สัตว์มีหรือ เป็นคำไม่พึงวิสัชนา. คำว่า
 เว้นเวทนา ๗เปฯ สันฺญา... สงฺขาร...
 วิญฺญาณเสีย... สัตว์มีหรือ เป็นคำที่ไม่
 พึงวิสัชนา. คำว่า สัตว์นั้นนั้นไม่มีรูป,
 ไม่มีเวทนา... ไม่มีสันฺญา... ไม่มีสงฺขาร...
 ไม่มีวิญฺญาณ ดังนี้เป็นคำไม่พึงวิสัชนา.
 นี้เป็นวิสัชนียอวิสัชนียสูตร (พระสูตร
 ที่พึงวิสัชนาและไม่พึงวิสัชนา).

ปสฺสตี ภควา ทิพฺเพน จกฺขุณา
 วิสฺสุทฺเธน อตฺถิกกนฺตมานุสฺสเกน สตฺเต
 จวมาเน อุปฺปชฺชมาเน เอวํ สพฺพํ
 ๗เปฯ ยถากมฺมุเปเค สตฺเต ปชานาตีติ
 วิสขุชฺชนียํ. กตเม สตฺตา, กตโม

คำว่า พระผู้มีพระภาคทรงเห็น
 สัตว์ทั้งหลายผู้จัดอยู่ ผู้เกิดอยู่ด้วยทิพ-
 จักษุอันบริสุทธิ์ก็ล่วงเสียซึ่งจักษุอันเป็น
 ของมนุษย์, ย่อมรู้สัตว์ผู้เข้าถึงตามกรรม
 ๗ฯ ทั้งหมดดอย่างนี้ ดังนี้ เป็นคำที่พึง

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตถาคโตติ อวิสชชเนยฺ.
 วิสชชเนยฺญจ อวิสชชเนยฺญจ.

อิทํ วิสัชนา. คำว่า สัตว์ทั้งหลายเป็นไฉน
 สัตว์เป็นไฉน ดังนี้เป็นคำที่ไม่พึงวิสัชนา.
 พระสูตรนี้ เป็นวิสัชนียอวิสัชนียสูตร
 (พระสูตรที่พึงวิสัชนาและไม่พึงวิสัชนา).

อตฺถิ ตถาคโตติ วิสชชเนยฺ. อตฺถิ
 ตถาคโต ปรี มรณาติ อวิสชชเนยฺ.
 อิทํ วิสชชเนยฺญจ อวิสชชเนยฺญจ. (๑๒)

คำว่า สัตว์มีอยู่หรือ เป็นคำที่
 พึงวิสัชนา. คำถามว่า สัตว์เบื้องหน้า
 แต่มีขณะมีอยู่หรือ เป็นคำไม่พึงวิสัชนา.
 นี้เป็นวิสัชนียอวิสัชนียสูตร (พระสูตร
 ที่พึงวิสัชนาและไม่พึงวิสัชนา). (๑๒)

๑๒๐. ตตฺถ กตมํ กมมํ.

๑๒๐. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
 กรรมสูตรเป็นไฉน

พระสูตรนี้ว่า :

“อินฺตเกนาธิปนฺนสฺส^๑
 ชหโต มานุสํ ภวํ
 กิ หิ ตสฺส สกํ โหติ
 กิณฺจิ อาทาย กจฺจติ
 กิณฺจสฺส อนุกํ โหติ
 ฉายาว อนุปายินิ.

“เมื่อบุคคลถูกภรรยาครอบงำ ละ
 ทิ้งภพมนุษย์ไปอยู่ ก็เขาจะมีอะไร
 เป็นสมบัติ และเขาย่อมพาเอา
 อะไรไปได้ อนึ่ง อะไรเล่าจะ
 ติดตามเขาไป ประดุจเงาติดตามตน
 ไปฉะนั้น.

^๑ ส. ส. ๑๕/๑๐๔.

^๒ ไป. มรณนาภิภูตสฺส.

อุโก ปุณฺณณฺจ ปาปณฺจ
 ยํ มจฺใจ กุรุเต อิตฺ
 ตณฺหิ ตสฺส สกํ โหติ
 ตณฺจ^๑ อาทาย กจฺจติ
 ตณฺจสฺส อนุคํ โหติ
 ฉายาว อนุปายินี”ติ.

อิทํ กมฺม.

ผู้ที่เกิดมาแล้วจำจะต้องตายในโลกนี้
 ทำกรรมอันใดไว้ ก็เป็นบุญและ
 เป็นบาปทั้งสองประการ เขาจะมี
 บุญและบาปนั้นแล เป็นสมบัติ
 และเขาจะพาเอาบุญและบาปนั้นไป
 หนึ่งบุญและบาปนั้น ย่อมติดตาม
 เขาไป ประดุจเงาติดตามตนไป
 ฉะนั้น”.

ดังนี้ชื่อว่ากรรมสูตร.

พระสูตรนี้ว่า :

“ปุณ^๒ จปรํ ภิกฺขเว พาลํ
 ปิจฺจมารุพฺหํ วา มณฺจสฺมารุพฺหํ วา
 ฉมาย^๓ วา เสมานํ ยานิสฺส ปุพฺเพ
 ปาปกาณี กมฺมานิ กตานิ กาเยน
 ทุจฺจริตานิ วาจาเยน ทุจฺจริตานิ
 มนสา ทุจฺจริตานิ, ตานิสฺส ตมฺหิ
 สมเย โอลมฺพนฺติ อชฺโฆลฺมฺพนฺติ

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ประการอื่น
 ยังมีอีก กรรมลามกที่คนพาลทำไว้ใน
 ก่อน คือกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต
 ย่อมปกคลุม ครอบงำคนพาลผู้อยู่บนตั้ง
 หรือบนเตียง หรือนอนบนพื้นดิน ใน
 สมัยนั้น. ดูกรภิกษุทั้งหลายเงาอดฤเขา
 ใหญ่ ย่อมปกคลุมครอบงำแผ่นดินใน

^๑ ฉ. คำ.

^๒ ม. อุ. ๑๔/๓๑๓.

^๓ ส. ม. ฉมาย.

อภิปฺปลมฺพนฺติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว
 มหตํ ปพฺพตฺตภูฏานํ ฉายา สายณฺหสมยํ
 ปจฺวิยํ โอลมฺพนฺติ อชฺโฌลมฺพนฺติ
 อภิปฺปลมฺพนฺติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว
 พาลํ ปิจฺจสฺมารูพฺหํ วา มณฺจสฺมารูพฺหํ
 วา ฉมายํ วา เสমানํ ยานิสฺส
 ปุพฺเพ ปาปกานิ กมฺมานิ กตานิ
 กาเยน ทฺวจฺจิตานิ วาจาเย ทฺวจฺจิตานิ
 มนฺสา ทฺวจฺจิตานิ, ตานิสฺส ตมฺหิ
 สมเย โอลมฺพนฺติ อชฺโฌลมฺพนฺติ
 อภิปฺปลมฺพนฺติ. ตตฺร ภิกฺขเว พาลสฺส
 เอวํ โหติ “อกตํ วัต เม กลฺยาณํ,
 อกตํ กุสลํ, อกตํ ภีรุตฺตธาณํ. กตํ
 ปาปํ, กตํ ลุทฺทํ, กตํ กิพฺพิสํ,
 ยาวตา โภ อกตกลฺยาณานํ อกต-
 กุสลานํ อกตภีรุตฺตธาณานํ กตปาปานํ
 กตลุทฺทานํ กตกิพฺพิสานํ คติ, ตํ
 คติ เปจฺจ คจฺฉามิ”ติ, โส โสจติ
 กิลมฺติ ปรีเทวติ อฺรตฺตทาฬิ กนฺทติ
 สมฺโมหํ อาปชฺชตี”ติ.

ปุณ^๑ จปรํ ภิกฺขเว ปณฺทิตํ
 ปิจฺจสฺมารูพฺหํ วา มณฺจสฺมารูพฺหํ วา

สมยฺเวลาเยน ฉนฺได. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 กรรมลามกที่คนพาล ทำไว้ในก่อน คือ
 กายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ย่อม
 ปกคลุมครอบงำคนพาลผู้อยู่บนตั่งหรือ
 บนเตียง หรือนอนบนพื้นดินในสมัยนั้น
 ฉนั้นนั้นนั้นเทียว. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 ในสมัยนั้น คนพาลจะมีความรู้สึก
 อย่างนี้ว่า “เราไม่ได้ทำความดี ไม่ได้
 ทำกุศล ไม่ได้ทำเครื่องป้องกันความ
 หวาดกลัวไว้. เราทำแต่ความชั่ว ทำแต่
 ความร้าย ทำแต่ความเลว ละโลกนี้
 ไปแล้วจะไปสู่คติของคนที่ไม่ได้ทำความดี
 ไม่ได้ทำกุศล ไม่ได้ทำเครื่องป้องกัน
 ความหวาดกลัวไว้ ซึ่งทำแต่ความชั่ว
 ความร้ายและความเลว” คนพาลนั้น
 ย่อมเศร้าโศก ลำบากใจ คร่ำครวญ
 ร่ำไห้ ทูบอก ถึงความหลงพร้อม” ดังนี้.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ประการอื่น
 ยังมีอีก กรรมงามที่บัณฑิตทำไว้ในก่อน

^๑ ม. อ. ๑๔/๓๒๓.

ฌมายํ วา เสมานํ ยานิสฺส ปุพฺเพ
 กลฺยาณานิ กมฺมานิ กตานิ กาเยน
 สฺจฺริตานิ วาจา ย สฺจฺริตานิ มนสา
 สฺจฺริตานิ, ตานิสฺส ตมฺหิ สมเย
 โอลมฺพนฺติ อชฺโฌลฺมฺพนฺติ อภิ-
 ปลมฺพนฺติ. เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว มหตํ
 ปพฺพตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ปจฺริยํ โอลมฺพนฺติ อชฺโฌลฺมฺพนฺติ
 อภิปลมฺพนฺติ. เอวเมว โข ภิกฺขเว
 ปณฺทิตํ ปิจฺจสฺมา รุหํ วา มญฺจ-
 สฺมา รุหํ วา ฌมายํ วา เสมานํ
 ยานิสฺส ปุพฺเพ กลฺยาณานิ กมฺมานิ
 กตานิ กาเยน สฺจฺริตานิ วาจา
 สฺจฺริตานิ มนสา สฺจฺริตานิ, ตานิสฺส
 ตมฺหิ สมเย โอลมฺพนฺติ อชฺโฌลฺมฺพนฺติ
 อภิปลมฺพนฺติ. ตตฺร ภิกฺขเว
 ปณฺทิตสฺส “เอวํ โหติ อกตํ วจ-
 เม ปาปํ, อกตํ ลุทฺทํ, อกตํ
 กิพฺพิสํ. กตํ กลฺยาณํ, กตํ กุสลํ,
 กตํ ภีรุตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ปาปานํ อกตลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
 กตกลฺยาณานํ กตกุสลานํ กตภีรุตฺต-
 ธานํ คติ, ตํ คติ เปจฺจ

คือกายสุจริต วจีสฺจฺริต มโนสฺจฺริต ย่อม
 ปกคลุมครอบงำบัณฑิตผู้อยู่บนตั่งหรือ
 บนเตียง หรือนอนบนพื้นดิน ในสมัยนั้น.
 ดูกรภิกษุทั้งหลายเงายอดภูเขายิ่งใหญ่
 ย่อมปกคลุม ครอบงำแผ่นดิน ในสมัย
 เวลาเป็นฉันใด. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 กรรมงามที่บัณฑิตทำไว้ในก่อน คือ
 กายสุจริต วจีสฺจฺริต มโนสฺจฺริต ย่อม
 ปกคลุม ครอบงำบัณฑิตผู้อยู่บนตั่งหรือ
 บนเตียง หรือนอนบนพื้นดินในสมัยนั้น
 ฉะนั้นนั้นแล. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ใน
 สมัยนั้น บัณฑิตจะมีความรู้สึกอย่างนี้ว่า
 “เราไม่ได้ทำความชั่ว ไม่ได้ทำความร้าย
 ไม่ได้ทำความเลว. เราทำแต่ความดี
 ทำแต่กุศล ทำแต่เครื่องป้องกันความ
 หวาดกลัวไว้ ละโลกนี้ไปแล้วจะไปสู่คติ
 ของคนที่ไม่ได้ทำความชั่ว ไม่ได้ทำ
 ความร้าย ไม่ได้ทำความเลว ทำแต่
 ความดี ทำแต่กุศล ทำแต่เครื่องป้องกัน
 ความหวาดกลัวไว้” บัณฑิตนั้นย่อมไม่
 เศร้าโศก ไม่ลำบากใจ ไม่คร่ำครวญ
 ไม่รำให้ทุกข์บอก ไม่ถึงความหลงพร้อม
 ไม่เกิดความเดือดร้อนในภายหลังว่า “เรา

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

คจฺฉามี”ติ, โส น โสจติ น
 กิลมติ น ปริเทวติ น อุตตทาพี
 กนฺทติ น สมฺโมหํ อาปชฺชติ,
 “กตํ เม ปุณฺณํ, อกตํ ปาปํ,
 ยา ภวิสฺสติ คติ อกตปาปสฺส
 อกตลฺลทสฺส อกตภิกฺขุสฺส กตปุณฺณสฺส
 กตกุสฺลสฺส กตภีรุตฺตาดนฺสฺส, ตํ
 เปจฺจ ภเว คตี ปจฺจนุภวิสฺสามี”ติ
 วิปฺปฏิสฺสโร น ชายติ. อวิปฺปฏิ-
 สฺสโร โข ภิกฺขเว อิตฺถิยา वा
 ปุริสสฺส वा คิหิโน वा ปพฺพชิตสฺส
 वा ภาทกํ มรณํ ภาทิกกา กาลกิริยาติ
 วทามี”ติ. อิทํ กมฺมํ.

ตีณิมานิ ภิกฺขเว ทฺวจฺจิตานิ.
 กตมานิ ตีณิ กายทฺวจฺจิตํ วจฺจิตฺตํ
 มโนทฺวจฺจิตํ, อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ
 ทฺวจฺจิตานิ. ตีณิมานิ ภิกฺขเว
 สฺวจฺจิตานิ. กตมานิ ตีณิ, กายสฺวจฺจิตํ
 วจฺจิตฺตํ มโนสฺวจฺจิตํ. อิมานิ โข
 ภิกฺขเว ตีณิ สฺวจฺจิตานิ. อิทํ กมฺมํ.

ตตฺถ กตโม วิปาโก

ทำความดีไว้ ไม่ได้ทำความชั่วไว้, เรา
 ละโลกนี้ไปแล้ว จักเสวยคติของคนที่ไม่ได้ทำความชั่ว ไม่ได้ทำความร้าย ไม่ได้ทำความเลว ทำแต่ความดี ทำแต่กุศล ทำแต่เครื่องป้องกันความหวาดกลัวไว้”. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า มรณะอันเจริญ การทำกาละอันเจริญ จะมีแก่สตรีหรือบุรุษ กฤหัสถ์หรือบรรพชิตผู้ไม่มีความเดือดร้อนในภายหลังแล” ดังนี้. นี้จัดเป็นกรรมสูตร.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทฺวจิต ๓ เหล่านี้
 ทฺวจิต ๓ เป็นใจน คือกายทฺวจิต
 วจฺจิตฺตํ มโนทฺวจิต, ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 ทฺวจิต ๓ เหล่านี้แล. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 สฺวจิต ๓ เหล่านี้. สฺวจิต ๓ เป็นใจน
 คือกายสฺวจิต วจฺจิตฺตํ มโนสฺวจิต.
 ดูกรภิกษุทั้งหลาย สฺวจิต ๓ เหล่านี้แล.
 นี้ก็ชื่อว่ากรรมสูตร.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น วิปาก-
 สูตรเป็นใจน.

คุณแม่มช มีสุขเสมอ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

๑ ลากา โว ภิกขเว, สุลทฺธํ โว
ภิกขเว, ขโณ โว ภิกขเว ปฏิลทุโธ
พฺรหฺมจริยวาสาय. ทิฏฺฐา มยา ภิกขเว
ฉผสฺสายตนิกา นาม นิริยา. ตตฺถ
ยงฺกิญฺจิจิ จกฺขฺนา รูปํ ปสฺสตี
อนิฏฺฐรูปํเยว ปสฺสตี, โน อิญฺจรูปํ.
อกนฺตฺรูปํเยว ปสฺสตี, โน กนฺตฺรูปํ.
อมฺนาปรูปํเยว ปสฺสตี, โน มฺนาปรูปํ.

ยงฺกิญฺจิจิ โสเตน สทฺทํ สุกฺมาตี
ฯเปฯ ฆาเนน... ชิวฺหาย... กาเยน...
ยงฺกิญฺจิจิ มนฺสา ฐมฺมํ วิชานาตี
อนิฏฺฐฐมฺมํเยว^๒ วิชานาตี, โน
อิญฺจฐมฺมํ. อกนฺตฐมฺมํเยว วิชานาตี,
โน กนฺตฐมฺมํ. อมฺนาปฐมฺมํเยว

พระสูตรนี้ว่า :

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เป็นลาภของ
เธอทั้งหลายแล้ว เธอทั้งหลายได้ดีแล้ว
ขณะเพื่อการอยู่ประพฤติพรหมจรรย์
เธอทั้งหลายได้เฉพาแล้ว. ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย นรกชื่อว่าประกอบด้วยผัสสา-
ยตนะ ๖ อันเราเห็นแล้ว. ในนรก
ประกอบด้วยผัสสายตนะ ๖ นั้น สัตว์
จะเห็นรูปอะไร ๆ ด้วยจักขุ ก็ย่อมเห็น
แต่รูปอันไม่น่าปรารถนา ย่อมไม่เห็น
รูปอันน่าปรารถนา. ย่อมเห็นแต่รูปไม่
น่าใคร่ ย่อมไม่เห็นรูปอันน่าใคร่.
ย่อมเห็นแต่รูปอันไม่น่าพอใจ ย่อมไม่
เห็นรูปอันน่าพอใจ.

จะฟังเสียงอะไร ๆ ด้วยหู ฯลฯ
จะดมกลิ่นอะไร ๆ ด้วยจมูก... จะลิ้มรส
อะไร ๆ ด้วยลิ้น... จะถูกต้องโผฏฐัพพะ
อะไร ๆ ด้วยกาย... จะรู้แจ้งธรรมารมณ
อะไรด้วยใจ ก็ย่อมรู้แจ้งธรรมารมณอัน
ไม่น่าปรารถนาเท่านั้น, ย่อมไม่รู้แจ้ง

^๑ ส. สพ. ๑๘/๑๕๕.

^๒ อนิฏฐรูปํเยว ส. สพ. ๑๘/๑๕๕ อังเก, คณา
ปเรสุ โน อิญฺจฐมฺมนฺติอาทิปเทศปิ.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
สร้างคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

วิชานาติ, โน มนาปฐมมฺ. ลากา
 โว ภิกฺขเว, สุลทฺธํ โว ภิกฺขเว,
 ขโณ โว ภิกฺขเว ปฏิลทฺโธ
 พุรหฺมจริยวาสาय.

ธรรมารมณฺ์อันน่าปรารถนา. ย่อมรู้แจ้ง
 แต่ธรรมารมณฺ์อันไม่น่าใคร่ ย่อม
 ไม่รู้แจ้งธรรมารมณฺ์อันน่าใคร่, ย่อม
 รู้แจ้งธรรมารมณฺ์อันไม่น่าพอใจเท่านั้น,
 ย่อมไม่รู้แจ้งธรรมารมณฺ์อันน่าพอใจ. ดูกร
 ภิกษุทั้งหลาย เป็นลาภของเธอทั้งหลาย
 แล้ว เธอทั้งหลายได้ดีแล้ว ขณะเพื่อ
 การอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ เธอทั้งหลาย
 ได้เฉพาะแล้ว.

ทิจฺฐา มยา ภิกฺขเว ฉผสฺสา-
 ยตนิกา นาม สกฺคา. ตตฺถ
 ยงฺกิญฺจิจิ จกฺขฺนา รูปี ปสฺสติ
 อิกฺฐรूपิเยว ปสฺสติ, โน อนิกฺฐรूपิ.
 กนฺตรूपิเยว ปสฺสติ, โน อกนฺตรूपิ.
 มนาปรูปิเยว ปสฺสติ, โน อมนาปรูปิ.
 ยงฺกิญฺจิจิ โสเตน สทฺทํ สฺสุนาติ
 ๗เปฯ ฆาเนน... ชิวฺหา... กาเยน...
 มนสา ฐมฺมํ วิชานาติ อิกฺฐฐมฺมํเยว
 วิชานาติ, โน อนิกฺฐฐมฺมํ.
 กนฺตฐมฺมํเยว วิชานาติ, โน อกนฺตฐมฺมํ.
 มนาปฐมฺมํเยว วิชานาติ, โน
 อมนาปฐมฺมํ. ลากา โว ภิกฺขเว,
 สุลทฺธํ โว ภิกฺขเว, ขโณ โว ภิกฺขเว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย สวรรค์ชื่อว่า
 ประกอบด้วยผัสสา ยตนะ ๖ เราได้
 เห็นแล้ว. ในสวรรค์ประกอบด้วยผัสสา-
 ยตนะ ๖ นั้น บุคคลจะเห็นรูปอะไร ๆ
 ด้วยจักขุ ก็ย่อมเห็นแต่รูปอันน่า
 ปรารถนา ย่อมไม่เห็นรูปอันไม่น่า
 ปรารถนา. ย่อมเห็นแต่รูปอันน่าใคร่
 ย่อมไม่เห็นรูปอันไม่น่าใคร่. ย่อมเห็น
 แต่รูปอันน่าพอใจ ย่อมไม่เห็นรูปอันไม่
 น่าพอใจ. จะได้ยินเสียงอะไร ๆ ด้วย
 โสต ๗๗ ด้วยฆานะ... ด้วยชีวหา...
 ด้วยกาย... จะรู้ธรรมารมณฺ์อะไร ๆ
 ด้วยใจ ก็ย่อมรู้แจ้งแต่ธรรมารมณฺ์อัน
 น่าปรารถนา ย่อมไม่รู้แจ้งธรรมารมณฺ์

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปฏิลทุโร พุทธมจริยวาสาया”ติ. อัย
วิปาโก.

อันไม่น่าปรารถนา. ย่อมรู้แจ้งแต่
ธรรมารมณอันน่าใคร่ ย่อมไม่รู้แจ้ง
ธรรมารมณที่ไม่น่าใคร่. ย่อมรู้แจ้งแต่
ธรรมารมณอันน่าพอใจ ย่อมไม่รู้แจ้ง
ธรรมารมณอันไม่น่าพอใจ. ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เป็นลาภของเธอทั้งหลายแล้ว
เธอทั้งหลายได้ดีแล้ว ขณะเพื่อการอยู่
ประพฤติพรหมจรรย์ เธอทั้งหลายได้
เฉพาะแล้ว”. นี้จัดเป็นวิปากสูตร.

สมุจิวิสสสหสฺसानิ
ปฺริปฺณฺณานิ สพฺพโส
นิรเย ปจฺจมานานัน^๑
กทา อนฺโต ภาวิสฺสติ.

เมื่อพวกเราพากันหมกหม้มอยู่ใน
นรก ๖ หมื่นปีเต็มบริบูรณ์โดย
ประการทั้งปวง เมื่อไรที่สุดจักมี.

นตฺถิ อนฺโต กุโต อนฺโต
น อนฺโต ปฏฺธิสฺสติ^๒
ตทา หิ ปกตํ ปาปํ
ตฺยหํ มยฺหณฺจ^๓ มาริสฺสติ.^๔

ที่สุดไม่มี ที่สุดจักมีแต่ที่ไหน ที่สุด
ย่อมไม่ปรากฏ แน่ท่านผู้นิรทุกข์
เพราะเรากับท่านได้ทำบาปกรรม
ไว้ในกาลนั้น.

อัย วิปาโก. (๑๓)

ดังกล่าวมานี้จัดเป็นวิปากสูตร. (๑๓)

^๑ ม. ปจฺจมานสฺส.

^๒ ส. ปตฺธิสฺสติ.

^๓ โป. มม ตฺยหณฺจ.

^๔ ชุ. เปต. ๒๖/๒๕๗, ชุ. ชา. ๒๗/๑๓๘.

๑๒๑. ตตุถ กตมํ กมฺมณฺจ
วิปาโก จ.

อธมฺมจารี หิ นโร ปมตฺโต
ยหิ ยหิ คจฺจติ ทฺถกฺคิ โย
โส นํ อธมฺโม จริโต หนาคี
สยํ คหิโต ยถา กณฺหสฺสโป.

น หิ ธมฺโม อธมฺโม จ
อุโก สมวิปากิโน
อธมฺโม นิริยํ เหนติ
ธมฺโม ปาเปติ สุกฺกตินฺนติ.^๑

อิทํ กมฺมณฺจ วิปาโก จ.

๑๒๑. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
ทั้งกรรมวิปากสูตรเป็นไฉน.
พระสูตรนี้ว่า :

นระใด ผู้ประมาทแล้วไม่ประพฤติ
ธรรมเป็นปรกติ ย่อมถึงทุกคติ ณ
ที่ใด ๆ ธรรมที่ตนประพฤติแล้ว
นั้นแหละย่อมขจัดนระนั้นผู้ไม่ประ-
พฤติธรรมนั้น ผู้ไปอยู่ ณ ที่นั้น ๆ
เหมือนงูเห่าที่ตนจับแล้ว ก็ย่อมขบ
กัดบุคคลผู้จับอยู่นั้นแหละ ฉะนั้น.

ธรรมและอธรรมทั้งสองหาวิปาก
เสมอกันไม่ อธรรมย่อมนำไปนรก
ธรรมย่อมให้ถึงสุคติ.

นี้จัดเป็นกรรมและวิปากสูตร.

พระสูตรนี้ว่า :

“มา^๒ ภิกฺขเว ปุณฺณานํ ภายิตฺถ,
สุขสฺเสตํ ภิกฺขเว อธิวณฺํ อิกฺกุจฺจสฺส

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
อย่ากลัวบุญเลย, คำว่า บุญนี้เป็นชื่อ

^๑ ขุ. เถร. ๒๖/๓๑๕.

^๒ ขุ. อิติ. ๒๕/๒๔๐, อัง. สุตตก. ๒๓/๕๐.

กนตสฺส ปิยสฺส มนาปสฺส ยทิทํ
 ปุณฺณานิ. อภิขานามิ โข ปนาหํ
 ภิกฺขเว ทิฆรตฺตํ กตํ ปุณฺณํ
 อิกฺขํ^๑ กนฺตํ ปิยํ มนาปํ วิปากํ
 ปจฺจนฺตํ, สตฺต วสฺसानิ เมตฺตจิตฺตํ
 ภาเวตฺวา สตฺตํ สํวฏฺฐวิวฏฺฐกปฺเป น
 อิมํ^๒ โลกํ ปุนฺราคมาสี. สํวฏฺฐมาเน
 สฺุทาทํ^๓ ภิกฺขเว กปฺเป อามสฺสรูปโค
 โหมิ. วิวฏฺฐมาเน กปฺเป สฺุณฺณํ
 พุรหฺมวิมานํ อุปฺปชฺชามิ. ตตฺร
 สฺุทาทํ^๓ ภิกฺขเว พุรหฺมา โหมิ
 มหาพุรหฺมา อภิกฺขุ อนภิกฺขุโต
 อณฺฺณทตฺถุทโส วสวตฺติ. จตฺตีสกฺขตฺตํ
 โข ปนาหํ ภิกฺขเว สกฺโก อโหสี
 เทวานมินฺุโท, อเนกสตฺกขตฺตํ ราชา
 อโหสี จกฺกวตฺติ^๔ ฐมฺมิโก ฐมฺมราชา
 จาตฺรณฺุโต วิชิตาวี ชนฺปทตฺถา-
 วรียปฺปตฺโต สตฺตฺรตนสมนฺนาคโต, โก
 ปน วาโท ปเทสฺรชฺชสฺส. ตสฺส

แห่งความสุข อันน่าปรารถนา น่าใคร่
 น่ารัก น่าพอใจ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 ก็เรารู้ซึ่งวิบากอันน่าปรารถนา น่าใคร่
 น่ารัก น่าพอใจ ที่ตนเสวยแล้วสิ้น
 กาลนาน แห่งบุญทั้งหลายที่ตนได้ทำไว้
 สิ้นกาลนาน เรา เจริญเมตตาจิตตลอด
 ๗ ปีแล้ว ไม่กลับมาสู่โลกนี้ตลอด ๗
 สัณวฏฐวิวฏฐกัป. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 ได้ยินว่า เมื่อกัปปนิบาตอยู่ เราเป็น
 ผู้เข้าถึงพรหมโลกชั้นอากัสสระ. เมื่อ
 กัปปเจริญอยู่ เราย่อมเข้าถึงวิมานแห่ง
 พรหมที่ว่าง. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่า
 เราเป็นพรหม เป็นมหาพรหม เป็น
 ผู้ยิ่งใหญ่ ใครครอบงำมิได้ เป็นผู้
 สามารถเห็นอดีต อนาคตและปัจจุบัน
 โดยแท้ เป็นผู้ยังจิตให้เป็นไปในอำนาจ
 อยู่ในวิมานพรหมนั้น. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 ก็เราได้เป็นท้าวสักกะ ผู้เป็นจอมเทพ
 ๓๖ ครั้ง, ได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้

^๑ ส. ม. โป. ทิฆรตฺตํ อิกฺขํ.
^๒ น อิมํ ขุ. อิติ. ๒๕/๒๔๑.
^๓ สฺุทํ ขุ. อิติ. ๒๕/๒๔๐.
^๔ ม. โป. จกฺกวตฺติ.

เนตตปาเวเน. ป-VI.๑-๓๒

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

มยหํ ภิกขเว เอตทโหสิ “กิสฺส
 นุ โข เม อิทํ กมฺมสฺส ผลํ,
 กิสฺส กมฺมสฺส วิปาโก, เยนหํ
 เอตฺรหิ เอวํหิทุธิโก เอวํหานุ-
 ภาโว”ติ. ตสฺส มยหํ ภิกขเว
 เอตทโหสิ “ติณฺณํ โข เม กมฺมานํ
 ผลํ, ตินฺณํ กมฺมานํ วิปาโก,
 เยนหํ เอตฺรหิ เอวํหิทุธิโก เอวํ
 มหานุภาโว”ติ. เสยฺยถิทํ, ทานสฺส
 ทมสฺส สํยมสฺสา”ติ, ตตฺถ ยณฺจ
 ทานํ โย จ ทโม โย จ
 สํยม, อิทํ กมฺมํ. โย ตปฺปจฺจยา
 วิปาโก ปจฺจนุญฺโต, อยํ วิปาโก.
 ตถา จุพฺกมฺมวิภังโก^๑ วตฺตพฺโพ.

ยํ สุภสฺส มาณวสฺส โตทยฺย-
 ปุตฺตสฺส เทสิตํ. ตตฺถ เย

ประกอบด้วยธรรม เป็นพระธรรมราชา
 มีสมุทฺรสาครสี่เป็นขอบเขต เป็นผู้ชนะ
 วิเศษแล้วถึงความเป็นผู้มั่นคงในชนบท
 ประกอบด้วยรัตนะ ๗ ประการ หลายร้อย
 ครั้ง, จะกล่าวไปไยถึงความเป็นพระเจ้า
 ประเทศราชเล่า. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 เรานั้นดำริว่า “บัดนี้ เราเป็นผู้มีฤทธิ์
 มากอย่างนี้ มีอานุภาพมากอย่างนี้
 เพราะผลวิบากแห่งกรรมอะไรของเรา
 หนอแล”. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานั้น
 ดำริว่า “บัดนี้ เราเป็นผู้มีฤทธิ์มาก
 อย่างนี้ มีอานุภาพมากอย่างนี้ เพราะ
 ผลวิบากแห่งกรรม ๓ ประการของเรา”.
 คือ ทาน ๑ ทมะ ๑ สัญญมะ ๑
 ดังกล่าวมานี้จัดเป็นกรรมสูตร. วิบาก
 เพราะกรรมนั้นเป็นปัจจัยอันใดที่สัตว์พึง
 เสวยเฉพาะ อันนี้ชื่อว่าวิปากสูตร.
 จุพกรรมวิภังคสูตร ก็พึงกล่าวด้วย
 ประการนั้น.

ในพระสูตรที่ทรงแสดงแก่สุภ-
 มาณพโตไทยบุตร. ธรรมเหล่านี้โดยย่อ

^๑ ม. อ. ๑๔/๓๗๖.

ธมฺมา อปฺปายุกทึฆายุกตตาย สํวตฺตนฺตติ
 พหฺวาทาธอปฺปาพาทตตาย อปฺเปสกุข-
 มเสสกุขตตาย ทุพฺพพณฺณสฺวณฺณตตาย
 นิจฺกุลิกอฺจฺจกุลิกตตาย อปฺปโกคฺคมาหา-
 โภคตตาย ทุพฺปณฺณปณฺณวณฺณตตตาย จ
 สํวตฺตนฺตติ, อิทํ กมฺมํ. ยา
 ตตฺถ อปฺปายุกทึฆายุกตา ฆเปยฺ
 ทุพฺปณฺณปณฺณวณฺณตตา, อยํ วิปาโก.
 อิทํ กมฺมณฺจ วิปาโก จ. (๑๔)

เป็นไปเพื่อความมีอายุน้อยและมีอายุยืน
 และย่อมเป็นไปเพื่อมีอาพาธมาก และมี
 อาพาธน้อย เพื่อความมีศักดิ์น้อยและมี
 ศักดิ์มาก เพื่อมีวรรณะชั่วและมีวรรณะดี
 เพื่อเกิดในตระกูลต่ำและเกิดในตระกูลสูง
 เพื่อความมีโภคะน้อยและความมีโภคะมาก
 และเพื่อความมีปัญญาทราวมและมีปัญญา
 นี้จัดเป็นกรรมสูตร. ในบรรดาภาวะ
 เหล่านั้น ภาวะที่มีอายุน้อยและภาวะที่มี
 อายุยืน ฯลฯ ภาวะที่มีปัญญาทราวมและ
 มีปัญญาอันใด, นี้จัดเป็นวิปากสูตร. คำ
 ดังกล่าวมานี้เป็นกรรมวิปากสูตร. (๑๔)

๑๒๒. ตตฺถ กตมํ กุสลํ.

๑๒๒. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
 กุศลสูตรเป็นไฉน.

พระสูตรนี้ว่า :

“วาจาหฺรฺกฺขี มนฺสา สฺสํวุโต
 กาเยน จ นาคุสลํ กยิรา^๑
 เอเต ตโย กมฺมปเถ วิโสธเย
 อาราทเย มคฺคํ อีสิปฺปเวทิตนฺ”ติ.^๒

“บุคคลพึงตามรักษาวาจา พึง
 สำรวมดีแล้วด้วยใจ และไม่พึงทำ
 อกุศลด้วยกาย พึงชำระกรรมบถ
 ๓ ประการนี้ให้หมดจด พึงยินดี
 มรรคที่ฤาษีประกาศแล้ว”.

^๑ ส. โป. อกุสลํ น กยิรา.

^๒ ชุ. ธ. ๒๕/๕๒, เปฏโกปเทส (ภูมิจโลกิกขุ) ๘๓.

อิทํ กุสลํ.

นี้จัดเป็นกุศลสูตร.

“ยสฺส กาเยน วาจา
 มนสา นตฺถิ ทุกฺกฏํ.
 สํวตํ ตีหิ จาเนหิ
 ตุมหํ พุรุมิ พุราหมณฺห”ติ.

“เราเรียกบุคคลผู้ไม่ทำชั่วด้วยกาย
 วาจา ใจ ผู้สำรวมด้วยฐานะทั้ง ๓
 ว่าเป็นพราหมณ์”.

อิทํ กุสลํ.

นี้จัดเป็นกุศลสูตร.

พระสูตรนี้ว่า:

ตีณิมาณี^๒ ภิกฺขเว กุสลมฺูลานิ.
 กตมานิ ตีณิ, อโลโก กุสลมฺูลํ,
 อโทโส กุสลมฺูลํ, อโมโห กุสลมฺูลํ.
 อิมานิ โข ภิกฺขเว ตีณิ
 กุสลมฺูลานิ. อิทํ กุสลํ. วิชฺชา^๓
 ภิกฺขเว^๔ ปุพฺพกมา กุสลานํ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลมูล ๓
 อย่างนี้. ๓ อย่างเป็นไฉน, คืออโลภกุศล-
 มูล ๑ อโทสกุศลมูล ๑ อโมหกุศลมูล ๑.
 ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุศลมูล ๓ อย่างนี้แล.
 นี้จัดเป็นกุศลมูล. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 วิชชาเป็นหัวหน้าในการยังกุศลธรรมให้

^๑ ชุ. ฐ. ๒๕/๖๘.

^๒ อง. คิก. ๒๐/๒๖๐.

^๓ ส. มหา. ๑๕/๑.

^๔ วิชชา จ โข ภิกษเว (ส. มหา. ๑๕/๑).

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ธมฺมานํ สฺมาปตฺติยา อฺนวทฺว^๑ หิริ ถึงพร้อม หิริและโอดตป้ปะก็ตามมาที่เดียว.
โอดตป้ปะญจาติ.^๒ อิทํ กุสลํ. นี้ก็จัดเป็นกุศลสูตร.

ตตฺถ กตมํ อกุสลํ.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น อกุศล-
สูตรเป็นไฉน.

“ยสฺส อจฺจนฺตทุสฺสีลํ
มาลฺวฺวา สาลมิวตฺถกตํ
กโรติ โส ตถตฺตานํ
ยถา นํ อิจฺฉตี ทิโส”ติ.^๓

“ความเป็นผู้ทุศีลล่วงส่วน รวบริด
(อ้ตภาพ) ของบุคคลใด เหมือนถา
ย่านทรายร้ดริงตันสาละไว้ ฉะนั้น,
บุคคลนั้น ย่อมทำตนเหมือนโจร
หัวโจก ปรารธนาทำให้ก้บตนเอง
ฉะนั้น”.

อิทํ กุสลํ.

นี้จัดเป็นอกุศลสูตร.

พระสูตรนี้ว่า :

“อตฺตนา หิ กตํ ปาปํ
อตฺตชํ อตฺตสมุภาวํ

“ความชั่วที่ตนทำไว้เอง เกิดแต่ตน
มีตนเป็นแดนเกิด ย่อมย่ำยีคนมี

^๑ อ. อนุทว (ส. มหา. ๑๕/๑), สยาทิกณฺเฑ
(โมกฺกฺลฺลาเน) ๑๑ สฺตคํ ปสฺสิตพฺพํ.

^๒ โป. หิริ จ โอดตป้ปะญจ (หิโรคฺตป้ปะ.
ส. มหา. ๑๕/๑).

^๓ ชุ. ธ. ๒๕/๓๗.

อภิมตถติ^๑ ทุมเมธ^๒
 วชิร^๒ วมหาย^๒ มณิน^๓”ติ.^๓

อิทํ อกุสลํ.

ปัญญาทราม ดุจเพชรกัดแก้วมณี
 ที่เกิดแต่หินฉะนั้น”.

นี้ก็จัดเป็นอกุศลสูตร.

พระสูตรนี้ว่า :

“ทส กมฺมปถ นิสเวย
 อกุสลากุสเลหิ วิวชฺชิตา
 กรหา จ ภวนฺติ เทเวเต
 พาลมตี นีรเยสุ ปจฺจเร”ติ.

อิทํ อกุสลํ.

“ดูกรเทวดา บุคคลผู้ไม่มีกุศลเว้น
 จากกุศลทั้งหลาย กระทำกรรมบถ
 ๑๐ ย่อมถูกตีเตียน เขาเป็นผู้โง่เขลา
 ย่อมถูกไฟเผาอยู่ในนรก”.

นี้ก็จัดเป็นอกุศลสูตร.

ตีณิมานิ^๔ ภิกฺขเว อกุสลมูลานิ,
 กตมานิ ตีณิ, โลโก อกุสลมูลํ, โทโส
 อกุสลมูลํ, โมโห อกุสลมูลํ. อิมานิ
 โข ภิกฺขเว ตีณิ อกุสลมูลานิ. อิทํ
 อกุสลํ. (๑๕)

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อกุศลมูล ๓
 อย่างนี้, ๓ อย่างเป็นไฉน คือ โลภอกุศลมูล
 ๑ โทสอกุศลมูล ๑ โมหอกุศลมูล ๑
 ดูกรภิกษุทั้งหลาย อกุศลมูล . ๓ อย่าง
 เหล่านี้แล. นี้จัดเป็นอกุศลสูตร. (๑๕)

^๑ ส. อภิมตถติ, ไป. อภิมตถติ.

^๒ ฉ. วชิรวาสุมย.

^๓ ชุ. ฐ. ๒๕/๓๖.

^๔ อจ. ติก. ๒๐/๒๕๘.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ตตถ กตมํ กุสลญจ อกุสลญจ.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น กุศล-
อกุศลสูตรเป็นไฉน.

พระสูตรนี้ว่า :

“ยาทิสํ วปะเต พิชํ
ตาทิสํ หรเต^๑ ผลํ
กल्याณการี กल्याณํ
ปาปการี จ ปापกนุ”ติ.^๒

“บุคคลหว่านพืชเช่นใด ก็ย่อมได้
ผลเช่นนั้น ผู้ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่ว
ย่อมได้ชั่ว”.

ตตถ ยํ อาท “กल्याณการี
กल्याณนุ”ติ, อิทํ กุสลํ. ยํ อาท
“ปาปการี จ ปापกนุ”ติ, อิทํ
อกุสลํ. อิทํ กุสลญจ อกุสลญจ.

ในคานานั้น คำที่ท่านกล่าวว่า
“ผู้ทำดีย่อมได้ดี” จัดเป็นกุศลสูตร. คำที่
ท่านกล่าวว่า “ผู้ทำชั่วย่อมได้ชั่ว” จัด
เป็นอกุศลสูตร. นี้จัดเป็นทั้งกุศลอกุศล-
สูตร.

พระสูตรนี้ว่า :

สุภณ กมฺเมน วชนฺติ สุขุคฺติ
อปายญฺมี อสุภณ กมฺมฺนา
ขยา จ กมฺมฺสฺส วิมุตฺตเจตฺโส
นิพฺพนฺติ เต โชติริวินฺธนฺกฺขยา.

บุคคลทั้งหลาย ย่อมไปสู่สุคติด้วย
กรรมอันงาม ไปสู่อบายภูมิด้วย
กรรมไม่งาม (ชั่ว) พระอริยเจ้า
ทั้งหลายเหล่านั้น ผู้มีใจหลุดพ้น
แล้ว ย่อมนิพพานเพราะสิ้นกรรม

^๑ ลกเต (ถ. ส. ๑๕/๓๓๓).

^๒ ถ. ส. ๑๕/๓๓๓.

ดูจแสงไฟดับไปเพราะสิ้นเชื้อเพลิง
ฉะนั้น.

ตตถ ยํ อาท “สุภณ กมฺเมน
วชนฺติ สุกฺกตฺติ”ติ, อิทํ กุสลํ. ยํ
อาท “อปายภูมึ อสุภณ กมฺมุนา”ติ,
อิทํ อกุสลํ. อิทํ กุสลญฺจ อกุสลญฺจ.
(๑๖)

๑๒๓. ตตถ กตมํ อนุญญาตํ.

“ยถาปิ ภมโร ปุပ္ผํ
วณฺณกนฺธมฺเหจยํ
ปเลติ^๑ รสมาทาย
เอวํ กามะ มุนี จเร”ติ.^๒
อิทํ อนุญญาตํ.

ในคานานั้น คำที่กล่าววว่า “บุคคล
ทั้งหลาย ย่อมไปสู่สุคติด้วยกรรมอันงาม”
นี้จัดเป็นกุศลสูตร. คำที่กล่าววว่า “ย่อมไป
สู่อบายภูมิด้วยกรรมไม่งาม (ชั่ว)”, นี้
จัดเป็นอกุศลสูตร. นี้จัดเป็นทั้งกุศลอกุศล-
สูตร. (๑๖)

๑๒๓. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
อนุญญาตสูตรเป็นไฉน.

พระสูตรนี้ว่า :

“ภมรไม่ย้งดอกไม้อันมีสีและกลิ่นให้
ชอกช้า ลิ้มเอาแต่รสแล้วย่อมบิน
ไป แม้นใด มุนีพึงเที่ยวไป
ในบ้าน ฉนั้นนั้น”.

นี้เป็นอนุญญาตสูตร.

^๑ ม. ไป. ปเพติ.

^๒ จ. ธ. ๒๕/๒๑.

ตีณิมานิ ภิกขเว ภิกขุณฺ
 กรณียานิ. กตมานิ ตีณิ, อธิ
 ภิกขเว ภิกขุ ปาติโมกฺขสํวรํสุโต
 วิหริติ อาจารย์โคจรสมฺปนฺโน อนุ-
 มตฺเตสุ วชฺเชสุ ภยทสฺสาวี,
 สมาทาย สิกฺขติ สิกฺขาปเทสุ,
 กายกมฺมวจิกมฺเมน สมฺนฺนาคโต กุสเลน
 ปริสุทฺธาชีโว. อารทฺธวีริโย โข
 ปน โหติ ทามวา ทพฺพปรกฺกโม
 อนิกฺขิตตฺตฺโร อกุสลานํ ฐมฺมานํ
 ปหานาย กุสลานํ ฐมฺมานํ
 ภาวนาย สจฺฉิกิริยาย. ปญฺญา
 โข ปน โหติ อุกฺขยตฺถคามินิยา
 ปญฺญา ย สมฺนฺนาคโต อริยาย
 นิพฺเพธิกาย สมฺมา ทุกฺขกฺขยคามินิยา.
 อิมานิ โข ภิกขเว ภิกขุณฺ ตีณิ
 กรณียานีติ. อิทํ อนุญฺญาตํ.

พระสูตรนี้ว่า :

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิจที่ภิกษุทั้ง-
 หลายพึงกระทำ ๓ อย่างเหล่านี้. ๓ อย่าง
 เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย คือ ภิกษุ
 ในศาสนานี้ย่อมเป็นผู้สำรวมในพระ-
 ปาติโมกข์ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยอาจารย์
 และโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษทั้งหลาย
 มีประมาณน้อยอยู่ ย่อมสมათานศึกษา
 ในสิกขาบททั้งหลาย เป็นผู้ประกอบ
 ด้วยกายกรรมวจีกรรมที่เป็นกุศล มี
 อาชีพบริสุทธิ์ ๑. ก็ภิกษุผู้มีความเพียร
 อันปรารถแล้ว มีเรี่ยวแรงมีความ
 พยายามบากบั่น ไม่ทอดธุระ เพื่อละ
 อกุศลธรรมเพื่อเจริญซึ่งกุศลธรรม และ
 เพื่อกระทำให้แจ้ง(ซึ่งพระนิพพาน) ๑. ก็
 ภิกษุผู้มีปัญญาย่อมเป็นผู้ประกอบพร้อม
 ด้วยปัญญาอันให้ถึงความเจริญขึ้นอันเป็น
 อริยะ มีอันทำลายกิเลสให้ถึงความสิ้นไป
 แห่งทุกข์โดยชอบ ๑. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 กิจที่ภิกษุพึงกระทำ ๓ อย่างเหล่านี้แล.
 นี้เป็นอนุญญาตสูตร.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

พระสูตรนี้ว่า :

๑ ทสยิเม^๒ ภิกขเว ฐมา
 ปพฺพชิตน อภินฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพา.
 กตเม ทส, “เววณฺณนิยฺมฺหิ อชฺฌป-
 คโต”ติ ปพฺพชิตน อภินฺหํ
 ปจฺจเวกฺขิตพฺพํ ๗เปฯ อิเม โข
 ภิกขเว ทส ฐมา ปพฺพชิตน
 อภินฺหํ ปจฺจเวกฺขิตพฺพาติ. อิทํ
 อญฺญาตํ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐
 เหล่านี้อันบรรพชิตพึงพิจารณาเนื่อง ๆ.
 ธรรม ๑๐ เป็นไฉน คือ บรรพชิตพึง
 พิจารณาเนื่อง ๆ ว่า “เรามีเพศต่างจาก
 คฤหัสถ์” ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 ธรรม ๑๐ เหล่านี้แลอันบรรพชิตพึง
 พิจารณาเนื่อง ๆ. นี้ชื่อว่าอนุญญาตสูตร.

พระสูตรนี้ว่า :

ตีณิมานิ ภิกขเว กรณียานิ.
 กตมานิ ตีณิ, กายสุจฺริตํ วจีสุจฺริตํ
 มโนสุจฺริตนฺตติ. อิมานิ โข ภิกขเว
 ตีณิ กรณียานีติ. อิทํ อญฺญาตํ.

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิจที่บุคคลพึง
 กระทำ ๓ อย่าง. ๓ อย่างเป็นไฉน คือ
 กายสุจฺริต วจีสุจฺริต มโนสุจฺริต. ดูกร
 ภิกษุทั้งหลาย กิจที่บุคคลพึงกระทำ ๓
 อย่างเหล่านี้แล. นี้จัดเป็นอนุญญาตสูตร.

ตตฺถ กตมํ ปฏิกฺขิตตํ.

ในบรรดาธรรมเหล่านั้น ปฏิกขิตต-
 สูตรเป็นไฉน.

^๑ อัง. ทสก. ๒๔/๕๒.

^๒ สี. ม. ทส อิเม.

คุณแม่ชม มีสุขเสมอ

สร้างต้นฉบับพระกัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เทวดากล่าวไว้ดังนี้ว่า :

“นตฺถิ ปุตุตฺตสมํ เปมํ
 นตฺถิ โคสมิตํ^๑ ธนํ
 นตฺถิ สุริยสมา^๒ อากา
 สมุทฺทปรมา สรา”ติ.^๓

“ความรักเสมอด้วยบุตรไม่มี ทรัพย์
 เสมอด้วยโคไม่มี แสงสว่างเสมอ
 ด้วยแสงอาทิตย์ไม่มี สรรทั้งหลาย
 มีสมุทรเป็นอย่างยิ่ง”.

ภควา อาห :

“นตฺถิ อตฺตสมํ เปมํ
 นตฺถิ ธนุณสมํ ธนํ
 นตฺถิ ปญฺญาสมา อากา
 วุฏฺฐิเวปรมา สรา”ติ.^๔

พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ดังนี้ว่า :

“ความรักเสมอด้วยตนไม่มี ทรัพย์
 เสมอด้วยข้าวเปลือกไม่มี แสงสว่าง
 เสมอด้วยปัญญาไม่มี สรรทั้งหลาย
 มีฝนเป็นอย่างยิ่ง” ดังนี้.

เอตฺถ ยํ ปุริมกํ, อิทํ ปฏิกฺขิตตํ.

ในบรรดาคำเหล่านี้ พระสูตร
 ข้างต้นนี้ จัดเป็นปฏิกขิตตสูตร.

ตีณิมานิ ภิกฺขเว อกรณียานิ.
 กตมานิ ตีณิ, กายทฺจุจฺริตํ วจฺิตฺจุจฺริตํ
 มโนทฺจุจฺริตนฺติ. อิมานิ โข ภิกฺขเว
 ตีณิ อกรณียานีติ. อิทํ ปฏิกฺขิตตํ. (๑๗)

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิจที่ไม่ควร
 ทำ ๓ อย่าง. ๓ อย่างเป็นโฉน คือ
 กายทฺจุจฺริต วจฺิตฺจุจฺริต มโนทฺจุจฺริต. ดูกร
 ภิกษุทั้งหลาย กิจที่ไม่ควรทำ ๓ อย่าง
 เหล่านี้แล. นี้จัดเป็นปฏิกขิตตสูตร. (๑๗)

^๑ ม. โป. โคณสมํ.

^๒ ส. โป. สุริยสมา.

^๓ ส. ส. ๑๕/๕, เปฏุโกปเทศ (ภูมิพโลภิกขุ). ๖๔, ๖๗.

^๔ ส. ส. ๑๕/๕.

๑๒๔. ตตฺถ กตมํ อนุญญาตญจ
ปฏิกขิตตญจ.

๑๒๔. ในบรรดาคำเหล่านั้น
อนุญญาตปฏิกขิตตสูตรเป็นไฉน.

เทวดาทูลถามว่า :

“กีสฺฐ ภีตา ชนตา อเนกา
มคฺโค จเนกายตโน ปวฺตุโต^๑
ปุจฺฉามิ ตํ โคตม ภูริปญฺญ
กิสฺมี จิโต ปรโลกํ น ภาเยติ.

“ประชุมชนเป็นอันมาก ในโลกนี้
กลัวอะไรหนอ มรรคาที่ดีแท้
พระพุทธเจ้าตรัสไว้ด้วยเหตุมิใช่น้อย
ข้าแต่พระโคตมะผู้มีปัญญาจงดุแผ่-
ดิน ข้าพระองค์ขอถามพระองค์
ถึงเหตุนี้ว่า บุคคลตั้งอยู่ในธรรม
อะไร ไม่พึงกลัวปรโลก.

พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า :

วาจํ มนญฺจ ปณิธาย สมฺมา
กาเยน ปาปานิ อกฺุพฺพมาโน
พหฺวนฺนปานํ ฆรมาวสนฺโต
สทฺุโธ มุฑฺดู สํวิภาคี วทญฺญ
เอเตสุ ฐมฺเมสุ จิโต จตุสุ
ฐมฺเม จิโต ปรโลกํ น ภาเย”ติ.^๒

บุคคลตั้งวาจาและใจไว้โดยชอบ
มิได้ทำบาปด้วยกาย อยู่ครอบครอง
เรือนที่มีข้าวและน้ำมาก เป็นผู้มี
ศรัทธา เป็นผู้อ่อนโยน มีปรกติ
เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทราบถ้อยคำ ผู้ที่
ตั้งอยู่ในธรรม ๔ อย่างเหล่านี้
ชื่อว่าผู้ดำรงในธรรม ๔ ไม่พึงกลัว
ปรโลก”.

^๑ จเนกายตนปวตุโต (ส. ส.๑๕/๔๘).

^๒ ส. ส. ๑๕/๕๘.

วทามิ เสวิตพุมปิ อเสวิตพุมปิ”ติ
 อิติ ยํ ตํ วุตตํ, อิทเมตํ ปฏิจจ
 วุตตํ.

ตตถ ยํ อาท “เสวิตพุมปิ”ติ,
 อิทํ อนุญญาตํ. ยํ อาท “น
 เสวิตพุมปิ”ติ, อิทํ ปฏิกขิตตํ. อิทํ
 อนุญญาตญจ ปฏิกขิตตญจ. (๑๘)

๑๒๕. ตตถ กตโม ถโว.

“มคฺคานฏจฺจกโก เสฏฺโฐ
 สจฺจจันํ จตุโร ปทา
 วิราโค เสฏฺโฐ ฐมฺมานํ
 ทฺวิปทานญจ จกฺขมา”ติ.^๑

ย่อมเจริญยิ่งขึ้น”, การแสวงหาเห็นปานนี้
 ควรเสพ. คำนั้นใดที่ท่านกล่าวไว้ว่า
 “ดูกรจอมเทพ เรากล่าวแม้การแสวงหา
 โดย ๒ ประการว่า ควรเสพบ้าง ไม่
 ควรเสพบ้าง”. คำนี้ท่านอาศัยเหตุอันนี้
 กล่าวไว้.

ในบรรดาคำเหล่านั้น คำที่กล่าว
 ว่า “ควรเสพบ้าง” นี้จัดเป็นอนุญญาต-
 สูตร. คำที่ว่า “ไม่ควรเสพบ้าง”
 คำดังกล่าวนี้ เป็นปฏิกขิตตสูตร. นี้เป็น
 อนุญญาตปฏิกขิตตสูตร. (๑๘)

๑๒๕. ในบรรดาธรรมเหล่านั้น
 ถวสูตร (พระสูตรที่สุดดีพระรัตนตรัย)
 เป็นไฉน.

พระสูตรนี้ว่า :

“ทางมีองค์ ๘ ประเสริฐกว่าทาง
 ทั้งหมด บท ๔ ประเสริฐกว่า
 สัจจะทั้งหลาย วิราคธรรม ประ-
 เสริฐกว่าธรรมทั้งหลาย พระ-

^๑ พุ. ธ. ๒๕/๕๑, ภูมิพลโลกิย. เปฏโกปเทศ ๖๗
 องเกปี.

กุสลา ธมฺมา ปรีหานฺติ, เอวรูปุ
 กายสมาจารโ น เสวิตพุโพ. ตตถ
 ยํ ชณฺณา กายสมาจารํ “อิมํ โข
 เม กายสมาจารํ เสวโต อกุสลา
 ธมฺมา ปรีหานฺติ, กุสลา ธมฺมา
 อภิวทฺถนฺตํ”ติ, เอวรูปุ กายสมาจารโ
 เสวิตพุโพ. “กายสมาจารมฺปาหํ
 เทวานมินฺท ทฺวิเชน วทามิ เสวิตพุมฺปิ
 อเสวิตพุมฺปิ”ติ อิติ ยํ ตํ วุตฺตํ,
 อิทเมตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. “วจีสมาจารํ
 ๕เปฯ “ปรีเยสนมฺปาหํ เทวานมินฺท
 ทฺวิเชน วทามิ เสวิตพุมฺปิ
 อเสวิตพุมฺปิ”ติ อิติ โข ปเนตํ วุตฺตํ,
 กิณฺเจตํ ปฏิจฺจ วุตฺตํ. ยถารูปญฺจ โข
 ปรีเยสนํ เสวโต อกุสลา ธมฺมา
 อภิวทฺถนฺติ, กุสลา ธมฺมา
 ปรีหานฺติ, เอวรูปุ ปรีเยสนา น
 เสวิตพุพา. ตตถ ยํ ชณฺณา
 ปรีเยสนํ “อิมํ โข เม ปรีเยสนํ
 เสวโต อกุสลา ธมฺมา ปรีหานฺติ,
 กุสลา ธมฺมา อภิวทฺถนฺตํ”ติ,
 เอวรูปุ ปรีเยสนา เสวิตพุพา.
 “ปรีเยสนมฺปาหํ เทวานมินฺท ทฺวิเชน

เจริญยิ่งขึ้น, กุศลธรรมเสื่อมไป.
 กายสมาจารเห็นปานนี้ไม่ควรเสพ. ใน
 บรรดาสมาจารเหล่านั้น บุคคลรู้กาย
 สมาจารได้ว่า “เมื่อเราเสพกายสมาจาร
 นี้แล อกุศลธรรมทั้งหลายย่อมเสื่อมไป,
 กุศลธรรมทั้งหลายย่อมเจริญยิ่งขึ้น”,
 กายสมาจารเห็นปานนี้ควรเสพ. คำนั้นใจ
 ที่ท่านกล่าวไว้ว่า “ดูกรจอมเทพ เรา
 กล่าวแม้กายสมาจารโดย ๒ ประการว่า
 ควรเสพบ้าง ไม่ควรเสพบ้าง” ก็คำนี้
 ท่านอาศัยเหตุนี้กล่าวไว้. ก็ท่านกล่าว
 คำไว้ดังนี้แล้ว “ดูกรจอมเทพ เรากล่าว
 วจีสมาจาร ๕๗ ก็ท่านกล่าวคำไว้ดังนี้
 แล้ว “ดูกรจอมเทพ เรากล่าวแม้การ
 แสวงหาโดย ๒ ประการว่า ควรเสพบ้าง
 ไม่ควรเสพบ้าง” คำนั้นท่านกล่าวอาศัย
 เหตุอย่างไร. ก็เมื่อบุคคลเสพการแสวงหา
 เห็นปานใดแล อกุศลธรรมย่อมเจริญ
 ยิ่งขึ้น กุศลธรรมย่อมเสื่อมไป, การ
 แสวงหาเห็นปานนี้ไม่ควรเสพ. ใน
 บรรดาการแสวงหาเหล่านั้น บุคคลรู้การ
 แสวงหาได้ว่า “เมื่อเราเสพการแสวงหา
 นี้แล อกุศลธรรมย่อมเสื่อม, กุศลธรรม

อาห “กุสลสฺส อุปสมฺปทา”ติ, อิทิ
อนฺุณฺณาตฺ. อิทิ อนฺุณฺณาตณฺุจ
ปฏิกฺขิตฺตณฺุจ.

๑ กายสมาจารมฺปาทิ เทวานมินฺุท
ทฺุวิเชน วทามิ เสวิตพฺพมฺปิ
อเสวิตพฺพมฺปิ. วจีสมาจารมฺปาทิ๑
เทวานมินฺุท ทฺุวิเชน วทามิ
เสวิตพฺพมฺปิ อเสวิตพฺพมฺปิ. มโน-
สมาจารมฺปาทิ๑ เทวานมินฺุท ทฺุวิเชน
วทามิ ๕เปฯ ปรีเยสนมฺปาทิ๑
เทวานมินฺุท ทฺุวิเชน วทามิ
เสวิตพฺพมฺปิ อเสวิตพฺพมฺปิ.

“กายสมาจารมฺปาทิ๑ เทวานมินฺุท
ทฺุวิเชน วทามิ เสวิตพฺพมฺปิ
อเสวิตพฺพมฺปิ”ติ อิติ โข ปเนตฺ
วฺุตตฺ, กิณฺุเจตฺ ปฏิจฺจ วฺุตตฺ.
ยถารูปณฺุจ โข กายสมาจาร
เสวโต อกุสลา ธมฺมา อภิวทฺุณฺนติ,

สูตร, คำที่ตรัสว่า “การทำกุศลให้ถึง
พร้อม”, นี้เป็นอนุญาตสูตร. พระสูตร
ดังกล่าวมานี้จัดเป็นอนุญาตปฏิกษิตต-
สูตร.

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกรจอมเทพ เรากล่าวแม้กาย
สมาจารโดย ๒ ประการว่า ควรเสพ
บ้าง ไม่ควรเสพบ้าง. ดูกรจอมเทพ
เรากล่าววจีสมาจารโดย ๒ ประการว่า
ควรเสพบ้าง ไม่ควรเสพบ้าง. ดูกร
จอมเทพ เรากล่าวแม้มโนสมาจารโดย
๒ ประการ ๕ลฯ ดูกรจอมเทพ เรา
กล่าวแม้การแสวงหาโดย ๒ ประการว่า
ควรเสพบ้าง ไม่ควรเสพบ้าง.

ก็พระองค์ตรัสคำนี้ไว้ดังนี้แล้วว่า
“ดูกรจอมเทพ เรากล่าวแม้กายสมาจาร
โดย ๒ ประการว่า ควรเสพบ้าง
ไม่ควรเสพบ้าง” คำนั้นท่านกล่าว
อาศัยเหตุอย่างไร. ก็เมื่อบุคคลเสพกาย-
สมาจารเห็นปานใดเล่า อกุศลธรรม

๑ ไป. กายสมาจารมฺปาทิ วจีส... ปาทิ มโน..
ปาทิ ปรีเยสนมฺปาทิ.

ตตถ ยํ อาท “วัจ มนญจ
 ปณิธาย สมมา”ติ, อิทํ อนุญญาตํ.
 “กาเยน ปาปานิ อกุกุพพมาโน”ติ
 อิทํ ปฎิกุชิตตํ. “พหุณฺณปานํ
 ฆรมาวสนฺโต, สทฺโธ มุฑฺดู สวิภาคิ
 วทญฺญ, เอเตสุ ฐมฺเมสุ จิตฺโต
 จตุสฺส, ฐมฺเม จิตฺโต ปฺรโลกํ น
 ภาเย”ติ อิทํ อนุญญาตํ. อิทํ
 อนุญญาตญจ ปฎิกุชิตตญจ.

ในบรรดาคำเหล่านั้น ข้อว่า
 “บุคคลตั้งวาจาและใจไว้โดยชอบ” นี้เป็น
 อนุญญาตสูตร. ข้อว่า “มิได้ทำบาป
 ด้วยกาย” นี้เป็นปฎิกุชิตตสูตร. ข้อว่า
 “อยู่ครองเรือนที่มีข้าวและน้ำมาก เป็น
 ผู้มีศรัทธา เป็นผู้อ่อนโยน มีปรกติ
 เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ทราบถ้อยคำ ตั้งอยู่
 ในธรรม ๔ เหล่านี้ ชื่อว่า ดำรงอยู่
 ในธรรม ๔ ไม่กลัวปรโลก” นี้เป็น
 อนุญญาตสูตร. พระสูตรที่กล่าวมานี้
 จัดเป็นอนุญญาตปฎิกุชิตตสูตร.

พระสูตรนี้ว่า :

๑ สพฺพปาปสฺส อกรรม
 กุสฺลสฺส อุปสมฺปทา
 สจิตฺตปริโยทํปนํ
 เอตํ พุทฺธานสาสนํ.

การไม่ทำบาปทั้งปวง การทำกุศล
 ให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้
 ผ่องใส นี้เป็นคำสอนของพระ-
 พุทธเจ้าทั้งหลาย.

ตตถ ยํ อาท “สพฺพปาปสฺส
 อกรรม”ติ, อิทํ ปฎิกุชิตตํ, ยํ

ในบรรดาคำเหล่านั้น คำที่ตรัสว่า
 “การไม่ทำบาปนี้” ดังนี้ นี้เป็นปฎิกุชิตต-

๑ เภฏฐา ๖๔, ๑๑๖, ๒๕๖ อังกุส, เปฏโกปเทส
 (ภูมิพโลกิขุ). ๖๔,๗๐ อังกุสปี.

ตถาคตผู้มีจักขุ ประเสริฐสุดกว่า สัตว์สองเท้าทั้งหลาย”.

อัย โถว.

นี้จัดเป็นถวสุตร (พระสุตรที่สดุดี พระรัตนตรัย).

ตีณิมานิ ภิกขเว อคฺคานิ.
 กตมานิ ตีณิ, ยาวตา ภิกขเว
 สตุตา อปทา วา ทวิปทา วา
 จตุปฺปทา วา พหุปฺปทา วา รูปิโน
 วา อรูปิโน วา สญฺญิโน วา
 อสญฺญิโน วา เนวสญฺญิโน
 วา, ตถาคโต เตสํ อคฺคมกฺขายติ
 เสฏฺฐมกฺขายติ ปวรมกฺขายติ, ยทิทํ
 อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ. ยาวตา
 ภิกขเว ฐมฺมานํ ปณฺณตฺติสงฺขตानํ
 วา อสงฺขตानํ วา, วิราโค เตสํ
 ฐมฺมานํ อคฺคมกฺขายติ เสฏฺฐมกฺขายติ
 ปวรมกฺขายติ, ยทิทํ มทนิมฺมทโน
 ๗เปฯ นิโรโธ นิพฺพานํ. ยาวตา
 ภิกขเว สํฆานํ ปณฺณตฺติ คณฺหานํ
 ปณฺณตฺติ มหาชนสนฺนิปาตानํ
 ปณฺณตฺติ, ตถาคตสาวกสํโฆ เตสํ
 อคฺคมกฺขายติ เสฏฺฐมกฺขายติ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย (รัตนะ) อันเลิศ
 ๓ อย่างเหล่านี้. ๓ อย่างเป็นไฉน ดูกร
 ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ทั้งหลายที่ไม่มีเท้าก็ดี
 สองเท้าก็ดี สี่เท้าก็ดี มีเท้ามากก็ดี มี
 รูปก็ดี ไม่มีรูปก็ดี มีสัญญาก็ดี ไม่มี
 สัญญาก็ดี มีสัญญาก็มิใช่ไม่มีสัญญา
 ก็มิใช่ก็ดี มีประมาณเท่าใด พระตถาคต
 อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า บัณฑิตกล่าวว่า
 เลิศ กล่าวว่าประเสริฐ กล่าวว่าสูงสุด
 กว่าสัตว์เหล่านั้น มีประมาณเท่านั้น.
 ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาธรรมทั้งหลาย
 ที่นับว่าเป็นบัญญัติก็ดี ที่เป็นอสังขตะก็ดี
 มีประมาณเท่าใด วิราคธรรมอันเป็น
 ธรรมสร้างความเมา ฯลฯ เป็นนิโรธ
 เป็นนิพพาน บัณฑิตกล่าวว่าเลิศ ว่า-
 ประเสริฐ ว่าสูงสุด กว่าธรรมเหล่านั้น
 มีประมาณเท่านั้น. ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 บัญญัติแห่งหมู่บัญญัติแห่งคณะและบัญญัติ

คุณเมตตา สมศักดิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ปวรมกขายติ, ยทิท จตุตตาริ
ปฺริสยฺกานิ อฏฺฐ ปฺริสฺปุกฺคฺลา ๗เปฯ
ปฺญณฺกฺเขตฺตํ โลกฺสฺสาติ.^๑

แห่งมหาชนสันนิบาตมีประมาณเท่าใด
หมู่สาวกแห่งพระตถาคตคือหมู่แห่งบุรุษ ๔
บุรุษบุคคล ๘ ฯลฯ เป็นเนื้อหาบุญ
แห่งโลก บัณฑิตกล่าวว่าเลิศว่าประเสริฐ
ว่าสูงสุดกว่าหมู่ชนทั้งหลายเหล่านั้น มี
ประมาณเท่านั้น ดังนี้.

สพฺพโลกุตฺตโร สตฺถา
ธมฺโม จ กุสลมกฺขโต^๒
คโณ จ นรสีหฺสส
ตานิ ตีณิ วิสฺสิสฺสเร.

พระศาสดาสูงสุดกว่าสัตว์โลกทั้ง-
ปวง พระธรรมเป็นกุศลธรรมที่
หาโทษมิได้ และหมู่แห่งนระผู้สี่หะ
(แห่งพระสงฆ์) รัตนะทั้ง ๓ เหล่านี้
ย่อมประเสริฐ(กว่ารัตนะทั้งปวง).

สมณฺพทุมฺสณฺจโย คโณ
ธมฺมาโร จ วิทฺุหนํ สกฺกโต
นรารทฺมโก จ จกฺขมฺล
ตานิ ตีณิ โลกฺสฺส อุตฺตริ.

คณะคือหมู่แห่งพระสมณะผู้จุดออก-
ปฐม พระธรรมอันประเสริฐ อัน
นักปราชญ์ทั้งหลาย สักการะแล้ว
พระพุทฺธ ผู้มีจักขุผู้เป็นนระผู้ประ-
เสริฐและเป็นผู้ฝึกบุรุษ พระรัตนะ
ทั้ง ๓ เหล่านี้ อุดมสุดในโลก.

สตฺถา จ อปฺปฏิสโม
ธมฺโม จ สพฺโพ นโรปทาโ

พระศาสดา เป็นผู้หาผู้เสมอมิได้
พระธรรมทั้งปวง ปราศจากความ

^๑ อภ. จตุกก. ๒๑/๔๔-๕, พ. อิติ. ๒๕/๒๕๘-๘.
^๒ โป. ม. กุสลมกขโต.

อริโย จ กณวโร
 ตานี บลฺ วิสสิสฺสเว ตีณิ.

เราร้อน พระอริยสงฆ์เป็นหมู่อัน
 ประเสริฐ ได้ยินว่ารัตนะทั้ง ๓
 เหล่านั้น ประเสริฐกว่ารัตนะ(ทั้ง-
 ปวง).

สจฺจนาโม ชินो เขโม สพฺพาภิภู
 สจฺจธมฺโม นตฺถญฺโวย ตสฺส อุตฺตริ
 อริยสฺสโม นิจฺจํ วิญฺญูณํ ปุชฺชิตฺโต
 ตานี ตีณิ โลกสฺส อุตฺตริ.

พระชินเจ้าเป็นพระนามอันถ่องแท้
 เป็นแดนเกษม ครอบงำโลกทั้งปวง
 ไม่มีสัจธรรมอื่น ที่ยิ่งไปกว่าพระ-
 นวโลกุตระธรรมนั้น พระอริยสงฆ์อัน
 นักปราชญ์ทั้งหลาย บูชาเป็นนิจ
 พระรัตนะทั้ง ๓ เหล่านั้น สูงสุด
 ในโลก.

ทำวสห้ามบตีพรหมได้กราบทูลนิคม-
 คาทาต่อไปอีกว่า :

เอกายนํ ชาตฺติขยฺนุตทสฺสึ
 มกฺคํ ปชานาติ หิตานุกมฺปิ
 เอเตน มกฺเคน ตริสฺสุ ปุพฺเพ
 ตริสฺสนฺตฺติ เย จ^๑ ตรนฺตฺติ โอมํ.^๒

พระผู้มีพระภาคผู้ทรงเห็นความสิ้น
 ชาติและที่สุดชาติ ทรงอนุเคราะห์
 ด้วยประโยชน์เกื้อกูล ทรงทราบ
 ทางเป็นที่ไปอันเอก ในกาลก่อนชน
 ทั้งหลายข้ามโอฆะได้แล้วด้วยทางนี้
 และในบัดนี้ก็ข้ามโอฆะอยู่ด้วยหน

^๑ ส.ม. เข จาปี.

^๒ ส. มหา. ๑๕/๒๒๔, พ. มหา. ๒๕/๕๕๘,
 พ. จุฬ. ๓๐/๒๕๒.

ตํ ตาทิสํ เทวมนุสฺสเสฏฺฐํ
 สุตฺตา นมสฺสนฺติ วิสฺสุทฺธิเปกฺขชาติ.

อโย ฏโวติ.

ตตฺถ โลกียํ สุตฺตํ ทฺวีหิ สุตฺเตหิ
 นิทฺทิสิตพฺพํ สงฺกิลฺลสภาคิเยน จ
 วาสนาภาคิเยน จ. โลกุตฺตรปี สุตฺตํ
 ตีหิ สุตฺเตหิ นิทฺทิสิตพฺพํ ทสฺสน-
 ภาคิเยน จ ภาวนาภาคิเยน จ
 อเสกฺขภาคิเยน จ. โลกียญฺจ
 โลกุตฺตรญฺจ. ยสฺมี สุตฺเต ยํ
 ยํ ปทํ ทิสฺสติ สงฺกิลฺลสภาคิยํ วา
 วาสนาภาคิยํ วา, เตน เตน
 โลกียนฺติ นิทฺทิสิตพฺพํ, ทสฺสนภาคิยํ
 วา ภาวนาภาคิยํ วา อเสกฺขภาคิยํ
 วา ยํ ยํ ปทํ ทิสฺสติ เตน
 เตน โลกุตฺตรนฺติ นิทฺทิสิตพฺพํ.

ทางนี้ ต่อไปในอนาคตก็จักข้าม
 โอฆะด้วยทางนี้.

สัตว์ทั้งหลาย ผู้หวังความบริสุทธิ์
 ย่อมมอบน้อมพระผู้ประเสริฐสุดกว่า
 เทวดาและมนุษย์ผู้เช่นนั้น.

พระธรรมนี้ก็จัดเป็นถวสุตรแล.

ในบรรดาพระสูตรเหล่านั้น พระ-
 สูตรที่เป็นโลกียะพึงแสดงไขด้วยสูตร ๒
 คือ สังกิลลสภาคิยสูตรและวาสนาภาคิย-
 สูตร. พระสูตรแม้ที่เป็นโลกุตระก็พึง
 แสดงไขด้วยสูตร ๓ คือทสฺสนภาคิยสูตร
 ๑ ภาวนาภาคิยสูตร ๑ อเสกฺขภาคิยสูตร
 ๑. พระสูตรที่เป็นโลกียะและที่เป็นโลกุตระ.
 ในพระสูตรใดปรากฏว่าบทใด ๆ เป็นไป
 ในส่วนแห่งสังกิลล หรือเป็นไปในส่วน
 แห่งวาสนา พึงแสดงไขว่าเป็นโลกียสูตร
 ด้วยบทนั้น ๆ, ปรากฏว่าบทใดใดเป็นไป
 ในส่วนแห่งทสฺสนะหรือเป็นไปในส่วนแห่ง
 ภาวนา หรือเป็นไปในส่วนแห่งอเสกฺขะ
 พึงแสดงไขว่าเป็นโลกุตฺตรสูตรด้วยบท
 นั้น ๆ.

คุณเมตตา สมศักดิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

वासनाभक्तिं सुतुं संगिलेस-
 भाक्तियसु सुतुतसु निकाताय,
 तसुसनभक्तिं सुतुं वासनाभक्तियसु
 सुतुतसु निकाताय, भावनाभक्तिं
 सुतुं तसुसनभक्तियसु सुतुतसु
 प्रणिनिसुकुया, असेकभक्तिं सुतुं
 भावनाभक्तियसु सुतुतसु प्रणि-
 निसुकुया, असेकभक्तिं सुतुं
 किणुचमसुविवारतु.

พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 वासना ฟังแสดงไขเพื่อละพระสูตรที่
 เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลेस, พระสูตรที่
 เป็นไปในส่วนแห่งทัสสนะ ฟังแสดงไข
 เพื่อละพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 वासना, พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 भावना ฟังแสดงไขเพื่อละคินพระสูตร
 ที่เป็นไปในส่วนแห่งทัสสนะ, พระสูตร
 ที่เป็นไปในส่วนแห่งอเสกขะ ฟังแสดงไข
 เพื่อละคินพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 भावना พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 असेकขะ ฟังแสดงไขเพื่อความอยู่เป็นสุข
 ในทิจูธรรม.

लोकुतरं सुतुं सदुताधिगुजानं
 जपुषिसुतिया पुकुलेहि नितुतिसुतुपु,
 ते तीहि सुतुतेहि समनेवसुतुपुपा
 तसुसनभक्तिเยन भावनाभक्तिเยन
 असेकभक्तिเยन जाति.

พระสูตรที่เป็นโลกุतरะอันเป็น
 सदुताधिगुจान ฟังแสดงไขด้วยบุคคล ๒๖,
 บุคคลเหล่านั้นฟังติดตามพระสูตร ๓
 สูตรคือ ด้วยพระสูตรที่เป็นไปในส่วน
 แห่งทัสสนะ, ด้วยพระสูตรที่เป็นไป
 ส่วนแห่งभावना, และด้วยพระสูตรที่
 เป็นไปในส่วนแห่งอเสกขะ.

तदुत तसुसनभक्तिं सुतुं पणुजहि
 पुकुलेहि नितुतिसुतुपु เอกพิชिना
 गोलुगोलेन सदुतुगुतुतुप्रमेन सुतुชानु-

ในบรรดาพระสูตรทั้ง ๓ นั้น
 พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งทัสสนะ
 ฟังแสดงไขด้วยบุคคล ๕ คือบุคคลผู้เป็น

कुणमेतता समत्तिकी

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

สงขลานครินทร์ ๒๕๒๓

สารินา ฐมมานุสารินา จาติ,
 ทสฺสนภาคิยํ สุตฺตํ อิมเหิ ปญฺจหิ
 ปุคฺคเลหิ นิทฺทิสิตพฺพํ. ภาวนาภาคิยํ
 สุตฺตํ ทฺวาทสฺหิ ปุคฺคเลหิ นิทฺทิสิตพฺพํ
 สกทาคามิผลสจฺฉิกริยาเย ปฏิปนฺเนน,
 สกทาคามินา, อนาคามิผลสจฺฉิกริยาเย
 ปฏิปนฺเนน, อนาคามินา, อนุตฺรา
 ปรินิพฺพายินา, อุพฺหจฺจ ปรินิพฺพายินา,
 อสงฺขารปรินิพฺพายินา, สสงฺขาร-
 ปรินิพฺพายินา, อุทฺธฺโสเตน อกนิฏฺฐ-
 คามินา, สทฺธาวิมุตฺเตน, ทิฏฺฐิปปตฺเตน,
 กายสกุขินา จาติ, ภาวนาภาคิยํ
 สุตฺตํ อิมเหิ ทฺวาทสฺหิ ปุคฺคเลหิ
 นิทฺทิสิตพฺพํ. อเสกฺขภาคิยํ สุตฺตํ
 นวหิ ปุคฺคเลหิ นิทฺทิสิตพฺพํ
 สทฺธาวิมุตฺเตน, ปญฺญาวิมุตฺเตน
 สุญฺญตวิมุตฺเตน, อนิमितฺตวิมุตฺเตน,
 อปฺปณฺหิตวิมุตฺเตน, อุภโตภาควิมุตฺเตน,
 สมสึสินา, ปจฺเจกพฺพุทฺธสมฺมาสมฺพุทฺธา
 จาติ, อเสกฺขภาคิยํ สุตฺตํ อิมเหิ
 นวหิ ปุคฺคเลหิ นิทฺทิสิตพฺพํ. เหว
 โลกุตฺตรํ สุตฺตํ สตฺตาทิฏฺฐจฺ्ञานํ อิมเหิ
 ฉพฺพิสฺติยา ปุคฺคเลหิ นิทฺทิสิตพฺพํ.

เอกพีซี บุคคลผู้ไกลังไกละ บุคคลผู้
 สัตตักขัตตูประมะ บุคคลผู้สัทธานุสารี
 บุคคลผู้ฐมมานุสารี, พระสูตรที่เป็นไป
 ในส่วนแห่งทสฺสนะ ฟังแสดงไขด้วย
 บุคคล ๕ เหล่านี้. พระสูตรที่เป็นไป
 ในส่วนแห่งภาวนา ฟังแสดงไขด้วย
 บุคคล ๑๒ จำพวก คือบุคคลผู้ปฏิบัติ
 เพื่อให้แจ้งสกทาคามิผล, บุคคลผู้
 เป็นสกทาคามี, บุคคลผู้ปฏิบัติเพื่อทำ
 ให้แจ้งอนาคามิผล, บุคคลผู้เป็นอนาคามี,
 บุคคลผู้จะปรินิพพานในระหว่าง, บุคคล
 ผู้อุปหัจจปรินิพพายี, บุคคลผู้สังขาร-
 ปรินิพพายี, บุคคลผู้สังขารปรินิพพายี,
 บุคคลผู้อุทฺธฺโสตอกนิฏฐคามิ, บุคคล
 ผู้สัทธาวิมุตติ, บุคคลผู้ทิฐิปัตตะ, บุคคล
 ผู้กายสักขี, พระสูตรที่เป็นไปในส่วน
 แห่งภาวนา ฟังแสดงไขด้วยบุคคล ๑๒
 จำพวกเหล่านี้. พระสูตรที่เป็นไปใน
 ส่วนแห่งอเสกขะฟังแสดงไขด้วยบุคคล ๙
 จำพวกคือ บุคคลผู้สัทธาวิมุตติ, บุคคล
 ผู้ปัญญาวิมุตติ, บุคคลผู้สุญญตวิมุตติ,
 บุคคลผู้อนิमितตวิมุตติ, บุคคลผู้อปฺปณฺหิต-
 วิมุตติ, บุคคลผู้อุภโตภาควิมุตติ, บุคคล

คุณเมตตา สมศักดิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ผู้สมสี่สี่ บุคคลผู้เป็นพระปัจเจกพุทธและเป็นพระสัมมาสัมพุทธะ, พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งอเสกขะ ฟังแสดงไขด้วยบุคคล ๙ จำพวกเหล่านี้. พระสูตรที่เป็นโลกุตระเป็นสัตตาทิฎฐาน ฟังแสดงไขด้วยบุคคล ๒๖ ประเภทเหล่านี้.

โลกีย สุตต์ สัตตาทิฎฐาน
เอภูนวิสติยา ปุคฺคเลหิ นิทฺทิสิตพพฺ,
เต จริเตหิ นิทฺทิจฺจา สมเนวสิตพพา
เกจิ รากจริตา, เกจิ โทสจริตา,
เกจิ โมหจริตา, เกจิ รากจริตา จ
โทสจริตา จ, เกจิ รากจริตา จ
โมหจริตา จ, เกจิ โทสจริตา จ
โมหจริตา จ, เกจิ รากจริตา จ
โทสจริตา จ โมหจริตา จ, รากมุข
จิตฺ รากจริโต, รากมุข จิตฺ
โทสจริโต, รากมุข จิตฺ โมหจริโต,
รากมุข จิตฺ รากจริโต จ
โทสจริโต จ โมหจริโต จ, โทสมุข
จิตฺ โทสจริโต, โทสมุข จิตฺ
โมหจริโต, โทสมุข จิตฺ รากจริโต,
โทสมุข จิตฺ รากจริโต จ
โทสจริโต จ โมหจริโต จ, โมหมุข

พระสูตรที่เป็นโลกียะเป็นสัตตาทิฎฐาน ฟังแสดงไขด้วยบุคคล ๑๙ จำพวก, บุคคลเหล่านั้นท่านแสดงไขด้วยจริตทั้งหลายอันบัณฑิตฟังติดตาม ลางพวกเป็นรากจริต, ลางพวกเป็นโทสจริต, ลางพวกเป็นโมหจริต, ลางพวกเป็นทั้งรากจริตทั้งโทสจริต, ลางพวกเป็นทั้งรากจริต ทั้งโมหจริต, ลางพวกเป็นทั้งโทสจริต ทั้งโมหจริต, ลางพวกเป็นทั้งรากจริต ทั้งโทสจริต ทั้งโมหจริต, ลางคนเป็นรากจริตตั้งอยู่ในปากแห่งรากะ (ในความกลุ้มรุมแห่งรากะ) ลางคนเป็นโทสจริตตั้งอยู่ในปากแห่งรากะ, ลางคนเป็นโมหจริตตั้งอยู่ในปากแห่งรากะ, ลางคนเป็นทั้งรากจริต ทั้งโทสจริต ทั้งโมหจริต ตั้งอยู่ในปากแห่งรากะ, ลางคนเป็นโทสจริตตั้งอยู่ในปากแห่งโทสะ,

คุณเมตตา สมศักดิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เนตตปเวเน.ป-๗. ๑-๓๓

จิต โมหจรีโต, โมหมุข จิต
 รากจรีโต, โมหมุข จิต โทสจรีโต,
 โมหมุข จิต รากจรีโต จ
 โทสจรีโต จ โมหจรีโต จาติ,
 โลภียํ สุตตํ สัตตาทิฏฐานํ อิมะหิ
 เอภูนวิสตียา ปุคฺคเลหิ นิตฺทิสิตพฺพํ.

กลางคนเป็นโมหจรีต ตั้งอยู่ในปากแห่ง
 โทสะ, ลางคนเป็นรากจรีต ตั้งอยู่ใน
 ปากแห่งโทสะ, ลางคนเป็นทั้งรากจรีต
 ทั้งโทสจรีต ทั้งโมหจรีต ตั้งอยู่ในปาก
 แห่งโทสะ, ลางคนเป็นโมหจรีต ตั้งอยู่
 ในปากแห่งโมหะ, ลางคนเป็นรากจรีต
 ตั้งอยู่ในปากแห่งโมหะ, ลางคนเป็น
 โทสจรีตตั้งอยู่ในปากแห่งโมหะ, ลางคน
 เป็นทั้งรากจรีต ทั้งโทสจรีต ทั้งโมหจรีต
 ตั้งอยู่ในปากแห่งโมหะ, พระสูตรที่เป็น
 โลภียะ เป็นสัตตาทิฏฐาน พึงแสดงไข
 ด้วยบุคคล ๑๙ จำพวกนี้.

วาสนาภากิยํ สุตตํ สีลวันเตหิ
 นิตฺทิสิตพฺพํ, เต สีลวันโต ปญจ
 ปุคฺคลา ปกตีสีลํ สมาทานสีลํ
 จิตตปฺปสาโท สมโถ วิปฺสสนา
 จาติ, วาสนาภากิยํ สุตตํ อิมะหิ
 ปญจหิ ปุคฺคเลหิ นิตฺทิสิตพฺพํ.

พระสูตรที่เป็นไปในส่วนวาสนา พึง
 แสดงไขด้วยบุคคลผู้มีศีลทั้งหลาย, บุคคล
 ผู้มีศีลเหล่านั้นมี ๕ จำพวก คือปกตีสีล,
 สมาทานศีล, จิตตปสาทะ(ความเลื่อมใส
 แห่งจิต), สมณะและวิปัสสนา, พระสูตร
 ที่เป็นไปในส่วนแห่งวาสนา พึงแสดงไข
 ด้วยบุคคล ๕ จำพวกเหล่านี้.

โลกุตฺตารํ สุตตํ ธมฺมาทิฏฐานํ
 ตีหิ สุตเตหิ นิตฺทิสิตพฺพํ ทสฺสน-
 ภาคิเยน ภาวนาภากิเยน อเสกฺข-

พระสูตรที่เป็นโลกุตระเป็นธรรมา-
 ติฏฐานพึงแสดงไขด้วยพระสูตร ๓ คือ
 พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งทสสนะ,

คุณเมตตา สมศักดิ์

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ภาคิเยน จ.

โลกิยญจ โลกุตตรญจ สัตตาทิฏ-
 จานญจ ธรรมาทิฏจानญจ อุกุเยน
 นิททิสิตพพ, ฌาณํ ปญญา
 นิททิสิตพพ ปญญินทริเยน ปญญา-
 พลเลน อธิปญญาสิกขาย ธรรมวิจย-
 สมุโพชฌงเคน สมุมาทิฏจिया ตีรณาย
 สนตีสรณาย ธรรมเม ฌาณน อนุเว
 ฌาณน ขเย ฌาณน อนุปปาท
 ฌาณน อนนตตตตตตตตตตตตตตตต
 อญญินทริเยน อญญาตาวินทริเยน
 จกขุณา วิชชาย พุทธิยา ฐุริยา
 เมธาย, ยํ ยํ วา ปน ลพุกติ, เตน
 เตน ปญญาธิวจนน นิททิสิตพพ.

เณยยํ อตีตานาคตปจจุปปนเนหิ
 อชตตตตตตตตตตตตตตตตตตตตต
 สนตติเกหิ สงขตาสงขเตหิ กุสลา-
 กุสลาพุกตเตหิ สงเขปโต วา จหิ
 อารมมณเนหิ นิททิสิตพพ. ฌาณญจ
 เณยยญจ ตทุกเยน นิททิสิตพพ,
 ปญญาปิ อารมมณญุตตา เณยย,

พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งภาวนา,
 พระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งอเสกขะ.

พระสูตรที่เป็นโลกิยะ ๑ โลกุตระ ๑
 สัตตาทิฏฐาน ๑ ธรรมาทิฏฐาน ๑ พึง
 แสดงไขด้วยส่วน ๒, ฌาณพึงแสดง
 ไขด้วยปัญญา ด้วยปัญญาธิริย ด้วย
 ปัญญาพละ ด้วยอธิปัญญาสิกขา ด้วย
 ธรรมวิจยสัมโพชฌงค์ ด้วยสัมมาทิฐิ
 ด้วยตีรณะ ด้วยสันตีรณะ ด้วยธรรม-
 ฌาณ ด้วยอัญญาณ ด้วยขยญาณ
 ด้วยอนุปปาทญาณ ด้วยอนัญญาตัญญัส-
 สามิตินทริย ด้วยอัญญินทริย ด้วย
 อัญญาตาวินทริย ด้วยจักขุ ด้วยวิชชา
 ด้วยพุทธิ ด้วยฐุริ ด้วยเมธา, ก็หรือ
 ว่าพึงแสดงไขด้วยชื่อแห่งปัญญาตามที่จะ
 หาได้.

ไญยสูตรพึงแสดงไขด้วยอารมณ
 อันเป็นอดีตอนาคตและปัจจุบัน ด้วย
 อายตนะ อันมีในภายในและมีในภายนอก
 ด้วยอารมณที่เลวและประณีต ด้วย
 อารมณที่อยู่ไกลและอยู่ใกล้ ด้วย
 อารมณที่เป็นสังขตะและอสังขตะ ด้วย
 กุศลอกุศลและอัพยากฤต หรือด้วย

คุณเล็ก อินสอน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ยงฺกิญฺจิ อารมฺมณญฺตํ อชฺฌตฺติกํ วา
พาหิรํ วา, สพฺพํ ตํ สงฺขเตน
อสงฺขเตน จ นิทฺทิสิตพฺพํ.

ทสฺสนํ ภาวนา^๑ สกฺวณํ ปฺรวางฺนํ
วิสชชเนยฺยํ อวิสชชเนยฺยํ กมฺมํ วิปาโกติ
สพฺพตฺถ ตทฺทญฺยํ สุตฺเต ยถา
นิทฺทิจฺจ, ตถา อฺปฺชารยิตฺวา
ลพฺภมานโต นิทฺทิสิตพฺพํ, ยํ วา
ปน กิญฺจิ ภควา อญฺญตฺรวางฺนํ
ภาสตี, สพฺพํ ตํ ยถานิทฺทิจฺจ
ธารยิตพฺพํ.

ทฺวิโธ เหตุ ยญฺจ กมฺมํ เย
จ กิเลสฺ, สมุทฺโย กิเลสฺ. ตตฺถ
กิเลสฺ สงฺกิเลสภาคิเยน สุตฺเตน

อารมณ ๖ โดยสังเขป. ญาณก็ดี
ไฉยธรรมก็ดี ฟังแสดงไขด้วยส่วนทั้ง ๒
แห่งอารมณนั้น แม้ปัญญาที่เป็นอารมณ
ก็ชื่อว่าไฉยธรรม, สิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็น
อารมณ มีในภายในก็ตามมีในภายนอก
ก็ตาม สิ่งนั้นทั้งหมดฟังแสดงไขด้วย
สังขตะและอสังขตะ.

คำทั้งสองในพระสูตรนั้น ใน
พระสูตรทั้งหมด คือทสฺสนะ ภาวนา,
สกฺวณะ ปฺรวางฺนะ, วิสชชเนยฺยะ (คำที่ฟัง
วิสชชนา) อวิสชชเนยฺยะ (คำที่ไม่ฟังวิสชชนา),
กรรม วิปาก ท่านแสดงไขไว้แล้วใน
พระสูตรด้วยประการใด ฟังเข้าไปทรง
ไว้ด้วยประการนั้น ฟังแสดงไขตามที่
ได้อยู่, ก็หรือว่า พระผู้มีพระภาคตรัส
พระสูตรอย่างใดอย่างหนึ่ง คือพระดำรัส
อย่างใดอย่างหนึ่ง พระดำรัสนั้นทั้งหมด
ฟังทรงจำไว้ตามที่แสดงไขไว้.

เหตุมี ๒ อย่างคือ กรรม ๑
กิเลส ๑ สมุทฺยเป็นกิเลส. ในธรรมทั้ง ๒
นั้น กิเลสฟังแสดงไขด้วยสูตรที่เป็นไป

^๑ ส. ทสฺสนา ภาวนา.

คุณเล็ก อินสอน

สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

นิททิสิตพุพา, สมุทโย สงกิลีสภาคิเยน
 จ वासनाภาคิเยน จ สุตเตน
 นิททิสิตพุโพ. ตตถ กุสลं จตุหิ
 สุตเตหิ นิททิสิตพुप्पं वासनाภาคิเยน
 ทสฺสนภาคิเยน ภาวนาภาคิเยน
 อเสกขภาคิเยน จ. อกุสลं สงกิลีส-
 ภาคิเยน สุตเตน นิททิสิตพुप्पं.
 กุสลญจ อกุสลญจ ตทฺภเยน^๑
 นิททิสิตพุप्พं. อนฺนญจาทํ ภควโต
 อนฺนญจาทาย นิททิสิตพุप्พं. ตํ ปญจวิธं
 สํวโร ปหानํ ภาวนา สจฺฉิกิริยา
 กปฺปิยานุโลเมติ, ยํ ทิสฺสติ ตาสุ
 ตาสุ ภูมึสฺส, ตํ กปฺปิยานุโลเมน
 นิททิสิตพุप्พं. ปฏิกฺขิตตํ ภควตา
 ปฏิกฺขิตตการเณน นิททิสิตพุप्พं.
 อนฺนญจาทญจ ปฏิกฺขิตตญจ ตทฺภเยน
 นิททิสิตพุप्พं. ถโว ปสฺสาย
 นิททิสิตพุโพ, โส ปญจวิเชน
 เวทิตพุโพ ภควโต ธรรมสฺส
 อริยสํมสฺส อริยธฺมมานํ สิग्ฆาย
 โลกิยคุณสมฺปตฺติยาติ. เอวํ ถโว
 ปญจวิเชน นิททิสิตพุโพ.

ในส่วนแห่งสังกิลีส, สมุทโยพึงแสดงไข
 ด้วยสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลีส และ
 เป็นไปในส่วนแห่งवासนา. ในบรรดา
 ธรรมเหล่านั้น กุศลพึงแสดงไขด้วย
 พระสูตร ๔ คือที่เป็นไปในส่วนแห่ง
 वासนา ๑ เป็นไปในส่วนแห่ง ทสฺสนะ ๑
 ที่เป็นไปในส่วนแห่งภาวนา ๑ ที่เป็นไป
 ในส่วนแห่งอเสกขะ ๑. อกุศลพึงแสดงไข
 ด้วยพระสูตรที่เป็นไปในส่วนแห่งสังกิลีส.
 ทั้งกุศล ทั้งอกุศล พึงแสดงไขด้วยส่วน
 สองแห่งพระสูตรนั้น. พระสูตรที่ทรง
 อนุญาตไว้พึงแสดงไขด้วยเรื่องที่พระผู้มี
 พระภาคทรงอนุญาตไว้. เรื่องที่ทรง
 อนุญาตนั้นมี ๕ อย่าง คือ สํวร,
 ปหาน, ภาวนา, สจฺฉิกิริยา กปฺปิยา-
 นุโลม, ในบรรดาภูมิเหล่านั้น พระสูตร
 โดยอมปราภฏ พระสูตรนั้นพึงแสดงไข
 ด้วยพระสูตรที่อนุโลมแก่กปฺปิยะ. พระสูตร
 ที่พระผู้มีพระภาคทรงห้ามไว้ ก็พึง
 แสดงไขตามเหตุที่ทรงห้ามไว้. พระสูตร
 ที่ทรงอนุญาตและทรงห้าม พึงแสดงไข
 โดยส่วนทั้ง ๒ แห่งพระสูตรนั้น. ความ

^๑ ส. ตทฺภเยหิ.

คุณสุขุมมา บุนนาค
 สร้างต้นฉบับพระคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

เนตตปการณ.ป-ท.๑-๓๕

สจฺจตีพฺึงแสดงไขด้วยคำสรรเสริญ, ความ
สจฺจตีนั้น พฺึงทราบโดย ๕ ส่วน คือ
พระผู้มีพระภาค พระธรรม พระอริย-
สงฆ์ พระอริยธรรม ลิกขา โลภีย-
คุณสมบัติ. ความสจฺจตีพฺึงแสดงไขด้วย
ส่วนทั้ง ๕ ประการ ด้วยประการดัง
กล่าวมานี้.

อินทริยภุมิ นวหิ ปเทหิ
นิทฺทิสิตพฺุพา, กิลเสภุมิ นวหิ ปเทหิ
นิทฺทิสิตพฺุพา, เอวเมตานิ อฏฺจารส
ปทานิ โหนฺติ นว ปทานิ กุสลานิ
นว ปทานิ อกุสลาณิตี, ตถา หิ
วุดฺธํ “อฏฺจารส มุลปทา กุหิ
ทฏฺจพฺุพา, สาสนปฺปฏฺจาเน”ติ.^๑
เตนาห อายสฺมา มหากจฺจายโน :

อินทริยภุมิพฺึงแสดงไขด้วยบท ๙
บท, กิลเสภุมิพฺึงแสดงไขด้วยบท ๙ บท,
บททั้ง ๑๘ บทเหล่านี้ คือ บทที่เป็นกุสล
๙ บท บทที่เป็นอกุสล ๙ บท ด้วย
ประการฉะนี้, สมดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า
“มุลบท ๑๘ ท่านแสดงไว้ ณ ที่ไหน,
ท่านแสดงไว้ในสาสนปฺปฏฺจาน” . ด้วย
เหตุฉนั้น ท่านพระมหากจฺจายนฉะจึงกล่าว
ไว้ว่า :

“นวหิ จ ปเทหิ กุสลา
นวหิ จ ยุชฺชนฺติ อกุสลปฺกฺขา
เอเต โป^๒ มุลปทา ภวนฺติ
อฏฺจารส ปทานิ”ติ.^๓

“ธรรมที่เป็นฝ่ายกุสลด้อมประกอบ
เข้าด้วยกุสลบททั้ง ๙ ธรรมที่เป็น
ฝ่ายอกุสล ด้อมประกอบด้วยอกุส
ลบททั้ง ๙ บท มุลบทเหล่านี้แล

^๑ เภฏฺจา ๑๗๗-องฺก.
^๒ ม. โป. จล.
^๓ เภฏฺจา ๕ องฺก.

รวมบท ๑๘ บท เหล่านี้แหละเป็น
มูลบท” แล.

นิตยัตต์ สาสนปฎิฐาน.

สาสนปฎิฐานได้ขยายความประกอบแล้ว.

เอตตาวตา สมตตยา เนตติ ยา
อายสมตยา มหากจฺจายเนน ภาสิตา
ภควตา อนฺโมทิตา มูลสงฺกิตฺติยํ
สงฺกิตฺตาทิ.

ด้วยคำมีประมาณเท่านี้ เนตติ
(ปกรณ์) ท่านพระมหากัจจายนะได้
ภาสิตไว้ พระผู้มีพระภาคทรงอนุโมทนา
แล้ว อันพระสังกิตติกายารยฺ สังคายนา
ไว้เมื่อครั้งสังคายนาคราวแรกแล จบ
บริบูรณ์.

เนตติปกรณ์ นิฎฺฐิต.

เนตติปกรณ์ จบ.

เนตติปกรณ์.บ-ท.๖-๓๔

น.พ.ณัฐ น้อมพรโณภาส
สร้างคัมภีร์เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา

ใบแจ้ง

มูลนิธิภูมิพลโลกิกขุ ขอเรียนให้ทราบว่า

1. ท่านที่ได้รับพระคัมภีร์ ฉบับ “ภูมิพลโลกิกขุ” แล้วปรากฏว่า พบข้อบกพร่องในเนื้อหาพระคัมภีร์ เป็นต้นว่า

- หน้าหนังสือขาดหายไป
- เลขหน้าหนังสือไม่เรียงตามลำดับ
- ข้อความพิมพ์เลอะเลือน อ่านไม่ชัด

ฯลฯ

โปรดส่งพระคัมภีร์คืนไปยัง มูลนิธิภูมิพลโลกิกขุ

ในบริเวณวัดสระเกศฯ

ถนนจักรพรรดิพงษ์ กรุงเทพฯ ฯ 10100

โทร.0-2223-0316, 0-2221-8001

มูลนิธิ ฯ ยินดีส่งพระคัมภีร์เล่มใหม่ชดเชยให้ท่าน ทางไปรษณีย์ทันที และจะออกค่าใช้จ่ายในการส่งหนังสือคืนให้ท่านด้วย

2. ถ้าหากท่านพบคำผิด กรุณาแจ้งมาด้วย เพื่อแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป ด้วยความขอบพระคุณอย่างยิ่ง.

Bhumibalo Bhikkhu Foundation Notice

1. In case of your "Bhumibalo Bhikkhu" CANON contains the following deficiencies :

- Page(s) missing
- Page number(s) not in order
- Printing(s) unclear/unreadable

Please return such defect CANON to

Bhumibalo Bhikkhu Foundation

Wat Srakesa Compound

Chakrabardibong Road

BANGKOK 10100

Tel.0-2223-0316, 0-2221-8001

The Foundation will immediately replace you with a new copy and will also refund you the return postage.

2. If you found any error(s) in your CANON copy, please let us know so that the correction(s) can be done accordingly.

Thank you very much for your kind cooperation.